

ALOIS JIRASEK

Capete de câin
i

ALOIS JIRÄSEK

Capete de câini

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ART

ĂÎn româneşte de *K. Falter* Coperta de *A. Stolcescu*

ALOIS JIRÄSEK PSOHLAVCI

Stätni Nakladatelstvi Detsk6 Knihy v Praze 195

0PREFAŢĂ

Capete de câini *a fost, de la apariţie şi până azi, poate cea mai populară şi mai citită lucrare a lui Jirasek. Este un roman al luptei poporului ceh pentru drepturi politice şi sociale, al luptei împotriva asupritorilor — o temă vitală pentru poporul nostru, indiferent în ce veac, pentru care drepturi şi în ce chip a fost dusă această luptă. O temă care n'a pierdut din actualitatea ei nici azi când poporul nostru îşi apără libertatea împotriva duşmanilor din ţară şi de dincolo de hotare. Dar şi prelucrarea acestei teme este realizată cu o desăvârşită măiestrie. Adânc omeneşte, astfel încât suntem sguduiţi de soarta acestor oameni, şi cu o concentrare artistică de o rară calitate, fără nicio deviere, astfel încât nu ne îndepărtează de sâmburele romanului şi contribue prin aceasta ca efectul să fie deosebit de puternic. E remarcabil cum realismul lui Jirasek atinge aici una din culmile sale cele mai înalte; ce adâncă pătrundere în sensul propriu-zis al acţiunii istorice narate, în tradiţia vie şi veridică a personajelor, în subiectul însuşi şi în complexitatea de probleme a istoriei chodenilor.*

Deasetnenea trebue să remarcăm că tradiţia şi întreaga atmosferă a romanului sunt ancorate în temeiuri istorice. Atât Capete de câini, *cât şi* Skaly *(Stâncile) sunt romane din tragica epocă a secolului al*
XVIl-lea, după bătălia de la muntele A l b Ş i totuşi, ce deosebire între prima şi a doua lucrare! Skaly *este un roman din zilele imediat următoare luptei de la Muntele Alb, când poporul nostru nu cunoştea încă proporţiile acestei catastrofe, nu ştia până unde va merge, căci în măsura în care îl lovea, ea progresa în etape, parţial, pas cu pas. Groaza pe care o stârnea, în aşteptarea celor ce se puteau ivi a doua zi, era aşa dar nesfârşită. De unde şi sdrobitoarea tristeţe din* Skaly. *Dar nici aici oamenii nu sunt lipsiţi de speranţă. Ei nădăjduesc că lucrurile nu vor rămâne aşa, se împotrivesc şi păstrează într'înşii ceeace-i ţine în viaţă: încrederea în ajutorul care le va veni. Ei îşi pun nădejdea în emigranţii cehi care lucrează pentru ei în ţările prietene, şi au încredere în aceste ţări (Suedia). În* Capete de câini, *însă, catastrofa este totală, victoria învingătorului de la Muntele Alb, completă, şi înrobirea poporului de către stat, absolută. Aici nu străbate nici măcar licărirea speranţei că odată ar putea să se schimbe ceva. Aici nu se află niciun nobil peh care să facă măcar încercarea de a ocroti şi apăra drepturile conferite de regi. Nici emigranţii cehi n'au acţionat aici ; ei au pierit mai înainte printre străini, cărora le adresaseră la început cererile lor de ajutor. 'Douăzeci de ani trecuseră de la moartea ultimului emigrant, cure nu şi-a uitat obârşia cehă şi a lucrat pentru poporul său — Komensky. Deaceea despre situaţia politică din Boemia,* Capete de câini *nu pomeneşte nimic, o tristă tăcere de mormânt planează asupra ei.*

împilarea socială a poporului îngenunchiat creştea din zi în zi, din an în an. Aşa se întâmplau lucrurile şi în restul Europei; feudalii foloseau atunci statul absolutist pentru sporirea puterii lor, pe care deîndată şi fără cruţare o puneau în slujba oprimării oricăror drepturi şi libertăţi ale supuşilor. La noi a fost însă mai rău, deoarece după bătălia de la Muntele Alb, în rân-

[1] Lupta de la Muntele Alb (1620) s'a dat în timpul războiului de treizeci de ani (1618—1648). În această luptă, feudalii habs- burgici au înnăbuşit în sânge răscoala poporului ceh, ridicat împotriva dominaţiei lor.

durile acestor feudali s'au strecurat adesea aventurieri ai războiului de treizeci de ani, tot felul de lepădături mercenare, care pentru serviciile lor de ucigaşi primeau titluri de nobleţă şi latifundii. Şi fireşte, lor nu le păsa de ţară şi popor, ba nici chiar de propăşirea propriului lor stat; tot ce avea însemnătate pentru ei, era să stoarcă cât mai mult şi cât mai repede de la poporul îngenunchiat. Pentru suferinţele lui nu aveau niciun sentiment omenesc. În Capete de câini, *Jirasek zugrăveşte magistral un prototip al feudalu- lui-venetic de la noi, din epoca de după bătălia de la Muntele Alb, pe domnul Maximilian Lamminger de Albenreuth, acest parvenit de nimic, reprezentant al celui mai necruţător şi brutal feudalism. Dar mai exista oare vreo rămăşiţă a aşa zisei vechi nobilimi autohtone cehe ? Până şi aceasta s'a adaptat cum a putut mai bine; ba, înainte de victoria de la Muntele Alb, ea a fost chiar, prin servilismul ei, poate mai abjectă decât înşişi veneticii. În* Capete de câini *o vedem în rolul curţii supreme de judecată, şi cu greu ne-am putea imagina judecători mai josnici decât aceia care îl osândesc pe Kozina, numai pentru a fi pe placul lui Lamminger. Şi dacă se pare că soţia lui Lamminger, toi de obârşie nobilă cehă,*

nu este atât de rea ca soţul ei, aceasta nu se datoreşte faptului că are sentimente mai puţin feudale decât el. Are doar nervii mai slabi faţă de cruzimile soţului ei.

Dar şi din punct de vedere social, ba poate chiar tocmai din acest punct de vedere, fiindcă este vorba de masele largi ale poporului subjugat, situaţia era pe atunci jalnică, foarte jalnică în Boemia, şi Jirasek pune la contribuţie tot talentul său, ca să ne-o întipărească în minte, ca să ne-o sape în memorie. Odată cu o profundă simpatie pentru poporul care suferă şi cu ura profundă împotriva asupritorilor săi, aşa cum, prin Capete de câini, *ele s'au şi încrustat în opinia noastră a tuturora şi în concepţia poporului. Datorită romanului lui Jirasek, Kozina a devenit cel mai cunoscut şi mai iubit reprezentant al poporului din vremea aceea, iar „Lomikar", cum îi. spuneau chodenii lui*

Lamminger, cel mai caracteristic şi mai hulit asupritor din rândurile nobilimii de pe atunci. Ceeace l-a pasionat însă mai mult pe Jirasek şi a devenit miezul propriu zis al acestui roman, a fost poporul care s'a răsculat împotriva acelora care îl asupreau şi voiau să-l asuprească şi mai mult, oamenii care până atunci reuşiseră să scape de împilarea stăpânilor sau în tot cazul să n'o recunoască. Ca şi în alte cărţi ale lui Jirasek, oamenii aceştia sunt flăcăruia care pâlpâe şi luminează într'o epocă altminteri întunecată şi tristă, dar tocmai deaceea atât de însemnată. Ea este o dovadă că nu toţi s'au supus asupririi. Dimpotrivă, că au existat şi oameni în care flacăra conştiinţei de sine şi a libertăţii a continuat să ardă, ca o garanţie că încă nu era pierdută cauza poporului şi a naţiunii. De aici s'a născut speranţa că din aceste focuri şi flăcări mici va creşte, când va veni vremea, un foc mai mare şi

în cele din urmă giganticul incendiu care va duce poporul nostru pe drumul vieţii şi al libertăţii. Numai înnăbuşită nu trebue să fie această flăcăruie în poporul nostru. Ei, acestei flăcări din popor, în cea mai tragică epocă a istoriei noastre, i-a închinat Jirasek romanul său. Şi a găsit pentru el locul şi oamenii cei mai potriviţi. Aceştia au fost chodenil.
Ţinutul chodean a fost până atunci puţin cunoscut la noi, ba chiar necunoscut. însuşi Jirasek, vizitân- du-l mai înainte la Trhanov pe prietenul său, cunoscutul profesor Thomayer, a remarcat acolo, ce e drept, graiul deosebit al chodenilor, dar altminteri regiunea chodeană nu i-a spus nimic. Până când i-au căzut în mână câteva ziare vechi, cu foiletoane despre procesul chodenilor cu stăpânirea şi despre drepturile lor. Asta i-a deschis ochii. Jirasek şi-a dat numaidecât seama că aici nu era vorba de o simplă răscoală ţărănească, care izbucneşte când mânia poporului îngenunchiat nu mai poate fi stăvilită şi porneşte să se răzbune, dar nu pe stăpân, ci pe un slujbaş oarecare al stăpânului. Categoric, aici era vorba de ceva mai mult, de o luptă conştientă şi întemeiată a poporului împotriva samavolniciei boiereşti. Şi lupta nu se dădea aici pentru reducerea clăcii şi a birurilor, ci pentru ca acestea să nu mai depindă de bunul plac al stăpânirii. Chodenii aveau în această privinţă privilegii ce le fuseseră hărăzite de regii boemi, de care — după părerea lor — ei continuau să depindă. Aveau şi o conducere proprie şi pârcălabi proprii în castelul lor, în aşa-numita cetate chodeană de la Domazlice. Chodenii au purtat procesul şi lupta lor, tocmai pentru libertatea lor politică, şi aceasta într'o vreme atât de săracă în asemenea manifestări de perseverenţă.

Câţiva scriitori mai recenţi, care au scris despre chodeni, au vrut şă-l completeze pe Jirasek, iar unii să-l îndrepte chiar, străduindu-se să introducă în lupta chodenilor şi alte motive decât cele politico-sociale. Au subliniat, de pildă, conflictul naţional dintre chodenii cehi şi germanul Lamtninger. Sau au introdus obişnuita schemă a acelor timpuri, nota religioasă, ca şi când ar fi fost vorba de o ciocnire între protestanţii îngenunchiafi şi catolicismul victorios. Dar prin aceasta ei n'au făcut decât să diminueze ceeace este mai viguros în cartea lui Jirasek şi ceeace face ca şi astăzi Capete de câini *să fie o operă fruntaşă, actuală şi cu valoare educativă. Nu o problemă de naţionalitate era în joc — Jirasek aproape că nici nu se atinge de faptul că Lamminger era german. Dealtfel ar fi şi o gravă greşeală de a prezenta azi în ţelul acesta problema naţională. Nici coarda religiei nu se aude la Jirasek, cu toate că nimeni na arătat ta noi un interes atât de viu pentru această luptă religioasă ca el. Dar tocmai în asta stă măestria* Capetelor de câini, *în faptul că Jirasek nu deviază niciun moment şi nu iluminează preg-nant decât un singur contrast: pe asupritor şi pe asupriţi. Deaceea au dat greş şi au rămas fără ecou toate celelalte încercări şi tălmăciri nesociale ale luptei chodenilor, iar masele de cititori cehi$_m$ întreg poporul nostru, cunosc numai un singur ţinut chodean şi un singur Kozina: pe luptătorul pentru drepturile social-politice împotriva asupritorilor.*

Primul lucru pe care l-a întreprins Jirasek, a fost o nouă călătorie în ţinutul chodenilor, acum însă cu altă ţintă şi cu altă intenţie. În primul rând, decorul:

Sumava (Pădurea Boemă de miazăzi) cu munţii Cer- chov şi Prsy matky bozi, deosebit de impresionanţi, şi apoi peisajul monumental în

care, din ţinutul propriu zis al chodenilor, satul Oujezd al lui Kozina e copleşit de aceşti uriaşi, dar nu strivit. Şi tocmai Oujezd şi-a ridicat temerar capul. Deosebit de caracteristic este acest loc pentru acţiunea Capetelor de câini ! *Şi apoi poporul. „Nu mi-am putut lua ochii de la ei", îşi aminteşte Jirasek în* Memorii, *vorbind despre vizita la Sfântul Vavrinec, bisericuţa singuratică de pe înălţimea de lângă Domazlice, unde a văzut poporul cho- dean în pelerinaj: „Ca pe un câmp presărat cu maci, numai marame şi mâneci albe, sumane de un albastru închis, cu cusături, basmale şi testemeluri colorate, ca- trinţe roşii încreţite, colţuni roşii, sumane bărbăteşti închise la culoare şi dulămi albe". Dar şi oamenii l-au răscolit pe Jirasek. „La Drazenov am stat mai multă vreme de vorbă cu un bătrân chodean, Matej Pribek care mi-a plăcut de la prima vedere pentru înfăţişarea şi portul său. Dela el am învăţat multe. Şi l-am luat ca model pentru posomoritul şi vânjosul stegar al vechilor Capete de câini, căruia i-am dat şi numele său". În lung şi în lat a cutreerat atunci Jirasek, în vacanta anului 1882, ţinutul chodean şi a privit, a ascul- tat, cuvântări şi cimpoieri, a absorbit în sine această regiune şi acest popor. Apoi a început să scrie* Capete de câini.

Măiestria lui Jirasek constă tocmai în felul cum aşează aici şi din punct de vedere artistic, în prim plan, lupta poporului nostru împotriva asupritorilor. Spre această ţintă converg toate, în aşa fel încât o parte din lupta chodenilor poate sluji ca model şi simbol pentru toate luptele poporului nostru împotriva asupritorilor. Jirasek o expune deaceea în toată amploarea. Iată-l pe Matej Pribek, duşmanul firesc şi instinctiv al trufiei boiereşti. Gata să se împotrivească şi să doboare, indiferent dacă poate spera în victorie sau nu, numai din nevoia elementară de a se

răsvrăti. Şi iată-l pe Kozina, omul politic, conştient de ţinta luptei şi alegându-şi mijloacele pentru atingerea ei. Deaceea, el nu se aruncă orbeşte în luptă; deaceea, în extremiştii mânaţi de instincte el trezeşte bănuiala că nu e un adevărat chodean. Dar îndată ce se iveşte momentul hotărîtor, el este cel mai curajos purtător de cuvânt al poporului chodean, chiar şi în cele mai primejdioase situaţii. Deaceea, el nu izbeşte numaidecât cu pumnii, nu se lasă nici măcar întărâtat de duşman. El ştie că Lamminger nu caută decât pretexte pentru a putea aduce oaste împotriva chodenilor. Dar tocmai deaceea el este, dintre toţi chodenii, cel mai rău văzut de stăpânire. Nu în Pribek, ci în Kozina vede Lamminger pe cel mai crâncen, pe cel mai periculos inamic. Şi pe bună dreptate. Revolta instinctivă a lui Pribek poate ft înnăbuşită cu un pluton de dragoni. Dar Kozina întreţine împotriva lui Lamminger, în mintea şi în inima poporului chodean, credinţa nestrămutată în drepturi şi dreptate. El se sprijină pe ea, oţeteşte şi însufleţeşte cu ea încrederea celor mulţi în forţe mai invincibile decât sbirii lui Lamminger. Deaceea el se duce cu ea până la moarte şi cu ea învinge şi aici. Căci şi spân- zurarea lui Kozina a fost o lovitură, o grea lovitură pentru Lamminger.

Aşa l-a conceput Jirasek pe Kozina şi aşa l-a realizat pe plan artistic. Kozina nu este un erou gălăgios. Este în primul rând un om bun, şi deaceea nu-i este ruşine că vrea să trăiască, să trăiască fericit. Are o nevastă iubitoare, are doi copii dragi — ce frumoasă este casa lor ! Dar datorită acestui fapt ştie şi pentru ce luptă, atunci când Lotnikar vrea să-i ia lui şi celorlalţi chodeni putinţa de a duce o asemenea viaţă şi să-i robească. În lupta pentru drepturile chodene, această sete de fericire pentru el şi

pentru ceilalţi chodeni nu este la Jirasek o piedică, ci un puternic imbold. De- aici şi accentele calde ale lui Jirasek în descrierea acestei vieţi. Ca şi în alte lucrări, autorul prezintă şi aici cu multă măestrie contrastul dintre frumuseţea şi voioşia vieţii poporului — chiar dacă prin asuprirea de sus ea este sugrumată — şi viaţa foarte anostă a boierilor de la castel. Nu numai la Kozina este frumos, dar şi la Pribek; şi acolo înfloreşte viu şi clocoteşte dragostea Maţikăi; dar la cimpoierul Jiskra, dar ia „poznaşul" Ecl, dar la atâţia şi atâţia alţii l În schimb, în castelul Trhanov nu este nicio licărire de bucurie. Numai răutate, numai teama de ceeace se poate întâmpla rătăceşte prin încăperile sale întunecoase, iar dacă pătrunde un pic de tinereţe în figura fiicei lui Lamminger, ea fuge de aici ca dintr'un castel blestemat, departe, cât mai departe.

Tot aşa şi cu caracterizarea poporului deoparte şi a boierilor, de alta. Ce firi oneste acolo şi ce oameni răi şi necinstiţi aici! Deasemenea, Jirasek nu neglijează să arate încrederea naivă a poporului, de pildă în minunatul episod, când Just din Dotnazlice povesteşte vizita sa la împărat. Da, atât de naiv este poporul în blândeţea sa, dar ce frumuseţe etică şi ce forţă sănătoasă e într'însa. Şi în faţa ei, Lomikar: un om nu numai crud, dar şi cu un caracter josnic, şi nu numai prin el însuşi, ci ca reprezentant al clasei. Nu este răutate, înşelăciune, vicleşug, pe care să nu le folosească. Până la sfârşit, până la trimiterea la moarte a lui Kozina.

De-aici apoi, deadreptul, finalul măreţ al romanului. Kozina moare, şi moare de moartea cea mai ruşinoasă, spânzurat. Iar Lomikar, sigur de presupusa lui victorie, asistă la execuţie. Dar chiar aici se vădeşte cine este adevăratul

biruitor. Kozina îl chiamă pe Lomikar în faţa unei judecăţi mai înalte, judecata lui dumnezeu. Şi procesul lui Kozina, parcă aevea, continuă. Bătrânul Pribek, tatăl lui Matej, care a căzut şi el în această luptă, se duce zi de zi pe dâmbul de lângă casa sa şi priveşte spre castelul Trhanov. „Aştept să-l trăsnească solul lui dumnezeu. Acolo tre- bue să cadă trăsnetul, în nelegiuitul acela din Trhanov. Poate că tot mai este un dumnezeu, poate că dreptatea se află în ceruri, dacă nu pe pământ!" Şi când află că chemarea lui Kozina s'a înfăptuit, că Lamminger s'a dus la judecata lui dumnezeu, un strigăt de triumf răzbate din bătrâna sa inimă chodeană de ceh. Şi nu din răzbunare, ci dintr'o satisfacţie morală: „Este o dreptate pe lume, este un dumnezeu. Acum pot să mor."

Ce accente populare, şi tocmai deaceea atât de măreţe ! Dar în acelaş timp şi ce perspectivă istorică şi ce îndemn pentru o altă viaţă şi pentru eforturi noi. În felul acesta se prezintă întregul roman. Preţioasele forţe de viaţă şi morala înaltă a chodenilor n'au putut schimba atunci necruţătoarea ursită a istoriei. Ele au [ost înghiţite de vitregia timpurilor şi numai amintirea lor a rămas. Dar aceasta a continuat să trăiască şi trăieşte încă, a însufleţit şi însufleţeşte. Şi astfel, din moartea lor se zămisleşte din nou viaţă. Iar din Capete de câini *se desprinde pentru noi, înainte de toate, nu tristeţe pentru suferinţele chodenilor şi pentru moartea lui Kozina, ci convingerea fermă că nici această revărsare de răutate, nici tirania, n'au putut sdrobi poporul ceh. Nici atunci, nici în alte împrejurări.*

 a cucerit poporul nostru, îndată ce romanul a ieşit de sub tipar. N'au trecut nici zece ani de la prima ediţie din anul 1885 a cărţii, şi în anul 1895 s'a şi desvelit, pe înălţimea de la Oujezd, un monument al lui Kozina, ca expresie a admiraţiei pentru poporul chodean şi

pentru eroul său. Kozina a fost deasemeni obiectul şi al altor opere de artă, care toate s'au inspirat din tâlcul şi tradiţia imprimate de romanul lui Jirasek. În anul 1899 s'a jucat pentru prima oară opera Capete de câini de Kovarovic, al cărei succes se datoreşte mai ales fericitei

folosiri a romanului lui Jirasek. Au apărut şi apar şi azi neîncetat realizări cinematografice cu acelaş subiect. În cele mai largi pături l-au dus apoi păpuşarii noştri populari, care cu jocul lor au purtat acest subiect până în cele mai depărtate sate. Şi pretutindeni se

poate vedea, pe pereţii caselor ţărăneşti, portretul lui Kozina, eroicul conducător al ţărănimii noastre. Toate acestea au fost iniţiate de romanul lui Jirasek, într'un răstimp nemaipomenit de scurt, în numai câţiva ani, dar pentru totdeauna. Nimic n'a dispărut,

nimic nu s'a pierdut din efectul său, până în zilele noastre

.Tot astfel a fost şi succesul literar al Capetelor de câini. *Avem până azi peste treizeci de ediţii din* Capete de câini, *fără a număra ediţiile speciale pentru anumite scopuri sau în prezentări deosebite. Aşa încât, la noi nu este cred nimeni care să nu fi citit şi să nu fi preţuit cartea aceasta. Ea a fost tălmăcită şi în limbi străine: în limba poloneză, în limba sârbă, în slovenă (de două ori) şi germană. Un succes cu totul deosebit a obţinut cartea în Uniunea Sovietică. Ea fusese tradusă şi mai înainte în limba rusă, dar acum au apărut ediţii peste ediţii în traduceri noi şi mai noi, şi ele s'au bucurat de o largă răspândire în rândul colhoznicilor, datorită ideilor şi tradiţiilor apropiate de preocupările lor, dar şi în celelalte cercuri de cititori sovietici.*

Frumos este nu numai acest roman, dar şi succesul său, şi cu dragoste şi recunoştinţă îl luăm şi azi în mână. Ca să ne bucurăm de el şi să învăţăm ce a fost, ce nu va mai fi şi nu va mai trebui să fie niciodată, dar şi ce puteri s'au găsit şi se mai găsesc încă în poporul nostru.

ZDENEK NEJEDLY Vice preşedinte al Consiliului de iMiniştri al Republicii Cehoslovace

Din timpuri străvechi, meterezul natural şi puternic al regatului nostru ceh au fost codrii adânci care se întindeau din creştetele munţilor

de la hotar, cale de multe poşte, până în inima ţării.
Strajă pentru vegherea strungilor care duc din aceşti codri de hotar, şi totodată strajă a ţării, erau cetăţile şi castelele care au fost durate anume pentru apărarea drumurilor venite dinafară.
Cu timpul, îndeosebi în veacul al XlII-lea, când străinii s'au pripăşit cu droaia la noi, regii noştri au încetat de a mai cruţa bungetele de la hotar ca scut al ţării şi le-au dăruit aciuaţilor bucată după bucată, cu rliept de tăiere a copacilor.
Vreme mai îndelungată şi în mai bună stare s'au păstrat pădurile de hotar din pari ca (le a,pus a ţării, către Bavaria, pe povârnişurile şi la poalele Munţilor Boemi. O parte dintre ele, împreună cu drumurile mai de seamă care duceau de la Domazlice către ţinuturile germane, au fost din timpuri străvechi în grija chodenilor, un neam de oameni vânjoşi, oţeliţi, dârzi şi viteji.
Satele lor, ridicate câteodată singuratic la margi-nea pădurilor crăieşti, erau aşezate în lunci şi pe tăpşane, însă totdeauna în aşa fel, ca să aibă în faţa lor şi în partea dinspre hotar măguri sau dealuri, îndărătul cărora se lipeau ca un bastion natural împotriva duşmanului. Aceste sate se înşiruiau pe o întindere ds aproape şase poşte dealungul hotarului, în preajma strungilor şi a drumurilor mai de seamă.
Astfel, delà Domazlice, hăt departe către miazăzi şi răsărit, în apropiere de trecătoarea Vşerubsky, erau satele Lhota şi Poci novice ; de acolo, între miazănoapte şi apus, la răscrucea drumurilor care duc la Vşerubsky şi Brod, erau satele Kyciov, Mrakov, Tlu- macov şi Straz ; iar şi mai departe de aici, tot către miazănoapte şi apus, pe drumul care duce la München, se aflau la marginea pădurilor satele Oujezd, Drazenov, Postrekov, Chodov şi târguşorul de azi Klenec.

Cam în ce vreme au fost aduşi aici chodenii, aceşti grăniceri cehi, nu ne este cunoscut. Neîndoios este doar că nestrămutat au stat de veghe, că atunci când năvălea duşmanul, au apărat drumurile şi potecile, şi că s'au bătut în toate luptele şi războaiele care s'au dat în ţinuturile lor.

Sigur este deasemenea că au ajutat cu mare vitejie ipe voievozii de Bratislava de a-i bate pe nemţi la Briudek, şi la fel de neîndoielnic că n'au fost mai ză- bavnici în celelalte războaie, îndeosebi mai târziu, pe vremea husitilor, de neştearsă aducere aminte.

În timp de pace ei dădeau raite dealungul hotarului, având grijă ca megieşii nemţi să nu schimbe semnele de hotar, să nu taie fără voie copacii din pădurile cehe, să nu vâneze acolo şi în niciun chip să nu calce cumva cele legiuite. Şi din bătrâni se povesteşte că la această îndeletnicire nu odată chodenii au fost siliţi să dea lupte sângeroase cu hoţii de vânat şi cu răufăcătorii bavarezi, mai ales cu cei din Brod. însoţitori de nădejde la aceste raite şi străji le-au fost cho- denilor nişte câini voinici şi mari, şi bună tovărăşie le-a ţinut o măciucă noduroasă, numită „cekan" ', iar

i „Cekan" şi „ceakan" în dialectul chodenilor, sau „ceakana", a fost măciucă şi armă în acelaş timp. Lung de aproape 1,5 metri, era din lemn tare. În partea de jos avea vârful tare şi ascuţit, iar sus o secure şi o ghioagă. De sus şi până jos, era ghintuit cu tablă şi cuie. În vremurile mai vechi „cekanul" a fost purtat numai de bărbaţii însuraţi şi numai când străjuiau sau când se duceau în Bavaria, la oraş, fn munţi, la botezuri şi în alte asemenea locuri.

mai târziu flinte sau durde. Arme au purtat chodenii totdeaiuna, chiar şi atunci când din hotărîrea Adunării obşteşti ceilalţi supuşi ai regatului nostru nu aveau acest drept.

Oridecâteori se întâmpla ca vreun rege ceh să treacă prin ţinuturile lor, chodenii îl primeau

înarmaţi, adunaţi sub steagul lor cel mare, pe care drept stemă aveau zugrăvit un cap de câine ', îşi cinsteau domnitorul, după vechea datină, cu un butoiaş de miere, şi-l pe- lieceau, ca străjeri de cinste ai munţilor, peste hotar.

Pentru greaua şi adeseori primejdioasa lor îndeletnicire, chodenii se bucurau de slobozenii şi drepturi deosebite.

Din moşi-strămoşi, aceşti oameni au trăit în libertate şi nicicând n'au avut de dat socoteală altora mai mari, decât deadreptul craiului lor. Niciunui boier nu i-a fost îngăduit să se statornicească sau să cumpere pământ în ţinuturile lor. Corvezi de clăcaşi sau alte munci de şerbi, care apăsau întreaga ţărănime, n'au fost făcute niciodată de chodeni. Pădurile pe care le ocroteau, ei le puteau folosi după voia lor, şi din cele mai vechi timpuri, au avut dreptul de a vâna în ele nestingheriţi de nimeni, încercându-şi puterile în luptă cu urşii şi lupii, care până în veacul al XVII-lea mişunau fără număr în Pădurea Boemă.

Vămi şi alte dări către ţară ei nu plăteau, iar în ţinuturile lor puteau să-şi vadă de treburi în toată voia. Nestăviliţi de nimeni şi după placul lor, aveau drep- lul să se muie unde vor, să se căsătorească şi să se întrunească mai mulţi laolaltă.

Puterea lor judecătorească proprie, „dreptul cho-dean", se întrunea în fiecare a patra duminică în castelul sau cetatea lor din Domazlice şi se compunea din „judecători chodeni", ^întăriţi prin hotărîrea cârmuirii regeşti, din pârgari şi şoltuzi de prin satele chode- nilor.

În castelul chodenilor locuiau pârcălabul sau hatmanul din Domazlice, judecătorii chodeni şi grămăticii

[1] **De acolo se trage şi porecla lor: „Capete de câini". Vezi P. Stranski :** ***De republica bojema.***

juruiţi, mai-marii treburilor lor. În castel îşi păstrau drapelul, pecetea şi pitacele de privilegii pe care le dobândiseră în decursul timpurilor de la Johann de Luxemburg, Karel IV, Vaclav IV, Jiri Podebradsky şi alţii. Tot acolo, în vremuri de grea cumpănă se adunau înarmaţi, iar în timp de război îşi aduceau la castel femeile şi copiii, precum şi bunurile lor cele mai de preţ.

Pentru cea din urmă oară, chodenii şi-au făcut datoria în anul de restrişte 1620, lucrând în anumite locuri la întărirea hotarului dinspre Bavaria. Atunci regele Frydrych, „regele de iarnă", le-a trimis straşnica poruncă „ca după îndatorire şi rânduială, fiecare sat, cu toată luarea aminte să stea de strajă nu numai în timpul zilei, ci îndeosebi în timpul nopţii, şi să apere împotriva încălcărilor neaşteptate ale duşmanului mai ales locurile unde sălăşluiau 'îndeobşte şi care le fuseseră date pe vremuri; să nu părăsească .aceste locuri nici ziua, nici noaptea ; să-şi facă drapelul de oaste care li se cuvine şi care să poată fi purtat de un singur om, şi să depună jurământ în faţa lui; la aceste străji să se păstreze cea mai bună rânduială, iar alături de străjeri să stea într'o zi un judecător şi în ziua următoare un grămătic."

De data aceasta s'au auzit pentru cea din urmă oară în desişurile Pădurii Boeme strigătele grănicerilor chodeni; de data aceasta a fluturat pentru cea din urmă oară, peste capetele grănicerilor cehi, drapelul ■alb, tivit cu chenar negru şi împodobit cu capul de câine.

După aceea s'a dat bătălia de la Muntele Alb. Talazurile nesăţioase ,ale marelui prăpăd s'au năpustit şi au ajuns până îin cele mai îndepărtate colţişoare ale ţinutului chodenilor liberi.

Patruzeci de zile ,după execuţia din piaţa Oraşului-Vechi, chodenii liberi au fost zălogiţi de către Carol de Liohtenstein, împuternicitul

împăratului, pentru şapte mii cinci sute fiorini, consilierului curţii împărăteşti Wolf Wilhelm Lamminger, baron de Albenreuth, care fusese unul din comisarii şi conducătorii groaznicei tragedii de la 21
Iunie 1621[1]. Nouă ani mai târziu, chodenii au fost vânduţi aceluiaş Lamminger, ca bun de folosinţă veşnică, pentru cincizeci şi şase de mii de fiorini.
De bună seamă, noul stăpân nu a vrut :să recunoască şi nici nu a recunoscut libertatea şi drepturile chode- nilor şi a făcut din ei clăcaşi şi şerbi.
Atunci a început cea din urmă şi cea mai aprigă luptă a chodenilor. îşi apărau libertatea iubită, dreptul bărbaţilor de a se ridica împotriva silniciei şi strâm- bătăţii. Mai bine de şaizeci de ani a ţinut această luptă neegală. Câteodată scânteia speranţei arunca asupra chodeniloT licurul că-şi vor putea redobândi libertatea la curtea împărătească din Viena; până la sfârşit, urmaşul lui Lamminger, fiul său Maximilian, a

---

[1]În ziua aceasta au fost executaţi în piaţa Oraşului-Vechi din Praga douăzeci şi şapte de nobili care luaseră parte la răscoala împotriva Habsburgilor.

rămas biruitor, şi chodenii a>u primit hotărîrea că jalba lor a fost respinsă odată pentru totdeauna, că drepturile lor au fost şterse şi mu mai au putere, iar chodenii sunt supuşi, sub grele pedepse, unui *perpetuam silentium*[1].

Asta a fost în anul 1668.

Şi într'adevăr, asupra chodenilor s'a lăsat de atunci un *silentium,* mut ca mormântul şi neîntrerupt nici în anul 1680 când în aproape întregul regat a,l Boemiei au izbucnit groaznicele răscoale ţărăneşti.

Dar *perpetuum* n'a fost. Chodenii l-au întrerupt.

Şi aici începe povestirea noastră.

I

întunecimea timpurie a unei seri de Brumar îmbrobodea pripoarele şi luncile ţinutului de hotar de la poalele munţilor Cerchov şi Haltrava, săgetaţi drept în sus. Nori negri, groşi, apropiaţi, goneau peste piscurile lor păduroase şi peste ceilalţi munţi ai Pădurii Boeme, care şerpuiau în valuri uriaşe dealungul ţinutului adormit, pierzându-se în nori şi în beznă.

Se porni o vreme nemiloasă.

Vijelia stăpânea peste toate, peste nori* şi peste pământ, unde totul tremura în faţa ei: codrii străbuni de pe povârnişuri şi arborii de pe .plaiurile întinse şi pustii. Mestecenii bătrâni şi tineri, crescuţi unii lângă alţii pe muntele Hradek, deasupra satului Oujezd, foşneau, gemeau şi se infioir.au în goliciunea lor, căci furtuna le smulgea în smocuri ultimele frunze .aurii şi le hăituia apoi în negre vârtejuri sălbatice. Dar pe înălţimea învecinată Hurka, dumbrava de stejari vuia cu dârzenie şi-şi scutura creştetele, înfruntând vântoasele care răbufneau din ele şi

---

[1] Tăcere veşnică. ***(n.r.)***

se năpusteau apoi până jos în satul liniştit, care se alipea ca un cuib de ţuguiatul Kradek.

Copacii de lângă case şi din grădini se clătinau şi fiemătau besmetic. Mai sgomotos foşnea însă bătrânul tei din ograda întinsă de la „Kozina". Piatra şi cumpăna vechiului puţ de sub tei scârţâiau, uruiau; dar până şi acest sgomot supărător era acoperit de mugetul vijeliei în creştetul bătrânului arbore.

În casă era lumină. În slaba licărire care cădea în ogradă din fereastra scundă, fâşâi deodată de sub tei un vârtej vijelios de frunze veştede, pe care o pală de vânt îl ridică brusc, într'un vârtej, şi-l duse în neagră înălţime. Şi în aceeaşi clipă, când furtuna, parcă mai aprinsă de mânie, vuia şi urla mai năpraznic, cineva din odaie se ivi la fereastră. Umbra se văzu numai în treacăt — dar acum se deschise puţin fereastra. O mână goală de femeie scoase afară un blid nu prea mare, şi în aceeaşi clipă ţâşni din ea un pospai alb. Un nor ca de zăpadă afânată se ridică din blid şi se risipi ca pulberea în bătaia vântului căruia îi era dat ca jertfă. Meluzina bocitoare înghiţi deîndată, cu lăcomie, făina din blid, care-i fusese dată pentru a se potoli, mai gemu odată şi goni mai departe în beznă.

Fereastra fu închisă şi umbra din ea dispăru.

Vremea rea bântuia nemiloasă 'în noaptea aceea. Dar în odaia de grinzi, destul de încăpătoare, din casa ţărănească, era plăcut şi îmbietor. În vatră ardea focul şi spintecăturile de lemn smolit trosneau. Aşchii răşinoase, înfipte în sfeşnice negre, flăcărau viu, şi lumina lor cădea pe jertfelnicul care dăruise Meluzinei făina de jertfă, după ce femeia se întorsese de la fereastră şi pusese blidul golit pe poliţa de vase, nevopsită.

Era chiar răzeşiţa care gospodărea această casă ţărănească, o femeie tânără, bine făcută, cu un

chip frumos, pe care ochii de un căprui deschis şi nasul drept, frumos tăiat, îl făceau fermecător. Părul îl ţinea strâns într'un testemel pestriţ, purta catrinţă, ilic şi mâneci înfoiate.

Ea puse blidul pe blana de vase, se aşeză pe scaun la o oarecare depărtare de patul zugrăvit de sub polog, luă în mână şomoiogul, începu să mişte leagănul[1] într'o mişcare înceată, hâţânată, şi prinse să luluie cu glas coborît:

Copilita mea. Te voi legăna, Ca să dormi şi să nu plângi, Mamei grija să-i alungi.

De afară se auzea vijelia. Foşnetul copacilor şi mugetul vântului se contopeau într'o larmă care sgâl- ţâia fereastra. Tânăra mamă urma totuşi să cânte lângă leagăn. Dar şi alte sunete decât ale cântecului oi se auzeau în încăpere. În colţul umbrit unde se afla palul cu polog, se desluşeau şoapte, şuşoteli, râsete înfundate, a căror îndelungată tăinuire izbucni acum cu toată voioşia, chiuind, ca un clopoţel de argint. Dar chiotul fu înnăbuşit pe dată de un alt glas, mai gros, care îl domoli, şi tot atunci se auzi şi dojana femeii de lângă leagăn, nicidecum aspră, ci numai ca să-i ogoae, ca Hanalka să poată .adormi. Apoi ea începu din nou să hâţâne şi să cânte:

Dacă pace nu vei da. Noi în iaz te-om arunca Şi din iaz în Dunăre — laţi-o, sacagiule !

Micuţa Hanalka gângurea şi-şi sugea buzele mul- ţumită, în leagănul ei, dar din ce în ce mai slab, până când amuţi de tot. încă două-trei legănări,

---

1 **Leagănul era o bucată de pânză de în, pătrată, în care se legănau copiii. La fiecare colţ era cusută o chingă sdravănă. Aceste chingi erau petrecute într'o parte, două câte două, prin- tr'un inel de fier, care se afla bătut în căpriorul bagdadiei. De unul din ele atârna un fel de frânghie împletită din trei sculuri de câlţi, cu ajutorul căreia se punea în mişcare leagănul.**

apoi mama lăsă şomoiogul din mână şi se îndreptă spre polog. În clipa aceasta, de pe patul curat se ridică răzeşul, bărbatul ei, care până atunci se svârcolise şi se hârjonise cu copilul mai mare.

Răzeşul, un bărbat destul de înalt ş!i bine legat', de vreo treizeci şi ceva de ani, ou părul lung şi castaniu strâns după urechi, se uită zâmbind la femeia sa. Flăcăiaşul însă, de trei anişori, în cămăşuţă, cu faţa bucălată şi ochii scânteietori, se lipi de spatele tatălui şi strigă mamei să se aşeze lângă ei.

— De ăştia îmi sunteţi, neastâmpăraţilor! strigă femeia cu prefăcută asprime. Ţine-ţi gura, Pavele, trebuia să dormi până acum. Haide, culcă-te numaidecât ! Hanalka doarme demult.

— Da, doarme tun ! se amestecă acum şi răzeşul, zâmbind şi arătând leagănul.

Peste marginea leagănului se înălţa căpşorul drăgălaş al unei fetiţe de vreo doi anişori, al cărei păr creţ era luminat de văpaia roşiatică a aşchiilor răşi- noase şi strălucea ca aurul.

Tânărul Sladky, sau Kozina cum i se mai zicea după numele răzeşiei sale, se ridică de pe pat şi se duse la leagăn. Avea pe el nădragi din piele de culoare deschisă care îi ajungeau până la genunchi, colţuni şi cipici, nici pieptar, nici ghebă, doar o cămaşă cu mâneci largi, puţin suflecate în faţă. Din felul cum puse mâna pe fetica sa, cum o duse apoi şăgalnic în pat, se putea vedea bine ce trup vânjos avea. În pat se strânse acum întreaga familie; copiii sburdalnici care se căţărau pe tatăl lor, şi părinţii plini de bucuria pe care le-o făceau copiii.

Se vădea aici dulcea armonie a fericirii unei familii. Vuietul vijeliei de toamnă nu-i stânjenea. Dar la această fericire nu se ajunsese aşa dintr-odată, fără luptă. Bătrâna Kozina se împotrivise vreme destul de îndelungată fiului ei, de pe

atunci răzeş pe picioarele sale, când cu patru ani în urmă flăcăul o vestise ce femeie îşi alesese. Cu toate că era bine făcută, ba chiar chipeşă, bătrânei Kozina i se părea o fată prea nepricopsită pentru răzeşia neamului Kozina, în care, ce-i drept, nu mai stăteau şoltuzi ca în alte vremuri, dar care era totuşi una dintre cele mai răsărite. Faima din trecut îi rămăsese, şi oricare copil ştia că idoar de când ou noua stăpânire se luase strămoşilor tui Kozina dreptul de a fi şoltuzi, fiindcă se împotriviseră să fie la cheremul ciocoiului şi să asuprească propriul lor popor.

Dar până ,1a urmă bătrâna tot încuviinţase căsătoria fiului ei.

— În stejar cresc numai ghinde, spunea ea. Şi el e un Kozina, un vlăjgan neînduplecat, vânjos ca stejarul. Să nu i se pară lumea prea îngustă alături de Hanka.

Atunci veselul Rehurek, cimpoierul, cum i se spunea lui Jiskra, spusese râzând :

— Cred că asta nu iare să se întâmple. Au să trăiască împreună ca o sută de flori.

Cum să nu laude el totul şi să nu proorocească numai bine, dacă era omul de credinţă al tânărului răzeş şi singurul care-i cunoştea taina, dacă-i era şi sfetnic şi oliicar. Dar iată că ceeace spusese atunci, м> împlinise.

T/mărul Kozina trăia cu Hanka lui într'adevăr ca o sul.fi tk flori, şi nu doar de o jumătate de an, nu doar de un an, ci ajunsese acum la al cincilea an. Răzeşia îi plăcea necurmat, şi tot mai mult îi plăcea, cu cât vremea trecea. Să stea acasă lângă nevastă, iar acum şi mai abitir lângă copii, să şuguiască şi să facă cu ei năzbâtii, era plăcerea lui cea mai mare. Cu toate că i se lua poate în nume de rău, el totuşi nu prea ieşea în lume, printre bărbaţi, la o bere, ca după obicei, să schimbe o vorbă cu ei şi să se sfătuiască.

Mai degrabă sta la taifas cu cimpoierul Jiskra Rehurek, undeva pe tăpşan, în pădure sau, mai adesea, duminica după prânz, 'în grădina gospodăriei sale.

Tânărul Sladky îşi schimbase firea. Pe vremuri îi plăcea să umble noaptea cu puşca sau cu plasa de vânătoare prin pădure, să prindă lupi în capcane, iar când putea, să joace renghiuri stăpânirii duşmănite. După căsătorie, însă, se făcuse blând ca un mieluşel.

Când ciocoiul poruncea să se facă rost de căruţe pentru cărat lemne sau să se îndeplinească altă muncă, el se supunea fără să crâcnească şi trimitea argatul. Altminteri, ca toţi şi ca peste tot în ţinutul chodenilor, blestema şi el robia cu care nu izbutea să se deprindă, şi se împotrivea cum putea, căutând o scăpare.

Bătrâna Kozina, cu buzele încleştate, îl privea aspru şi posomorit în asemenea clipe şi multe gânduri o munceau, iar bătrânului ei frate, lui Hruby din Drazenov, i se tângui deadreptul, când acesta veni la ea :

— Of, băiatul ăsta ! Nu mai este iun Kozina. Nu se aseamănă cu tatăl lui. Nevasta i-a luat în stăpânire toată inima.

„Nevasta şi copiii", s'ar fi putut spune mai degrabă. Căci aşa părea şi în clipa aceasta când, fără să se sinchisească de furtuna de afară, sta în pat cu ai săi, râzând din toată inima cu copiii care nu-şi mai potoleau neastâmpărul şi se cătărau pe el ca pisicile.

Deodată însă bărbatul se ridică în pat şi trase ou urechea. În clipa aceasta se trezi şi bătrânul câine lup de sub masă, sări în odaie şi începu să latre.

— Clăcile de tors deabia au început, zise femeia, luând-o în poală pe mica Hanalka.

îşi închipuia că vreun argat s'o fi întors delà claca de tors, care săptămâna aceasta se ţinea la vecini.

— Ăsta nu-i de-al casei, spuse răzeşul şi ieşi în tindă, ca să deschidă uşa în care ciocănise cineva.

Zăvorul ţăcăni şi de afară se auzi glasul unui bărbat străin care începu să cânte :

În castelul din Oujezd Cântă-o păsărică...

În clipa aceea răzeşul începu să vorbească, astfel că nu se putură «auzi bine cuvintele cântăreţului, care însă nu-şi pierduse cumpătul şi cânta mai departe : ***Şi ce-acolo va cânta, Pân'la noi vă răsuna.***

Cântând astfel, el porni spre odaie, unde se opri în prag ca să spună bună seara. Un strigăt de bucurie al micului Pavel îl salută, iar femeia îl pofti:

— Intră, Jiskra ! Vii din târg ? Tocmai la timp. Ce bineţe o să-ţi mai dea Dorla !

— Bineţe, ne-bineţe. Dacă o să fie iute ca hreanul, o să fiu eu iute ca ardeiul.

Cimpoierul se aşeză cu cimpoiul în spinare şi râse şiret.

— Măi, da vesel mai eşti! Numai de cântece te ţii, grăi răzeşul.

— Dece nu m'aş ţine, dacă şi vântul cântă atât de frumos, de se aude peste tot! Doamne iartă-mâ, ce drum a mai fost şi ăsta ! Vântul a umflat ţoalele şi cimpoiul a început să cânte singur, iar eu ţopăiam prin beznă de atâta muzică, peste bolovani, din hâr- toapă în hârtoapă, din pleoscăit în pleoscăit.

Jiskra Rehurek puse cimpoiul pe laviţă şi se aşeză alături Iară a-şi scoate căciula cu fundul roşu. Faţa lui rotundă, netedă, cu gropiţe în obraz, zâmbea în- Iruna. Dar mai ales ochii lui veseli şi şugubeţi, pe can» obişnuia sii-i închidă când închiDuia sau poves- Ira VITO năzdrăvănie. Era

de aceeaşi vârstă cu tânărul r.lzeş, poate doar cu doi-trei ani mai mare.
În acest timp, femeia aduse sare şi un codru de pâine învelit într'o pânză albă, pe care cu obişnuitul „Taie-ţi" îl întinse mosafirului, ca să se ospăteze după poftă.
— Ce mai e nou în târg ? întrebă răzeşul.
— Prea puţine. La cârciumă vorbeau doi vecini, şi cred că erau vătăşei de la cârmuirea din oraş, cică boierii ar fi întrebat de noi. De faţă era şi unchiul din Drazenov şi a auzit şi ei totul.

De ce anume au întrebat ? îl iscodi repede răzeşul

— .De teşcherelele chodenilor. La cârmuirea din târg. Au cerut drepturile scrise, ştii, acelea care se aflau la castelul nostru.

— Şi cine le-a cerut ?

— Logofătul Kos din Kouta şi cel din Trhanov. Ce-au mai râs^pe seama lor vecinii gândindu-se la ce-au putut să înhaţe ! Nu ştiu bine ce s'a întâmplat, dar cică alde Kos ar fi făcut spume ,1a gură şi ar fi spus că domnul din Trhanov o să le arate chodenilor.

Cimpoierul tăcu, dar deodată, parcă aducându-şi aminte de ceva, urmă :

— Mare dreptate a avut la cârciumă unul dintre vecini când a spus că drepturile chodenilor au ajuns deodată la atât de mare preţ. Până acum, şi răposatul Lomikarşi cel tânăr, batjocoreau pe chodeni, când aceştia vorbeau de pitacele lor.

Răzeşul şi femeia sa, care ţinea în braţe pe mica Hanalkâ, ascultau cu luare aminte şi nu băgară de seamă că micul Pavel coborîse din pat în cămăşuţă, se apropiase de cimpoi şi se minuna de frumosul ţap ce-l împodobea. La început se mulţumi numai să se uite la capul ţapului, dar apoi deveni mai îndrăzneţ şi-i pipăi părul, ochii şi beteala sclipitoare pe care Jiskra i-o aninase între coarne drept podoabă a frunţii. Acum îl zări şi maică-sa ; tatăl său însă avea ochii pironiţi în pământ şi nu şi-i ridică decât în clipa când cimpoierul tăcu.

— Şi când s'a întâmplat asta, Jiskra ?

— Mai alaltăieri.

— Numai de nu s'ar mai întâmpla ceva, vreo nenorocire ! oftă tânăra femeie, îngrijorată.

— Eu aş crede... începu cimpoierul; dar nu sfârşi vorba, căci în clipa aceasta bătrânul câine-lup ţâşni de pe podea şi începu să latre.

Răzeşul se ridică, se duse la fereastră şi sfredeli întunericul cu ochii. Dar nu văzu pe nimeni şi ieşi în tindă.

Jiskra luă pe micul Pavel, îl aşeză pe genunchii săi

Lamminger.

şi-i duse carava cimpoiului la .gură ; în clipa aceea, tânăra femeie atinse cu mâna. umărul cimpoierului.

— Ascultă, Jiskra, zise ea. Âi văzut ce îngândurai era răşezul la povestea ta ? Tot aşa este mereu de la o vreme, dintrodată şi pentru o nimica toată ! E vesel, vorbeşte, râde, tot ce vrei, şi deodată parcă i se aşterne ceva pe suflet. Asta i se

întâmplă adesea în ultimul timp, de parcă i-ar umbla ceva prin cap sau .ar avea o piatră pe inimă. Mă port cu gândul că m'a scos din sufletul lui, ba că poate se şi căeşte că...

— Nu fi neroadă ! o opri cimpoierul. Să se căiască ? Nu se căeşte. Nu se căeşte încă, şi nici nu se va căi vreodată, sunt sigur. De asta să nu-ţi faci inimă rea.

— Norocul mi-a fost prielnic şi ştii bine că oeeace ne apasă inima, ne umple de teamă. Dar ce-a fost acum ?

— Gânduri ciudate umblă prin capul omului. Dar e ceva trecător.

— Să dea dumnezeu să fie aşa şi să-mi asculte iuga! suspină femeia, bucurată de vorbele omului care cunoştea gândurile bărbatului ei.

Ea se porni pe fâs când micul Pavlik începu să scoată din cimpoi, cu ajutorul lui Jiskra, câteva scâncete -şi bâzâituri.

În acest timp, tânărul Kozina ieşise din tindă pe cerdac şi-şi rotea ochii prin ogradă, ca să vadă cine a venit. Că venise cineva era sigur, căci altfel n'ar fi lătrat bătrânul câine-lup. Era întuneric beznă şi vântul şuiera încă, astfel că nici de auzit nu se putea auzi bine. Şi totuşi ! Cineva bătea la fereastră. Colo, peste drum, în ogradă, unde se afla casa rămasă părinţilor. Acolo şedea mama tânărului răzeş. Şi ea dormea, căci ferestrele erau întunecate. Deodată apăru însă o licărire, în odaie se făcu lumină, şi când pâlpâirea roşiatică se revărsă din fereastră, ieşiră la iveală două umbre de bărbaţi care stăteau acolo în dreptul uşii. Aşteptau nemişcaţi, nerăbdători, apoi dispărură în casă.

O clipă se păru că răzeşul cumpăneşte dacă să mai aştepte ori ba. Din odaia lui se auzea bâzâitul cimpoiului, dar tânărul răzeş nu-l mai prinse cu urechea.

Se duse prin ogradă la casa mamei sale. încercă uşa. Era zăvorită. Răzeşul se aplecă, trecu la fereastră şi se uită în odaie. Zări acolo pe mama sa, cu şuba pe ea, şi doi oaspeţi. Unul dintre ei scoase de sub mantie un fel de cutie sau de sipet mic. Al doilea îl deschise şi luă din el ceva sclipitor, care strălucea ca argintul, şi-l arătă bătrânei Sladky.

În clipa'aceasta, tânărul răzeş sări de la fereastră. Din cerdac se auzea glasul femeii sale, care se

mira dece bărbatul ei stă atât de mult afară, pe vremea asta ticăloasă.

— Nu e nimeni aici; câinele a lătrat fără nicio pricină, zise el întorcându-se pe cerdac.

— Dar dece-ai fost la mama ?

— M'am dus să văd ce face. Avea încă lumina aprinsă şi m'am mirat. Şade pe laviţă şi se închină.

— Vino, vino în odaie; e frig, tremur toată şi Jiskra se pregăteşte să plece acasă. Pavel vrea să-i ia cimpoiul...

Cei doi intrară în odaie.

Jiskra se ocupa acum de Hanalka. O ţinea în braţe, o legăna şi îi cânta, iar fetica îşi aţintea ochii asupra lui, până când şi-i închise treptat şi adormi. Cimpoie- rul o culcă cu grijă în leagăn.

— Ai putea fi un bun părinte, glumi răzeşiţa.

— Aş putea; şi e păcat că barza nu dă pe la noi, grăi el, zâmbind după aceea. Că atunci Dorla nu s'ar mai certa atât de mult cu mine.

îşi aminti că mai are de cântat la claca de tors, ca să poată aduce un braţ de câlţi nevestei sale, îşi luă cimpoiul, de care micul Pavel nu prea voia să se despartă, spuse noapte bună şi plecă. Răzeşul îl urmă, ca să zăvorească după el. Trecu însă până în cerdac, şi acolo îl întrebă încet pe cimpoier, dacă şi unchiul său din Drazenov a plecat odată cu el din târg.

— Nu, a rămas la cârciumă. S'a aşezat lângă cei doi vecini şi a vorbit cu ei ceva în şoaptă. Dar n'am putut înţelege niciun cuvinţel. Şi acum, măi, am să-ţi vorbesc ceva. Hanka mi-a spus adineaori că e tare în grijorată de tine. Prostuţa crede că n'o mai iubeşti, fiindcă te vede adesea dus pe gânduri, fără să scoţi o vorbă, parcă ai purta o povară pe suflet. Dacă aş avea eu unul o nevastă atât de bună, aş râde întruna şi toată lumea ar fi pentru mine ca o floare. Prin urmare, ia aminte ! Dece te porţi aşa ? Femeia n'are nicio vină : ce s'a dus, s'a dus.

Spuse noapte bună şi după puţin dispăru în beznă. Tânărul răzeş nu se înto.arse numaidecât în casă, ci stătu pe prispă şi se uită ţintă peste ogradă la căsuţa mamei sale. Fereastra era încă luminată. Oaspeţii târzii erau tot acolo. Răzeşul voi să se ducă din nou la fereastră, dar se răzgândi deodată şi se întoarse în tindă. Din odaie se auzea glasul duios al femeii sale care cânta:

...Mamei grija să-i alungi...

Acum abia se lămuriră în mintea răzeşului cuvintele inimoase ale cimpoierului, acum abia îl năpădiră alte gânduri şi-l făcură să cugete la vorbele pe care le auzise numai pe jumătate. Glasul femeii sale, pe care-l cunoştea atât de bine, îl mişcă în clipa aceasta ca pe vremea când era încă neînsurat şi o auzea cântând tainic în grădină. Glasul acesta fusese totdeauna atât de voios şi de dulce, iar când o văzu acum aplecată peste fetiţa adormită, se risipi dintr'însul norul gândurilor, faţa i se însenină şi el surâse femeii sale.

În seara aceasta, tânăra femeie se culcă mulţumită şi îmbunată. Aşchia răşinoasă mai flăcără oleacă în odaia întunecată, apoi se stinse şi bezna învălui totul. Toţi dormeau, numai răzeşul care era culcat lângă micul Pavel, nu putea închide ochii. Gândurile dinainte îl copleşiră din nou. Auzea răsuflarea sănătoasă a flă- căiaşului, auzea răsuflarea adâncă a femeii şi a micuţei Hanalka, dar nu le lua în seamă. Altădată le urmărea şi adormea apoi liniştit, dar acum nu auzea nimic. Şi totuşi trăgea cu urechea. Aştepta de nu va veni cumva mama sa, de nu va bate la uşă, de nu-l va chema. Dar nu se auzea nimic. După un răstimp, se sculă şi se duse la fereastră.

Peste drum, la maică-sa, era încă lumină.

Răzeşul se uita afară, aştepta...Seara, bătrâna Kozina stinsese lumina, se culcase, dar nu aţipise. Apoi veniseră pe neaşteptate cei doi oaspeţi pe oare îi zărise fiul ei, tânărul răzeş, şi-i strigaseră să deschidă. Ea îşi pusese o şubă lungă de abâ castanie, căptuşită cu blană de miel, şi descuiase uşa.

— Ruzena, spusese unul dintre cei doi bărbaţi din faţa uşii, şi bătrâna recunoscuse după glas pe fratele ei.

Acesta era Krystof Hruby, şoltuzul din Drazenov, un om înalt de stat, puţin adus de spate, îmbrăcat cu o giubea lungă. În mâna dreaptă ţinea sdravănul ce- kan, a cărui ferecătură galbenă strălucea în lumina roşiatică a aşchiei răşinoase. Intrând în odaie, el puse pe tăblia albă de arţar a unei mese nu prea mari, cu picioarele cioplite, micul sipet, de lemn, bine ferecat, pe care-l ţinuse sub mantie. Când îşi scoase căciula, se putu vedea ce sbârci- tă îi era faţa încă vioaie şi hotărîtă. Părul des, dar albit de tot, îi cădea pe umeri şi era tăiat numai pe frunte, ca să nu-i cadă pe ochi. Un nas frumos, vulturesc, şi ochi încă ageri, în care se citea dârzenie şi încredere în sine, dădeau impunătorului bătrân înfăţişarea unui boier de la ţară.

Alături de făptura sa înaltă în mantia de culoare închisă, se deosebea tovarăşul său, şoltuzul Jiry Syka din Oujezd, un om nu prea crescut, dar voinic şi spătos, care purta un zăbun de dimie albă, tivită cu negru. De sub pălăria largă, părul său castaniu-închis se revărsa peste umeri.

Bătrâna, în vechea ei şubă lungă, pe care se mai puteau vedea urme de cusături înflorate, se uita uimită la oaspeţii târzii şi neaşteptaţi. Totuşi, aşteptă cu răbdare să vorbească ei mai întâi. Şi pe dată, fără multe ocolişuri, fratele ei începu s'o lămurească. Spuse pe scurt că fusese în ziua aceea în târg şi că se încredinţase din gura celor doi vătăşei că stăpânirea întrebase de pitacele chodenilor, închipuindu-şi că ele se aflau păstrate la cârmuirea din târg, cum fuseseră cu ani în urmă la castelul chodenilor. Că stăpânirea căutase să iscodească aceasta în taină prin logofătul Kos, dar că vătăşeii pomeniţi, ca dealtminteri toţi ceilalţi, nu nutreau o iubire prea mare pentru boierul din Trhanov, astfel că cu dragă inimă dăduseră totul în "vileag bătrânului şoltuz. Acesta nu-şi îndreptase

atunci paşii către casă, ci purcese deadreptul la Oujezd, unde la şoltuz se afla ascuns demult lucrul cel mai de preţ din ţinutul chodenilor, comoara „Capetelor de câini", privilegiile lor, şi asta încă de pe timpul când fuseseră vânduţi răposatului Lamminger. În zilele acelea, câţiva chodeni bătrâni, printre care şi bunicul bătrânului Kozina, oare îşi amintiseră la timp de drepturile lor, dăduseră fuga' în târg, ca să ceară dregătorilor din Domazlice să le încredinţeze lor pitacele de privilegii[1].

— De vreme ce nu mai sunteţi ai noştri, puteţi să vi le luaţi. Mai bine la voi decât la neamţul acela ! le spuseseră pârgarii, şi încuviinţaseră ca chodenii să deschidă bolta din castelul lor, unde se afla sipetul cu „trebile chodene".

De atunci, pentru mai multă siguranţă, sipetul colindase prin satele chodenilor, până când noua stăpânire nemţească, care nici gând nu avea să le recunoască privilegiile, începu să le caute totuşi cu sârg. Sipetul, nu prea mare, în care se afla închisă libertatea de aur, stătuse ascuns când la un şoltuz, când la altul, dar mai mult timp la Oujezd, unde rămăsese din zilele grele când chodenilor li se poruncise acel *perpetuum silcntium,* până: în ziua de azi.

Un tifnp s'a părut că stăpânirea nu se mai sinchiseşte de ele sau că le-a uitat cu desăvârşire, când iată că deodată, din senin, începu să le caute din nou, cu jind. Despre asta vorbeau acum cei doi şoltuzi chodeni, în casa părintească, cu bătrâna care-i asculta cu încordată luare-aminte, pe măsură ce unul sau celălalt lua cuvântul. Pe faţa hotărîtă a bătrânei, care vădea că este sora lui Krystof Hruby, nu se citea în clipa aceasta nici teamă, nici groază. Dimpotrivă: chipul i se înseninase şi în ochi i se aprinsese o văpaie de bucurie.

— Păi ¿carevasăzică tot mai sunt bune la ceva, grăi ea, în timp ce un zâmbet ciudat îi ilutura pe buze. Bine aţi făcut! Şi mi le-aţi adus mie, unei femei. Nu face nimic, le voi ascunde bine, şi la coşarca mea nu se va gândi nimeni.

Între timp, Syka scoase din mintean o cheie, descuie sipetul şi luă mai întâi dintr'însul pecetea, mare cât o patacă, prinsă de un lănţişor scurt de argint. Aplecaţi, şoltuzul din Drazenov şi sora sa se uitau la sulurile de pergament care stăteau acolo frumos rânduite şi legate. Syka le scoase unul câte unul şi le înşiră pe masă. Preda pitacele, şi deaceea, ca să se încredinţeze pe el însuşi şi pe cei de faţă, le scotea din sipet, eliberându-le însă mai întâi de învelişul lor de hârtie. Cu mulţi ani în urmă, le avusese şi el în păstrare, şi nu puţine ceasuri din noapte îşi petrecuse tainic în iatac, îndeLetnicjndu-se cu ele şi citindu-le pe cele scrise în limba cehă, dar şi tălmăcirile din latineşte care fuseseră făcute mai demult, în vremuri mai bune şi de mai multă libertate.

Cărturarul Syka, care era privit de ai săi drept vechil al chodenilor, preda aceste hrisoave de libertate şi aceste întăriri ale drepturilor lor legiuite, de la cel mai vechi până la cel din urmă, dat de Matias. Aici, în cămăruţa aceasta simplă, la lumina aşchiei de cetină, se înşiruiau acum vechile pergamente, bine chitite şi ilegate cu cordele, îngălbenite, cu pete ruginii "pe margini roase la colţuri. Sigilii mari atârnau de ele, pe şnururi de mătase, odinioară albe şi roşii; câte unul din cele albe, vechi de veacuri, se îngălbenise şi se îmbibase cu roşul deschis al celui de alături. Peceţile erau bine păstrate, chiar şi cea mai veche, din ceară necolorată, pe care era înfăţişat regele Jan Luxemburg, pe cal, cu întreaga armură de cavaler şi cu platoşă, ţinând în mâna dreaptă paloşul prins de un lănţişor, iar în stânga scutul; dar şi peceţile tuturor celorlalţi domni, Karel, Vaclav, Jirik, Vladislav, Ferdinand, Ma- ximilian, Rudolf şi Matias ; culoarea lor roşie se mai păstrase.

O clipă domni tăcere în cămăruţă.

Cei doi chodeni şi bătrâna priveau muţi hrisoavele de grea ursită, care aduceau aminte de timpuri

[1]În anul 1585, regele Rudolf cedase chodenilor pe timp de 60 de ani dreptul de administrare la Domazlice, în schimbul unui zălog, sub formă de împrumut, de 37.142 livre.

mai bune, mai fericite, din alte veacuri, şi care fuseseră martorele atâtor suferinţe şi umiliri. Syka îşi mai arunca o ochire repede pe fiecare pitac în parte, de parcă ar fi voit să le numere, apoi se întoarse către Hruby şi grăi:

— Nu lipseşte niciunul.

Bătrânul dădu doar din cap. Ştia căci hrisoavele le cunoştea şi el bine, dinainte, cu ani în urmă. Syka mai adăugă :

— Alte timpuri au fost acelea când pitacele şi drepturile aveau încă preţ.

— Şi cum, azi nu mai au preţ ? glăsui deodată bătrâna.

— Preţ ? Ba preţ au, şi chiar dacă nu acum, îl vor avea cândva, răspunse cu tărie bătrânul şi dârzul Hruby. Este dreptul nostru, şi el este tare ca stejarul, şi de el nu se poate atinge nimeni, nici logofătul lui Lomikar, şi nici chiar Lomikar însuşi! Craii noştri au fost altfel de domni, cuvântul lor scris preţueşte mai mult decât al acestui neamţ pripăşit pe aici.

— Aşa este, aşa este, întări Syka. Asta ar dori dumnealui : să i le predăm lui, ca să le dea foc. Iar apoi, mai mult ca oricând, să rotească gârbaciul şi să strige : „Săltaţi, netrebnicilor!" Dar încă nu s'a şters asta !

Şi luând dintre hrisoave pe cel latinesc al regelui .îirik, arătă în tălmăcirea alăturată, tocmai locul subliniat :

„...Niciun nobil sau boier n'are dreptul să-i ia sub stăpânire sau să şi-i facă robi sau să se aşeze printre ei."

— Şi .asta stă şi azi în picioare !

Şi aplecându-se deasupra pitacului regelui Matias, îşi aruncă o clipă ochii peste el, iar când găsi locul căutat, începu să citească :

„Prin aceasta poruncim tuturor locuitorilor din toate stările regatului nostru boem, îndeosebi însă sfetnicilor Obşteştilor noastre Adunări boeme, celor de azi, precum ..şi celor viitori, ca scumpilor noştri credincioşi, numiţilor chodeni, aparţinând de castelul sau cetatea noastră din Domazlice, să li se recunoască drept înnoite, juruite şi consfinţite, acum şi în viitor, învoirile, drepturile şi slobozeniile date lor de noi, mărturie stând chiar acest dires, acum şi în vremile ce vor veni, precum ca în vecii vecilor ele ale lor să fie, să le ţină şi să le păstreze în pace, nimeni în ele o piedică să nu găsească, iar nici altora vreo îngăduire să nu le fie dată, pentru a nu stârni mânia şi neîndurarea noastră, precum şi a viitorilor regi boemi."

Syka îşi înălţă capul de pe pitac, se întoarse către Hruby şi sora sa şi zise :

— Aţi auzit ? „Scumpi credincioşi" sunt numiţi strămoşii noştri în aceste hrisoave ale crailor de odinioară, iar acum oricare eondicar ne dă munci ce-ar trebui făcute de netrebnici şi de bădărani, şi-şi închipue că cine ştie ce scofală e de capul lui. Dar aici în astea — şi Syka arătă privilegiile — dacă am avea numai aceste două hrisoave, n'ar trebui să tremurăm că totul s'a sfârşit. Ar fi deajuns în faţa legii şi judecăţii. Dreptul nostru este cuprins în ele pe deant'regul.

— Tocmai aşa vorbea şi răposatul nostru tată, glă- sui bătrâna. Îţi mai aduci aminte, Krystof, când sipetul acesta era încă la noi ?

-— Cum să nu-mi aduc aminte! întări Hruby. Dar acum e timpul să ascundem pitacele.

— Haide, ce mai staţi ? zori bătrâna.

Cei doi bărbaţi rânduiră hrisoavele la locul lor în sipet.

Când Syka îl încuie şi-l luă de pe masă, bătrânul şol- tuz din Drazenov oftă. Sora sa îşi purtă privirea' de jur-împrejur, mai ales spre fereastră, şi se duse apoi la uşa scundă de alături, în faţa căreia rămase deodată locului. Fratele ei o oprise.

— N'ar fi totuşi bine să-l chemăm acum pe Jan ? Vorbea de nepotul său Sladky, tânărul răzeş. La această întrebare, Syka îşi aţinti ochii asupra bătrânei şi aşteptă cu nerăbdare să vadă ce va răspunde. Ea tăcu o clipă şi glăsui apoi:

— Nu, e mai bine aşa.

Syka păru mulţumit şi încuviinţă cu capul său pletos.

Bătrâna dispăru apoi după uşa care dădea în cămara de alături, şi după ea intrară şi cei doi oaspeţi.

încăperea aceasta era goală şi liniştită. Numai fereastra se cutremura uşor când vântul şuiera afară cu vuiet puternic; atunci tresărea şi flacăra roşie a aşchiei de cetină, al cărei cărbune aprins se întorcea şi începea să se înnegrească la margine. În clipa aceea apăru afară, la fereastră, faţa unui om. Se ivi deodată şi dispăru numaidecât, pesemne fiindcă în odaie nu era nimeni. Era chiar tânărul răzeş care se uita iscoditor în odaia mamei sale. Oaspeţii pe care îi văzuse înainte, dispăruseră, şi împreună cu ei şi sipetul ferecat. Dar din cămara de lângă odăiţă se auzea răsunetul surd al unor lovituri, însă numai al câtorva.

Apoi se făcu linişte.

Când, după un răstimp, bătrânul Hruby ieşi din cămară, aplecându-şi capul cărunt în pragul uşii scunde, iar după el veni şi Syka, faţa tânărului răzeş dispăru deodată de la fereastră.
Şoltuzul din Drazenov se şi gătise de plecare. Dz T Syka, după ce trecu pragul uşii scunde, se mai întoarse odată şi zise :
— Ei, şi acum să ţii minte, surată, ce-ai făgăduit.
— Dar bine, pentru dumnezeu, oameni buni, '--im făgăduit prin strângere de mână în faţa celui-de-sus, grăi bătrâna cu toată hotărîrea şi nu fără o mustrare
Puţin mai pe urmă, cei doi şoltuzi se aflau din nou în ogradă, în faţa căsuţei. În toată gospodăria era întuneric şi linişte. Piatra cumpenei de la vechiul puţ de sub tei scârţâia şi uruia. Toi atât de tainic cum veniseră, tot astfel şi plecară cei doi şoltuzi, dar nu nebăgaţi în seamă. Însă despre asta habar n'aveau. Când ieşiră din ogradă şi porniră la drum, vântul le aduse câteva sunete săltăreţe.
— Vântul mi-aduce glas de cimpoi ia urechi, zise Syka, ţinându-şi cu mâna pălăria largă. Vine desigur de la o clacă de tors.
Se apropie de fereastra luminată a gospodăriei vecine şi se uită înăuntru. Acolo, în cuprinsul camerei, totul fremăta de viaţă şi de voie-bună. Era într'adevăr după claca de tors. Bărbaţii care se aflau aici, mai toţi flăcăi, dăduseră la o parte orzul pe care-l aleseseră pentru însămânţare, şi fiecare îşi luase câte o fată, care la rândul ei lăsase la o parte fusul şi furca de tors, şi cu toţii se prinseseră în horă. Jiskra Rehurek, cu căciula pe ceafă şi cu părul pe frunte, sta în mijlocul odăii, sufla de zor în foalele cim poiului său, care cânta de mama focului. Dar nu numai cu sunetele cimpoiului îi îmboldea pe toţi să joace, dar şi prin mişcări îi îmbia şi-i înfierbânta. Cu fălcile umflate, râdea ca un deşuchiat, clipind din ochi, când în- chizându-i, când îndreptându-i în bagdadie. Se învârtea ca sfârleaza în jurul lui, îndoia genunchii, ţopăia mărunt şi din când în când izbea cu picioarele în podea ; apoi deodată se ciupea de un şold, pe urmă de celălalt, se scutura, sălta într'un picior şi iarăşi izbea podeaua.
Bătrânii râdeau, iar tinerii jucau cu foc, învârtindu-se în jurul cimpoiului ţiuitor, până când fetelor începură să le sboare cosiţele şi catrinţele.
Şoltuzul din Oujezd ajunse din urmă pe Hruby care, nesinchisindu-se de muzică, îşi urmase drumul prin întuneric.
— Ce veseli sunt ăştia ! Dacă ar şti! zise Syka.
— Într'o zi or să afle şi ei, răspunse apăsat bătrânul şoltuz din Drazenov.
Dar când Syka îl pofti să înnopteze la primărie, fiindcă era târziu, întuneric beznă şi drumul prost, el nu primi.
— Ca să se afle că am fost aici ? Nu mi-e frică de întuneric. Dumnezeu să-ţi dea o noapte bună
Syka îşi îndreptă paşii spre primăria sa. Hruby o luă spre Drazenov şi dispăru peste puţin în noapte.
În clipa când se despărţiră cei doi şoltuzi, tânărul răzeş ieşi din umbra neagră de la colţul zidului de lângă poarta răzeşiei sale. Stătu un răstimp, uitându-se parcă în urma celor care plecaseră, trăgând parcă cu urechea la paşii lor. Apoi se întoarse şi se îndreptă cu paşi mari şi măsuraţi spre gospodăria sa.
Sunetele voioase care-l ajungeau din vecini, nu le lua în seamă. Nici nu le auzea măcar. Nesimţit intră din nou în odaie şi se culcă fără niciun sgomot. Se auzea răsuflarea liniştită ,a femeii şi somnul lin al copiilor. Doar câteva suspine adânci ale răzeşului răsunară mai tarip.
Bătrâna Kozina făcuse focul disdedimineaţă, dar nu-şi adunase încă părul sur în testemel. În clipa aceasta intră feciorul ei, răzeşul.
Era încă devreme, şi la timpul acesta venea rareori s'o vadă pe maică-sa. El îi dădu bineţe, se aşeză pe laviţă, se uită pe fereastră la cerul înnorat, apoi îşi îndreptă privirea către maică-sa, care-l întrebă de copii, de Hanalka şi de Pavlik, voind să ştie cum dor- miseră în toiul vijeliei.
— Bine. Dar dumneata, măicuţă, te-ai culcat devreme ?
— Devreme.
— Totuşi, mai târziu ai aprins lumina. I-am văzut licărirea.
Şi răzeşul se uită iscoditor la mama sa.
— Din pricina furtunii. Mi-era teamă să nu se întâmple ceva.
Vorbea liniştit şi totuşi cu un fel de nerăbdare. Feciorul mai rămase puţin şi aşteptă. Dar mama sa nu pomeni niciun cuvânt despre cele întâmplate, ei vorbea numai de lucruri obişnuite. Iar el, la rândul lui, nu se legă nici pe departe de faptul petrecut. Plecă desamăgit şi amărît, zicându-şi :
„Nici măcar mama ta n'are încredere în tine."

III

Căsuţa lui Jiskra Rehurek era oarecum izolată de sat, mai aproape de pădure. Cu toate că nu-şi amintea numai de o singură generaţie, nu părea şubredă de fel. Avea pereţi de bârne şi o coamă

mare, străveche, devenită ruginie, a cărei frumoasă culoare se făcea albă, iarna, pe ninsoare, iar vara, sub bolta celor doi frasini de lângă casă, bătea în verde.

În faţa podului de lemn era un pridvor nu prea mare, înconjurat cu parmaclâc, pe care stătea acum Dorla, nevasta lui Jiskra, şi atârna de o prăjină coroniţe de soarbe roşii şi coapte, ca să îngheţe bine când se va lăsa gerul. Avea numai câţiva ani mai puţin decât bărbatul ei. Era chipeşă, tânără, şi arăta ca o codană. Pe vremea când nu era încă măritată, era foarte căutată şi putea să aleagă pe cine voia. Dar ea se lipsi de toţi, chiar şi de flăcăii înstăriţi, şi alese pe veselul cimpoier.

De atunci nu s'a căit de alegerea ei şi numai un singur lucru dorea din tot sufletul, ca Jiskra să aibă altă îndeletnicire decât aceea de cimpoier sau încaltea să stea mai mult pe acasă, ca ei să nu-i mai fie atât de urît. De multe, multe ori o muncea şi dorul de un copil, căci atunci nu s'ar mai fi frământat atât.

Astăzi îl avea pe Jiskra acasă.

De asta dădeau mărturie sunetele săltăreţe care se auzeau din odaie. Dar nu Jiskra le scotea din cimpoi ; ciracul său se străduia să înfiripeze o sârbă. Jiskra era un cimpoier încă tânăr, dar faima sa trecuse de satul său de baştină şi ajunsese până în satele învecinate, iar oamenii mai vârstnici spuneau despre el că-l va ajunge pe Kuzelka din Straz, care cu cimpoiul său nu avea pereche în tot ţinutul chodenilor, ba chiar în toată regiunea Plzen. Multe şi ciudate lucruri se povesteau despre acest Kuzelka, cu toate că de mulţi ani era pe lumea cealaltă ; cică atât de frumos cânta, încât la sunetele cimpoiului său începeau să joace ciomegele şi dăsagii, ba că până şi celor de la curtea din Praga le-ar fi arătat ce ştie, pe vremea când acolo se ungeau domnitorii, iar chodenii se bucurau încă de vechile lor drepturi. Se mai spunea despre răposatul Kuzelka din Straz că adeseori se îmbăta — dar care cimpoier poate s'o ducă fără să-şi umezească gâtlejul ? — şi că odată, în miez de noapte, rătăcind în pădure printre coclauri, ar fi alunecat deodată într'o capcană de lupi, în care mai târziu a nimerit şi un mosaîir păros şi colţos, căruia Kuzelka î-a cântat până în zori, când pădurarul atras de muzică şi de urletele înfiorătoare, a izbutit în sfârşit să-l scape pe cimpoier de canonul său.

Acest Kuzelka din Straz fusese părintele şi învăţătorul tuturor cimpoierilor din împrejurimi. La el învăţase şi bătrânul Rehurek, iar delà acesta feciorul său Jiskra, care avea acum şi el ciraci. Jiskra îi învăţa să cânte din seripcă şi din cimpoi, cu toate că nu cunoştea nicio notă. Era deajuns săi cânţi ceva din gură, că Jiskra ţi-o şi punea pe diblă sau cimpoi. Când la cârciumă îl înconjurau dănţuitori voioşi şi fetele fluturau năframele spre el, iar una dintre ele începea să cânte cu glas subţire un cântec nou de tot, pe care până atunci nu l-a auzit nimeni, nicio frântură şi ni- ciun cuvânt dintr'însul, şi care poate s'a născut abia ieri sau chiar în clipa aceasta, dintr'un avânt tineresc : Jiskra Rehurek asculta tăcut primul stih, zâmbea, dădea din cap sau bătea uşor măsura cu piciorul; dar îndată ce cântăreaţa se pregătea să înceapă al doilea stih, Jiskra îi şi zicea din scripcă ; tovarăşul său, un moşuleţ, cu părul sur, sbârnâind din cimpoi, îi ţinea hangul, iar flăcăii apucau fetele la hârjoană.

Ca să iasă bine ce-aveau să cânte, Jiskra îş* îndruma ciracii cum trebue, iar în clipa aceasta îl dăscălea pe Kuba Konopik, un vlăjgan de vreo şaisprezece ani, înalt, rumen, bucălat, cu părul sbârlit. Era începător, şi Jiskra nu-l învrednicise încă să-i împărtăşească toate tainele cimpoiului. Kuba sufla deocamdată numai în ţeava din faţă. La un semn dat, el conteni, se opri în faţa lui Jiskra care şedea pe laviţa de lângă masă, şi .aşteptă să vorbească meşterul.

— Ascultă, Kuba : am să ţi-o mai cânt odată şi tu ai s'o sufli după mine. Ştii ce : „Frumos ne mai predică popa."

Şi meşterul intonă cântecul.

Kuba începu, dar fu întrerupt de Jiskra :

— Ia te uită! Răzeşul Kozina vine la noi. Du-te acasă. Vino mâine tot pe timpul ăsta.

Kuba nu aşteptă să fie rugat. Într'o clipă fu în faţa casei.

În acelaş moment se auzi un foşnet pe vatră. Acolo, într'un pat sărăcăcios, pe care până atunci zăcuse liniştit, era un om cu părul lung şi tare cărunţit, bătrânul tată al cimpoierului. Era orb şi bolnăvicios, tuşea, şi trăgându-şi anevoie răsuflarea, glăsui:

— S'a întâmplat ceva, de vine Kozina la noi pe timpul ăsta ?

— Nu, tată, nu ştiu nimic ; poate că nici nu vine la noi, ci doar trece pe aici.

De afară se auzeau glasuri. Dorla, aplecându-se peste ostreţele pridvorului, vorbea cu tânărul răzeş, care o întrebase dacă Jiskra este

acasă. In acest timp cimpoierul ieşise în prag, şi-l rugă zâmbind pe oaspe &ă se apropie. Mult nu trebui să-l îmbie, căci cunos- când-t bine pe Kozima, ghicise numaidecât că nu venise „într'o doară", ci că voia să-i spună ceva între patru ochi.

— Dacă te duci în pădure, te însoţesc o bucată, propuse însuşi cimpoierul.

— Da, mă duc să văd ce pagube a pricinuit vijelia.

Jiskra se repezi în odaie ca să-şi ia căciula, şi se îndreptă îndată spre cetinile negre, fără să-i pese că Dorla, trecând din pridvor prin pod în odaie, nu se prea» bucura de plecarea asta.

— Aşa se întâmplă totdeauna. Ori hoinăreşte singur, ori dacă cineva se abate pe aici, îl duce cu el. Desigur că răzeşul ar fi fost mai bucuros să vină în casă.

Cu vorbele acestea intră în odaie, jeluindu-se socrului de bărbatul ei. Bătrânul o întrebă din nou de Kozina. Când auzi că au plecat, se culcă la locul său, fără să mai deschidă gura. Pe faţă i se citea însă că e desamăgit. Oricine apărea în singurătatea aceasta, era bine venit moşneagului, căci fiecare oaspe era pentru el o distracţie în nesfârşit de înceata scurgere de timp a orbiei sale chinuitoare; şi cu atât mai mult se bucura când auzea glasul tânărului Kozina, binefăcătorul şi ocrotitorul său, care cu mulţi ani în urmă îl scăpase de la moarte.

In timpul acela, bătrânul Rehurek se ducea la Trha- nov, ca să cânte în locul unui cimpoier care se îmbolnăvise. În apropiere de Trhanov, pe când trecea prin pădurea Krizinov, îl opriră doi vânători — nemţi din castelul Trhanov — şi amândoi pesemne beţi criţă, căci abia îşi puteau mişca limba în gură. Dar pentru a-l huli pe bietul cimpoier, le umbla destul de bine. Mai întâi îşi bătură joc de Rehurek, dar când acesta voi să scape de ei şi să-şi vadă, de drum, ei îi poruncirâ să le cânte numaidecâi ceva, făcându-l bădăran şi şerb netrebnic.

Atunci începu să fiarbă în cimpoier sângele său de chodean ; el le răspunse dârz şi nu se înfricoşa nici când cei doi nemţi se năpustiră sălbatic asupra lui, ca nişte urşi turbaţi. Rehurek aruncă repede cimpoiul din spinare şi începu să se apere ; n'avea însă decât mâinile goale, pe când ei mânuiau fiecare câte un cuţit de vânătoare. Neîndoios că atunci s'ar fi sfârşit cu el, dar tocmai când era pe ducă, când se prăvăli plin de sânge la pământ, se năpusti din desiş câinele-lup al lui Kozina şi se aruncă pe unul din cei doi ticăloşi; al doilea fu trântit la pământ de cekanul tânărului Kozina, care sărise în ajutor în urma câinelui. Cei doi nemernici fură alungaţi, iar pe Rehurek, care zăcea în nesimţire, îl duse Kozina acasă. În luptă, bătrânului cimpoier îi plesniseră spurcaţii un ochi; al doilea i se umfiase în timpul cât zăcuse din pricina rănilor, şi nu mult după aceea îl pierdu şi pe acesta.

De atunci ducea o viaţă searbădă şi necăjită şi se desfăta numai când feciorul său îl lua cu el la cârciumă sau la petrecerile ce se înfiripau după clăcile de tors, ca să cânte oamenilor din scripcă, sau când, în lipsa feciorului său de acasă, îi învăţa pe ciracii acestuia meşteşugurile muzicii.

Din vremea aceea, tânărul Rehurek — Jiskra — se apropiase mai mult de Kozina. Îi era recunoscător că purtase atâta grijă, tatălui său, că în timpul boalei î! ajutase cu sfaturi şi că-şi aducea adeseori aminte de el. Flăcăul de neam bine-văzut, ţinea încă din copilărie la glumeţul fecior al cimpoierului. De pe vremea când păştea turma, îi plăcea să-l aibă mereu lângă dânsul. Cu el se împăca mai bine decât cu oricine, iar când se hotăra să se ducă undeva „la taifas", îşi îndrepta totdeauna paşii către căsuţa singuratică a cimpoierului.

Mai târziu, când cei doi băieţandri erau destul de copţi pentru petit, Jiskra deveni omul de încredere al lui Jan, iar când tânărul Kozina se însură, legăturile dintre cei doi tineri se întăriră şi mai mult în urma acestei căsătorii, pentru care cimpoierul se ostenise atât.

Tânărul răzeş nu avea în nimeni atât de mare încredere ca într'însul şi nimănuia nu-i îngăduia atât de multe ca lui.

Acum păşeau împreună spre pădure.

După vijelia din noaptea trecută, se făcuse din nou frumos, o zi însorită cum nu sunt multe în luna lui Brumar. Norii care dimineaţa se mai fugăriseră pe cer, dispăruseră acum. Soarele strălucea, şi în văzduhul limpezit se desluşeau bine creştetele întregii Păduri Boeme. Din fundul codrilor se auzea câteodată un freamăt prelung şi înnăbuşit.

Cei doi tineri choderîi nu luau nimic în seamă. Păşeau tăcuţi unul lângă altul, fiecare cu gândurile sale. Altădată, Jiskra începea vorba cu o glumă, dar astăzi îşi dădea seama că nu poate face una ca asta. Cimpoierul vedea că tânărului răzeş i se întâmplase ceva neobişnuit. Când ajunseră la

marginea pădurii, Jiskra se opri în fața prietenului său, îl privi o clipă cu ochii săi cinstiți și șugubeți, apoi îl bătu pe umăr și-i spuse cu vocea caldă :
— Nu zău, prietene ! S'ar zice că ți-a pierit graiul. Ce s'a întâmplat ?
— Jiskra, spune-mi adevărul pe șleau. Ce vorbesc oamenii despre mine ? Că sunt un om de nimic, nu-i așa ?
— Nerodule, de unde-ai mai scos-o și pe asta ?
— Dacă nici chiar mama mea nu are încredere în mine...
— Ba nu, zău ! Cum adică ?
Kozina care se așezase între timp, se ridică, își în-dreptă fața întunecată spre cimpoier și-și ațînti ochii ageri asupra lui.
— Trebue să vorbesc astfel. îmi apasă pieptul ca un bolovan. Toți mă privesc ca pe-o babă. Syka, unchiul din Drazenov, mama mea, toți, poate chiar și tu. Dar adevăratele babe sunteți voi că nu-mi spuneți ce credeți despre mine. Sfântă fecioară! De-ați ști voi!
— Dar bine, Jane, ce-ți vine în minte, de vorbești astfel ?
— Știu eu... Ascultă dar, Jiskra. Am să-ți povestesc...
După ce tăcu o clipă, începu să vorbească. Cei doi o luară din nou dealungul pădurii. Răzeșul dădu în vileag cele întâmplate aseară, cine venise la mama sa în casa rămasă părinților, ce văzuse acolo, cum așteptase tot timpul să fie chemat și el, cum oaspeții plecaseră de parcă nici n'ar fi fost acolo și cum dimineața mama lui tăinuise totul, neavând încredere în- tr'însul.
Vorbea pe nerăsuflate și din ce în ce mai aprins.
— Au încredere în bătrână, dar în mine nu. Și desigur că nu fără pricină au hotărît asta, însă nu trebuiau să se poarte astfel. De când am luat-o pe Hanka, oamenii cred că s'a schimbat sângele din mine, că nu mai sunt acela care am fost. Pe timpuri, își spun ei despre mine, era ca up diavoi împotriva stăpânilor, iar acum la porunca lor ar sări chiar și în vârful turnului. E adevărat, Jiskra; am fost .altfel și ceva s'a schimbat. Al'am supus tuturora și nu m'am sinchisit de nimic. Las'că le arăt eu stăpânilor; dar niciodată nu nii-am îngăduit să-mi ies din sărite, căci cu ce m'aș fi ales ? Aș fi făcut numai rău nevestei și copiilor, și știi bine, Jiskra, ce dragi îmi sunt copiii! Și lotuși, fierbea sângele în mine când vedeam ce fac stăpânii cu noi și cum strivesc în noroi dreptul nostru. Așa m'am frământat întruna, când într'o parte, când în cealaltă, și nu odată am vrut să-mi dau drumul, să spun ce simt, atunci când îmi aduceam aminte de răposatul meu tată. Știi, atunci când a venit de la Viena carte că drepturile noastre au fost șterse — eram un flăcăiaș pe vremea aceea — mă aflam în cetate, la castelul nostru, când s'.a citit cartea aceea care poruncea chodenilor *perpetuam silenlium,* cum îi ziceau ei pe latinește. A, ce bine mi-aduc aminte de vorbele acestea ! Fuseseră chemați toți șoltuzii și cei mai bătrâni chodeni. Și mai țiu minte cum au început să strige când li s'a citit porunca, dar mai aprige le-au fost strigătele când pârcălabul a întărit că pururea vor trebui să-și țină gura, astfel cum hotărăsc cele două cuvinte latinești. Noi n'am putut crede, iar tatăl nostru nici atât. Iar pe mine sărmanul de el m'a luat de mână și mi-a spus : „Haide, vino, băiete!" Și ne-arn dus la soborul bătrânilor, la mai-marele lor. Și pe acesta tatăl meu l-a întrebat ce înseamnă în limba noastră acele cuvinte latinești, iar când el ile-a tălmăcit întocmai ca pârcălabul de la castel, tatăl meu s'a apucat de părul său sur și a început să lăcrimeze și să se tânguiască. Tot drumul spre casă, bătrânii s'au văie- tat și .au blestemat mai cu seamă acel *perpetuam,* care era cea mai mare strâmbătate, căci nu lăsa omului nici măcar dreptul de a se împotrivi. Multe zile dearâindul, tatăl meu a fost oa năucit și n'a scos n vorbă, dar când odată s'a întors din pădure, a aruncat cekanul pe masă și a strigat: „Asta nu este sfârșitul ! Odată și odată va izbucni din nou și atunci va curge sânge!"
Tânărul răzeș se opri să-și tragă sufletul și tăcu oleacă. Ochii săi scăpărau, iar fața îi era stacojie.
— Și deaceea, bădie, începu el din nou, n'am putut și nu pot uita. încă din copilărie, tot la asta mi-a stat gândul, și cu cât treceau anii, cu atât mai vârtos. „Odată și odată trebue să izbucnească", îmi zornăe fără preget prin cap, până și noaptea în somn, și ceva parcă îmi spune că dumnezeu pe mine m'a ursit să fac începutul. îmi aduc aminte spusa tatălui meu că va curge sânge. Eu unul nu mă tem. „În bătăi să te omoare, numai în folosul celorlalți să fie", mi-am spus adesea. „Așteaptă până când vei fi vrednic", îmi mai spuneam. Și tu știi doară : pentru Hanka am uitat toi ce mai e pe lume, iar apoi au venit copiii. Dar gândurile de odinioară nu m'au lăsat nicio clipă. îmi vâjâiau prin cap din zori și până în noapte. Și ce-am izbutit ? Am avut în mine cele mai bune porniri, dai după cele ce-am făcut, am ajuns ca nici mama mea să nu

aibă încredere în mine, de parcă n'aş fi chodean adevărat.
— Nu pune răul înainte, a fost în toiul nopţii.
— Nu mă poţi molcomi cu fleacuri.
— Dece să-ţi faci inimă rea ? Va veni vremea...
— Vorbeşti acum şi tu ca atâţia dintre ai noştri! Să dormim pe o ureche până când totul va fi uitat.
— Eu nu spun să dormim, dar ştiu că numai un câine nesocotit se aruncă în gura lupului.
— Cu îmbunările nu faci nicio treabă. Odată va trebui să izbucnească. Odată ne vom hotărî să nu mai fim robi. Şi nu vom mai fi ! adăugă el cu năduh.
— Şi crezi că tocmai acum e timpul cel mai potrivit?
— Dacă stăpânirea umblă după hrisoavele noastre, poate şi un nătărău să-şi dea seama că ele sunt încă bune. Tocmai acum e timpul prielnic. Şi dacă nu vor porni şoltuzii noştri, ci se vor mulţumi doar să pă:- zească hrisoavele, voi porni eu. Dumnezeu să judece ! În noaptea asta am chibzuit astfel.
Apoi cei doi se întoarseră. Cineva îi striga cu glas tunător. La vale, pe cărarea de pe hat, zăriră o namilă de om care, contenind cu răcnetele, îşi rotea acum ce- kanul care avea desigur multă ferecătură, căci soarele se resfrângea din el ca dintr'un paloş. După glasul tunător şi după înfăţişarea lui uriaşă, cei doi îl cunos- cură numaidecât : era Matej Pribek.

I V

Cu o uriaşă pălărie în cap, el stătea pe hat lângă măcieşul desfrunzit, ale cărui poame începuseră să prindă o culoare ruginie. Vântul flutura uşor pletele lui lungi, zeghea albă fără bumbi, care la gât nu era legată cu găitane, ci stătea descheiată, „şopârlele" [1] nădragilor săi de piele, care îi ajungeau până la genunchi. Cu toate că soarele strălucea, era destul de răcoare, iar vântul nu ajuta defel ca aerul să se încălzească. Totuşi, Matej Pribek nu-şi apropia pulpanele zeghei, ba nici măcar nu-şi încheie până sus pieptarul pe jumătate deschis Că doar pieptul său lat înfruntase

[1] Curelele cu care se leagă nădragii de piele la genunchi.

vânturi mai aspre decât pe acela care sufla acum dinspre pădure pe această coastă descoperită.
Faţa încruntată şi împietrită a lui Pribek, plină de sbârcituri, era aţintită asupra lui Kozina şi a însoţi- torului său. Gura lui mare era încleştată, astfel că între buza de jos şi uriaşa lui bărbie se tăiase o dungă lunguiaţă.
Hotărît .şi înfipt ca o stană cioplită stătea ultimul stegar al chodenilor, şi nu se clinti nici când îl întâmpină pe Kozina cu cuvintele :
— Unde umbli, Kozina, în vreme ce ţi se răstoarnă pietrele de hotar ?
Cuvintele acestea, spuse parcă cu nepăsare, făcură *ca* tânărul răzeş să înciemenească pe loc.
— Mie ? Unde ?
— Colo, lângă ogoarele de humă.
— Şi cine ?
— Boierii.
Kozina stătea ca trăsnit. Vestea îl sguduise, dar r.evenindu-i parcă s'o creadă încă, îş' holba ochii la bătrânul chodean care adăugă :
— Da, e chiar aşa. Am trecut pe acolo. Logofătul din Trhanov şi argaţii delà curte sunt în locul acela.
— Ei, drăcia dracului ! strigă Jiskra înfuriat.
Tovarăşul său, însă, la ultimele cuvinte ale lui Pri- bek, se întorsese ea muşcat de şarpe şi o sbughise ca înaripat înspre locul unde se afla ogorul pomenit Cimpoierul alergă după el. Fugeau, de parcă le-ar îi strigat cineva că arde satul.
Dar poate că o asemenea veste l-ai fi lovit mai puţin pe tânărul Kozina.
Matej Pribek se uită după ei şi gândi :
„Numai de nu te-ar alunga, pui de Kozina, ca pe o mâţă de lângă blidul cu lapte !*•
La poala dealului, îndărătul căruia se afla Oujezd. m apropiere de Trhanov, la marginea arăturii se înălţa un coşcogeamite tei bătrân. În creştetul despuiat se

> Pământul acesta a fost numii mai târziu „Câmpia Kozina ' şi numele i s'a păstrat până în zilele noastre. În popor se spune că a noua generaţie a neamului Kozina va redobândi acest pământ răpit cu japca.

iscase un freamăt puternic, ca de suspine adânci. Erau cele din urmă. Mai adânc şi tot mai adânc intra ţiuind joagărul în trupul uriaş al arborelui străbun, în care securele, printr'o crestătură adâncă, îi făcuseră loc să ieteze. La piciorul teiului stăteau trei oameni: logofătul din Trhanov şi doi salahori butucănoşi ; aceştia urmăreau cu luare- aminte munca a doi argaţi care, în genunchi şi roşii la faţă, tăiau de zor cu joagărul.
Peste drum, oamenii din apropiatul Trhanov ieşi- seră în faţa caselor şi urmăreau uluiţi şi încrâncenaţi ce se întâmpla cu teiul lui Kozina. Asta era doară o nouă nelegiuire a stăpânului! Cine altul ar fi îndrăznit să se atingă de un arbore atât de bătrân, care sta aici de veacuri, chiar dacă n'ar fi fost sfinţit de faptul că despărţea răzeşie de

răzeşie, că era semn de hotar, recunoscut din moşi-strămoşi prin pravilă.
Dar cei de lângă el nu se sinchiseau de asta, nu se sfiau de crucea săpată în trunchi, care amintea „Să nu furi ! Să nu râvneşti la bunul aproapelui tău !"
Deodată însă se opriră şi faţa logofătului se întunecă. Joagărul amuţi, şi toţi îşi întoarseră faţa spre locul de unde îi ajunsese un strigăt pătrunzător. Tânărul Kozina venea val-vârtej la vale şi după el Jis- kra Rehurek.
Fără răsuflare, cu faţa stacojie, Kozina se opri lângă arbore. Pentru o clipă, se făcu o tăcere ca de mormânt. Numai teiul scotea un freamăt înnăbuşil. Slugile se uitau când la logofăt, când la Kozina. De turburare, acesta nu putu scoate la început niciun cuvânt. Tremura, iar ochii săi aruncau văpăi când răcni :
— Cine v'a îngăduit asta ?
— Nimeni. Stăpânul a poruncit!
Astfel i-o întoarse logofătul, rostind cuvântul „poruncit" cu o deosebită tărie. Apoi îndreptându-se către argaţi, ordonă scurt:
— Tăiaţi mai departe!

— Nu vă atingeţi ! strigă Kozina, înălţându-se pe picioare de parcă ar îi crescut. Eu sunt aici stăpânirea, eu sunt aici stăpân. Asta e copacul meu, pământul meu. A fost al tatălui, al bunicului, al străbunicului...Dar al tău nu are să: fie! În zapis stă scris că pământul ăsta este al stăpânului!

— Hârţoagele voastre! În ele stă scris şi că hrisoavele noastre, vechile noastre drepturi nu mai sunt bune, haha ! Totul ne-aţi luat, robi ne-aţi făcut şi acum mai vreţi şi bucata asta de pământ care ne hrăneşte ! Tâlharilor ! Nici măcar de această sfântă cruce nu vă înfricoşaţi.

— Taci! răcni logofătul.

— Să tac ? Dar noi avem slobozeniile şi drepturile noastre ! Cu ce drept puteţi voi...

— Cu dreptul stăpânului, netoxule ! Ajutorul ce ţi-l vor da hrisoavele tale va fi că atunci când ar fi să-ţi ciească; un copac pe scăfârlie, noi vom spune: „Cu joagărul să se taie", va Irebui să te ţii ca stejarul, fără să te mişti şi fără să crâcneşti.

— Asta o vom vedea !

Şi în aceeaşi clipă se repezi lângă trunchi şi se răsti la argaţi, svârlind pe unul din ei de lângă joagăr. Jiskra Rehurek alergă după el, strigându-i să-şi vină în fire. Dar tot atunci se năpusti şi logofătul, ca un asmuţit, şi-l apucă pe răzeş, ca să-l dea la o parte. Kozina, înfuriat de aceasta, îl împinse cu toată puterea fă- cându-l să se clatine.

— La o parte, cotoi boieresc, dacă nu vrei să te sugrum ! strigă tânărul răzeş.

La porunca logofătului se aruncară acum asupra lui argaţii. Dându-şi seama că gluma se îngroaşe, Jiskra încetă de a-şi mai îndemna prietenul să se domolească, îi sări în ajutor şi-l sprijini cu curaj în lupta lui neegală cu şase oameni. Sub crengile teiului rănit se iscă o încăierare crâncenă. Cei doi chodeni, deşi neînarmaţi, se apărau vitejeşte, şi butucănoşilor tăietori de lemne le venea greu să se măsoare cu vânjosul Kozina. Nu izbutiră să-l doboare. Asta dură un timp. Era o luptă mai presus de puterile omeneşti. Jiskra căzu grămadă. Dar şi la pământ se apără împotriva argatului, care pusese genunchii pe pieptul său. Kozina era încă în picioare, cu toate că sângele îi curgea şiroaie pe faţă.

Deodată, pe înălţimea dinspre Oujezd se auzi un glas tunător:

— Conteniţi odată, căci altfel o să. fie moarte de om!
i trupul uriaş al lui Matej Pribek apăru pe creastă, păsat, cu paşi mari, ca totdeauna, el cobora coasta, cu cekanul aplecat înainte, ca pregătit să lovească. Văzând că cei de jos nu aud sau nu vor să audă, îşi iuţi paşii şi strigă cu glasul său răsunător :
— încă o clipă, pui de Kozina, că vin îndată !

Lupta de sub tei se încinse din nou. Chodenii îşi încordară ultimele puteri. Jiskra izbuti să scape din încleştarea potrivnicului său ; sărind în picioare şi în- ghioritindu-se, ajunse până la prietenul său, în jurul căruia erau un ghem de oameni într'o învălmăşeală de răcnete şi de sudălmi.

Acum, Kozina începu să se clatine; deodată însă, dintr'o mişcare, se făcu loc în juiul său. Glasul de pe deal se auzea acum chiar lângă ei, doi argaţi şi logofătul însuşi svâcniră în lături când dădură cu ochii de Pribek, iar ceilalţi numaidecât după ei, căci cekanul începuse să-i croiască neostoit peste capete şi spinări.

—- Slugoi boiereşti! Nu vă ajunge că jefuiţi oamenii, mai vreţi să-i şi ucideţi! strigă Pribek, rotindu-şi cekanul cu atâta putere, încât logofătul şi oamenii săi o rupseră la fugă, ca să scape de lovituri.

După o clipă, petecul de loc de sub tei era liber şi liniştit. Când Pribek se întoarse acolo, după ce „petrecuse" o bucată de drum pe slugoi şi pe logofăt, îl găsi pe Jiskra oblojind rana de'ia cap a prietenului său, cu toate că nici el .nu se simţea în toate apele. Kozina era alb ca varul. Apropiindu-se de el, bătrânul Pribek îi întinse mâna şi zise :

— Noroc bun ! Păcat că n'am venit mai curând.

Şi-şi îndreptă privirea către teiul rănit de moarte.

— Tot aia ar fi fost, răspunse Jiskra. Şi acum vino repede acasă, că ai pierdut destul sânge.

— Aşa dar, sângele a început să curgă, grăi Kozina ca pentru sine, dar cu glas tare, şi se uită îngândurat la mâna sa dreaptă, care se roşise toată când ştersese cu ea sângele ce-i curgea din rană.

Cimpoierul înţelese numaidecât tâlcul vorbelor sale. Când plecară, răzeşul îşi mai întoarse odată ochii spre tei. Strămoşii săi se odihniseră la umbra lui, el însuşi venise adeseori vara aici, în timpul secerişului, şi se aşezase cu bătrânul său bunic şi cu cosaşii sub tei; câteva generaţii se bucuraseră de umbra teiului, întregii familii şi tuturora din împrejurimi le era drag şi cunoscut, nenumărate poveşti se ţeseau în jurul lui, şi acum nelegiuirea boierească se purtase astfel cu el !

— Eram gata să plec acasă, dar deodată m'a săgetat gândul : tânărul Kozina e pornit la mânie, iar potrivnicii sunt mulţi la număr. Ar putea să iasă rău. Şi atunci m'am abătut din drum, explică Pribek, păşind la dreapta tânărului răzeş, la stânga căruia mergea Jiskra.

La capul satului se despărţiră. Pribek se duse deadreptul acasă. Kozina se opri în casa singuratică a cimpoieruluf, ca să se spele de sânge. Nu voia s'o sperie pe Hanka lui. Şi totuşi ea scoase un strigăt de groază când răzeşul apăru pe neaşteptate în odaie, cu capul legat. El îşi linişti zâmbind nevasta îngrijorată. Dar peste puţin amuţi, şi aşezându-se pe pat, îşi plecă fruntea. Femeia, ducându-se după apă şi oblojeli, nu se miră de data aceasta că bărbatul ei amuţise deodată şi că privirea îi era încruntată. Îşi zicea că-i din pricina rănii. Dar se înşela. Gândurile îl făceau să fie astfel.

„Acum este în joc şi viaţa, nu numai dreptul nostru. Nu mai putem da îndărăt !" şi „Asta este ursit de dumnezeu !" erau glasurile care răsunau din nou şi mai viu în sufletul tânărului răzeş.

În clipa aceea se auziră paşi uşori, mărunţi şi re- pezi ; micul Pavlik venea în fugă de la bunica sa, iar în urma sa se apropia hâţânându-se bălaia Hanalka. Când copiii zăriră pe tatăl lor, ie repeziră gălăgioşi la el şi-i euprinseră genunchii. Ridicându-i, răzeşul îi aşeză în poală şi-i strânse la piept. Atunci intră în odaie şi bătrâna sa mamă. Tocmai o ajunsese ştirea că stăpânirea doborîse bătrânul tei al răzeşiei Kozina. Mai mult nu ştia. Scoasă din fire de această veste, se posomori şi mai tare când văzu pe feciorul ei jucându-se cu copiii.

— Stăpânirea ţi-a doborît bătrânul tei de pe ogorul de humă,! spuse ea cu arţag.

Feciorul ei îşi înălţă capul.

— Ştiu!

Abia acum îi văzu ea oblojeak.

— Ai capul oblojit...

— Acolo lângă tei m'au rănit, răspunse el liniştit.

— L-ai apărat ?

— Dar nu l-am putut scăpa.

Bătrâna, care venea de la uşă spre pat, se opri la aceste cuvinte şi privirea i se aţinti cu mândrie

asupra feciorului ei. Apoi, întrerupând tăcerea, întrebă cu glasul puţin îngroşat:

— Rana e grea ?

Răzeşul clătină din cap.

În momentul acela, bătrânul tei de lângă ogoarele de humă nu mai era în picioare.

Slugile boiereşti, care se înapoiaseră după plecarea chodenilor îl doborîseră. Şi fiindcă începuse să se înnopteze, lăsară străbunul arbore trântii la pământ. Teiul zăcea acum ca un uriaş prăvălit şi toată noaptea se auziră suspine şi tânguiri adânci.

V

În ce priveşte avutul, Pribekii nu erau la Oujezd printre cei dintâi. Nici casa lor nu prea ieşea la iveală. Era de lemn, veche şi destul de şubredă. Un zid de piatră împrejmuia ograda, eu o uşă în faţă. Lângă uşă se înălţa poarta boltită, adăpostită sub un acoperiş de şindrilă, care se sprijinea pe bârne de lemn necioplit. Jos la poartă era zidită o moară de desghiocat, veche şi roasă de vreme[1].

În ogradă, ca şi în piaţa satului, e linişte. Nici ţipenie de om. Era duminică, după timpul prânzului. Dealtfel astăzi, pe vremea asta umedă şi rece, fiecare era mai bucuros să stea acasă, în odaia caldă.

Numai Manka[2] lui Pribek se pregătea să plece ,în târg. Stătea în cămăruţa ei, lângă lada înflorată pe care o deschisese şi în care catrinţele, basmalele şi ba- nşurile de culori vii erau însufleţite de lumina care pătrundea prin ferestruica nu prea mare. Lumina cădea şi pe tânăra fată, pe mândreţea ei de păr despletit. Acesta era ca inul, bătând în auriu, mlădios ca mătasea, uşor încârlionţat la capete, şi atât de lung, încât ajungea până aproape de glesne. Manka era o fată chipeşă, cu ochii negri, scânteietori, şi când zâmbea, băteau la ochi dinţii ei albi ca neaua; dar cel mai frumos era părul, care se revărsa acum ca un râu de aur peste umerii ei, până la pământ. Pieptănându-şi-l, ea îl alese în şuviţe care, împletite într'o coadă, erau străbătute de o cordeluţă roşie ; fruntea şi-o încinse apoi cu o tasma de culoare deschisă.

Fata se gătea atât de grijuliu, încât nici nu băgă de seamă că o vrabie se aşezase afară pe tufa desfrunzită, că se legăna şi ciripea pe o crenguţă mişcată de vânt. în schimb auzi bine că în tindă scârţâise o uşă şi că cineva ieşise din odaia cea mare. Tocmai îşi pusese pe ea o catrinţă roşie cu multe creţuri. Acum şi-o încheie mai repede. Omul din tindă umbla de colo până colo. Apoi nu i se mai auziră paşii. Poate că s'a oprit şi aşteaptă.

Manka zâmbi fără să vrea. Era voioasă şi se bucura de drumul pe care avea să-l facă şi cire astăzi îi era deosebit de drag. Dimineaţa venise ,1a ei unchiul Pajdar din Pocinovice, vărul tatălui ei, şi împreună cu el, tânărul Serlovsky, tot din Pocinovice.

Pe Serlovsky îl cunoscuse în satul lui, odată când fusese acolo cu răposata ei mamă la nişte prieteni. Asta s'a întâmplat acum mai bine de un an, şi totuşi Manka n'a uitat ziua aceea; n'a putut s'o uite. Atunci l-a văzut acolo pentru întâia oară pe tânărul Serlovsky şi a vorbit pentru întâia oară cu ei. Apoi l-a mai întâlnit în câteva rânduri în târg, după slujba de la biserică ; de fiecare dată el s'a oprit şi au stat de vorbă.

Astăzi a venit la ei şi încă atât de neaşteptat! Manka a simţit că-i trece ca un cuţit prin inimă când l-a văzut, mai să' nu-şi creadă ochilor. A fost însă o sperietura plăcută. Manka bănuia că nu din întâmplare venise e) aici, ci că pentru ea făcuse drumul acesta.

Şi ce bine se brodea ! Astăzi ea se ducea ia biserică, iar el întorcându-se acasă cu unchiul ei, o va însoţi până în târg. Acum se suceşte de colo până colo în tindă şi o aşteaptă să iasă din cămăruţă ; îi e mai plăcut acolo decât în odaie, alături de bărbaţi, gândea fata cuprinsă de o bucuroasă turburare. Cântecul pe care îl îngânase adineaori cu jumătate glas, îi amuţise pe buze când auzise paşii de afară. Cu atât mai zorită era fata să sfârşească cu dichisitul. Peste sânul plin şi frumos îşi legă cruciş o năframă în culori vii, iar capetele i le prinse într'o cingătoare gingaşă, cu floricele verzi ţesute, printre care cioburi [3] mititele sticleau întocmai ca şuvoiul luciu al unui izvor în desişul verde.

[1]Mici mori casnice de desghiocat arpacaşul, folosite uneori în ţinutul chodenilor.

[2]Maria.

[3] **Oglinjoare.**

Manka nu se înşelase.
În tindă era tânărul Serlovsky, un flăcău bine legat şi arătos. Se învârti întâi de câteva ori încoace şi încolo, apoi se opri la uşa de la intrare, cu faţa spre Undă. Privirile îi erau aţintite asupra imei uşi scunde, nevopsite, în care erau săpate sus trei cruci. Uşa aceasta îl atrăgea. Ceva nelămurit îl îndemna să bată în ea, s'o deschidă. Poate că Manka e gata, îmbrăcată. Cât timp îi trebue ca să se îmbrace ! Acum ar putea vorbi cu ea între patru ochi, aşa cum şi-a dorit de atâta vreme, şi câtă bucurie i-ar face asta! Dacă va mai sta mult acolo, ar putea să iasă cineva din odaie sau să fie chemat înăuntru. Serlovsky făcu câţiva paşi în tindă.
— Manka ! strigă el încet Manka !
Tâmplele i se înroşiră ca focul. Şi deodată tresări. Uşa se deschise pe neaşteptate şi în prag apăru aceea, pe care tocmai o chemase cu toată căldura, gătită cu rochia ei de sărbătoare ; fragedă şi gingaş împurpurată, zâmbea.
Lui Serlovsky i se păru că în jurul lui toiul se luminează.
— Putem să mergem, zise ea eu vioiciune.
— Mai stai puţin, nu te grăbi! Pentru slujbă mai e timp, iar acasă vom ajunge în orice caz.
— Dar colo în odaie...
Şi ea îşi îndreptă; ochii către uşa care ducea în odaie.
— Lasă-i, nu te sinchisi. Zăboveşte oleacă ! se rugă el. Am aşteptat cu atâta bucurie clipa asta.
Ea nu se împotrivi, rămase, trase însă ivărul uşii scunde şi o închise. Stătea acum în faţa lui.
Tânărul Serlovsky îşi pironise ochii strălucitori pe fermecătoarea fată şi cu o mişcare a mâinii rosti cu vioiciune şi din toată inima :
— Parcă aud, Manka, ce o să se spurui când o să intri în biserică : „Fecioară Maria ! Ce fată frumoasă !"
Fata râse.
— La noi nu trebue să sădeşti trandafiri. Lasă-i pentru Pocinovice.
— Ce se vede, se vede. Pentru asta nu-mi sar ochii din cap. Dar tu nu mă crezi, Nu crezi poaie nici că m'am gândit de multe ori la tine...
La vorbele acestea ea îşi coborî privirea fără să vrea, iar când se uită din nou la el, ochii îi străluceau.
— Manka, urmă flăcăul apropiindu-se m-ai mult de ea, îţi spun adevărul adevărat. Spune-mi dar şi tu adevărul, ca să pot pleca împăcat de aici. Ţ'.-e gândul la vreun flăcău ?
-— Ei, dar văd că ştii să iscodeşti sufletul omului şi să-l dăscăleşti ca preotul nostru, răspuns; ea cu voioşie.
— Manka, poate să vină cineva şi atunci s'a isprăvit, iar eu nu voi şti ce-am vrut să ştiu, ce trebue să ştiu. Şi tocmai deacgea am venit la tine, Manka ! grăi el stăruitor şi fierbinte.
Fata râse, ea şi când n'ar fi înţeles, ca şi când ar fi stat la gânduri. Dar inima îi ropoti în piept la auzul acestor cuvinte. Şi începu să-i fie milă de flăcăul .acesta chipeş; iar când el o rugă încă odată stăruitor să-i răspundă, ea rosti un „nu" hotărît, întărind prin aceasta că n'are niciun ibovnic şi că nici nu-i e gândul la vreun flăcău. Dar de cum spuse asta, se făcu roşie ca macul sălbatic; iar când flăcăul, bucuros de cele auzite, îi cuprinse mâinile, ea îşi plecă ochii, de parcă ar fi fost biruită.
De câtva timp, Serlovsky pierduse din vedere uşa care ducea în odaia cea mare, iar Manka o uitase de- asemenea, ca şi pe aceia care se aflau înăuntru. Norocul fu însă în ajutor celor doi tineri.' Nu ieşi nimeni de acolo.
Cei din odaie nici nu băgaseră de seamă că tinerii lipseau dintre ei. Atât doar că în odaia simplă şi neîmpodobită nu domnea atâta voie bună ca la perechea din tindă. Acolo şedeau numai bărbaţi în vârstă şi moşnegi, posomoriţi şi aspri în discuţiile pe oare le purtau. Era acolo Matej Pribek, fără mintean, numai în nădragi şi pieptar; lângă el, vărul său Pajdar din Pocinovice, un chodean spătos şi impunător, din chipul şi înfăţişarea căruia se putea vedea că e spiţă de Pribek. În faţa lui, Psutka din Postrekov care, venind din târg împreună cu Pajdar, se oprise aici.
Toţi şedeau pe jeţuri greoaie, în jurul unui uriaş butuc de tei, care din bătrâni slujea drept masă în casa neamului Pribek. Străvechiul butuc a fost aici şi pe timpul bunicului lui Matej Pribek, după cum adeverea tatăl lui Matej. Acum, unchiaşul nu şedea lângă el, ci în faţa bărbaţilor, pe laviţa de lângă vatră, îmbrăcat cu o şubă de oaie. Avea nevoie de ca, căci la vârsta lui sângele începuse să se răcorească. Multe zile avea în cârcă ; dar de cât timp era pe lume, nu ştia bine nici el; se socotea însă, şi asta numai la întâmplare, că avea peste optzeci de ani. El însuşi nu măsura şi nu număra anii, ci se sprijinea doar pe aducerile .aminte.
Astfel, spunea că-şi amintea bine de războiul cel-lung; flăcăii care se născuseră la începutul lui, se mai duseseră ca ostaşi în acest războí care ţinuse

treizeci de ani în cap. Bătrânul Pribek îşi mai amintea şi de trecuta slavă a chodenilor, când erau încă slobozi, când aveaţi castelul şi drepturile lor, şi mai vedea cu ochii minţii pe tatăl lui înarmat, plecând sub prapur în pădurile de la hotar. Asta a fost în vremea când a început războiul cel-lung. În timpul :acela, tatăl său purta prapurul chodenilor, ca un drept moştenit din strămoşi de către cei din neamul Pribek.
Îi plăcea bătrânului Pribek să vorbească despre a- ceste lucruri şi să povestească cum construiau colibe, cum bărbaţi din fiecare sat se duceau în pădure să stea „cu schimbul" câte douăzeci şi patru de ceasuri încheiate, luându-şi cu ei pâine şi pastrama ; cum el însuşi, pe atunci băietandru de vreo cincisprezece ani, dădea fuga de acasă la păiăncile din pădure şi stătea ziua şi noaptea cu oamenii în jurul focurilor. Ce vremuri, ce schimbări! Câte nu văzuse, câte nu pătimise şi câte îl mai aşteptau! Chiar acum asculta veştile ciudate care păreau a prevesti frământări. Povesteau Psutka din Postrekov şi „băiatul" sorei, Paj- dar din Pocinovice, că în toate satele chodene stăpânirea căuta cu lumânarea vechile privilegii scrise şi că şi ieri Syka a fost chemat la castelul din Trhanov, unde l-au ameninţat năpraznic, ca dealtfel pe mulţi alţii, ca să spună unde se află vechile hrisoave.
— Dar el şi-a ţinut gura, ca toţi ceilalţi, adăugă Psutka, după ce povesti cele întâmplate lui Syka.
Matej Pribek, care tăcuse îndărătnic şi posac şi se mulţumise numai să asculte, îşi ridică deodată capul şi rosti :
— Şi-a ţinut gura ! Deaceea tăcem şi noi. De asta suntem buni. Iobagi ne-au făcut, şi noi tăcem; ne bat, şi noi tăcem; pădurile ni le iau, şi noi tăcem ; pietrele de hotar ni le doboară, pământurile ni le răpesc, şi noi tăcem întruna.
— Dar tu n'ai tăcut, şi nici Kozina, îl întrerupse Psutka. Ce-a fost, a fost, dar ce-o să mai fie!
— Ce-o să mai fie ? întrebă Matej răspicat.
— Crezi că stăpânii vor avea îndurare pentru tine şi pentru Kozina ?
— Îndurare, ne-îndurare ! Au avut destul timp să ne cate şi n'au venit încă ; eu cred c'or să se răsgân- dească.
Bătrânul său tată se ridică de lângă vatră şi se apropie cu paşi rari de masă. Era înalt ca feciorul său Matej, numai că bătrâneţea îi plecase grumazul şi-i încovoiase spinarea. Fruntea îi era pleşuvă, dar pe la tâmple îi cădeau şuviţe lungi, albe ca zăpada, până la şuba desfăcută, pe care şi-o ţinea cu mâna stângă de curea. Sprâncene dese, sure, încruntate; ochii îi sticleau când întinse mâna dreaptă şi rosti cu un glas încă destul de puternic pentru vârsta sa :
— Bine ai vorbit, băiete. În alte timpuri nu s'ar fi pomenit una ca asta. întregul sat s'ar fi ridicat ea un singur om dacă cineva ar fi răsturnat o piatră de hotar, însuşi craiul să fi fost, necum acest neamţ !
Moşneagul tăcu deodată. Psutka şi Pajdar săriră de pe jeţuri şi se repeziră la fereastră. Sunete pătrun- zătoare de bucium pătrunseseră în odaie, scurte, tăioase, urmate de altele, mai lungi şi mai tărăgănate. Matej Pribek se duse încet la fereastră şi-şi îndreptă privirile, ca şi oaspeţii săi, spre piaţa satului. În clipa aceasta dădu buzna în odaie Manka, urmată de tânărul Serlovsky. Neobişnuitele şi turburătoarele sunete de bucium întrerupseseră pe negândite duioasa convorbire de lângă cămăruţa tinerei Manka. În avântul dragostei sale, Serlovsky ar fi stat acolo până în amurg, dar şi acum putea duce cu sine .alinătoarea nădejde că Manka nu spusese adineaori adevărul, ci că se gândea la un flăcău şi că acesta era chiar el.
Fata se apropie repede de bunicul ei şi-l întrebă ce se întâmplase.
Bătrânul, rămas lângă masă, se scutură din încor- darea la care îşi supusese auzul, şi răspunse scurt:
— Oaste.
Manka se înspăimântă. Privirea i se îndreptă asu- pra tatălui ei. Acesta stătuse până atunci nemişcat în faţa ferestrei, posomorit', dar cu luare aminte la cele ce se petreceau.
Afară, hărmălaia se înteţea. Satul liniştit şi pustiu se însufleţise deodată. Oamenii năvăleau din case, se strigau unii pe alţii, se întrebau ce s'a întâmplat. Câte unii, ici şi colo, treceau drumul ; alţii porneau în fugă ■spre locul de unde se auzeau sunetele de bucium. Dar deodată se opriră cu toţii din umblet sau din alergătură şi rămaseră cu gura căscată. îndărătul gardului de mărăcini apăru un cap de cal, apoi al doilea, al treilea, şi cât ai clipi, patru călăreţi trecură în goană pe uliţa satului. Trei erau scutelnici împărăteşti, al patrulea purta ţoale nemţeşti. Pe capetele ostaşilor străluceau coifuri cu pene. Peste dolmanul alb cu lampasuri roşii aveau în faţă şi la spate o platoşă neagră de fier, peste care era prinsă de o curea galbenă o puşcă scurtă ostăşească. Poturii groşi, roşii, intrau în botforii înalţi ai acestor călăreţi. În mâini le scânteiau paloşele scoase.

— Să-i ia dracul ! strigă Psutka. Asta e logofătul din Trhanov.

— Şi arată spre noi ! adăugă repede Pajdar. Fugi, Matej, e încă timp, au venit după tine.

Manka se repezi cu un strigăt la tatăl ei şi-l rugă să asculte şi să fugă pe din dos, pe tăpşan.

El o împinse uşor înapoi, parcă n'ar fi vrut s'o audă.

— Dece să fug? întrebă el pe ceilalţi bărbaţi. Am omorît pe cineva ?

— Ai dreptate, fătul meu, aşa zic şi eu, îl întări bătrânul său tată.

Tropotul cailor se desluşea acum în preajma casei, iar apoi se auzi porunca logofătului să se descuie poarta.

Oaspeţii din odaie se priviră îngrijoraţi. Manka se uită la tatăl ei, care ieşi hotărît să deschidă poarta. Zăvorul scârţâi şi calul unuia dintre scutelnici nechează în ogradă. Tecile paloşelor zăngăniră când alţi doi scutelnici săriră de pe cai. Logofătul după ei.

— Uite-l chiar pe dumnealui ! strigă acesta, zărin- du-l pe Pribek. Ai să vii cu noi, şi de sârg !

— Unde? întrebă chodeanul care se afla chiar în faţa logofătului, întrecând cu un cap pe scutelnieii care se înfipseseră la dreapta şi la stânga lui.

— Nu mai întreba, şi vino. Că de nu... se răsti ia el logofătul.

— Nu mă străşnici. Ştii bine că nu mă' tem, răspunse Pribek cu un zâmbet batjocoritor pe buze.

— Vorba ! Unde e tatăl tău ?

La acest cuvânt al logofătului, Pribek tresări.

— Ce-aveţi eu bătrânul ?

— Trebue să vină şi el cu noi. Şi repede, că n'avern timp.

— Ia să vedem ce fel de gealaţi sunteţi, se auzi un glas din tindă, şi în prag se ivi bătrânul tată al lui Matej.

Vântul rece răvăşea părul alb al bătrânului răzeş, care stătea cât putea mai drept, eu ochii ţintă la ostaşi şi la logofăt.

Apoi se întoarse către nepoata lui care, înspăimântată ca toţi ceilalţi, îi prinsese mâna. În clipa aceasta, feciorul său spuse logofătului cu hotărîre că nu va merge până când nu va şti unde va fi dus.

— Ca să nu te sperii dintrodată prea tare, mai întâi la primărie şi apoi la noi, îi răspunse scurt şi batjocoritor logofătul.

— Dar tatăl meu ?

— La fel.

— Şi ce vor cu el ?

— Ce-ţi mai răceşti gura cu ăsta, Matej ? se amestecă moşneagul. Să mergem. Manka, adu zeghea tatălui tău.

Când fata i-o aduse, bătrânul îi zise:

— Nu mai miorlăi, proasto, că ne întoarcem curând. Până atunci păzeşte bine răzeşia.

În faţa casei se adunaseră vecinii. Priveau oţăriţi ciudatul convoi care se urnea de la răzeşia lui Pribek.- În frunte mergea călare logofătul din Trhanov, iar în urma lui trei scutelnici, între care păşeau cei doi Pribek, despărţiţi unul de altul : moşneagul cu şuba pe el şi sprijinindu-se de cekan, feciorul său fără ce- kan, cu fruntea sus. Manka, tânărul Serlovsky, unchiul Paj dar şi Psutka încheiau convoiul.

Când ajunseră la primărie, zăriră în faţa lor alţi doi scutelnici, între care stătea tânărul Kozina, cu capul oblojit. În apropierea lui, nevasta sa, galbenă, plânsă, cu Hanalka în braţe. Lângă tânăra răzeşiţă, bătrâna Kozina îl ţinea pe Pavlik de mână. Bătrâna nu plângea: dar pe faţa-i întunecată, în ochii aţintiţi asuora feciorului ei, se putea citi că n'are pace în suflet.'

În faţa primăriei se adunase o mulţime de oameni. tineri, bătrâni, bărbaţi şi femei. Toţi îşi îndreptau privirile către cei doi Pribek; dar deodată îşi întoarseră capetele, căci, ieşit ca din pământ, cimpoierul Rehu- rek Jiskra, croindu-şi drum prin mulţime, ajunse până la logofăt, îşi scoase pălăria în faţa lui şi mai în glumă, mai în iserios, zise :

— Jupâne logofete, am fost şi eu atunci la petrecerea de sub tei!

Strigăte de mulţumire încuviinţară această mărturisire a cimpoierului. Dar în aceeaşi clipă se auzi de undeva, de departe, un strigăt:

— Fecioară Maria, mai vine oaste !

VI

Aceasta nu era însă o oaste, cum vestise strigătul, ci un pâlc de călăreţi; scutelnici. În frunte călăreau câţiva boieri, desigur ofiţeri, în dolmane albe. Pe cap nu purtau ca ostaşii coifuri cu pene, ci pălării negre în trei colţuri, cu vipuşcă de aur. Veneau din Domaz- lice. Dar de vreme ce acolo nu era garnizoană, putea ghici oricine că sunt din Plzen. îndată ce pâlcul intră în .sat, călăreţii se despărţiră de ceată şi, câte unul sau câte doi, se răspândiră pe imaşuri, printre case, zăvorind fiecare ieşire din sat. Ceilalţi se îndreptară spre piaţa satului, nu departe de primărie. Dacă şi cei dintâi câţiva

scutelnici bă- gaseră spaima în întregul Oujezd, cu atât mai vârtos crescu turburarea pricinuită de noii şi neaşteptaţii oaspeţi. Sgomotul gloatei din faţa primăriei amuţi deodată când, la o comandă, călăreţii îşi scoaseră toţi în acelaş timp paloşele din teacă. Iar când tecile de fier zornăiră şi tăişurile lucii fulgerară în aer, mulţimea încremeni. Femeile priveau îngrozite, bărbaţii tăceau încruntaţi.

Când primii doi ofiţeri descălecară, se auzi din mulţime un strigăt, o vie mărturie de uimire : — Dar acesta este boierul din Trhanov !

Privirile nu se îndreptaseră încă bine spre locul arătat de strigăt, că altul vesti grăbit:

— Şi logofătul Kos din Kouta !

Într'adevăr, era chiar Maximilian Lamminger, baron de Albenreuth, ispravnic al ţinutului Plzen. Doi înalţi ofiţeri i se alăturaseră şi', după ei, logofătul Kos. Stăpânul chodenilor, un bărbat de statură mijlocie, de vreo cincizeci de ani, păşea cu capul sus, sigur şi apăsat; ochii lui reci, de un albastru spălăcit, se îndreptau nepăsători, dar cu luare aminte, asupra norodului adunat. Vântul răcoros îi umfla uşor pelerina aninată de umeri şi zulufii lungi şi deşi, de culoare roşcată, ai perucii.

Logofătul din Trhanov porunci repede şi aspru mulţimii să se dea în lături şi să facă loc. Lamminger trecu printre oamenii amuţiţi, privind drept înainte ; când fu lângă uşă, privirea sa întâlni căutătura încruntată a lui Jiskra care, cu o uşoară paloare în o- braz, îşi pironea ochii asupra feţei pistruiate a lui Lamminger.

Tânărul răzeş cu trupul falnic avea capul oblojit într'o pânză albă şi se uita deasemenea la el. Dar nu cu căutătura unui iobag fricos şi speriat, ei cu privirea trufaşă a unui om liber, sigur de sine. Genele bălane ale lui Lamminger clipiră nervos fără voia sa.

În clipa când boierul şi ofiţerii intrară în tindă, cim- poierul Jiskra Rehurek se întoarse către Pribek care stătea alături între doi scutelnici, arătă cârlionţii roşcaţi ai stăpânului din Trhanov, îşi strâmbă gura şi zise :

— Dumnezeu nu l-a însemnat degeaba.

— Fiecare ticălos cu pecetea lui, răspunse Pribek, scurt şi apăsat.

În clipa aceasta, logofătul din Trhanov porunci cu glas aspru celor doi Pribek, lui Kozina şi câtorva ţă- lani, cei mai bătrâni din sat, care fuseseră aleşi, să intre în sală. înainte de a intra, Kozina îşi întoarse capul; privirea sa căuta nevasta şi copiii. Hanka era palidă şi plânsă.

Ea se înghesui în urma lui şi, minunea minunilor, logofătul din Trhanov care rămăsese la uşă, o lăsă să treacă, ba chiar şi pe bătrâna mamă cu copiii : chiar şi pe nevestele tuturor acelora care erau duşi în sala cea mare a primăriei, chiar şi pe tânăra Manka, care se strecurase cu îndrăzneală până acolo.

Privirile tuturora se îndreptară asupra boierilor care îşi scoseseră dolmanele şi stăteau în colţ lângă masa cea mare cu picioarele cioplite, sfătuindu-se cu aprindere, dar cu glasul scoborît. De ofiţerii în tunici albe şi cu pantaloni roşii, Lamminger se deosebea prin surtucul său roşu, cu pulpane largi şi ţepene şi împodobit în faţă cu atâtea găitane şi fireturi, de-ţi lua ochii. La dreapta boierilor, care purtau toţi botfori înalţi de călărie, stătea logofătul Kos din Kouta, care din respect pentru boier, îşi scosese pălăria. Din înfăţişarea logofătului şi din întreaga lui ţinută se putea vedea că fusese ostaş. Lucrul acesta era adeverit şi de o tăietură adâncă, de un roşu închis, deasupra ochiuiui său drept, pe care o avea ca amintire din bătălia de lângă Viena, unde cu nouă ani în urmă, în oastea lui Leopold, ajutase la înfrângerea turcilor.

În apropiere de chodenii aduşi în sală, stătea deoparte Jiry Syka, şoltuzul sau „vechilul", cum i se mai zicea ; din colţul ochilor el observa pe furiş pe boieri, îndreptându-şi capul pletos spre oamenii din neamul său. Jiskra Rehurek, care stătea în fund, băgă de seamă că şoltuzul se îndepărta binişor şi cu luara- aminte de la locul său, silindu-se să ajungă în apropierea alor săi, cărora avea poate să le spună sau să le şoptească ceva, dar că la asta o mare piedică îi era straja, un nemete de scutelnic cu platoşă neagră şi cu paloşul în mână.

Vecinii mai vârstnici, aduşi aici pe sus, se uitau neclintit la boieri, unii destul de buimăciţi. Cei mai mulţi, însă, deşi cu faţa încruntată, totuşi liniştiţi, aşteptau să vadă ce se va întâmpla, mai ales Matej Pri- bek, care-i întrecea pe toţi cu un cap. Mai greu îi venea bătrânului său tată. Statul în picioare obosea pe bătrânul răzeş, iar să se .aşeze, nu era chip. Singura uşurare îi era vigurosul lui cekan, de care se sprijineau mâinile-i vânoase.Numai tânărul Kozina era oarecum neliniştit.; privirile şi le îndrepta când spre boieri, când spre Syka, apoi se uita repede în altă parte, dar nu la nevastă, ci la mama sa. Ea băgă de seamă aceasta şi se strecură până la el. În clipa când boierii conteniră de a se sfătui, logofătul Kos din Kouta începu, la porunca stăpânului său, să citească ţăranilor cu glas tare cuprinsul unor foi scrise.

Bătrâna Kozina nu auzi însă primele cuvinte. În clipa aceasta era răscolită până în adâncuri. Câteva vorbe ale feciorului ei o aduseseră în starea aceasta.

— Mamă, stăpânirea nu mă caută pe mine, ci hrisoavele, îi şoptise el în pripă. Le-ai .ascuns bine ? Atât îi spusese şi nimic mai mult. Dar bătrânei Kozina îi fusese deajuns.

Aşa dar ştia că hrisoavele sunt la ea ! Cine i-o fi spus asta ? Syka, fără doar şi poate, nu. Atunci desigur ică el însuşi i-a iscodit în noaptea aceea. Şi a tăcut; ca un stejar a tăcut. Şi acum se teme ca ea să nu păţească ceva. Acestea erau gândurile care goneau prin capul bătrânei chodene. „Ce e de făcut, ce-o fi în mintea lui ?"

Privirea ei îngrozită nu se mai deslipea de chipeşul ei fecior. Dar el*nu se mai întoarse spre ea, ci ascultă cu luare aminte ceea.ce cu glas poruncitor citea logofătul Kos, care stătea drept ca un stâlp. În încăpere se făcuse linişte deplină. Logofătul din Kouta arninlea că după mişeleasca şi sălbatica răscoală ţărănească de acum doisprezece a n i s e dăduse cel mai înalt ispisoc prin care toate îngăduirile şi drepturile încuviinţate înaintea acestei răscoale, se ridicau şi se ştergeau, deoarece toate pricinile şi vrajbele dintre supuşi şi stăpânire se născuseră tocmai de pe urma acestor slobozenii şi drepturi şi izvorau din ele. Totuşi, în unele locuri, ca şi în satele chodene, aceste drepturi scrise, deşi fără nicio putere, nu erau predate de către deţinătorii lor, deoarece aceştia

erau de greşita părere că ar putea dobândi ceva cu ajutorul lor; de- asemenea că mulţi iobagi, precum se întâmplase chiar

[1] **Din anul 1680.**

în satul acesta, se făcuseră vinovaţi de fapte nelegiuite, ca aceea de a silnici un slujbaş al boierului domnesc Lamminger, ispravnic al ţinutului Plzen, faptă cu adevărat vrednică de pedeapsă, izvorîtă din laptul că oamenii se bizuiau încă pe vechile drepturi şi îngăduiri.

Cu toate acestea, cu milostenie şi îndurare, înălţimea sa binevoia să ierte de astădată pe îndărătnicul şi nesocotitul Jan Siadky, zis şi Kozina, precum şi pe aceia care l-au ajutat, dar că totuşi, cu puterea sa de ispravnic al ţinutului Plzen şi în numele înaltei o- blăduiri, el, Lamminger, se ridică cu toată tăria şi porunceşte să nu mai dăinuiască acel crez greşit, deoarece numai presupusele drepturi sunt pricina tuturor relelor, iar pomenitele hrisoave nu se găsesc, în urma cercetărilor făcute, decât aici la Oujezd, şi că toate până la cel din urmă trebuesc predate de bună voie şi fără întârziere, deoarece altminteri, cu puterea înaltei sale dregătorii, el va supune la cazne şi va pedepsi cu toată asprimea pe cei nesupuşi şi îndărătnici.

Mâna dreaptă a lui Kos, care ţinea porunca, se lăsa în jos. Logofătul îşi îndreptă ochii sfredelitori asupra ţăranilor, vrând parcă să-şi deş. seama cum s'au res- frânt asupra lor cuvintele sale.

Lamminger, care ascultase, chipurile cu nepăsare, observase tot timpul cu răceală pe chodenii care se aflau în faţa lui. Mai des însă decât asupra celorlalţi, privirea sa se aţintea asupra tânărului Kozina.

După ce Kos termină cu citirea, se făcu câteva clipe o tăcere de mormânt. Efectul poruncii era vădit. Ostaşii cu paloşele scoase şi chiar ofiţerii de lângă ispravnicul ţinutului, uluiţi în chip atât de neaşteptat de cele auzite, îşi îndreptară privirile, cu teamă şi încordare, asupra stăpânului din Trhanov care stătea lângă masă.

Kozina îşi întoarse capul către Syka, aşteptând ca „vechilul" să ia cuvântul. Dar Syka tăcea. Atunci tânărul răzeş nu mai adăstă şi vorbi el :

— Este adevărat ce-a citit jupanul logofăt, că m'am încăierat cu argaţii delà curte şi chiar cu jupânul logofăt, dar dumnealui a tăiat teiul meu, iar eu m'am împotrivit şi a trebuit să mă împotrivesc. Decând sunt pe lume ştiu că acest tei a fost al neamului Kozina, al răposatului meu tată, al bunicului, ba chiar şi aî străbunicului meu, precum pot mărturisi bătrânii aici de faţă. Deaeeea mulţumesc că am fost iertat, dar eu nu mă simt vinovat de nimic. Iar cât priveşte hrisoavele, domniile voastre ştiu prea bine că ele au încă putere. Au putere şi-o vor avea pururea, căci în timpul răscoalei ţărăneşti noi chodenii nu ne-am mişcat, astfel că porunca de la Viena cu privire la drepturile noastre nu e dată pentru noi, ci doar pentru satele şi ţinuturile unde s'au răsculat ţăranii.

Kozina rostise rar cele dintâi cuvinte, de parcă le-ar fi căutat, şi le alăturase cu limba zăbavnică ; dar apoi cuvântarea sa deveni curgătoare, şi cu un dar firesc de vorbire, el glăsui convingător şi cu vioiciune. O- brazul i se împurpurase şi ochii îi scăpărau. Răspunsul său răscolise mai adânc decât porunca aspră a ispravnicului de ţinut, citită de Kos. Pe piepturile eho- denilor apăsase o grea povară până în clipa când cuvântarea lui Kozina îngăduise tuturora să alunge norii grei. Syka îşi îndreptă ochii, cu multă preţuire, spre îndrăzneţul vorbitor pe care până atunci îl socotise nevrednic de încredere în treburile temeinice. Bătrânul Pribek încuviinţă cu capul său alb, iar feciorul se uita schimonosindu-se când la logofăt, când la Lammniger, de parcă ar fi voit să spună : „Degeaba ne-aţi întins capcana, că nu se prinde la noi !" Cei-lalţi, care mai înainte stătuseră cu frunţile plecate, şi le înălţară acum.

Dar genele bălane ale lui Lamminger clipiră din nou şi nu-i tăinuiră privirea care-i scăpăra de mâ-nie. Cei doi ofiţeri se uitau nedumeriţi de la îndrăzn-i- ţul vorbitor la boier.

Acesta, stăpânindu-şi pornirea duşmănoasă, glăsui:

— Aţi auzit porunca de sus. Vă îndemn să vă su-puneţi. Cine nu se va supune, va fi privit ca răzvră-tit şi ca uneltitor şi va suferi pedeapsa ce i se cuvine, iar voi ştiţi foarte bine ce-au avut de îndurat nu demult răzvrătiţii încăpăţânaţi.

După felul său de a vorbi se vedea că limba cehă nu este limba lui maternă. Rosti până ia urmă cele

câteva cuvinte, apoi se aplecă spre logofătul Kos şi acesta începu îndată să întrebe pe fiecare chodean în parte dacă ştie ceva despre hrisoave şi unde sunt. Cel dintâi, un unchiaş pe jumătate orb, răspunse :

— Nu ştiu nimic, înălţimea voastră.

Tot astfel răspunse al doilea, al treilea şi apoi bătiânul Pribek. Veni apoi rândul uriaşului său fecior. A- cesta măsură cu o privire liniştită faţa roşie ca focul şi schimonosită de mânie a logofătului şi zise:

— Nu ştiu; dar chiar dacă aş şti, n'aş spune.

Logofătul sudui din colţul gurii pe tânărul Kozina şi râse încruntat când şi acesta spuse răspicat „Nu ştiu", ca şi apoi cel din urmă, şoltuzul Syka.

Faţa pistruiată a lui Lamminger păli. Cei doi ofiţeri, scoşi din fire de încăpăţânarea ţăranilor, începură să vorbească cu el în şoaptă. Lamminger însă, făcând un pas înainte, rosti cu glas aproape tremurător :

— Şi totuşi, veţi preda vechile voastre teşcherele şi hrisoave, dar atunci când va fi prea târziu, când ultimul vostru sfanţ şi ultima voastră îmbucătură se va fi dus pentru ostaşii care vor rămânea aici, iar voi toţi cari sunteţi de faţă, veţi fi puşi în fiare, şi unul sau doi dintre voi vor fi spânzuraţi.

Se uită la tânărul Kozina care nici măcar în clipa aceasta nu-şi coborî ochii în faţa stăpânului.

După ce sfârşi de vorbit, Lamminger porunci unui ostaş să-i dea pelerina şi spuse la plecare cu glasul ridicat logofătului I<os :

— Acum, fă-ţi datoria. Îţi dau mână liberă.

Bătrâna Kozina nu mai auzise şi nu m-ai văzuse toate acestea. Dela primele cuvinte, când logofătul Kos începuse să citească despre hrisoave, ea îl trecu pe Pavlik mamei sale, se strecură printre ostaşi şi prin mulţime şi alergă acasă, la răzeşie. Dar când după un răstimp dădu să se întoarcă, se lovi în poartă de Jiskra Rehurek care se năpustea în ogradă ca scos din minţi.

— Ce s'a întâmplat ? întrebă bătrâna.

— Stăm prost. Syka a vrut să-mi spună ceva dar n'am putut să prind mare lucru. Atât doar arn izbutit să înţeleg că au de gând să caute prin toate gospodăriile şi să te vestesc pe .dumneata, mătuşă, despre a- cest lucru. N'aş fi putut să ies de acolo, dacă nu s'ar fi iscat o învălmăşeală în clipa când au încălecat ofiţerii şi stăpânul din Trhanov.

— Au plecat ?
— Da, la Trhanov, dar ostaşii au rămas şi logofătul din Kouta ameninţă straşnic pe Syka şi pe Jan.
Bătrâna tresări.
— Şi ce vrea ?
— Ce să vrea ? Hrisoavele. La Syka au şi fost, au răscolit totul soldăţoii ăştia, şi Hanka se văietă.
,— Dar Jan ?
— Ca stejarul.
Bătrâna Kozina nu mai spuse nimic. Ca o codană alergă la primărie. Dela mare depărtare se auzeau strigăte şi larmă. Gloata de săteni din faţa primăriei era într'o fierbere neobişnuită. Apropiindu-se într'un suflet, bătrâna văzu o femeie care ieşea în goană din primărie, frângându-şi mâinile şi ţipând :
— Fecioară Maria, ce se întâmplă acolo ! Bietele femei! Kozina! strigă ea zărind-o pe bătrână. Fugi repede, îţi omoară feciorul!
Sala încăpătoare a primăriei era în clipa aceasta mai goală, dar părea mai înghesuită. Boierii plecaseră, şi împreună cu ei, ca însoţitori, şi câţiva scutelnici.
Când bătrâna, cu sufletul la gură, pătrunse repede în sală, o aştepta o tristă privelişte. În colţ stătea Ma- tej Pribek, legat fedeleş, alături de bătrânul lui tată. Lângă ei era Manka, de care se lipea speriat micul Pavlik al lui Kozina, în vreme ce mamă-sa, cu Ha- nalka la piept, îngenunchia în faţa logofătului din Kouta, implorând iertare pentru bărbatul ei. La o ■parte, într'alt colţ, doi scutelnici loveau cu latul paloşelor pe şoltuzul Syka, ca să mărturisească. Acelaş lucru se întâmplase şi cu tânărul Kozina, până când credincioasa sa soţie întrerupsese pentru o clipă cruzimea ce se săvârşea cu el.
— încetează, Hanka, te rog ! Nu îngădui asta cu niciun chip, strigă Kozina.
Dar vorbirea i se tăie când zări pe bătrâna sa mamă care tocmai intra cu paşi repezi.
Bătrâna, cu părul ei sur răvăşit pe frunte, rămase locului ca lovită de trăsnet. Văzu pe feciorul ei supus caznelor, văzu cum i se desface oblojala de la cap şi cum din rana încă nelecuită: i se prelinge sângele pe tâmple — iar pe nora ei palidă ca moartea, repezin- du-se la ea ca ieşită din minţi şi

rugând-o în numele celui-de-sus să-l îndemne pe Jan să-şi amintească de ea şi de copii.
— Niciun cuvânt, mamă ! Ai jurat prin strângere de mână. N'o asculta pe Hanka, strigă Kozina care se temea că mama sa va trăda poate acum ceeace îi tăinuise până şi lui.
Bătrâna Kozina rămase o clipă ca împietrită; în inima ei se dădea lupta .între chodeană şi mamă. Apoi se întoarse către Syka şi strigă :
— Şoltuzule, îmi omoară feciorul în bătaie.
— Syka, nici capul tău, nici pe al meu nu-l vor sdrobi. Lasă muierile să miorlăe, strigă Kozina.
La porunca logofătului, scutelnicii conteniră. Îndreptându-se apoi spre bătrâna Kozina, Kos zise:
— Tu, babornițo, ştii totul. Vorbeşte şi fii înţelegătoare, ca să-l scapi pe feciorul tău, căci altminteri îţi dai seama ce-l aşteaptă pe el şi pe voi toţi.
O clipă domni linişte; privirile tuturora se aţintiră asupra bătrânei care stătea în mijlocul încăperii. Ea se uită la dreapta, la şoltuzul Syka, apoi la stânga la feciorul ei însângerat, şi tăcea, de parcă ar fi chibzuit cu ea însăşi.
— Mamă, adu-ţi aminte cum răposatul... începu Kozina când o văzu pe mamă-sa şovăind.
Dar mai înainte ca el să-şi sfârşească vorba, ea răspunse apăsat, cu privirea încruntată spre logofăt;
— Nu ştiu nimic ; ce vrei să ştiu ?
— Măicuţo! strigă, Hanka.
— Nu ştii, babă ? ! se răsti Kos la ea.
Nu ştiu, răspunse ea cu glasul înnăbuşit.Kos nu spuse nimic, ieşi din sală şi căută pe lo- goiătul din Trhanov, care în clipa aceasta, cu câţiva ostaşi, răscolea în odaia şoltuzului. Cei doi logofeţi vorbiră o bucată de vreme cu glasul scoborît, după care Kos se întoarse în sală, iar logofătul din Trhanov părăsi primăria şi-şi îndreptă paşii spre gospodăria lui Kozina. Câţiva scutelnici se duseră în ace-!aş timp la curtea lui Pribek.
În vremea aceasta, alţi ostaşi care aşteptaseră cu paloşele scoase în faţa primăriei, plecară călare la celelalte gospodării ca să se încvartireze.
Ziua se stinse şi amurgul se aşternu peste nefericitul sat. Seara, deobicei atât de tăcută şi de tihnită, era acum plină de tristeţe, de amărăciune şi de groază. Din gospodării se auzeau glasurile scutelni- cilor şi nechezatul cailor. Mulţimea de

săteni din faţa primăriei se rări. Cei mai mulţi se duseră pe la casele lor, cuprinşi de teamă şi ca să-şi apere avutul de a- ceşti oaspeţi neîndurători şi nepoftiţi. În piaţa pustie a satu'ui se ivea acum numai din când în când dol- manul unui scutelnic, care măsura uliţa în sus şi în jos cu paşi greoi, iar marele său paloş zornăia sgo- motos.
Se întunecă, şi pe cer se alungau nori negri într'o goană de neînţeles. Când şi când, luna se ivea dintre ei şi lumina oleacă piaţa satului. într'o asemenea clipă, câţiva scutelnici năvăliră cu larmă mare din ograda lui Kozina şi se îndreptară cu paşi repezi spre primărie. În fruntea lor, logofătul din Trhanov.
Peste puţin, locul din faţa primăriei se învioră din nou. Scutelnicii scoteau pe ţăranii de acolo. În frunte, pe Matej Pribek, legat cobză, şi pe tânărul Kozina, cu capul oblojit. Şoltuzul Syka păşea în urma lor, lângă bătrânul Pribek, pe care-l sprijinea un chodean. Toţi tăceau; numai însoţitorii lor înarmaţi erau gălăgioşi. Printre strigătele lor, în zăngănitul de arme şi tropăitul cailor ce fuseseră aduşi, se desluşeau vaietele şi bocetele femeilor.
Scutelnicii porniră, luând cu ei pe chodenii de sub paza lor. Lumina lunii scânteia argintiu, şi într'însa scăpărau coifurile cu pene şi paloşele scoase, lucea albul dolmanelor ostăşeşti şi a!
zeghelor chodenilor, care păşeau între caii scutelni- cilor. Convoiul se îndrepta spre apropiatul Trhanov.
Delà primărie venea tânăra Kozina cu copiii ei, în-crâncenată, lăcrimând ; lângă ea, tăcută, cu capul în piept, bătrâna ei soacră. În urma lor, Manka Pribek, iar lângă ea, unchiul Pajdar din Pocinovice, tânărul Serlovsky şi Psutka din Postrekov, care însoţeau pe rele două femei rămase singure, la răzeşia lui Kozina. Manka nu se putea întoarce singură în casa tatălui ei, unde în clipa aceasta se găseau atâţia oaspeţi nepoftiţi.
Când din ogradă ajunseră în pridvor, putură să vadă ce prăpăd se făcuse aici cu câtva timp înainte. În odaie, toate erau răsturnate, lăzile sparte, uşa dinspre cămară smulsă din ţâţâni, trântită. În faţa acestui prăpăd, nici bărbaţii nu băgaseră de seamă că bătrâna Kozina dispăruse pe furiş din încăpere. Ea alergase prin ogradă la casa

rămasă părinţilor. În odaia de acolo era aceeaşi harababură ca în casa răzeşului. Dar bătrâna nu se opri la aceasta, ci se repezi setoasă spre cămăruţa de alături, în pragul căreia se opri brusc. În lumina lunii care pătrundea prin ferestruica scundă, se putea vedea că ostaşii răvăşiseră şi aici totul. Dar bătrâna nu se uită la lucrurile sdrobite ; ochii ei se îndreptară spre un anumit loc din podea. Două scânduri de acolo erau smulse, sfărâmate, aruncate la o parte, iar în locul lor se căsca
0 gaură adâncă, o hrubă zidită, care fusese desigur loc de refugiu în vremurile de restrişte din trecut. Şi ea era neagră, goală.

Sipetul cu „trebile chodene", comoara chodeană de hrisoave nepreţuite, dispăruseră de acolo. Scutelnicii o scoseseră şi o luaseră cu ei.

Bătrâna Kozina stătea cu capul plecat, cu mâinile împreunate, ca în faţa unui mormânt deschis. Deodată scoase un suspin adânc, apoi se apucă cu amândouă mâinile de piept. În clipa aceasta, peste faţa ei întunecată trecu o lumină, iar de pe buzele încleştate

se desprinse un zâmbet amar şi batjocoritor

VII

.Norii de pe cer se răriseră; cei mai mulţi dispăruseră îndărătul Cerchovului şi al lanţuiui de munţi pe care îi domina. Numai ici-colo, câţiva nori negri, ameninţători, alergau după ceilalţi, ca nişte întârziate şi singuratice păsări de pradă, ale căror aripi negre se întindeau şi băteau ca să ajungă din urmă pâlcurile ce dispăreau în nemărginirea tăriei.
Lumina lunii se revărsa nestingherită peste întregul ţinut ai Şumavei, peste pripoarele păduroase ale Pădurii Boeme, peste înălţimile de la Klenec, Chodov şi peste castelul din Trhanov. Zidurile acestuia, ridicate nu demult, albeau dindărătul copacilor. Dela asfinţit se împurpuraseră acolo ferestrele luminate. Boierul din Trhanov avea azi mo- safiri, pe cei doi ofiţeri care veniseră cu el din Plzen ; colonelul conte Stampach şi tânărul căpitan de cavalerie, contele de Vrtba şi Freudenthal, despre care slugile îşi şopteau că venise pentru Marie, fiica mai mică a stăpânului. Cea mai mare, Barbara, era logodită cu Vaclav Hroznaty, conte de Gutstein, colonel împărătesc.
Boierii stătură multă vreme de vorbă. Era aproape de ora unsprezece când se stinse lumina la fereastra salonului cei mare. Apoi ea mai licări puţin alături, în iatacurile oaspeţilor, după care se stinse şi aici, ca în tot castelul.
Numai două ferestre mai străluceau roşcat în întuneric, printre copacii desfrunziţi. În cabinetul de lucru al stăpânului, Lamminger se odihnea într'un jilţ, lângă căminul în care pâlpâia focul. Alături era o masă frumos cioplită şi pe ea un sipet mic de stejar, bine ferecat. Boierul, cu ochii reci de un albastru spălăcit, îndreptaţi asupra logofătului Kos care stătea ostăşeşte în faţa lui, îi asculta cu luare aminte raportul. Logofătul îi aducea la cunoştinţă ce se mai întâmplase la Oujezd după plecarea înălţimii sale. Arătă cum avusese mai întâi prevederea să-l lege pe Matej Pribek şi ce măsuri luase după aceea pentru a-i sili pe Syka şi pe Rozina să mărturisească.
7t
Care dintre ei a fost mal îndărătnic î>
— Kozina, înălţimea voastră. Când femela lui a îngenunchiat în faţa mea, el i-a poruncit să se ridice şi să se ducă acasă.
— Hm...

— intre timp s'au făcut cercetări în casa lui Syka, dar fără folos. La rândul meu, am încolţit femeile din sală, ameninţându-le cu pedepsele pe care le voi da bărbaţilor lor. Tocmai din pricina asta le-am lăsat să intre acolo. Dar n'au spus nimic. Părea că nici nu ştiu.

— Crezi ?

— Până când a venit mama lui Kozina. Ea ştia ceva, fără doar şi poate.

Logofătul povesti apoi ce vorbise cu ea şi cum trimisese după aceea pe logofătul din Trhanov să răscolească şi casa lui Kozina.

— Între timp, până la venirea lui, i-am tot ameninţat. Dar baba asta e ca o stâncă. Cea tânără, femeia lui Kozina, ar fi mărturisit, judecând după bocetele şi după spaima ei. Dar cred că taina nu-i fusese împărtăşită şi ei.

— Bine. Şi ce-au spus când s'a adus sipetul ?

Privirea boierului se îndreptă asupra lădiţei de lemn de pe masă.

— A fost ca un trăsnet din cer senin, înălţimea voastră. Syka şi-a plecat fruntea.,.

— Dar Kozina?

— A rămas neclintit. Şi-a scuturat capul, iar sălbaticul Pribek s'a răstit la tatăl său când acesta a început să se vaite : „Taci, tată ! Hrisoavele ni le-au luat, dar pumnii ne-au rămas !"

— Aşa. Şi pe drum au fost liniştiţi ?

— Da, înălţimea voastră. Nu s'au mai împotrivit, nici Kozina, nici Pribek.

— Unde i-aţi închis?

— Pe Kozina şi pe Pribek în temniţa neagră, despărţiţi unul de altul. Pe ceilalţi în beci. Mai aveţi vreo poruncă ?

— E foarte bine.

— Am pus să fie închis şi cimpoierul din Oujezd. **La început a şters-o** de! **a** primărie, **dar când i-arn ridicat** pe **ţărani ca să-i aduc aici, s'a înfăţişat singur.**

Lamminger îşi înclină doar puţin capul.

— Mai aveţi vreo poruncă, înălţimea voastră ?

— Nu. E bine !

Logofătul făcu o plecăciune adâncă şi ieşi. Se mai ■guzira un timp paşii săi măsuraţi şi zornăitul pintenilor, apoi se stinseră şi aceste sgomote. În încăpere se făcu o tăcere adâncă. Lamminger se ridică, deschise capacul sipetului de stejar, a cărui broască era spartă. O clipă se uită la hrisoavele îngălbenite ; mâna logofătului le răvăşise pe cele de deasupra ; apoi luă la întâmplare unul din sulurile cu vechi peceţi, desfăcu pitacul şi-şi aţinti privirea asupra primelor rânduri :

„Nos Carolus, domini regis Boemiae primogenitus, marchio Moraviae, notum facimus, quid quia paterni nostrique fideles dilecti Chodones în Domazlicz...". citi el mai departe.

Focul din cămin pârâia, şi în sunetul său îmbietor se amesteca din când în când sgomotul pe care-l făcea cerceveaua ferestrei când o sgâlţâia vântul nopţii.

Lamminger luă un alt hrisov cu sigil mare. Acesta era scris în limba cehă. „Noi Rudolf, din mila domnului împărat al sfântului imperiu roman şi crai al Boe- iniei..." înainte de a-şi arunca ochii pe rândurile următoare, fu întrerupt. Uşa camerei de alături se deschise şi în cabinet intră soţia sa, cu faţa acoperită de o uşoară paloare şi cu trăsături blajine. Purta încă bogatul vestmânt, brodat în faţă, în care primise oaspeţii. În lumina celor două lumânări de ceară care ardeau pe masă, mărgăritare şi paftale cu nestemate sclipeau în mijlocul unui nod de atlas de pe piept; braţele îi erau acoperite de mâneci înfoiate din pânzâ scrobită, împodobite cu horbote, şi din albeaţa lor se desprindeau viu culorile însufleţite ale nenumăratelor panglici înnodate şi îndoite în tot felul de funde. Părul ei bogat, de culoare închisă, avea după urechi şi la ceafă nenumăraţi zulufi, iar buclişoare mărunte se încolăceau şi pe fruntea eî albă.

Baroana intră sfioasă şi privirea ei scrutătoare se îndreptă asupra feţei soţului ei.

— Nu te stingheresc? întrebă ea cu blândeţe.

— Nicidecum, cu toate că am de citit ceva minunat şi foarte interesant.

Chipul nobilei doamne se însenină. Demult nu mai văzuse pe soţul ei atât de bine dispus.

— Am venit, dragul meu, să-ţi amintesc că trebue să te cruţi şi să te odihneşti. Drumul pe care l-ai făcut azi călare, te-a obosit.

— Dar azi nu simt nicio oboseală. Iată, ceeace am râvnit atâta vreme!

Şi-i întinse hrisovul desfăşurat al lui Rudolf. Boiereasa se aplecă să-l vadă.

— Ia te uită ! exclamă ea. Strămoşul meu!

Şi arătă pe pergament semnătura cancelarului regatului ceh: Ladislav de Lobkovic[1].

— E>a, strămoşul tău. Desigur că atunci când şi-a pus iscălitura pe acest pitac, domnul cancelar n'a bănuit că unuia din urmaşii săi îi va căşuna atâtea griji şi că el îl va anula. Acum le am în sfârşit.

— Am auzit că s'au împotrivit, că n'au vrut să le dea, ba că a curs şi sânge.

— Da, da. Dar ce le-a folosit asta ?

— Şi a trebuit să le ai neapărat ? întrebă ea sfioasă, privindu-l cu luare-aminte.

Baronul îşi încruntă sprâncenele roşcate.

— înţeleg. Îi compătimeşti pe aceşti' zurbagii.

— Dar hrisoavele lor nu mai au putere.

— Asta spun şi eu, draga mea, şi totuşi m'am temut de ele. Dacă aş fi învestit cu puteri depline, aş ţine actele în păstrare, fiindcă atmosfera de la curte nu este mereu aceeaşi şi nici totdeauna favorabilă nouă. Ţin să amintesc doar ce s'a întâmplat sub domnia răposatului împărat[2], când domnul de Grefenberk[3] a ţinut cu aceşti ţărănoi, şi ce-am pătimit apoi sub principele Auersperk[4], ca să pot zădărnici împotrivirea lor. Dacă ar fi fost după ei, ţinutul acesta n'ar fi astăzi al nostru, cu toate că hrisoavele lor n'au fost nici pe atunci mai bune decât azi. Din pricina lor se putea isca un proces în orice moment. Dar acum le-am luat piuitul.

Lamminger izbucni într'un hohot de râs; în schimb, pe faţa soţiei sale apăru o umbră. Ea nu spuse nimic; doar un suspin tainic i se desprinse de pe buze. Soţul ei o privi cu luare-amimte şi zise repede :

— Mai doreşti ceva, scumpa mea ?

— Da, sunt îngrijorată. Am auzit că oamenii din Oujezd sunt pedepsiţi, bătuţi, şi că azi nu li s'a dat să mănânce.

— A, miloasă: chiar cu aceia care îţi vor răul. Pedeapsa trebue s'io primească, totuşi.

— Dar printre ei se află un rănit şi un biet moşneag.

— De rănit e mai bine să nu vorbim. Pe moşneag îl voi cruţa, ca şi pe ceilalţi care n'au fost atât de îndărătnici — de dragul tău. Dar ora e târzie, scumpa mea. Noapte bună! Astăzi poţi dormi liniştită; casa aceasta şi tot ce a,vem, va rămâne cu siguranţă urmaşilor noştri; cenuşa acestor pergamente le va asigura întregul avut.

îşi sărută fugar soţia, care nu cuteză să-i ceară mai muit. La început se simţise uşurată când văzuse pe asprul ei soţ atât de bine dispus, dar acum plecă dusă pe gânduri şi tot atât de nedumerită cum venise. Lamminger, rămas singur, străbătu încăperea şi se opri apoi din nou în faţa hrisoavelor, la care se uită îngândurat, fără a le citi însă.

Deodată puse mâna pe unul dintre ele şi se îndreptă cu el spre cămin. Ridică braţul pentru a arunca în foc acest vechi martor al libertăţii chodene; dar în aceeaşi clipă, reţinut de un gând venit pe neaşteptate, lăsă mâna în jos, se întoarse la masă şi puse hrisovul la loc în sipetul chodenilor, alături de' toate celelalte. Apoi închise capacul.

VIII

În noaptea aceea se lăsase ger. La castelul Trhanov, simţiră aceasta mai ales chodenii închişi. În beciul care nu avea decât pereţii goi, se sgribuleau bătrânii din Oujezd, împreună cu şoltuzul şi cu tânăru, cim- poier Jiskra Rehurek. Se ghemuiau pe lespedea neagră, în jurul bătrânului Pribek, pe genunchii căruia se odihnea cekanul lui strălucitor, frumos ferecat. De ieri, de când fuseseră aduşi aici, vorbiseră fără încetare. Vorbeau acum de Matej Pribek, dar mai ales de tânărul Kozina, de curajul său, de cuvântarea lui viguroasă şi de întreaga lui purtare din ziua aceea, care îi uimise pe toţi. Numai Jiskra Rehurek râse ciudat la auzul acestor vorbe, apoi zise:

[1]Soţia lui Maximilian Lamminger – Caterina, era născută Lobkovic.

[2]Ferdinand III.

[3]Ignac de Grefenberk, guvernator regal ceh, care a sprijinit călduros cauza chodenilor.

[4] **Principele Jan Auersperk, consilier intim al împăratului Leopold.**

— Şi totuşi nimeni n'a vrut să mă creadă că e un om de ispravă.
Dar mai trist era adevărul pe care-l rosti acum bătrânul Vachal:
— Dar ce folos au toate astea, la ce bun a suferit Kozina, şoltuzii şi Matej al lui Pribek, dacă lighioana aceea nesăţioasă a pus laba pe hrisoavele noastre ?
Toţi simţiră greutatea acestor cuvinte. Stăteau tăcuţi, lăsându-se pradă gândurilor. Nici cimpoierului nu-i ardea de vorbă ca deobicei.
Seara, târziu, uşa se deschise pe neaşteptate. Temnicerul intră cu un felinar mare în mână, urmat de doi argaţi. Unul dintre ei împrăştie pe jos un maldăr mare de paie, iar al doilea aduse pâine şi apă. Apoi plecară. întemniţaţii se aşezară pe paie şi începură să mănânce; numai şoltuzul Syka şi bătrânul Pribek nu se atinseră de porţia lor. Nu le tihnea să mănânce. Rămaseră trezi când ceilalţi se lungiră ca să doarmă.
Noaptea era liniştită şi străvezie. În beci pătrundea lumină prin cele două ferestre nu prea mari, prin care se puteau vedea afară pădurile înnegurate şi a- dormite. Asupra acestora se îndreptau privirile celor doi chodeni. Şoltuzul Syka rupse tăcerea, rostind cu glasul coborît:
— Pădurile acestea au fost cândva ale noastre.
— Aşa e. întări bătrânul. Nu mai departe decât bunicul meu umbla prin ele de parcă ar fi fost ale ! ui, iar el stăpânul lor, şi acum le privim din temniţă.
Tăcură iarăşi, până când, după un răstimp, uitându-se din nou la păduri, şoltuzul ridică repede mâna dreaptă şi arătând cu ea un loc anumit, zise:
— Priveşte Pribek, deasupra pădurii de colo, steaua aceea !
Pribek îşi îndreptă privirea într'acolo şi-şi făcu semnul crucii.
— O stea cu coadă, glăsui el rar ; un semn de la cel-de-sus !
Peste întinsul creştet al pădurii întunecate, strălucea, pe albastrul închis al cerului, o cometă cu coadă lungă şi cu vârful îndreptat spre firmament.
— Ce mare e! adăugă Syka.
Acum se uitau toţi la ea ; unii în genunchi, alţii în picioare. Toti erau trezi şi ascultau, căci niciunul nu putuse să adoarmă.
— Orice stea cu coadă are un tâlc, cuvântă Pribek. Eu unul am văzut câteva, şi după aceea neau lovit totdeauna războaie, foamete şi ciumă. Dar asta! Una atât de mare n'am apucat nici eu, decât pe vremea când eram flăcău, hăt demult, înaintea războiului cel lung[1] care a ţinut treizeci de ani. îmi aduc aminte de parcă azi ar fi fost. Şedeam afară, în fata ferestrei, şi ne uitam la cer. Bunicul meu, răposatul, a fost prooroc când a spus că o să fie prăpăd, mare prăpăd. Şi pe atunci erau încă timpuri bune, oamenii purtau încă găitane de fir aurit la mintean şi la pieptar; pentru noi n'au mai rămas decât cele negre. Şi iată că prăpădul s'a abătut şi asupra bietului unchiaş, ca să vadă cât de dreaptă i-a fost proorocirea. A mai văzut cu ochii săi cum ostaşii împărăteşti ne-au luat totul, până când n'a mai rămas picior de ied în staul şi nicio coajă de pâine în casă. Ca flăcău se alesese şi el cu găitane de fir, iar la bătrâneţe umbla jerpelit ca un cerşetor, murind de foame ! Şi nu i-a rămas decât cekanul ăsta ! Ehei, numai când mă uit la steaua asta cu coadă, îmi aduc aminte cum se jeluia şi ce se vorbea în zilele acelea de demult. Şi-acum ce mai pătimim ! Bunicul meu a dus-o greu, dar ce-ar mai spune azi ? ! Pe vremea aceea mai era în noi un dram de nădejde, pe când acum... Steaua aceasta — şi glasul moşneagului răsună mai puternic — ce ne va aduce ea?
— Nouă nimic ; pe noi ne-a uitat dumnezeu, îşi spuse aleanul bătrânul Vachal.
Privirile tuturora se îndreptară asupra lui. Erau cuvinte apăsătoare, cuvinte de hulă, pentru care în alte împrejurări ar fi fost mustrat, dar astăzi nu se legă nimeni de ele.
Matei Pribek, al cărui tată îngrijorat privea steaua vestitoare de rele, sta lungit în temniţa neagră şi dormea, cu uriaşa lui pălărie sub cap. Mâinile nu-i mai erau încătuşate. Visul namilei de chodean, care se odihnea pe pământul tare şi rece, nu era desigur tocmai plăcut, căci chiar în clipa aceasta fu scuturat de un svâcnet şi scoase un strigăt. Dormind, încă se mai sbătea şi se chinuia din pricină că fusese silnicit atât de tâlhăreşte, ca un cioflingar, şi că la primărie se năpustiseră asupra lui pentru o nimica toată şi-l legaseră cu funia.
În hruba de alături, tot atât de neprietenoasă, şedea Kozina pe o grindă roasă de viermi, rezemat de zid. Capul rănit şi-l sprijinea de peretele aspru şi rece, iar privirea îngândurată şi-o îndrepta către fâşia de cer înstelat ce se vedea printre zăbrelele ruginite ale ferestruicii. Vreme îndelungată frământase în minte cele ce se întâmplaseră în

[1]În anul 1619.

ziua aceea. Nu era însă nicidecum abătut şi cu atât mai puţin sdrobit.
Inlăuntrul său se făcuse linişte. O linişte plină de hotărîre şi gata să înfrunte orice. Mintea i se limpezise. Nesiguranţa şi apăsarea grea dispăruseră dinaintea furtunii ce se apropia. I se dăduse o lovitură, dar ea alungase norul care adumbrise multă vreme cugetul tânărului răzeş. Cinstea lui ieşise la lumină. Din ziua aceea era curat; se ştia acum ce gândeşte şi că nu este aşa cum îl crezuseră toţi, până şi mama sa.
Deasemenea se făcuse în faţa tuturora dovada că drepturile chodenilor stătuseră în picioare până atunci şi că şi acum erau bune, în ciuda tăgadei boierilor şi a acelui *perpetuum sileniium*. Ce s'a întâmplat* sau ce se întâmplă că Lamminger s'a arătat deodată atât de ahtiat după hrisoave ? Şi tocmai acum să i le lase fără nicio luptă?
Kozina se gândi la copii, la mama sa. Ce privire i-a aruncat acolo la primărie, când i-a dat să înţeleagă că-i ştie taina, iar apoi seara, când a fost adus aici La castel! Acum stau desigur toţi împreună — copiii dorm, iar sărmana Hanka plânge. Copiii au întrebat de el, negreşit; Pavlik, Hanalka, căpşorul drag...
Pleoapele obosite ale lui Kozina se închiseră încet şi somnul îl copleşi. Însă cugetul său neobosit evadă din beci şi alergă peste creştetul pădurii, până când ajunse lângă patul de sub pologul zugrăvit simplu, în care se odihneau doi copii dragi, un băieţaş cu obrajii bucălaţi şi o fetiţă cu părul bălai, peste care stătea aplecată o femeie tânără, privind drăgăstos la cei doi muguraşi.
În dimineaţa următoare, Lamminger conduse pe oaspeţii săi, colonelul conte Stampach şi tânărul căpitan conte de Vrtba ţi Freudenthal la cancelaria castelului.
Camera încăpătoare şi de curând spoită era îmbietoare. În cămin ardea un foc. bun. Nobilii se aşezară lângă el în jilţuri de piele şi-şi continuară convorbirea începută pe drum. Boierul din Trhanov avea cuvântul.
— N'ar da pace câtă vreme în mâinile lor s'ar găsi măcar un petic de hrisov. Sunt şireţi; deaceea au tăcut atâta vreme ; dar la cel mai neînsemnat prilej... Nu ştiţi, domnilor, ce oameni împietriţi şi îndărătnici sunt. Se lipesc de tot ce-i leagă de trecut. îmi aduc aminte cum s'au împotrivit şi pe vremea tatălui meu să predea hrisoavele. Dar cât s'au mai opintit până când s'au învrednicit să aducă vechile lor flinte şi pistoale ! Şi nici măcar nu pe toate odată. De câte stăruinţe, ameninţări şi pedepse a fost nevoie !
— Şi iată că totuşi s'au deprins şi fără arme, zise contele Stampach cu un zâmbet.
— **Da, s'au deprins, şi tot astfel va fi şi cu aceste documente,**
— Dar cum, ţărănoii aceştia erau organizaţi ostăşeşte ? întrebă tânărul căpitan.
— Au avut şi drapel, ba chiar şi stegar.
— A!
— Chodeanul acela înalt, care la primărie îi întrecea pe toţi cu un cap, a fost ultimul lor stegar. El a adus aici drapelul, dar târziu de tot. Multă vreme l-au ţinut ascuns, până când s'a aflat unde este. Era la Oujezd, ca şi hrisoavele găsite ieri; la tatăl ţăranului acela înalt. Când am trimis acolo muşchetari, n'au vrut să-l dea din mână, dar după ce i-am ameninţat cumplit, l-au adus chiar ei. Şi ce privelişte a fost atunci domnilor! Pribek cel înalt îl purta singur, iar în urma lui venea aproape tot satul ; tatăl său, şoltuzul, grămăticii şi toţi bărbaţii. Erau însoţitorii de onoare ai drapelului lor, adăugă Lamminger cu un zâmbet de batjocură. Iar când l-au predat aici la cancelarie, pe bătrânul Pribek l-a podidit plânsul, şi n'a fost unul între aceşti încăpăţânaţi să nu-şi şteargă ochii.
— Ca nişte vechi ostaşi, observă colonelul.
— Şi drapelul acesta mai este pe lume sau s'a prăpădit ? întrebă căpitanul.
— Este undeva pe aici, printre vechituri. Logofătul trebue să ştie unde se găseşte. Vreţi să-l vedeţi, domnilor ?
A.mândoi îşi exprimară dorinţa de a vedea drapelul ţăranilor. Lamminger îl chemă pe logofăt. Acesta aştepta afară. La porunca stăpânului, aduse drapelul chodean. Se aflase îndărătul unui dulap mare, negru, care era folosit ca arhivă; nu fără greutate îl scoase din acest colţ nevrednic, îl duse afară, îl scutură de praf şi-i înfăţişă apoi boierilor.
— Prăjina steagului e putredă, zise el desfăşurând drapelul de care se apropiară acum boierii.
. Fusese odinioară alb, tivit cu chenar negru, dar acum era îngălbenit şi rupt în unele locuri.

— Astea nu sunt semne de putrezire, ci răni glorioase, zise colonelul plecându-se deasupra rupturilor.Şi stema aceasta — un cap de câine î exclama tânărul conte de Vrtba, arătând broderia pălită şi aproape ştearsă.
— Un cap de taur li s'ar fi potrivit mai bine ! observă Lamminger, zâmbind ironic.
Se întoarse către logofăt şi-l întrebă cum se poartâ chodenii.
— Ca şi ieri. Nici Kozina, nici Pribek, nici măcar cimpoierui n'au scos un strigăt când scutelnicul i-a bătut cu nuiaua.
Lamminger nu mai adăugă nimic şi se întoarse călre oliteri.
— Sunteţi dispuşi acum, domnilor ?
— Da, se poate începe, răspunse colonelul.
Lamminger făcu un semn logofătului, acesta rezemă
de perete, lângă cămin, steagul chodenilor, şi ieşi. După câtva timp se întoarse cu logofătul din Kouta şi cu doi dieci boiereşti, iar în urma lor intrară prinşii, în frunte cu Pribek şi Kozina ; cu toţii făcură roată în jurul boierilor. Logofătul, care cunoştea gândul stăpânului său, puse lădiţa cu „trebile chodene" pe masă, în faţa lui Lamminger. Când o văzură, bătrânul Pribek şi şoltuzul Syka tresăriră. Matej Pribek, însă, îşi aţintea privirea posomorită numai asupra vechiului drapel.
— O cunoaşteţi ? întrebă Lamminger tăios, arătând lădiţa. Pitacele voastre sunt înăuntru.
La aceste cuvinte, logofătul deschise capacul şi scoase hrisov după hrisov, în aşa fel ca fiecare să le poată vedea.
— Sunt toate? întrebă el ca din întâmplare, uitân- du-se la şoltuzul Syka.
Acesta clipi din ochi :
— Toate, înălţimea voastră.
— Atunci luaţi-vă rămas bun delà ele ! rosti logofătul. Apoi înhăţând un cuţit mare şi tăind pecete după pecete, le aruncă pe toate în focul din cămin, iar după ele, hrisov după hrisov.
Flăcările ţiuiau şi săltau în sus. Într'o clipă pieriră pitacele care le consfinţiseră libertatea şi drepturile, care te fuseseră recunoscute şi respectate veacuri dearândul. Inafară de bătrânul Pribek nieîunul dintre chodenii care le vedeau acum pierind, nu se bucurase vreodată de binefacerile şi foloasele lor. Ei nu cunoşteau libertatea de aur

decât din povestirile bătrânilor; dar fiecare ştiuse şi fusese încredinţat că comoara lor nu fusese nimicită niciodată şi că hrisoavele moştenite de la străbuni erau vraja care le-o păstra. Şi acum le mistue flăcările, rămân un pumn de cenuşă, şi cu ele se spulberă ultima nădejde într'o uşurare şi o izbăvire din nevrednica lor iobăgie!
Lamminger se uita la chodeni. În privirea sa rece ardea o bucurie drăcească, bucuria biruinţei sale. Vedea că nu greşise şi că socoteala sa fusese bună. În sfârşit! Ieri încă îl înfruntaseră, chiar şi atunci când îi ameninţase cu ostaşii şi cu spânzurătoarea. Iar acum! Iată cum îşi pleacă frunţile îndărătnice, cu ce priviri încruntate şi posomorite se uită la aceste fiăcări distrugătoare, chiar şi namila de Pribek. Dar celălalt ? Să fie cu putinţă ? Kozina, pe care nici nuie- lele, nici priveliştea aceasta nu izbutiseră să-l îmblânzească, putea acum să râdă ? Şi totuşi râdea, da, şi încă cu batjocură ! Dar poate că peste puţin o să-i piară pofta de râs! O linişte adâncă se făcuse în cancelarie din clipa când logofătul începuse să arunce hrisoavele în foc. Numai ţiuitul şi foşnetul pergamentelor sau peceţilor care se fărâmiţau, întrerupeau a- ceastă tăcere. înainte de a arunca în foc ultimul pi- tac, logofătul spuse chodenilor :
— S'a sfârşit cu hrisoavele voastre. Acum că au fost nimicite în faţa domniilor lor (şi înşiră toate titlurile boierilor), în văzul slujbaşilor înaltei noastre stăpâniri şi sub ochii voştri, poate că au să vă vină minţile la cap şi n'o să vă mai întemeiaţi pe ele.
Voi să arunce în foc şi ultimul hrisov, dar observă că stăpânul se pregăteşte să vorbească. Rămase deci cu pergamentul în mâna ridicată.
— Faceţi-vă acum datoria, precum se cuvine unor iobagi şi supuşi, ca să nu vă înrăutăţiţi soarta, cuvântă Lamminger cu asprime. Aţi văzut doar că totul este de prisos.
Făcu un semn, pergamentul îngălbenit sbură peste cămin şi căzu în foc. Dar deodată în mulţime se produse o vie mişcare. Steagul chodean se prăbuşi pe neaşteptate de lângă peretele de care fusese rezemat, şi căzu cu sgomot, peste zăbrelele căminului în flăcări. În aceeaşi clipă, Matej Pribek făcu un salt şi smulse steagul de acolo, ca să-l scape de focul nimicitor. Era însă prea târziu. Izbutise, ce e drept, să-l prindă, dar în iuţeala cu eare-l ridică, îl scutură fără voie, şi steagul fu într'o clipă în flăcări.
În învălmăşeala care se iscă, Lamminger, ofiţerii şi toţi ceilalţi se dădură la o parte. Cancelaria se umplu de fum, şi din mijlocul lui ţâşneau flăcările care mistuiau drapelul chodenilor. Matej Pribek îl aplecă la pământ şi voi să înnăbuşe flăcările cu mâna dreaptă. Era însă prea târziu. Pribek rămase în mâna stângă numai cu prăjina drapelului. Îşi arsese de prisos degetele. Dar încaltea steagul chodean se sfârşise în mâna sa şi nu rămăsese de batjocura acestor boieri mânuitori de gârbace. Fumul şi mirosul greu grăbiră sfârşitul adunării, care se încheie de la sine.
Lamminger pofti pe oaspeţii săi în odaia alăturată, supărat pe logofăt şi pe aceşti „mocofani de ţărănoi", despre care însă colonelul spuse glumind că au sânge ostăşesc în vine şi că pe uriaşul acela dintre ei, dacă ar. fi fost ceva mai tânăr, l-ar fi luat în regimentul său, în care n'ar fi avut pereche.
O jumătate de ceas mai târziu, cei doi conţi plecară călare de la castel, însoţiţi de scutelnici şi îridrep- tându-se spre salul Oujezd.
Spre seară părăsiră curtea castelului chodenii din Oujezd care fuseseră închişi până atunci. Ultimul care ieşi pe poartă era bătrânul Pribek, sprijinindu-se de vigurosul său cekan, iar lângă ei călca feciorul său Matej, purtând pe umăr prăjina fostului drapel al chodenilor. Râzând, îl lăsaseră s'o ia. Logofătul din Trhanov voise, ce-i drept, să i-o oprească în cancelarie, dar colegul său Kos din Kouta începuse să râdă şi spusese :
— Lasă-i ciotul ca amintire. Să le rămână măcar atâta din slava lor de stăpâni.
Când ieşiră, începură şi slugile boiereşti să facă haz de această rămăşiţă de steag. Dar Matej nu se clinti şi-şi ţinu ochii în pământ, nu însă de ruşine, ci cu socoteală, ca nu cumva, privind înapoi, să se supere mai tare, să se repeadă la aceşti slugoi şi să k plătească scump râsetele lor neobrăzate.
Şoltuzul Syka, păşind alături de Kozina, se uită de câteva ori la el, parcă aşteptându-se că va începe să vorbească. Dar tânărul răzeş, părând că nu înţelege privirea întrebătoare, tăcea. Tristă fu această întoarcere acasă. Niciun cuvânt n'a ieşit de pe buzele lor; numai odată se auzi glasul bătrânului Vachal:
— Acesta este sfârşitul, acesta este sfârşitul!

IX

Oaspeţii boierului din Trhanov, ispravnic de ţinut, ajunseră după puţin timp la Oujezd, de unde apoi,

fără oprire, îşi urmară drumul, deastădată cu o escortă mai mare, alcătuită din toţi scutelnicii care ocupaseră, cu o zi mai înainte, satul chodean. De vreme ce hrisoavele trecuseră în mâna ispravnicului de ţinut, iar norodul era vădit speriat, ostaşii nu mai aveau ce căuta aici.
Sătenii răsuflară uşuraţi când crâncenii oaspeţi pieriră din ochii lor; răsuflau uşuraţi, dar nu se bucurau,- căci se gândeau la aceia dintre ai lor care erau închişi în castelul Trhanov, dar mai mult încă la comoara răpită, singura şi ultima nădejde în viaţa lor grea de iobagi.
În casa lui Pribek era o tăcere de plumb, ca dealt-fel în tot satul. În odaie şedea Pajdar din Pocinovice şi o aştepta pe Manka, fiica vărului său. Rămăsese aici, ca fata să nu fie singură în mijlocul ostaşilor. Pe tânărul Serlovsky îl trimisese acasă, ca flăcăul să spună alor săi dece întârzie la Oujezd şi că se va înapoia îndată ce se vor domoli lucrurile. Flăcăul plecase, dar mai bine ar fi vrut să rămână sau şi mai bine s'o ia cu el pe Manka, dacă ar fi fost cu putinţă şi dacă s'ar fi învoit şi fata. Pe drum se gândea neîncetat ia ea, şi în grija ce i-o purta, era bucuros câ bătrânul Pajdar rămăsese cu dânsa şi că nu va îngădui să i se întâmple ceva.
îşi făcea mai multe griji decât Manka însăşi. Pro-punerea de a merge cu el la Pocinovice, la nişte neamuri, fata nici nu voise s'o audă ; spusese că nu se teme de ostaşi, mai ales câtă vreme unchiul este lângă ea, şi .afară de asta, cum să plece înainte de a şti ce se întâmplă şi ce se va mai întâmpla cu tatăl şi bunicul ei. Numai la aceştia îi era gândul, şi cerea veşii despre ei oriunde putea. Într'un suflet intră în odaia în care se afla unchiul Pajdar, şi-i spuse turburată că vine de la răzeşia lui Kozina, că tocmai atunci bătrâna Kozina s'a înapoiat de la Trhanov, unde a fost pentru a doua oară în ziua aceea, întâi în zorii zilei şi apoi după prânz, dând ocol castelului ca să afle ce s'a mai întâmplat cu feciorul ei şi cu ceilalţi întemniţaţi. După acest al doilea drum a venit în sfârşit cu o ştire, dar nu cu una bună, şi pe aceasta o vesti acum Manka unchiului ei: cât de rău se purtaseră boierii cu toţi, dar mai ales cu tatăl ei şi cu Kozina. Glasul îi tremura fetei când povesti că tatăl ei, Kozina şi cimpoierul fuseseră bătuţi măr. Bătrânul Pajdar se ridică vijelios de pe scaunul grosolan pe care şezuse în faţa butucului de tei. Atât de puter-nic îi sgândărise mândria această veste. Chodenii nu mai pomeniseră până atunci ca oameni de-ai lor să fie bătuţi ca haidamacii sau tâlharii.
— Oho, cu ciomegele pe noi! Mare mirare că n'au fost puşi la stroi, dar asta e prea de tot! Nu mai merge aşa ! Ehei, boierilor !
Urmară să vorbească despre cei întemniţaţi, în-deosebi despre bunic şi despre tată, când se auzi scârţâind poarta, şi în amurgul cenuşiu ce se lăsa încet, apărură afară două umbre. Uşa se deschise şi tocmai aceia de care vorbiseră, intrară în odaie; mai întâi bătrânul Pribek, obosit, prăpădit, cu părul sbâr- lit de vânt şi ud de zăpadă. El salută, şi în clipa când Manka sări la el şi-i luă mâna, faţa sbârcită a moşneagului se însenină. Feciorul său Matej, cu prăjina steagului pe umăr, nu spuse nimic şi strânse tăcut mâna pe care i-o întinse Pajdar. Apoi puse într'un colţ bucata de lemn care fusese odinioară prapurul chodenilor, porunci scurt fiicei sale să fiarbă o ciorbă bunicului, şi ca omul care se simte obosit, se aşeză pe un scaun, îşi propti coatele pe butuc şi-şi rezemă capul în palmă.
Manka se grăbi să aprindă focul, dar ochii îi erau mai mult la tatăl ei decât la lemne şi la flăcări. Paj-dar veni în faţa vărului său şi rupse în sfârşit chinuitoarea tăcere.
— Rău aţi dus-o. E adevărat că cu ciomegele v'au...
— Iarăşi ? îl repezi Pribek, săltându-şi capul. Să nu-mi mai vorbeşti de asta ! Sunt sătul până în gât de ruşinea îndurată. Ne-au furat totul, hoţii ăştia — şi Pribek se ridică — iar după aceea să ne pună şi la cazne ! O, fecioară Maria, asta n'ain să le-o uit! Pe dumnezeu o jur, negru ca tăciunele să mă fac!
Când Manka aprinse aşchia de cetină, lumina ei căzu pe Matej Pribek care cu mâna ridicată, palid, cu ochii scăpărători şi însângeraţi, stătea în picioare şi vorbea în amurgul alburiu.
Bătrânul Pribek şedea pe scândurile patului său ; ţinându-şi împreunate mâinile veştede şi vânoase, se uita la feciorul său şi repeta doar cu glasul stins:
— Steaua aceea, steaua aceea !
Cam pe timpul când unchiul Pajdar fusese singur cu Manka, bătrâna Kozina şedea şi ea singură în odaia ei din casa rămasă părinţilor. De clipa aceasta de singurătate avea mare trebuinţă. Ieri, după ce i se luase comoara de hrisoave, iar feciorul ei fusese dus la castel, nu închisese ochii toată noaptea. Vreme îndelungată a stat la nora ei, copiii speriaţi nu puteau să adoarmă, iar ea, încă

înainte de revărsatul zorilor, şi-a îmbrăcat şuba şi a dat o fugă până la Trhanov. Ochii ei încruntaţi sfredeleau zidurile albe ale castelului boieresc, căruia îi dădea ocol, doar o zări undeva pe Jan al ei sau încaltea o putea afla ce se întâmplă cu el şi cu ceilalţi. Se înapoie fără a fi dibăcit mare lucru. Nora o aştepta pe ghimpi. S'ar fi dus şi ea la castel, dar nu putea din pricina copiilor şi a ostaşilor.

Ciudat se schimbaseră lucrurile dintrodată ! Bătrâna Kozina, până atunci atât de rece cu nora ei, se purta de ieri cu ea de parcă i-ar fi fost fiică adevărată. Se îngrijea de copii, o ajuta la treburi, iar după amiază când se întoarse pentru a doua oară de la castel, o cruţă, nespunându-i tot adevărul.

După plecarea ostaşilor, se duse în odaia ei şi se rugă pentru Jan. În juru-i era linişte, numai vântul sufla jalnic în amurg. Apoi hămăi afară bătrânul câine-lup. Lătratul său duşmănos o scutură pe bătrână. Trase cu urechea o clipă, dar când câinele se potoli, îşi plecă fruntea şi urmă să-şi bogonisească ruga. Dar nu putu să se închine multă vreme, căci de afară se auziră paşi mărunţi şi grăbiţi, şi micul Pavlik dădu buzna în odaie ; cu sufletul la gură, le dădu de veste că venise tata. Mai înainte ca bătrâna să fi ajuns la uşă, intră în odaie chiar el, cu Hanalka în braţe, iar în urma sa Hanka, toti plini de bucurie.

Când bătrâna Kozina văzu capul oblojit şi fata palidă a feciorului ei, nu putu scoate o vorbă, iar ochii i se umplură de lacrimi. Jan văzu aceasta şi cuprinse mişcat mâna mamei, pe care ea i-o întinsese nu numai pentru a-i ura bun-venit, dar şi pentru a-i cere din tot sufletul iertare.

întreaga familie şedea acum în jurul mesei bunicii: toti se bucurau de sosirea răzeşului iubit, iar copiii nici nu*se mai clinteau de lângă el. Hanka îl întrebă cum a dus-o la castel, cum s'au purtat cu el acolo. Kozina îi răspunse scurt, aduse apoi vorba de ostaşi şi întrebă ce isprăvi mai făcuscră la răzeşie şi în sat. Mama sa vorbea puţin. Pe limbă: îi sta o singură întrebare ; dar înainte de a o pune, băgă de seamă că feciorul ei se fereşte să vorbească despre asta.

Pe neaşteptate le sosi un oaspe. Era unchiul din Drazenov, bătrânul Krvstof Hrubv. încă de ieri, după ce Kozina şi ceilalţi fuseseră duşi la castelul din Trhanov, bătrâna dăduse de veste fratelui ei ce se întâmplase. El ceru iertare că vine abia azi, dar nu fusese acasă, ci Sa Brod, cu treburi. Luă mâna tânărului răzeş, o scutură din toată inima şi zise:

— Am aflat totul, dragul meu !

După ce-şi scoase apoi zeghea şi pălăria cu marginile late şi se aşeză la masă, tânăra răzesiţă se duse să pregătească cina pentru bărbatul ei şi mosafir.

— Ai aflat dar, Krystof, zise bătrâna Kozina, aducând în felul acesta vorba la ceeace de adineaori ardea să întrebe.

— Da, am aflat că au ars hrisoavele noastre, răspunse el cu un oftat; nu însă şi dreptul nostru, adăugă chodeanul.

Auzind asta, bătrâna sa soră tresări. Acum aflase în sfârşit ce voise să ştie. În aceeaş clipă se auziră paşi în tindă, şi în odaie intră şoltuzul Syka, „vechilul".

— Acum, surată, pot să vorbesc înaintea ăstuia, zise el din prag, arătându-l pe tânărul Kozina. El este acum vechilul nostru, adăugă după aceea. Dar dece-am venit la voi! Ştii, surată, că le ¿-ancelarie n'au avut în sipet toate hrisoavele ? Le-am numărat bine, iar deşteptul de logofăt a mai întrebat, în dorul lelii, dacă sunt toate — dar mama nu m'a făcut nătăfleţ, şi am băgat numaidecât de seamă că nu erau toate.

— Nu erau ? Şi care lipseau ? răspunse cu vioiciune bătrâna Kozina.

Apoi se ridică, desprinse marama pe care o purta legată cruciş pe piept, o desfăcu şi scoase din ea mai întâi un hrisov şi apoi încă unul cu peceţi.

— Acestea sunt cele mai bune două, de <^re spuneai tu, Syka, că ar fi deajuns în fata judecăţii, fiindcă în ele e scris tot dreptul nostru.

Bătrâna Kozina sta îndărătul mesei şi ţinea în mâna ridicată pitacele îngălbenite, cu peceţile atârnate. Ochii îi străluceau, şi ea se uita de la un bărbat la altul. În clipa când arătase hrisoavele, se ridicaseră uimiţi cu toţii: tânărul Kozina, chibzuitul Syka şi şoltuzul cărunt din Drazenov. Syka luă numaidecât pitacele, de parcă ar fl vrut să se încredinţeze că sunt într'adevăr cele adevărate.

— Sunt, sunt ale noastre ! zise bătrâna zâmbind. Şi povesti apoi cum la primărie feciorul ei o vestise ia timp că stăpânii au venit după hrisoave, atunci când i-a pus întrebarea dacă sunt bine păstrate. Şi ei pe loc i-a venit în minte că ar fi mai bine dacă pe cele mai de preţ le-ar ascunde în* altă parte, că dacă-l vor ţine acolo pe feciorul ei, vor căuta de bună seamă şi în casa lor, şi că atunci le-a scos la timp din sipet pe acestea două, ascunzându-le cu

vechile lor poceţi la piept. Vorbind, pusese pitacele pe masă.

— Nu, pe acestea nu ni le mai iau ciocoii ! urma ea cu hotărîre, uitându-se la hrisoavele de pe masă.

— Nu ni le mai iau ! repetă feciorul ei. Nu le mai iau, iar Lomikar ni le va da înapoi şi pe cele- arse. Vrând- nevrând !

Ochii îi fulgerau, iar pe faţa sa palidă apăru o vie ro- şeaţă. Bătrânul unchi din Drazenov îşi coborî capul alb ; Syka însă întinse mâna sa dreaptă curajoasei tovarăşe.

În acest timp, Hanka trebăluia cu îndemânare în jurul vetrei, pregătind cina. Se simţea mai alinată şi mai voioasă, ştiindu-l pe bărbatul ei acasă, şi nemai- având nicio treabă cu boierii. Vechile hrisoave fuseseră luate de stăpânire — ducă-se pe pustii ! Hanka nu plângea de dorul lor. Câtă gâlceava, mâhnire şi supărare se iscase din pricina lor, şi mereu fără niciun folos !

Jan le va uita cu timpul şi apoi va veni din nou sfânta linişte, iar el va fi iarăşi al lor, al ei şi al co- piilor !

X

Din noaptea aceea friguroasă, pe care chodenii din Oujezd au petrecut-o în beciul din castelul Trhanov, gerul nu s'a mai muiat. Iarna îşi arăta colţii. În lunci, vântul mai spulbera nămeţii, dar de pe plaiuri giulgiui alb nu se mai urnea defel. Culmile munţilor Cerchov, Haltrav, Skarmanec şi ale tuturor celorlalţi, mai înalţi, sau mai mărunţi, din ţinutul chodenilor, ca şi piscurile celor mai depărtaţi, ce se desenau pe fondul uriaş al Şumavei, aveau cuşme albe; de acolo se pierdeau în vălurile zăpezii creştetele sâlhnii şi coastele împânzite cu codri vineţi, adânci şi tăcuţi.

Tot atât de tăcut şi de .liniştit era întregul ţinut al chodenilor.

Se părea că oamenii erau înspăimântaţi de cele ce se întâmplaseră nu demult la Oujezd şi în castelul Trhanov. Nicăieri vreun semn de supărare sau de împotrivire, vreun clocot de mânie sau vreo dorinţă de lăzbunare.

Se auzeau numai cuvinte de preţuire pentru cei din Oujozd, care apăraseră atât de bărbăteşte scutul drepturilor moştenite de la strămoşi. Şi îndeosebi se vorbea de tânărul Kozina ; toţi proslăveau curajul său, îndrăzneala cu care îl înfruntase pe Lamminger, ispravnicul ţinutului, în faţa acelor ofiţeri şi ostaşi care adăstau înăuntrul şi în jurul primăriei, cu paloşele scoase. Mai întâi veniră la Oujezd cunoscuţi din Dra- zenov, Postrekov şi Chodov, ca să audă cu urechile lor ce se petrecuse, ca să stea de vorbă cu aceia care pentru ei toţi suferiseră greaua încercare. Apoi sosiră răzeşi din sate chodene mai depărtate, dar numai oameni vârstnici, pricepuţi şi aşezaţi. Ei se duceau dea- dreptul la Kozina sau veneau la el cu şoltuzul Syka şi strângeau mâna tânărului răzeş. Se aşezau, vorbeau, iar înainte de plecare aproape fiecare întreba :

— Şi ce va fi acum ?

— Acum trebue să tăcem chitic, dar asta nu în- seamnă că nu mai avem nimic de spus. Veţi mai primi veşti de la mine, răspundea Kozina.

Nimănuia însă nu i se spunea şi nici nu i se pome- nea măcar că nu toate hrisoavele au fost nimicite, ci că mai aveau două bune, care erau chiar cele mai însemnate, precum spunea Syka. Şi taina asta o păstrau faţă de toţi, în urma sfatului dat de şoltuzi. Pe atunci, lucrul acesta trebuia ţinut ascuns şi-l cunoşteau numai ei, unchiul din Drazenov şi bătrâna mamă.

Hanka se minuna acum adesea ce-o fi cu bărbatul ci. îşi închipuise că în urma celor întâmplate va sta şi mai cufundat în gânduri şi nu va uita atât de uşor. Dar el era mai liniştit şi mai vorbăreţ decât oricând [1]

De bună seamă, atât de voios cum a fost ca flăcău, când o peţea pe ea, nu-l mai vedea acum niciodată. Umbra unei griji ascunse şi a unor gânduri tăinuite nu-i mai pierea de pe faţă. Deasemenea ea se mai mira că Kozina se ducea acum atât de des la mama sa, în casa rămasă părinţilor, ba de câteva ori s'a întâmplat chiar ca ducându-se într'o doară după el acolo, Jan sau bătrâna să schimbe făţiş vorba în faţa ei. Tăinuiau ceva. Dar ce ? Despre ce vorbeau ?

Despre ea, hotărît nu, căci din ziua când au fost călcaţi de ostaşi, soacra se purta mult mai prietenos şi mai grijuliu cu ea decât înainte, şi nici Jan nu se schimbase. Şi totuşi Hanka era îngrijorată. Şi astfel, într'o seară când o ţinea pe Hanalka în poală şi şedea ilângă bărbatul ei, care-l avea pe Pavlik pe genunchi, în clipa aceasta de tihnă şi de sporovăeli, în care Kozina părea a fi uitat de toate celelalte, ea îi vorbi de zilele frumoase din trecut. II întrebă dacă nu are cumva o grijă ascunsă. În aceste câteva cuvinte se desvăluia tot sufletul ei cinstit şi credincios, cuprins de îngrijorare şi.de teamă.

— Ce-ţi trece prin minte ? Ce taină grozavă crezi că frământ cu mama mea ? Ştii bine că bătrâna cho- deană, ca şi mine, nu putem uita atât de lesne. Aducem câteodată vorba de timpurile trecute. Nu trebue hă fii îngrijorată, Hanka ; tu şi copiii sunteţi tot ce am mai drag pe lume.

Spunea adevărul, şi deaceea ultimele sale cuvinte sunară nespus de ca>ld şi de convingător. Hanka se simţi în clipa aceasta cât se poate de liniştită.

Tăcut şi tihnit era întregul ţinut al chodenilor.

În schimb, prinsese viaţă castelul din Trhanov. Baronului de Albenreuth îi plăcea din totdeauna să se ocupe de catastifele gospodăriei şi de socoteli, pe care le cerceta şi le pureca necontenit până la ultimul sfanţ. Uneori se ducea şi pe la moşiile sale, ca să-i controleze ,pe logofeţi şi să dea ghes slugilor care după părerea lui nu munceau niciodată deajuns, şi tot astfel se purta şi cu şerbii care munceau la el, ne- luând în seamă tânguirile şi rugile lor de a le mai uşura povara.

Dar acum Lamminger ieşea din cancelarie ca să ureze bun-venit oaspeţilor poftiţi de el da castel. Erau mai toţi boieri de pe la moşiile învecinate. Cu ei pornea călare prin întinsele sale păduri, la vânătoare. În ultima vreme sosiră din garnizoana Plzen şi câţiva ofiţeri din nobilime, printre care şi contele Stampach şi căpitanul de Vrtba.

încă niciodată castelul Trhanov n'a adăpostit atâţia mosafiri ca acum ; încă niciodată n'a pornit din. curtea sa un număr atât de mare de hăitaşi.

În fruntea lor, ca gazdă, Lamminger însuşi, cu faţa voioasă, astfel cum o avea mereu în ultimul timp. Lucrul acesta îl observaseră toţi aceia care îl cunoşteau, dar mai ales cei de la castel, care se minunau, nebă- nuind ce piatră grea căzuse de pe< inima severului şi acrului lor stăpân.

Observară aceasta şi chodenii în cojoace şi cu căciuli lăţoase, care ţineau câinii de vânătoare sau mergeau înaintea vânătorilor, cu ciomege în mână, ca să sgornească vânatul şi să-l alunge spre puşcaşi, pe când strămoşii lor avuseseră dreptul să vâneze liberi şi nestingheriţi, întocmai ca astăzi boierii aceştia. Chodenii scrutau cu luare-aminte faţa boierului şi înţelegeau ce era în mintea sa. Deaceea omul care le nimicise hrisoavele, îşi îngăduia acum să-i pună la noi corvezi. Căci mai înainte n'ar fi cutezat să cheme la castel oameni din Chodov şi Klenec, cu porunca să sgornească vânatul pentru boieri. Ba îi şi ameninţase. Oamenii din Chodov şi Klenec au venit. Consfătuiri în clipa aceasta ? Dar cum umblau şi cum se uitau de pe dealuri, din păduri, la vânătoarea boierilor care veneau călări pe suişuri ! Cei dintâi la. rând fuseseră aşa dar oamenii din Klenec şi Chodov. Fiecare chodean vorbea despre asta cu ciudă şi căinându-i.

— A început!

— Şi o să fie tot mai rău.

— Azi cei din Klenec şi mâine noi.

Aşa cuvântau toţi, aducându-şi aminte de vânătorile libere ale strămoşilor lor, care din tot ce vânau, aveau să predea la Domazlice, pentru prima zi de Crăciun, numai câţiva iepuri: cei din Chodov câte doi, cei din

Postrekov, Klenec, Oujezd, Drazenov, Pocinovice, Straz şi Kouta tot câte doi, iar cei din Lhota şi Mra- kov numai câte unul.

Despre asta se vorbea cu înflăcărare şi în casa lui Pribek, după claca de tors. În odaia încăpătoare, bine încălzită, era viaţă şi chiar veselie, căci dispăruse umbra acestei case: ursuzul Matej Pribek, sgârcit la vorbă, cu faţa mereu întunecată în ultima vreme. Plecase de acasă pe înserate, parcă ar fi voit să se ferească de oamenii care aveau să se adune, sau parcă ar fi simţit că n'are ce căuta între ei.

Bătrânul său tată şedea însă în mijlocul tinerilor, flăcăi şi fete care torceau în, şi cărora li se alăturase şi tânăra Dorla, nevasta cimpoierului Jiskra Rehurek. El însuşi o îndemnase să se ducă acolo, făgăduindu-i că va veni s'o ia, ca să se întoarcă împreună acasă. Ea se supuse voioasă, căci din singurătatea lor de lângă pădure ieşea rareori în lume şi-i era adesea dor de oameni; mai ales acum când serile de iarnă păreau că nu se mai sfârşesc. Cu toate că în zilele acelea, clăcile de tors nu mai erau cum fuseseră odinioară. Chiar şi aici, unde casa răsuna de cântece sglobii, de glume şi de râsete, se simţea apăsarea grelelor clipe prin care treceau. Nici tinerii aceştia, cu mintea fluşturatică şi neîmpovărată de griji, nu pe- treceau ca deobicei. Ultimele întâmplări nu puteau fi trecute cu vederea, şi mai ales aici, în casa lui Matej Pribek.

Dar după câtva timp uitară totuşi prezentul. Şi aceasta se întâmplă când începură să vorbească de ultima mare vânătoare a boierului şi-şi amintiră de timpurile de odinioară, iar bătrânul Pribek le călăuzi paşii spre trecut,, purtându-i prin codrii nesfârşiţi care pe vremea aceea erau ai lor, plini de cele mai felurite dobitoace, şi le povesti că în

tinereţea sa au fost acolo mult mai mulţi urşi decât azi, iar lupii mişunau în fiecare desiş.
În nopţile de iarnă, după asfinţit, se înălţa în faţa bordeielor o cântare de pomină. Lupii urlau de frică şi în fiecare dimineaţă capcanele erau înţesate. Blana de lup se făcuse pe vremea aceea ieftină nevoie mare.
Şi cine se ducea în bunget sau la târg, trebuia să fie pregătit să dea faţă cu un lup. Eu încaltea nu numai unuia i-am făcut de petrecanie. Despre asta ar şti să spună cu ghiotura cekanul meu.
Privirile flăcăilor, dar şi ale fetelor, se îndreptară spre colţul către care arăta bătrânul Pribek cu ochii şi cu mâna. Unul dintre flăcăi luă cekanul şi-l cercetă cu luare-aminte. Era neobişnuit de mare şi de sdravăn, cioplit din lemn de stejar, de bună seamă pentru o mână deosebit de viguroasă şi grea, cum o aveau numai cei din neamul Pribek. Sub mânerul securei scânteietoare erau ferecături galbene, iar în mijlocul lor străluceau pietre roşii şi albastre, înţepenite în inele mici de argint.
Flăcăilor le plăcu airma .aceasta mai ales din pricina ferecăturilor. O cântă;eau, o cercetau...
— Şi e desigur tare veche, zise unul.
— Ehei, mai bătrână decât tine şi decât mine. Cekanul ăsta a fost şi în mâna bunicului meu. Era tot ce-i mai rămăsese după războiul acela, când ostaşii împărăteşti au pârjolit satul Oujezd şi au jăcmănit totul. Măre, dacă ar avea grai cekanul ăsta, fârtate ! Ce de mai lupi a răpus ! Şi de bună seamă nu numai o scăfârlie de om a sdrobit ! Chiar bunicul a dat cu cekanul ăsta într'un călăreţ împărătesc, până când l-a trimis pe lumea ailaltă, fiindcă se apucase s'o pună la cazne pe baba, răposata.
Flăcăii se uitară cu mai multă luare-aminte la straşnica armă, ba chiar şi fetele se ridicau sau îşi întindeau gâturile ca s'o vadă mai bine.
— Şi ce-a umflat bunicul pentru fapta aceasta, moşule ? întrebă unul dintre flăcăi.
— Umflat ? Ce era să umfle ? a trebuit să-şi ia tălpăşiţa prin codri. Ca roiul de albine s'au ţinut după el. Măre, ce sământă de om a fost acesta ! Un sac cu mazăre ducca în spinare, dracu ştie unde, de parcă ar fi fost cu puf. Voi, spârcilor, credeţi că sunteţi mai dihai ca alde nichipercea, dar alt soi de oameni era pe vremea aceea şi alt sânge le curgea în vine. N'aţi •fi voi în putere să faceţi ce-a făcut bunicul. El nu se da îndărăt nici dacă se pomenea în sâlhă cu ursul în fată. Se lua la trântă cu el cum s'ar îi încăierat cu un flăcău. Odată, bunicul a scos puii din bârlogul unui urs şi a plecat cu ei acasă. Ajunsese aproape de pârâu când se pomeni cu urlete în urma sa. Era ursoaica ! Fugea după el, îşi arăta colţii şi urla după pui. Bunicul a luat-o la sănătoasa, de-i sîărâiau călcâiele. N'avea încotro, căci ursoaica venea val-vârtej şi-l ajungea tot mai mult, până la capătul satului, ba chiar până în sat. Dar acolo s'au repezit oamenii din case şi au omorît-o.
— Şi ce-a făcut bunicul cu puii ?
—- L-au muşcat de l-au umplut de sânge. I-a dus apoi în târg, la castelul chodenilor, şi i-a dat pârcălabului domnesc, iar acesta i-a trimis unui boier, la Praga.
— Şi ce-ar fi dacă un urs ca ăsta l-ar sîâşia pe Lomikar, când se va mai duce la vânătoare ! se amestecă unul dintre flăcăi.
— Păi atunci iscarioteanul ăsta însemnat de dumnezeu nu s'ar sfii să împingă înainte niscai chodeni, că acum vor îi buni la orice.
— Tăceţi! Auziţi ? Zurgălăi! strigă deodată Manka.
Dar nu auziră nimic. Manka îi încredinţă totuşi că nu se înşelase.
-— Cui i-ar veni cheiul azi, pe vremea asta !
Şi totuşi... Tăceau chitic, îşi ciuleau urechile. Dar nu se auzi nimic, numai bocetele vântului care biciuia în ochi grămezi de zăpadă moale.
XIIn clipa aceasta, cimpoierul Rehurek Jiskra se aîla acasă, singur cu tatăl său orb. Bătrânul şedea lângă vatră, iar îeciorul său măsura odaia în sus şi .în jos, cuprins de o oarecare nerăbdare. Din când în când curăţa aşchia răşinoasă din sîeşnfcul negru de lemn, cu toate că nu era nevoie s'o iacă de atâtea ori. Chiar din îelul cum răzuia sgura şi înălţa aşchia, se putea vedea că se gândeşte la altceva. îndată ce îndrepta flacăra, pornea din nou prin odaie, apoi se oprea la fereastră, scrutând întunericul, în care cădeau fulgi de zăpadă şi urla vântul, aducând suspinele grele ale pădurii apropiate.
Deodată, bătrânul se clinti de lângă vatră şi zise :
— Acum a venit cineva.
Auzise şi Jiskra ciocănitura în uşă. Ieşi şi întrebă din tindă cine e.
— Eu, Nemec din Mrakov.
În odaie intră apoi un chodean de statură mijlocie, încă destul de tânăr, cu ochii vii şi şugubeţi, şi el întrebă vesel:
— Eşti singur, cimpoierule ?
— Singur, şoltuzule. Nevasta hoinăreşte.

— Ca tine ?
— Lasă să guste şi ea din păpara asta. Că tot mă cicăleşte mereu pentru hoinăritul meu, adăugă el zâmbind şiret.
— Aşa dar ştie şi ea să cânte ? întrebă şoltuzul în glumă.
— Să cânte ? Ştie, fireşte. Dar bătrâna mea mamă avea o vorbă : omul înţelept să nu joace după cum îi cântă nevasta.
— Haha, asta înseamnă că la voi e toată ziua numai cântare. Dece te-ai însurat ?
— Fiindcă aşa au vrut ai noştri.
Şoltuzul râse din nou şi întrebă :
— Cine anume ?
— Tătâne-meu.
— Ia stai, fătul meu ! se amestecă în vorbă tatăl orb de lângă vatră. Iar o iei cu vechile snoave ?
— Şi ce-i rău în asta ? întâmpină şoltuzul.
— Dece n'am râde oleacă ? Râsul e cea mai bună mirodenie, adăugă cimpoierul. Până şi Lomikar din Trhanov râde. Că doar ne-a cumpărat atât de ieftin de-i mai mare ruşinea.
— Iar ce n'a cumpărat, a furat! întregi şoltuzul.
Nu sfârşi bine vorba că iarăşi bătu cineva la uşă. Şi din nou cimpoierul întrebă din tindă, prevăzător, cine este.
— Psutka, se auzi un glas subţire şi îndată după el un mormăit de urs:
— Brychta.
— Aha, fârtaţii din Postrekov! Bine-aţi venit, intraţi, îi pofti cimpoierul şi deschizând uşa, îi petrecu în odaie.
Intră Psutka, acelaş care fusese de curând la Pribek cu Pajdar din Pocinovice şi cu tânărul Serlovsky, în ziua când la Matej Pribek şi la tatăl său veniseră scutelnicii şi-i ridicaseră de acasă. însoţitorul lui Psutka era şoltuzul Brychta din Postrekov, un ojn cât un munte, numai oase şi muşchi; sprâncene negre, dese şi ciufulite se bolteau sub fruntea îngustă, iar dedesubt scânteiau doi ochi negri şi nestatornici. Pe faţa smeadă se putea citi curaj şi îndărătnicie, iar dunga adâncă şi roşie de pe frunte n'o făcea mai blajină. Jakub Brychta era bine cunoscut în ţinutul cho- denilor, ba chiar şi mai departe, prin părţile cehe, şi dincolo de munţi, la megieşii bavarezi. Poate că de aceştia era şi mai bine cunoscut, el şi înfricoşătorul său cuţit, pe care la nevoie, sau uneori numai după câteva cuvinte, îl smucea de la fluierul piciorului, mai ales când se găsea la ei.
Se aşeză pe laviţă lângă Nemec din Mrakov, drăcui vremea de afară şi răzui cu vârful cekanului zăpada îngheţată de pe botfori. Tocmai atunci cimpoierul deschise din nou uşa şi în odaie intrară alţi oaspeţi: Matej Pribek, şoltuzul Syka şi bătrânul Krystof Hruby din Drazenov, al cărui păr lung, alb, era tot răvăşit de vânt şi udat de zăpadă. Şoltuzii se salutară, schimbară câteva cuvinte şi urară bun- sosit noilor oaspeţi veniţi cu sania. Aceştia erau din Pocinovice: spătosul şi harnicul Pajdar, vărul lui Pribek, şi tânărul Serlovskv îmbrăcat cu un cojoc scurt, împodobit cu flori.
Flăcăul acesta voinic şi chipeş se deosebea cu totui de bărbaţii vârstnici şi bătrâni care se adunaseră aici şi care se uitau la el cu mirare. Dar bătrânul Pajdar, părând a pricepe nedumerirea lor, le explică repede că tatăl flăcăului, şoltuzul din Pocinovice. nu putuse veni fiindcă era bolnav, dar că se poate avea tot atâta încredere în feciorul lui ca şi într'însul.
După un răstimp, adunarea se mări şi mai mult, când în odaie intrară şoltuzul Jiry Pec din Chodov şi Adam Ecl din Klenec. Apoi se aşezară cu toţii în jurul mesei, unii îmbrăcaţi cu şuba, iar ceilalţi care o scoseseră, cu sumanele albe pe ei. În colţul cel mai îndepărtat, aproape singur, şedea Matej Pribek, sgâr- cit la vorbă, dar cu mintea aţintită şi cu urcchile ciulite la cele ce se vorbeau. Unii dintre şoltuzii veniţi la adunarea aceasta fuseseră chemaţi de către Kozina, iar la aceia care locuiau mai departe, se dusese Jiskra Rchurek în numele lui Kozina şi al lui Syka şi le vestise timpul şi locul tainicei consfătuiri.
Pentru asta se alesese cu o săpuneală straşnică din partea nevestei sale, care se supărase că iar a început să hoinărească, şi încă atât de departe, ce naiba ! Adevărul ar fi molcomit-o, dar el nu i-l spuse, ci-i îndrugă glumind numai verzi şi uscate. Acum smulse aşchia aprinsă, ca să bage una nouă, apoi se duse iarăşi la fereastră, trase cu urechea, ieşi în tindă şi se uită din prag în bezna nopţii de iarnă.
Din odaie se auzea ecoul înnăbuşit al discuţiilor aprinse.
Toţi întrebau, şi Brvchta din Postrekov cu glasul cel mai ridicat, unde este Kozina şi pentruce au fost chemaţi aici. Voiau să afle lucruri mai amănunţite, căci nu ştiau decât că veniseră să hotărască ceva în legătură cu Lamminger.

„Vechilul" Syka îi domoli, spunându-le că tânărul răzeş va veni numaidecât.
— Dar unde e?
— În târg.
— Şi ce caută în târg când ştie că noi suntem aici ? întrebă Brychta cu asprime.
— Asta nu ştiu nici eu ; ştiu numai că alaltăieri ? sosit de la Viena Just din Domazlice.
— Strungarul ? Matej ? întrebă Psutka.
— Da, el. A avut o pricină cu primăria. S'a judecat multă vreme la Praga şi acum în urmă la Viena. Ei, şi acum i-a ieşit bine. Şi acest Just a trimis ieri vorbă lui Kozina să vină la el în târg, că are să-i dea o veste însemnată. Şi dacă s'a nimerit aşa, Kozina s'a dus să-l aducă aici, ca să auziţi şi voi ce are de vestit.
— Şi vrei să spui că tu nu ştii nimic ? întrebă Brychta nerăbdător.
Syka clipi din ochi, râse, apoi grăi:
— Valeu, Brychta, eşti ca o fată !
— Numai de-ar spune adevărul, târgoveţul ăsta! observă şoltuzul din Chodov.
— N'o să-l lăsăm să ne ducă de nas! strigă Brychta.
În clipa aceasta năvăli în odaie cimpoierul.
—- Sosesc!
Pe dată amuţiră cu toţii. De afară venea clinchet de zurgălăi, apoi se auzi cum se opreşte sania, şi îndată după aceea intrară şi oaspeţii aşteptaţi; mai întâi chipeşul Kozina cu şilba pe el, iar în urma lui un omUlet îmbrăcat cu o mantie uriaşă de culoare închisă. Privirile tuturor se aţintiră asupra acestui târgoveţ din Domazlice, care intră cu paşi siguri, ca la el acasă, salută, îşi scoase mantia şi strânse mâna tuturor celor de faţă. Pe mulţi dintre ei îi cunoştea ; pe unul mai bine, pe altul poate numai din vedere ; dar pe fiecare îl privea ca pe un vechi cunoscut. Faţa roşită de ger a acestui om pirpiriu şi mărunt de stat se deosebea prin oasele fălcilor ieşite înafară, prin nasul turtit şi ochii negri, .şireţi. Fără multă vorbă se aşeză pe un scaun tare în mijlocul cliodenilor şi peste puţin gura ii şi începu să turue, după ce mai înainte se uitase dacă obloanele de la ferestre sunt închise. Ţăranii, cu atenţia încordată, şedeau înlemniţi. Dar este şi adevărat' că acest Just vorbea iscusit şi curgător, ca în- tr'un cor de biserică, şi încă despre un lucru care-i privea pe ei.
— Alaltăieri m'am întors de la Viena, după cum aţi auzit, desigur, povesti el. Am avut acolo o pricină pentru o falcă bună şi destul de mare de pământ, pe care voia să mi-o ia vestita noastră curte de judecată din Domazlice. Dar eu ştiam că am drepturi vechi şi întemeiate asupra ei şi nu m'am lăsat. Jupânii de la sfat, crezând că au şi pus mâna pe ea, se şi vedeau arând pe ogorul meu, al meu, înţelegeţi, şi- şi băteau joc de mine. Şi dece nu ? Ce eram eu, un biet meşteşugar, faţă de ei ? Dar eu mi-am zis : „Nu te lăsa, ve'- ricule, că tot mai este dreptate pe lume !" Şi aşa am mers de la o judecată la alta şi am ajuns până la urmă chiar la măria sa, la împărat.
— Măre! exclamă Brychta.
Vestea aceasta îl uimise peste măsură, dar ea îi buimăci şi pe ceilalţi. Numai bătrânul Krystof Hruby rămase neclintit, şi tot astfel şi Matej Pribek, care îşi aţintea necontenit privirea scrutătoare, încruntată şi liniştită asupra târgoveţului care vorbea.
— Şi ai fost la curte ? întrebă Psutka din Postrekov.
— Am fost.
— La împărat ?
— La împărat.
— Nu-i tăia vorba, Psutka ! îl mustră Nemec.
— Şi l-ai văzut pe împărat ? întrebă în acelaş timp Ecl din Klenec.
— L-am văzut şi am vorbit cu el. Dar ascultaţi. O să vă miraţi poate, dar gândiţi-vă că eu nu sunt vechil şi că n'am dcce să vă mint de vreme ce nu vă cer nimic, ci pot atrage asupră-mi doar mânie, dacă voi nu veţi tăcea şi mă veţi trăda.
—■ Dar dece ne povesteşti asta ? glăsui deodată Pribek.
Câteva capete se întoarseră către el, dar nu supărate de această întrerupere.
— Dece vă povestesc asta ? răspunse Just cu isteţime, fără să-şi piardă cumpătul. Fiindcă am fost totdeauna pentru adevăr şi fiindcă nu pot să-i sufăr pe ciocoi, de aia ! Pe cei săraci şi nevolnici dumnealor îi hărţuesc cum le place şi le fac numai strâmbătăţi, ca mie, ca vouă, cred că ştiţi foarte bine.
— Şi ce-a fost la Viena ?
Cu întrebarea aceasta îl întrerupsese acum Nemec.
— Aşa dar, sosesc la Viena, fără nicio nădejde. „Vericule — îmi zic — aici nu te mai ajută decât împăratul. Trebue să te duci la el". Dar nu era aşa de uşor să ajungi acolo. Cât am alergat, cât m'am căciulit şi cât am sfânţuit, cred c'o să înţelegeţi. Acum ar merge altfel, dar atunci n'am ştiut încă

rostul. Până la urmă însă, tot am pătruns în palatul împăratului, eu şi feciorul meu cel mare, Jakub. Mi-am zis : „Lasă să vadă şi el aşa ceva, ca să aibă ce să-şi amintească". Cât de frumos şi de măreţ este totul acolo, nici nu pot să vă spun. Peste tot numai marmură, numai aur şi mătase, iar sluga cea mai de rând, ca la noi cel mai mare boier, numai fireturi şi catifea. Ne-au dus prin nu ştiu câte încăperi, una mai frumoasă decât cealaltă, şi toate ca oglinda. Te orbeau, nu alta, şi nu se mai isprăveau. Feciorul meu Jakub se oprea peste tot şi se uita cu gura căscată, iar eu, de nu mi-aş fi amintit dece-am venit acolo, aş fi holbat ochii ca şi el. În cele din urmă, am ajuns într'o încăpere, în care ne-au spus să aşteptăm şi să ne aşezăm. Şi măre, scaunele de acolo erau îmbrăcate toate cu cea mai scumpă plisă, ca aceea din care sunt făcute sfintele odăjdii de sărbătoare ale preotului nostru, ştiţi, acelea ţesute cu fir. Măi, cum am mai şezut pe ele I Dar n'am avut bine timpul să ne aruncăm ochii împrejur, că a şi intrat unul îmbrăcat ca o paiaţă; era un postelnic, asta am ghicit numaidecât, şi el ne-a dus într'o odaie mai mică. Acoio a tras o perdea minunată, care ţinea loc de uşă, ştiţi, şi ne-am şi aflat în cea mai fru- moasă dintre încăperi, iar în faţa noastră erau doi boieri. E adevărat că pe drum ni se spusese cum tre- bue să ne purtăm, dar ştiam şi eu dinainte; îi fac lui Jakub cu ochiul şi amândoi cădem în genunchi.

— Şi cum arăta împăratul ?

— Şi cine era celălalt ? întrebară Psutka şi Nemet în acelaş timp.

— Celălalt era cancelarul împăratului. Purta un vestmânt minunat, ca un gheneral. Dar împăratul, n'o să vă vie să credeţi, era îmbrăcat fără niciun dichis, cu o perucă mare, cu un surtuc de culoare închisă, fără ceaprazuri şi fireturi, cu călţuni şi conduri negri, aproape ca un boier. Dar măreţ! Numaidecât ne-a făcut semn cu mâna să ne ridicăm. „Ce vă aduce aici ?" întrebă el. Măria sa, vericule! Şi pe loc i-am sp„u.s totul. I-am lămurit pricina, pe scurt, dar cuviincios. El a ascultat, a dat de vreo două ori din cap, apoi a vorbit ceva pe franţuzeşte cu cancelarul, şi deodată îl văd că-şi ia mantăluţa de pe umeri, era de mătase, uşoară ca fulgul, o pune pe umărul meu şi zice: „Du-te acasă cu dumnezeu, că ţi se va face dreptate!"

— Auziţi, auziţi! se ridicară glasuri din tăccrea mormântală care domnise în tot timpul povestirii lui Just.

La rândul lui, tăcând o clipă, el măsură cu privirea nestatornică a ochilor săi negri, pe chodenii adunaţi, îşi dădu seama de răsunetul cuvintelor sale şi-şi urmă povestirea cu mai multă tragere de inimă şi mai sigur de sine:

—- Puteţi să vă închipuiţi oe-am simţit în tclipa aceea. Dar n'am uitat ce-aveam de făcut. Am mulţumit, m'am ploconit până la pământ, m'am dat cu spatele spre uşă şi gata eram să ies, când văd că domnul cancelar îmi face un semn. Mă opresc. „Sunteţi din Domaz'.ice ?" mă întreabă cancelarul. „De acolo, înălţimea voastră, domnule cancelar!" îi răspund. „Atunci îi cunoaşteţi şi pe chodeni", zise tot el. „Cum să nu-i cunosc, înălţimea voastră..."

Şi Just trebui să contenească din pricina zarvei care izbucni în mijlocul chodenilor. Strigăte de uimire şi de neîncredere se desprindeau dintr'un talmeş-balmeş sgomotos de glasuri, Brychta sări de la locul său, după el Nemee şi tânărul Serlovskv. Kozina, care ascultase cu capul plecat, îl ridică şi se uită la cei adunaţi, dar mai ales la bătrânul unchi din Drazenov. Syka domoli gălăgia şi rugă ca Just să fie lăsat să sfârşească. Acesta râse şi urmă :

— „Cum să nu-i cunosc, înălţimea voastră ! zic ; suntem doară vecini". „Dar acum nu se mai aude nimic de ei. Pe vremuri se arătau mai des pe aici, zise iarăşi cancelarul; pesemne că au acum o oblăduire bună şi sunt mulţumiţi de ea".

Larma izbucni din nou, şi din mijlocul ei se putea auzi că Brychta, izbind cu vârful cekanului în podea, râdea ca un besmetic. Dar tăcu mâlc când căruntul Krystof Hruby se ridică, se apropie de Just şi-l întrebă răspicat:

— Ai spus adevărul ?

— Dece-aş fi minţit ? răspunse Just cu tărie. Păcat că nu-i aici feciorul meu, ca să adeverească. Sau vreţi să întăresc prin jurământ spusele mele ? E adevărul adevărat, credeti-mă, tot ce-ati auzit.

— Şi a mai spus ceva domnul cancelar? mai în- trebă Hruby.

— Numai atât.

— Şi dece nu i-ai spus cum se poartă cu noi acest Lomikar ? strigă Brychta.

— N'am putut. Când un boier de seama lui nu întreabă, nu se cade să vorbeşti. Şi chiar dacă aş fi vrut: îndată ce şi-a sfârşit vorba mi-a făcut un semn cu mâna şi s'a întors către împărat. Dar chiar în clipa când am ieşit, mi-a trecut prin minte : „Asta trobue să le-o spui !" Pe mine nu mă priveşte, dar ştiu cum e omul când suferă o

strâmbătate. Iar voi sunteţi nedreptăţiţi. Şi mai cu seamă în timpul din urmă ! „Dece nu le-aş spune ? m'am întrebat. Dreptul lor e încă în picioare, şi dacă şi-ar spune păsul cum trebue, i-ar merge rău neamţului acela din Trhanov. Şi dece să fie cruţat hingherul ? Nu e mai breaz decât răposatul său tată, dacă nu chiar mai afurisit". Nu e om la Domazlice care să nu-i poarte sâmbetele. Căci aceşti Lomikar ne-au luat destule. Dacă n'ar fi fost ei, aţi fi fost şi azi la noi, sub cârmuirea noastră. Ba a luat comunei noastre şi moşia Trhanov. Azi ar fi a noastră. Acum şi-a clădit castelul pe ea, şi de pe pământul nostru îşi bate joc de noi şi vă asupreşte pe voi. Când m'am întors de la Viena şi am aflat ce v'a mai făcut acum după toate cele, luându-vă şi hrisoavele, am blestemat şi eu, cu toate că nu mă priveşte. Mare tâlhărie, vericule! Şi încă ce neruşinată !

— Ba bine că nu ! A stat frumos numai până când !-au făcut ispravnic de ţinut, ca să aibă mai multă putere, adăugă bătrânul Hruby.

— Şi din asta se poate vedea că hrisoavele noastre sunt încă bune ! strigă Kozina. Nu şi-ar fi scos limba după ele dacă...

— Aşa e, aşa e! întăriră câteva glasuri.

— Dar ce va fi acum, că doar spurcatul acela le-a ars! întâmpină Pajdar.

— Totuşi să daţi jalbă, zise Just cu hotărîre. La Viena se cunosc drepturile voastre. Dacă până şi cancelarul şi-a amintit!

— La fel ne-am gândit şi noi şi ne-am spus că lucrurile nu pot să rămână aşa şi deaceea v'am chemat ca să ne sfătuim. Şi în clipa aceea n'am ştiut încă de cancelar, zise Kozina.

Toţi încuviinţară, cu gestul şi cu vorba, aceste cuvinte.

— Putem să pornim deci. La Viena se ştie de noi şi de 'drepturile noastre, adăugă Syka.

— Şi ceva din ele ne-a mai rămas ! rosti bătrânul Hruby, deseheindu-şi pieptarul şi scoţând ceva învelit în pânză.

Toţi se uitau miraţi şi curioşi să vadă ce aduce bătrânul Hruby. Scoaseră un strigăt când el dădu la iveală două pergamente vechi cu peceţi mari atârnate.

Uimirea îi cuprinse pe-toţi; până şi Just era surprins.

Cei mai turburaţi erau însă aceia care ştiau de ace-- ste hrisoave: Hruby, Syka, Kozina. Ceilalţi, se înghe- suiră în jurul lui Hruby; până şi Pribek, a cărui faţă se înviorase puţin, se ridică viforos şi se uită peste capetele tuturora la ultimele mărturii ale drepturilor chodene. Brychta nu avu răbdare să stea mult în faţa acestor vechi şi îngălbenite pitace domneşti, pălite ici şi colo. Se ridică de la masă, ţâşnind în sus ca o nuia, se duse la fereastră şi ciocănind-o mâniat cu pumnul său vânjos, izbucni într'un hohot de râs sgomotos şi strigă ameninţător :

— Oho, jupâne Lomikar, nu suntem încă iobagii tăi! Iată că mai avem ceva pentru tine, boierule!

— Dar sunt bune şi sigure ? întrebă Ecl din Klenec pe şoltuzul Syka, ca „vechil" şi cunoscător.

— Sunt, căci au fost în sipetul cu trebile noastre; ba sunt chiar cele mai bune. Pe ăsta îi avem de la craiul Jiry, iar pe ăsta de la craiul Matias.

— Şi cum se face că nu le-a luat Lomikar ? întrebă Paj dar, vorbind în numele tuturor, căci toti aveau pe limbă această întrebare.

Abia acum luă cuvântul Kozina. El povesti cum i se desluşise în minte, în clipa când îl văzuse pe Lomikar cu atât de mulţi ostaşi, că n'o fi făcut drumul numai pentru el şi pentru Pribek, ci pentru hrisoave, şi că îndată ce-l străbătuse acest gând, i-l şi şoptise mamei sale. Ca să fie mai sigură, ea s'a repezit numaidecât până acasă şi a scos iute din ascunzătoare aceste două pitace, cele mai însemnate dintre toate, pe care le cunoştea bine de pe vremea când tatăl ei, bunicul său, avusese î,n păstrare sipetul chodean. Ceeace mai povesti apoi, stârni strigăte de încuviinţare şi de laudă pentru el, dar mai ales pentru bătrâna sa mamă, iar când sfârşi, Brychta din Postrekov exclamă :

— Al dracului să fiu ! Straşnică femeie 1 Se vede numaidecât că mama ta este o Kozina.

Dar tânărul răzeş, de parcă n'ar fi auzit această laudă izvorîtă din inimă, urmă :

— Acum ne putem înfăţişa mai bine, căci avem ceva la mână şi mai ştim că cei de la curte nu neau uitat.

Toţi cei de faţă, înviorați de la început de cele povestite de Just, se alăturară din toată inima acestei păreri. Numai Pribek nu spuse nimic. Când apoi, după cuvântarea lui Kozina, luă cuvântul Just, el arătă cu toată tăria, convingându-i pe toţi, că şi fără aceste hrisoave li s'ar face dreptate, de vreme ce la curte a fost întrebat de ei; dar că acum pot merge la sigur şi deaceea să nu piardă vremea. Îi povăţui să trimită o deputăţie la Viena. Propunerea aceasta, la care se gândise fiecare, fu primită. Numai Pribek se împotrivi:

— Faceţi ce vreţi. Dar pe mine să nu mă băgaţi. Eu nu plec la Viena. Dacă însă o să iasă rău, şi rău o să iasă, şi o să vreţi să porniţi împotriva boierilor şi nu la împărat, ceeace ar fi mai bine, eu unul voi porni şi singur.

Cuvintele sale nu găsiră niciun .răsunet. Numai Brychta strigă :

— Atunci o să mergem toţi cu tine!

Când fu vorba să se aleagă deputăţia, toţi propuseră pe Hruby, pe Syka şi pe Kozina. Dar Just era de altă părere ; el arătă că nu e bine să plece tocmai aceştia trei, cu toate că la Viena ar face desigur treabă foarte bună, dar aici era mai mare nevoie de ei, iar Lomikar avea ochii aţintiţi asupra lui Syka şi Kozina şi-i ţinea sub supraveghere, astfel că plecarea lor nu putea rămâne nebăgată în seamă. Iar păstrarea tainei era la început de cea mai mare însemnătate, ca Lomikar să nu zădărnicească totul din capul locului.

Se înţeleseră deci ca Psutka din Postrekov, Nemec din Mrakov şi Pajdar din Pocinovice să plece.

— Plecăm, zise Psutka, dar la Viena sunt nemţi şi noi nu ştim nemţeşte, nici eu, nici Nemec şi desigur nici Pajdar. Şi apoi la curte! Nici acolo nu ne vom descurca.

— Dumneata ai fost acolo, Just, zise Nemec; ai putea să vii cu noi.

Just, care abia aştepta această propunere, se împotrivi şi făcu nazuri, dar nu mult. La ccrerea tuturor — şi numai Pribek nu spuse nimic — Just se învoi să conducă deputăţia la Viena şi să facă tot ce trebue, ca ea să poată pătrunde în palat şi să fie primită de împărat. Toţi îi dădură mâna şi apoi şi le strânseră unul altuia, cu făgăduiala că vor păstra taina consfătuirii de azi.

După câtva timp, se făcu din nou linişte în casa singuratică a cimpoierului. Bărbaţii chodeni se despărţiră în noaptea întunecoasă de iarnă, pornind fiecare spre satul său. Kozina îl pctrecu din nou pe Just ■cu sania la târg. În urma lor venea o altă sanie, în care se aflau Pajdar şi tânărul Se-rlovsky.

La început, Kozina şi târgoveţul auziră sania din spate, dar apoi se luară la vorbă despre apropiata luptă cu boierul din Trhanov şi uitând sania cealaltă, .nu băgară de seamă că nu se mai auzea. Dar cum ar ii putut să se audă, dacă ea stătea nemişcată la marginea satului. Iar înăuntru nu mai erau doi inşi, ci numai unul: bătrânul Pajdar, înfofolit în şuba sa, ţinea în mână hăţurile voinicului armăsar care stătea cu capul plecat şi a cărui coamă lungă era vânturată de crivăţul rece al nopţii. Pajdar aşteptă, aşteptă, până când începu să-l răzbească frigul. „Numai pentru o clipă", spusese deşuchiatul acela de Serlovskv. Numai o ţâră s'o vadă pe Manka. Dar dacă s'ar întâmpla să dea de el vărul Matej, maică doamne ce zavrac o să-i tragă pentru felul cum ştie să păstreze taina ! Au venit aici, de bună seamă, dar asta nu trebuia să afle nimeni; pe întuneric au sosit, pe întuneric trebuiau să plece. Dacă-l va recunoaşte cineva pe flăcău când va da ocol casei! Dar în clipa aceasta se auziră paşi repezi ; era el. Tânărul Serlovsky, cu sufletul la gură, sări în sanie.

— Ei, cum a fost ? întrebă Pajdar.

— Bine, unchiule, bine. Am văzut-o pe femeia mea, dar nu numai atât, am şi vorbit cu ea !

Din cuvintele, din glasul său se putea auzi că e voios. Pajdar smuci hăţurile, trase un şfichi cu biciul şi calul porni ca vântul pe cărarea înzăpezită. În timp ce sania gonea, tânărul Serlovsky arătă pe scurt ce noroc avusese, că nu trebuise să umble prea mult, că tocmai atunci a venit Manka să încuie poarta, că s'a apropiat de el şi au stat de vorbă. Dar că a îmbrăţişat-o şi a sărutat-c, şi încă pentru întâia oară, asta n'a mai povestit Serlovsky. Pajdar, mulţumindu-se cu încredinţarea tânărului că n'a spus fetei unde a fost, ci că i-a îndrugat doar ceva despre o plecare întârziată din Klenec, nu mai stărui cu alte întrebări. Şi flăcăul era bucuros că-l lasă în pace. Pe dată uită de adunarea de la cimpoier — la care se gândea însă bătrânul chodean de lângă el — şi mintea îl duse din nou la Manka sa. Sbârnâind, sania străbătea drumul în noaptea neagră şi geroasă ; de sub copitele calului gonaci sburau bucăţi de zăpadă îngheţată. Tânărului chodean însă totul îi părea frumos şi .plăcut, de parcă ar fi făcut o plimbare într'o noapte călduţă da primăvară.

XI

ÎPostul şi zilele de Crăciun au trecut. Gerurile deosebit de aspre din luna lui Ningău nu s'au muiat nici la începutul noului an. Zăpada era troienită peste tet şi întregul ţinut al chodenilor zăcea sub giulgiul ei. Castelul Trhanov părea pustiu la poalele munţilor Pădurii Boeme, singuratic printre dealuri şi coline, nea- vând în apropiere decât o moară mică şi câteva bordeie. Linişte era de jur-împrejur, dar şi mai multă linişte în încăperile sale. Lumina zilei limpezi care se pleca spre asfinţit, dăinuia încă într'o cameră nu prea mare, dar drăgălaşă şi îmbietoare. Tavanul pătrat, de grinzi,

era înnegrit, dar pe peretele căptuşit cu tăblii de stejar, din faţa ferestrei, vibra beteala ultimelor raze, luminând un clavecin care se odihnea lângă perete pe picioare frumos cioplite. La clavecin şedea Mărie, fiica mai mică a lui Lamminger. În lumina ce se revărsa oblic, străluceau din părul ei des, bălai şi cu reflexe cenuşii, câţiva zulufi aurii care se încârlionţau pe ceafa aplecată deasupra instrumentului. În ilumina aceasta, gulerul ei răsfrânt pe umeri, împodobit cu horboţele şi cu ciucuri, se deosebea orbitor de verdele rochiei ei lungi.

De câtva timp Mărie frunzărea caietul de note care se afla deschis deasupra clapelor; dar deodată, smui- gându-se din gândurile ei, cum nu izbutiseră s'o smulgă portativele cu sute de note, fata puse degetele ei lungi şi albe pe clape şi intonă cu iscusinţă o uşoară „ciaconă". Sunetele firave, nu prea pline şi bogate, ale clavecinului, umplură încăperea şi întrerupseră în chip plăcut adânca sa tăcere. Dar nici nu începu bine, şi se şi opri. Domnişoarei nu-i mai plăcea „ciacona", întoarse repede câteva foi şi începu sgo- motos, şi cu mai mult chef, o „sarabandă". De data aceasta cântă mai mult, dar tot nu până la sfârşit. Se moleşi şi închise brusc şi cu ciudă caietul de note, care nu de multă vreme fusese alcătuit şi dat la lumină de maestrul Johannes Kuhnau, „pentru deosebita desfătare a tuturor iubitorilor de muzică". Cu mâinile căzute în poală, fata se uita pe fereastră la creştetele copacilor albi de zăpadă, pe care stăruiau răsfrângerile roşii-aurii ale asfinţitului.

În cameră domnea din nou o linişte adâncă, tăcerea de iarnă a unei după-amieze moarte, care poate da şi unei fiinţe mulţumite o turburare ciudată şi o strângere de inimă. Umbra şi expresia unei îndărătnice supărări copilăreşti se aşternură pe faţa gingaşă a tinerei domnişoare. Ea se uita la copacii pe care-i cunoştea până la cea mai mică crenguţă, se uita la povârnişul afurisit de păduri neclintite, acoperite de zăpadă, mereu aceleaşi, astupând orice privelişte; se uita, dar nu vedea nimic. Gândurile ei pribegeau cine ştie unde. Nu băgă de seamă că de pe pereţii căptuşiţi cu tăblii de lemn razele aurii alunecaseră pe podea şi că şi de acolo începeau să dispară. Din tavanul înnegrit cobora un zăbranic de înnoptare iernatică, îmbro- bodind repede toate colţurile, clavecinul şi pe fata dusă pe gânduri. Numai capul ei cu părul bălai-cenu- şiu, gulerașul alb şi mâinile palide, subţiri, răsăreau mai viu, ca din fondul întunecos al unui tablou învechit de timp.

Deodată simţi că cineva îi atinge capul; năvalnic, se întoarse. Văzu deasupra ei chipul blajin şi acoperit de o uşoară paloare al mamei sale, care o privea cu duioşie şi îngrijorare părintească.

— Nu mai cânţi, copila mea ?

— Nu... nimic nu-mi mai face plăcere. Ce distracţie! Să cânţi mereu numai pentru tine şi să te asculţi numai pe tine, ca la puşcărie.

— Ce vorbă e asta ?

— Ah, mamă, nu poţi să-ţi dai scama ce plictisitor e aici şi ce tristeţe o în mine. În jurul meu, mereu aceeaşi linişte de mormânt, nicăieri un glas mai voios, toţi sunt atât de tăcuţi şi parcă buimaci. Da, ştiu bine că dacă tata... Dar el e veşnic dus pe gânduri, serios şi adeseori supărat. Chiar şi tu, mamă, eşti îngrijorată de starea lui. Dar azi mai ales, după-amiaza aceasta de duminică e de neîndurat, nu mai ia sfârşit, adăugă ea deodată cu mai multă vioiciune şi aproape plângând.

Un tainic suspin matern îi dădu dreptate. Totuşi, nobila doamnă căută s'o linişteasca şi s'o mângâie.

— Eşti prea nestăpânită, copila mea, şi ceri prea mult. În perioada aceasta nu e nicăieri veselie.

— Acum, în timpul carnavalului ? Nici la Praga ?

— Crede-mă că de dragul tău şi chiar al meu aş dori...

— La Praga, nu-i aşa ? Vezi, mamă, că şi pe tine te apasă asta ?

— Nu, pe mine nu mă apasă asta. M'am deprins cu colţul acesta izolat şi tăcut. Dar grijile, temerile...

— În ce privinţă ?

— Cu tata. Cât m'am bucurat că s'a isprăvit cu toate şi că ţăranii se vor linişti când nu vor mai avea blestematele acelea de hrisoave ! Dar ce fel de oameni sunt aceştia ! Dintrodată, totul s'a schimbat. Din cele ce ne ajung la ureche, şi nouă ne ascund aproape totul, se pare că e fierbere în mijlocul lor, că sunt foarte nemulţumiţi, şi de multe ori mă străbate gândul că...

Nobila doamnă tăcu brusc.

— Ce gând ? Că se vor răscula ?

— A fost linişte peste tot, nicăieri vreo împotrivire, şi acum deodată, pe neaşteptate, nu vor să se mai supună. Nu încape îndoială că printre ei sunt uneltitori care îi aţâţă, şi nici nu e de mirare.

— Dar atunci dece ne lasă tata aici ?

— Pentru dumnezeu, copila mea, să nu-i pomeneşti cumva de asta, că l-ai scoate din fire. Poate că sunt prea sperioasă şi cu frica în sân şi că nu e nicio primejdie. Altminteri nu ne-ar lăsa el aici, căută s'o îmbuneze blajina doamnă, îngrozindu-se mai dinainte de mânia soţului ei, care ar izbucni cu siguranţă dacă fiica sa i-ar pomeni ceva despre asta.
Nu sfârşi bine vorba şi uşa se deschise. În odaie intră bătrânul Petr, cameristul, care aducea lumânări aprinse într'un sfeşnic de argint cu două braţe. Cărunt, spân, îmbrăcat cu un pieptar de culoare închisă strâns într'o cingătoare, cu poturi largi negri, care îi treceau de genunchi, şi cu colţuni de aceeaş culoare, se plecă în faţa doamnelor, spuse bună seara şi aşeză sfeşnicul pe clavecin, în faţa domnişoarei. Tonul călduros al urării sale şi întreaga ţinută a cameristului arătau că nu este privit de doamne ca un simplu po- sluinic. Bunăvoinţa de care se bucura aici şi-o câştigase în urma multor ani de serviciu credincios, pe care-i făcuse mai întâi îa răposatul tată al doamnei Lamminger de Albenrcuth, la bătrânul domn Lobko- vic, după a cărui moarte intrase în serviciul fiicei saîe, sau mai bine zis al soţului ei, devenind cameristul acestuia. Inima bătrânului Petr şi toate gândurile sale rămăseseră însă la primul său stăpân, la răposatul domn de Lobkovic, pe care nu-l putea uita.
— Ce e nou, Petriku ? îl întrebă tânăra baroneasă.
Petr, care se întorsese spre uşă, se opri, făcu câţiva paşi înapoi, se opri din nou, întoarse capul său că- runt şi zise:
— Ei, domnişoară, dacă aş putea să vorbesc cum vorbeam cu înălţimea sa bunicul dumneavoastră, de înaltă şi neştearsă memorie! „Ce se aude, Petr ?" bi- nevoia el să întrebe deobicei. „Bine, înălţimea voastră". „Şi ce e nou ?" „Nimic, înălţime, cu voia dom- niei-voastre; nicio schimbare. Pretutindeni linişte şi ordine".
— Dar ce, s'a mai întâmplat ceva ? întrebă doamna Lamminger, îndreptându-şi ochii asupra feţei îngrijorate a credinciosului camerist.
— Ar fi deajuns şi ceeace este, prea-cinstită doamnă. La noi, adică la moşia înălţimii saîe răposatului dumneavoastră tată, nu s'au întâmplat niciodată asemenea lucruri. Ţăranii munceau harnic, făceau clacă, erau respectuoşi şi supuşi faţă de toţi cei de la castel şi din cancelaria boierului. Dar aici ? E adevărat, claca nu e o muncă plăcută, dar să porneşti pricină cu stăpânirea şi să trimiţi la Viena, la măria sa împăratul, cu jalbă împotriva boierului — asta e prea de tot!
— Ştafeta din Kouta e încă la cancelarie ?
— încă, prea-cinstită doamnă. Dar i s'a şi înşeuat calul. Va pleca numaidecât.
— Şi ce veşti a adus ?
— N'a răzbătut decât foarte puţin, dar şi puţinul acesta este deajuns. Şi ce-ar putea să fie ? Nesupunere, ca şi aici la noi. Că cei din Postrekov n'au venit să sgornească vânatul, că cei din Chodov s'au împotrivit să dea căruţe...
— Astea le ştim! întrerupse domnişoara pe flecarul camerist. Dar ce veşti a adus ştafeta ?
— Bine nu ştiu; le-a spus desigur numai înălţimii sale. S'a strecurat doar atât că chodenii aceştia, dumnezeu să ne aibă în paza lui, un neam sălbatic şi încăpăţânat, fac la Pocinovice şi Lhota aceleaşi boroboaţe ca la Straz şi Tlumacov.
— La Straz şi Tlumacov ?! exclamă uimită doamna Lamminger. Dar ce s'a întâmplat acolo ?
— N'aţi aflat? Se spune că acolo ţăranii vânează în păduri, de parcă ar fi ale lor, împuşcă şi prind vânatul cu plase vânătoreşti.
— Şi ce fac pădurarii ?
— Păi să vedeţi, prea-cinstită doamnă. Se spune că la Tlumacov i-au luat la bătaie pe pădurari după ce unul din chodeni a fost trântit la pământ de un câine de-al lor.
— Dar la Pocinovice?
— Ştafeta a adus de acolo o veste aidoma, numai că acolo a fost pare-se ceva mai rău. Cică fiul şoltu- zului Serlovsky...
În clipa aceasta cameristul amuţi, de parcă i s'ar fi retezat vorba cu cuţitul, şi se uită surprins la uşa de alături, dindărătul căreia' intră stăpânul său, baronul de Albenreuth.
— Iar flecăreşti, palavragiule ? îl dojeni el cu asprime pe camerist. Eşti fricos, bărbat cu suflet de muiere şi îi înfricoşezi şi pe alţii. Dece toci verzi şi uscate ? Iar voi dece staţi să-l ascultaţi ? se adresă soţiei sale, cu glasul mai domol, dar tot cu asprime.
Domnişoarei îi părea rău că bătrânul camerist se alesese cu o mustrare atât de grea pentru cele ce spusese ; nu-şi putu reţine totuşi un zâmbet când văzu tresărirea bătrânului şi graba cu care ieşi, închinân- du-se. Abia când ajunse lângă scară, cameristul îşi reveni în fire, se opri şi mormăi:

— Să-mi facă mie asta, ca unui ţăran oarecare ? Şi-şi zise: „Cu totul altfel se purta înălţimea sa răposatul domn de Lobkovic ! Eu un fricos, un bărbat cu suflet de muiere ? Eu ? Treizeci de ani am fost în serviciul bătrânului boier. Treizeci de ani, şi nicio singură dată n'am auzit una ca asta. Biata doamnă, acum o dojeneşte şi pe ea fiindcă a ascultat ce-am spus. Şi câte a vorbit cu mine răposatul boier, şi doar era ceva mai mare decât acesta!"

— Ce gogoşi v'a mai înşirat acest fricos ? întrebă baronul după plecarea lui Petr.

— Cred că nurnai adevărul, răspunse soţia sa cu blândeţe. A pomenit de turburările de la Straz şi Tlu- macov. Desigur că nici ştafeta din Kouta n'a adus veşti îmbucurătoare, adăugă ea îngrijorată şi întrebător.

— Dar nici întristătoare: bătăi cu pădurarii, oameni care vânează fără învoire. Lucruri care se repetă. Dar e prea puţin.

Ultimele cuvinte le adăugase cu un zâmbet ciudat.

— Prea puţin ?! exclamară mama şi fiica în acelaş iimp şi cu aceeaşi uimire.

— Deajuns pentru a mă înfuria, şi totuşi nu destul ca să pot chema oaste în ajutor.

— Oaste! Pentru dumnezeu, vrei să curgă sânge ? strigă baroana înspăimântată. Şi la Oujezd ai adus ostaşi, şi care a fost rezultatul ?

— Hm, acolo a mers totul în linişte, n'au fost rebeli, şi eu tocmai de aceştia aş avea nevoie.

— De rebeli ai avea nevoie ?

— Ar fi un excelent *argumentum* şi *testimontum* Dar dece vă frământaţi voi ? Lăsaţi asta în seama rnea.

— Şi noi aici ? se auzi glasul domnişoarei, care se agăţă de prilej.

— Ah, Mărie ! Parcă ai fi fata lui Petr, viteazo !

— Nu mă tem, dar e atât de trist aici, răspunse «a repede.

— Şi nesigur, adăugă mama ei, susţinându-şi fiica.

— Vă speriaţi prea uşor. Ceeace fac oamenii aceia sunt doar ifose de ţărănoi. Nerozii. îşi închipue că dacă au om la Viena, au şi câştigat procesul!

— Şi dacă totuşi se răscoală ?

— **Atunci vom spânzura pe câţiva dintre ei şi se**

[1] **Argument şi dovadă (n i i** va întrona apoi o linişte dumnezeiască, răspunse Lam- minger scurt şi tăios.

Cuvintele acestea puseră capăt convorbirii. Soţia sa, cu un suspin ascuns, se uită la fată care, cu capul plecat, îşi ţinea ochii pironiţi în pământ. Noroc că în clipa aceasta se auzi de afară sunetul unui clopot care vestea cina.

— Să mergem, zise liniştit domnul de Albenreuth. Soţia porni tăcută lângă el, amintindu-şi ultimele lui cuvinte. În urma părinţilor păşea fiica lor. Îi venea să plângă şi e de mirare că nu izbise cu piciorul în podea. Tata este de neclintit! Nicio nădejde de plecare la Praga. În schimb, o aştepta un şir nesfârşit de seri neînchipuit de plicticoase care, ca toate cele de până acum, şi ca şi seara de azi, vor fi petrecute în tovărăşia anostă şi morocănoasă a asprului ei tată.

Dar, cu totul neaşteptat, seara aceasta fu mai puţin îmbâcsită. Lamminger, dus pe gânduri, nu scoase aproape niciun cuvânt în timpul cinei, se ridică apoi şi se duse în cancelarie. Anunţă doar pe soţia sa să nu-l aştepte, deoarece are de lucru, mult şi grabnic, şi va sta târziu în cancelarie. Acolo se şi afla unul din diecii săi şi scria de zor.

Lamminger, în picioare lângă el, se uita aplecat peste umărul său la hârtia scrisă, şi citea. Apoi, îndreptându-se din şale zise :

— Până aici e bine, dar nu uita nimic, vânătorile neîngăduite, împotrivirile, nesupunerea, cuvântările obraznice, toate zugrăvite în culori vii şi îngroşate unde trebue, căci ceeace-i scris, apare totdeauna mai slab decât faptul petrecut în realitate. Pentru cineva care n'a fost de faţă, este necesar, cum spuneam, să dăm celor scrise cât mai multă viaţă, cred că înţelegi. Şi nu-l uita pe acest Just, arată-l cum este, zurbagiu şi cârciocar, săpând ordinea şi legalitatea, într'un cuvânt un om primejdios ; dar şi mai primejdios acel Kozina, cu discursurile sale sfruntate care-i înflăcărează pe toţi şi-i asmute la împotrivire.

— Asta am scris, înălţimea voastră.

— Şi despre tei ?

— Şi despre el, înălţimea voastră.

— Şi veştile care ne-au sosit azi din Kouta ?

— Despre ele încă nu.

— Atunci aşterne şi veştile acestea şi pune-i şi pe căpăţânoşii din Lhota şi Tlumacov. Când eşti gata cu totul, vino numaidecât cu hârtia la mine. Citeşte-o cu luare aminte. Azi trebue să fie gata, mâine în z»ri pleacă Schneider cu ea la Praga. Ai trimis după logofăt ?

— Da, înălţimea voastră.

— Bine.

Lamminger îl părăsi pe diac, care compunea o jalbă usturătoare împotriva chodenilor, şi se duse în cabinetul său. II străbătu de vreo două ori în sus şi în jos, apoi se opri de parcă ar fi tras cu urechea. În castel era linişte, iar afară, unde între timp se lăsase noapte adâncă, şuiera doar puţin vântul îngheţat. Lamminger încuie uşa, se duse la perete şi lângă co!t băgă cheia într'o broască abia vizibilă. Din perete se deschise brusc o uşiţă, ca împinsă de un arc, şi în golul dinăuntru apărură câteva despărţituri; din- tr'una, baronul scoase două punguţe cu galbeni. Apoi închise repede uşiţa, se aşeză la masă şi începu să scrie. În clipa aceea se auzi o bătaie la uşă.

— Aşteaptă ! Numaidecât! strigă Lamminger.

Sfârşi de scris şi primi apoi în cabinet pe logofătul care se încăierase cu Kozina sub tei.

— Ai să pleci la Viena, îl anunţă scurt baronul.

— Când, înălţimea voastră ?

— E foarte urgent; mâine în zori. Pregăteşte-ts.

Nu luă în seamă că vestea îl surprinse destul de mult pe logofăt, şi urmă :

— Aici sunt bani pentru drum. Să nu cruţi caii. Cunoşti Viena ?

Am stat acolo cinci ani, răspunse logofătul cu un zâmbet fudul

— .Scrisoarea aceasta o vei da mareşalului curţii, iar pe celelalte le vei înmâna boierilor arătaţi în a- drese, şi anume îndată ce-ai ajuns la Viena. E vorba de chodeni, înţelegi ? Dacă te întreabă de ei, spune-le ce pătimim de pe urma lor. Iar cu răvaşul ăsta te duci la Straus, apărătorul chodenilor. El adevereşte doar că vii în numele meu; nu trebue decât să i-l arăţi.

— înţeleg, înălţimea voastră.

— Celelalte le vei rândui prin viu grai, dacă va fi nevoie.

Şi luând în mână o punguţă cu galbeni, Lammin- ger râse.

— Cu asta întăreşti înţelegerea. Şi-mi aduci o adeverinţă.

— Dar dacă nu primeşte ? întrebă logofătul.

— Te credeam mai iscusit.

— Sau dacă vrea mai mult ?

— Asta e altceva. Atunci te împrumuţi de la cu- noscuţi. M'am gândit la toate. Acum ai înţeles?

— Voi căuta să aflu totul, înălţimea voastră. Mă voi descurca.

— îmi dai de ştire cum stau lucrurile la curte şi la judecată. Dar de la Straus cată să afli toate nu- mele. Cine i-a trimis pe ţărănoii aceia, cine plăteşte, dar mai ales cine conduce totul. Faţă de el să fii cu băgare de seamă. E un om dibaci şi viclean. A şi obţinut alcătuirea unei comisii pentru cercetarea plângerii. Trebue să cunosc şi numele membrilor comisiei, şi asta cât mai repede. Dacă faci treabă bună, te voi răsplăti cu vârf şi îndesat. Acum pregăteşte-te de drum. Dar nu vorbi cu nimeni despre această călătorie. Mâine dimineaţă, înainte de revărsatul zorilor, ai să pleci călare, fără să te vadă cineva. Voi coborî şi eu în curte. Pe acest Straus trebue să-l câştigi de partea noastră, oricât ar costa! Dar ia bine seama şi ţine minte ce este mai însemnat... Iată banii; a- ceştia pentru drum, iar aceştia pentru toate celelalte.

După puţin timp logofătul se înapoie la locuinţa sa. Fiind necăsătorit şi locuind singur, nu află nimeni de pregătirile sale. În faptul zilei, înainte de revărsatul zorilor, pe întuneric, scoase singur calul din grajd, încălecă şi plecă nebăgat în seamă. Stăpânul său, fără perucă, cu o căciulă lăţoasă pe cap, îmbrăcat cu un zăbun, ieşi în faţa porţii castelului şi se uită câtva timp, peste ţinutui înzăpezit, după logofătul care se depărta călare. Acesta dispăru peste puţin în mi- jirea răsăritului care stingea ultimele stele.

XIII

Liniştea satelor chodene, la care se aşteptase Lam minger după ce arsese vechile lor hrisoave, începu sa se turbure. Luciul apei sub care mocnea furtuna, se încreţea, iar valurile se înălţau. Hotărîrile luate la adunarea ţinută în taină în casa singuratică a cimpoierului Jiskra Rehurek, de către fruntaşii satelor chodene, găsiră încuviinţarea şi consimţământul tuturor celorlalţi care nu putuseră veni în noaptea aceea. Deputăţia aleasă se găti, fără zăbavă, într'ascuns, pentru plecarea la Viena, şi Just care o conducea, nu încetă pe drum să repete mereu câto pătimise el acolo şi cât de greu este să pătrunzi la palat, dar că el, cu ajutorul cunoştinţelor sale şi cu bani, va izbuti totuşi. Chodenii se încredinţară curând că spusese

adevărul, dar mai ales că la Viena era nevoie de mult bănet. Şi Just îi cerea mereu lui Psutka din Postrekov, care era păstrătorul întregii sume ce-i fusese încredinţată pentru întreţinerea lui şi pentru alte asemenea cheltueli, de către aceia care luâseră parte la adunarea secretă.

Cuvântul bărbaţilor chodeni şi strângerea lor de mână din casa lui Jiskra Rehurek fură respectate. Deputăţia era demult plecată şi la castel nu ştia încă nimeni de acest fapt. Ba nici chiar în ţinutul chodeni- lor nu mirosise nimeni această călătorie, până în ziua când la castel sosiră veşti despre ea... de la Viena!

Domnul consilier împărătesc de Sachsengriin, un sprijinitor credincios al domnului Lamminger, se grăbise să-i dea de ştire ce cutezaseră din nou chodenii.

Abia acum începu să se vorbească pe faţă despre a- cest lucru în gospodăriile şi casele chodene. Dar chodenii nu erau atât de uimiţi ca baronul şi slujbaşii de la castel de cele ce îndrăzniseră ţăranii. Se ştia acum peste tot că cei delà curte au întrebat de chodeni. Dar dacă la început mersese vorba că boierul cel mare, care venea numaidecât după împărat, întrebase de chodeni, mai târziu se răspândi mai dihai svonul că însuşi împăratul ar fi spus că au desigur o bună oblăduire, de vreme ce stau atât de liniştiţi. Apoi apăru şi vestea că nu toate hrisoavele au fost nimicite, ci că unele au fost salvate la Oujezd. Dar asta o ştiau numai bărbaţii în vârstă. Şi când vorbeau despre ele, îşi întorceau capetele în dreapta şi în stânga, ca să nu-i audă nimeni. Despre locul unde se aflau hrisoavele salvate nu pomenea nimeni nimic. Toţi se temeau de soarta lor. În aceste convorbiri, cu glas tare sau eoborît, numele lui Kozina era pronunţat din nou, mereu, şi cu aceeaşi încredere ca atunci când, la primăria din Oujezd, vorbise atât de inimos şi de convingător în faţa lui Lamminger, sau când pătimise -i- tătea, la castelul din Trhanov, pentru vechiul adevăr.

Un alt spirit se cuibări peste tot. Chiar şi aceia care la început, când aflaseră de nimicirea hrisoave- lor, pierduseră curajul, îşi înălţară acum frunţile cu semeţie ; unii îşi aminteau şi de marea cometă care strălucise nu demult pe cer.

— Dece-ar fi totdeauna o prevestire rea ? răstăl-măceau ei. Dece să nu poată fi odată şi un semn bun ?

Numai bătrânul Pribek îşi scutura capul cu neîn-credere şi zicea :

— Orice stea cu coadă are un tâlc, de bună seamă. Eu unul am văzut câteva, şi după aceea ne-au lovit totdeauna războaie, foamete şi ciumă.

Ceilalţi însă întâmpinară plini de speranţă noul an, şi aceasta cu atât mai vârtos, cu cât în zilele acelea veni delà Viena prima veste delà consângenii lor. Era o scrisoare trimisă de Just, care sosise la Domazlice pe numele unui vecin de încredere şi pe care acesta o înmânase lui Kozina. Just făcea cunoscut că au ajuns cu bine la Viena şi că el s'a şi îngrijit ca deputăţia să fie primită la curte ; că împăratul nu era acasă în clipa aceea, dar că aveau cele mai bune nădejdi, deoarece Just obţinuse chiar atunci audienţa la suveran ; că au şi găsit un vechil renumit, de obârşie cehă, şi că acesta, după ce oamenii i-au lămurit totul, a întărit cele spuse de el. Just, la adunarea de la Rehurek, anume că vor câştiga cu siguranţă, dar că aceasta va dura mai multă vreme, deoarece este o pricină foarte veche, iar Lamminger are prieteni la Viena. Procesul început era procesul tuturor chodenilor şi niciunul dintre ei nu se împotrivi; deaceea toţi aş-teptau cu o vie şi încordată nerăbdare cele dintâi veşti despre treaba făcută de ai lor la Viena, şi deaceea ştirile din scrisoarea lui Just se răspândiră cu iuţeală de la Oujezd în tot ţinutul chodenilor, unde fură primite de toţi cu bucurie. Nădejdi noi, mai bune, se născură peste tot.

Nu mult după aceea scrise în acelaş fel şi vechilul Straus, dar nu cu atâtea vorbe şi nici atât de lăudăros ca Just, ceeace plăcu îndeosebi lui Syka şi bătrânului Krystof Hruby, şoltuzul din Drazenov, cărora le fusese trimisă această scrisoare. Peste puţin sosi încă un răvaş de la Viena, în care Straus arăta ce mai făcuse, asigurând din nou că drepturile chodene nu sunt decăzute şi nu şi-au pierdut puterea, cu toate că Lamminger a ars hrisoavele, ci că prin aceasta el şi-a făcut doar sieşi un rău, căci a abuzat de puterea sa de ispravnic al ţinutului, şi că lui Straus aceasta îi va folosi de minune împotriva boierului împricinat. Ştirile sosite se răspândiră ca fulgerul peste între-gul cuprins al pământului chodean, din gură în gură şi în scris, în nenumărate copii, şi pretutindeni ele erau citite şi numai despre ele se vorbea. Până şi bătrânul Prib'ek uită cometa şi începu să se îndoiască şi să şovăe în neîncrederea sa, mai ales când de la Viena sosiră câteva scrisori aproape în acelaş timp. Una, scrisă de Just, vestea că audienţa fusese încuviinţată şi chiar rânduită; a doua, venită de la vechil, era din nou plină de

îmbărbătare şi cerea chodenilor să rămână statornici ; a treia în sfârşit, era scrisă de mâna grea a lui Psutka din Postrekov, care zugrăvea cum el şi compatrioţii săi au fost primiţi la pa- îat, cum au apărut în faţa împăratului şi cum acesta i-a ascultat cu bunăvoinţă şi le-a făgăduit că li se va face dreptate. Psutka mai povestea despre minună-ţiile din încăperile împărăteşti şi despre împărat; descrierea sa se potrivea aidoma cu cea făcută de Just la adunarea secretă şi întărea încrederea în vechilul târgoveţului din Domazlice.

Pretutindeni se vorbea necontenit şi cu aprindere despre aceste lucruri; numai femeia care se afla printre urzitorii de frunte ai luptei, cărora toţi le erau recunoscători pentru fapta lor, numai Hanka lui Kozina se ţinea la o parte de aceste convorbiri. Era înspăimântată. Ce uşurată se simţise în clipa când oastea plecase din Oujezd şi soţul ei se întorsese de la castelul Trhanov! Ce bucuroasă fusese atunci că avea să fie însfârşit pace, că Jan avea să fie numai al ei şi al copiilor lor ! O, acum înţelegea dece în ultima vreme pleca atât de des de acasă, mai ales în amurg şi seara, dece vorbea atât de mult cu Syka; ştia acum şi ce frământase cu bătrâna sa mamă în casa rămasă părinţilor, şi dece amuţeau sau începeau altă vorbă oridecâteori apărea ea ! Simţi ca un bold în inimă când auzi de proces, dar şi mai turburată fu când află că soacra ei păstrase nişte vechi hrisoave. Ce femeie de piatră, ce mamă de piatră! Nu are să aibă pace până când nu-l va nimici pe propriul ei fecior!

Astfel gândea Hanka la început. Ce poate fi mai drag şi mai scump unei mame decât copiii ei ? ! Şi dece se amestecă femeia asta bătrână în treburi care se cuvin numai bărbaţilor ! Dece-l bagă şi pe feciorul ei în ele? Cum, nu i-a ajuns când a văzut cum l-au silnicit la primărie şi cum l-au pus la cazne în castel ? Oricare altă mamă l-ar fi rugat pe feciorul ei, în numele lui dumnezeu şi al tuturor sfinţilor, să se lase păgubaş şi să nu-i nenorocească pe ai săi şi pe sine însuşi ! Iar ea ?

Astfel o judeca Hanka pe bătrâna Kozina în întâia ei pornire, şi nu-şi schimbă părerea nici mai târziu. Dar dragostea pentru bărbat îi domoli mânia şi Hanka izbuti să se stăpânească; totuşi, într'o după-amiază de duminică se duse în casa rămasă părinţilor, la soacra ei, pe care o ştia singură acasă. Dar cum s'a înapoiat de acolo! Nu s'ar fi aşteptat să fie primită astfel, după părerea bună ce-o avea despre ea. Cu ce privire aspră s'a întors bătrâna către ea, când Hanka a început, în felul ei blând, să vorbească despre Jan şi despre noua primejdie în care se aruncă împreună cu familia sa. N'a lăsat-o nici măcar să sfârşească, atunci când a început s'o roage, pe ea ca mamă, să caute să-l înduplece pe feciorul ei, că poate va izbuti mai uşor decât ea cu cuvintele ei.

— Astea îţi umblă prin cap ? a strigat bătrâna. Ce rost are să te temi înainte de vreme ? Os din neam de răzeş eşti tu ? Ai vrea să trăieşti ca o sută de flori şi să-l ţii pe Jan încuiat în casă. Ai norocul că te iubeşte mai mult decât trebue. Dar Jan e bărbat şi nu muiere bătrână, şi pe lume mai sunt şi alte lucruri pe care omul nu trebue să le uite. Ai adus vorba că sunt mamă. Da, nu sunt o lupoaică, şi copiii îmi sunt şi mie dragi, nu trebue să mă înveţi tu. Mă îndeletnicesc cu treburile astea, fiindcă sunt şi pentru binele copiilor tăi. ca să nu le meargă şi lor cum ne-a mers nouă, ca să nu mai fie nevoiţi să joace la porunca boierului.

Hanka n'a ştiut cum a ajuns prin ogradă acasă, îndată ce-a trecut pragul, nu s'a mai putut stăpâni. S'a aşezat pe laviţa de lângă masă şi a izbucnit în plâns. Era mâhnită că soacra îi vorbise astfel şi tot-odată se gândea la bărbatul ei. În clipa când Jan veni acasă, voi să se stăpânească, dar el, văzându-o cu ochii roşii de plâns, o întrebă ce s'a întâmplat. Dar Hanka nu izbuti să-şi oprească lacrimile. A început să plângă din nou şi l-a rugat pe Jan să se gândească la el şi la copii. Despre mama sa n'a pomenit nimic. El a liniştit-o, dar i-a spus cu hotărîre că ceeace s'a făcut, bine s'a făcut, şi că e bucuros de acest lucru.

— E un început. Şi e bine că am pornit; mă simt mai uşurat. Nu mă mai muncesc atâtea gânduri năstruşnice şi nu mă mai tem de oameni. Ca o piatră mi-a stat asta pe inimă, ştii prea bine. Nu fi neînţelegătoare ! Ce-a fost mai rău, a trecut 1

— Ah, de nu v'ar fi asmuţit târgoveţul acela afurisit !

— Taci, Hanka ; dacă n'ar fi fost Just, aş fi pornit singur harţa cu boierii. Hrisoavele sunt în mâna noastră !

Hanka nu răspunse nimic, oftă adânc şi nu blagoslovi mâinile bătrânei care scăpaseră hrisoavele de la pieire; prin minte îi trecură cuvintele pe care i le spusese adineaori în casa rămasă părinţilor:

— E mai bine, mamă, să te temi decât să te căeşti. Deie domnul să nu-ţi pară rău mai târziu!

Tânărul Kozina era acum mai liniştit. Zilele chinuitoare de frământări şi hărţueli lăuntrice trecuseră.

Nu mai şovăia. Lupta începuse, iar temeinicia şi încrederea tuturora se vădeau în preţuirea pe care i-o arătau cunoscuţii mai apropiaţi, ba chiar şi mama lui. Acestea năvăleau acum în inima lui de voinic, în care până atunci nu încăpuse decât dragostea de copii şi nevastă. Jan era hotărît la orice, ca până la capăt să fie dusă lupta, al cărei chinuitor început se afla într'o zodie atât de bună. Un singur lucru îl răscolea şi-l umplea de îngrijorare. Era vestea că cei din Pos- trekov nu s'au dus să sgornească vânatul, după cum le poruncise stăpânirea, şi că apoi cei din Chodov se împotriviseră să dea căruţele cerute la castel. În urmă s'au săvârşit şi în alte locuri isprăvi asemănătoare : cei din Straz şi Tlumacov n'au plătit la Crăciun dările cuvenite şi n'au trimis treierători la hambarele boiereşti. Kozina îşi dădea seama că asemenea fapte erau acum o mare greşeală, câtă vreme judecata nu s'a sfârşit, şi că ele puneau o armă în mâna stăpânirii.

„Vechilul" Syka era de aceeaşi părere.

— Ne judecăm pentru strâmbătăţile pe care ni le fac ei, şi ne vom pomeni pedepsiţi pentru faptele noastre, zise şoltuzul în duminica aceea când Hanka se dusese la soacra ei, iar el stătea de vorbă cu Kozina la primărie.

În vreme ce cumpăneau aceste întâmplări şi socoteau că ar fi nevoie ca pretutindeni oamenii să fie îndrumaţi, iar şoltuzilor să li se spună să nu mai îngădue asemenea fapte, intră în odaie Matej Pribek. Faţa sa aspră şi încruntată părea mai senină, iar ochii îi străluceau când, fără a fi întrebat, izbucni:

— Acum ştiu că nu toţi chodenii au murit!

Şoltuzul şi Kozina înţeleseră numaidecât ce voia să spună. Matei Pribek le aducea din târg vestea că tânărul Serlovsky din Pocinovice s'a bătut crâncen cu nişte pădurari ai boierului şi că a fost o minune că a scăpat cu viaţă.

— Şi din ce s'au luat ? întrebă Syka.

— Au vrut să-i ia flinta.

Syka tăcu şi se scărpină în cap. Kozina, în schimb, spuse hotărît că nu găseşte nimic de falǎ în fapta a- ceasta. Faţa lui Pribek se posomori; o clipă se uită cu asprime la amândoi şi zise apoi :

— Dar ce-aţi fi vrut? Să-i lase să-i ia flinta şi după aceea să se ducă la vechil ?

— N'ar fi trebuit să meargă în pădure.

Matej izbi cu pumnul în masă.

— Asta o spui tu, Kozina ? !

— Da, să nu mai meargă nimeni în pădure. Asta e apă la moaia stăpânului. N'am câştigat încă judecata. Până când...

— Până când ne vor stâlci şi ucide cu toroipanele. Nu, Kozina, la Viena nu ne dau niciun ajutor, ne duc doar de nas. Sprijinul nostru este ăsta!

Şi Matej ridică puternicul său cekan şi-l învârti în aer.

— Mai mult s'ar cutremura boierii de ăsta decât de hârioagele vechilului.

— Pentru asta avem încă destulă vreme, răspunse Kozina. Crede-mă, încăierările nu pot să ne facă decât rău.

Syka dădu din cap şi voi să adauge ceva, dar în clipa aceasta se opri în faţa primăriei o sanie, şi din ea coborî bătrânul şoltuz Krystof Hruby din Draze- **nev.**

—- Sunteţi aici ? începu el bucuros. Dar ce-i cu tine, Matej, de eşti atât de cătrănit ? Iar tu, Jan, dece eşti roşu ca un ou boit ?

Syka îl lămuri pe scurt. Răzeşul cu părul alb puse mâna pe umărul lui Pribek şi-i zise sfătos:

— Ai sufletul bunilor chodeni de odinioară. Dar acum sunt alte timpuri. Nu totul se birue cu cekanul, şi poate că nici nu va fi nevoie de el.

Se căută sub giubea, scoase o scrisoare şi spuse că o primise chiar în după-amiaza aceea şi că pusese numaidecât să se înhame caii la sanie, ca să le-o aducă. Era din Viena, de la Psutka din Postrekov, cu câteva rânduri adăugate de Just. „Vechilul" Syka plesni din degete când o citi. Curtea socotea îndreptăţită pâra chodenilor şi holărîse alcătuirea unei comisii care să cerceteze sfada lor cu baronul de Alben- leuth. În timp ce Syka citea, Kozina stătea plecai spre el. De bucurie se făcu roşu ca focul. Cu toate că bătrânul Hruby cunoştea cuprinsul scrisorii, el ascultă totuşi cu încordare cuvintele pe care le citea Syka cu ghsul coborît. Moşneagul zâmbea. Numai pe faţa lui Pribek nu se vedea nicio înviorare de bucurie.

— Acesta nu este încă sfârşitul. Până la hotărîre mai va, zise el. Ce-i cu comisia asta?

— Ce e cu ea ? exclamă Kozina cu vioiciune, apoi, ridicându-se, vorbi numai pentru Pribek. Ce este cu ea ? Cred că mai ţii minte acel *perpetuam silentium,* prin care s'a vestit părinţilor şi bunicilor noştri că hrisoavele chodenilor nu mai au nicio putere, că nu mai avem niciun drept, că suntem opriţi de a mai deschide gura. N'ai uitat desigur cum s'au apucat cu mâinile de cap strămoşii noştri din pricina acestor două vorbe latineşti, cum s'au

văietat, cum au blestemat, cum s'au jeluit şi cum au plâns. Intreabă-l pe tatăl tău. Iar dacă ai uitat asta, adu-ţi aminte cum a râs Lomikar când hrisoavele noastre ţiuiau în flăcări. A crezut că a sfârşit cu ele, că a scăpat de noi. Dar iată că nu-i aşa 1

— Şi să dea dumnezeu să nu fie aşa ! adăugă căruntul şoltuz din Drazenov.

Pribek tăcea, asculta cu buzele încleştate şi se uita cu privirea încruntată la cekanul său, în' care îşi proptea mâna grea şi vânjoasă

.Bătrânul Krystof Hruby, nepotul său Kozina şi Syka se bucurau din toată inima de întâia izbândă cu adevărat însemnată, pe care-o dobândiseră în lupta lor cu Lamminger. De o bucurie mai mare şi mai vie fură cuprinşi toţi chodenii când această veste minunată se răspândi în ţinutul lor. Nădejdea încolţise în- tr'înşii din clipa când le ajunsese la urechi că însuşi împăratul întrebase de ei, iar încrederea în dreptatea cauzei lor crescu când sosi scrisoarea vechilului, aceea a lui Just şi aceea a lui Psutka din Postrekov. Şi acum iată că se alcătuise şi comisia ! La curte se socotea că chodenii sunt îndreptăţiţi, că li s'au făcut şi li se fac strâmbătăţi, iar comisia o să adeverească aceasta, trebue să adeverească, căci ceeace au păcătuit împotriva lor cei doi Lamminger, atât răposatul, cât şi cel de acum, e strigător la cer. Ce e negru, nu po;»te fi făcut alb !
Toţi se bucurau că vor scăpa de urgisita stăpânire şi nu bănuiau că atunci când Hrystof Hruby primea îmbucurătoarea veste, boierul din Trhanov ştia de câteva zile de alcătuirea comisiei, şi că în clipa când toţi chodenii se veseleau, el şi lucra la zădărnicirea acestei bucurii. Lamminger era în toate cu câteva lungimi înaintea potrivnicilor săi de la ţară: el însuşi cunoscător al legilor, bogat, avea cunoscuţi la curte şi printre dregători, precum şi legături mai bune cu Viena.
Prima izbândă îl uimi chiar şi pe „vechilul" Syka. Până în clipa aceea se temuse în sinea sa de puterea şi de înrâurirea ciocoiului, chiar numai pentru faptul că poruncea ca şi tatăl său. Dar când se încredinţă că la curte s'a alcătuit comisia, că plângerea chode- ni'or ,n'a fost dată de la început la o parte, şi anume pe temeiul acelei nefericite porunci a tăcerii veşnice, începu şi Syka să nădăjduiască. Însă şi altceva întărea curajul chodenilor. Se părea că nicăieri nu se mai face clacă, pe aprodul boierului nu-l mai asculta aproape nimeni, iar aceia care la început se duseseră tainic şi numai noaptea în pădure, vânau acum, sfidători, ziua în amiaza mare. Stăpânirea ameninţa, a- meninţa, şi cerea pedepse, pădurarii se împotriveau, dar ce erau toate acestea faţă de trecut ? Numai pentru un sfert din cele ce se făptuiau azi, boierii ar fi răcnit atunci mult mai tare şi ar fi fost vai şi amar de făptaşi. Se vedea cale de o poştă că stăpânirea era riehotărîtă şi că

simţea ceva, de vreme ce nu se încumeta ca mai înainte.
Astfel gândeau cei mai mulţi, chiar şi şoltuzii, şi deaceea nu mică le era mirarea când Kozina, prin cim- poierul Jiskra, dădea unuia sau altuia de veste că trebue să strunească oamenii, sau când o spunea chiar **ei** cuiva. Şoltuzul Ecl din Klenec, zis şi Poznaşul, îl luă peste picior, iar când atrase luarea aminte a lui Brychta din Postrekov, aprigul răzeş strigă furios :
— Mă prind că asta ţi-a suflat-o la ureche vechilul nostru !
Prevăzătorul Syka îşi scutură îngrijorat capul pletos când Kozina vorbi cu el despre aceste lucruri şi-i arătă că în ultima vreme stăpânirea a luat-o pe altă strună, cerând munci şi corvezi care nu s'au pomenit de când lumea în ţinutul chodenilor.
— Ce spun eu ? Dacă nu le merge într'un fel, în- cearcă în altul. Ne îmboldesc şi ne asmut la rele, numai ca să iasă părueli. Dar tocmai deaceea trebue să stăm liniştiţi, ca să nu aibă dece să se plângă de noi.
Asta îi spunea Syka lui Kozina, mergând cu el prin sat. D-sr nu sfârşi bine vorba, că se opri, şi Kozina aşişderea. Auzeau sgomote şi strigăte care făceau să dudue satul. Când îşi urmară apoi drumul printre gardurile de mărăcini, îşi dădură seama că larma venea de la casa lui Pribek, în faţa căreia se adunase o mulţime de oameni. Mai înainte ca Syka şi Kozina să fi ajuns acolo, poarta răzeşiei lui Pribek se deschise furtunos, şi prin ea ţâşni afară aprodul de la castelul Trhanov, parcă pus pe fugă. În urma lui se năpusti părosul lup alb al lui Pribek, lătrând duşmănos şi dându se la aprod, iar în clipa următoare apăru şi Matej Pribek în poartă, numai în nădragi şi cu pieptarul pe el, ridicând ameninţător împotriva aprodului mâna dreaptă, în care ţinea cekanul din lemn de stejar.
Mulţimea petrecea vădit pe socoteala aprodului boieresc care intrase ca un păun în casa lui Pribek, fudul de parcă ar fi fost chiar el boierul, ca să vestească porunca dală de cancelaria stăpânirii. În ultimul timp i se cam pleoştise faima, iar acum fugea ca un cioflingar. Dar era şi de râs cum fugea, dând din mâini în faţa câinelui-lup, care sărea la el ca turbat.
Numai Matej Pribek nu râdea ; întărâtat, furios, el se uita după aprodul boieresc fără să scoată o vorbă ; nu lua în seamă pe cei dimprejur şi nici pe fiica sa care alergase după el. Se întoarse numai în clipa când se pomeni lâng~a el cu Kozina şi cu Syka, care îl întrebară din ce se născuse pricina.
— Din pricina ăstuia, de! A venit să poruncească la noi ca boierul. A cerut nu ştiu ce bir, dar eu n'am plătit bir decând sunt. Cică l-ar fi găsit scris în hârţoagele lor. Tata n'a plătit în viaţa lui niciun bir, şi nici bunicul. Şi atunci m'au găsit pe mine. Poate că n'au bani destui pentru ultimele zile de carnaval. Şi dacă nu plătesc, cică o să fie rău de mine. Nu zău ! Dar asta încă nu e totul! Boierul mai porunceşte ca Manka, auziţi, fata asta a mea, să se ducă la castel să toarcă în. Tii, te învăţ eu minte! Nici n'a apucat să sfârşească vorba. Şi-a luat picioarele în spinare şi dă-i, cum l-aţi văzut.
— Asta cu adevărat au dibăcit-o anume pentru tine, zise Kozina.
— Şi acum au s'o întoarcă şi au să spună că tu l-ai dat afară şi ai asmuţit câinele împotriva lui, adăugă Syka.
— Dar ce era să fac ? A, da, înţeleg! Trebuia să tac şi să mă duc la vechil ? răspunse Pribek cu arţag, uitându-se de la Kozina a Syka.
Ei înţeleseră unde ţintea.
— Noi cu câinele am scos-o mai bine la capăt, urmă Pribek zâmbind.
Şi toţi cei dimprejur începură să râdă.Numai Kozina şi Syka nu râdeau, şi Kozina îşi dădu soama că tovarăşul său de drum a avut dreptate adineaori când a spus că stăpânirea face totul dinadins, numai ca să aţâţe şi să împingă la răscoală»
Asta s'a întâmplat către sfârşitul postului mare, puţin înainte de ultimele zile ale carnavalului. Cim- poierul Jiskra Rehurek stătea acum foarte puţin acasă. Mereu era poftit să cânte, ba aici, ba colo. Bătrânul său tată orb mergea mai totdeauna cu el. Abia dacă puteau să prididească. Anul trecut n'a fost un carnaval atât de vesel. Tinerii jucau ca nebunii, ba chiar şi oamenii mai în vârstă, care de ani de zile nu-şi mai desmorţiseră picioarele la joc, acum nu se mai codeau. Era mai multă libertate, mai multă voie bună.
Jiskra Rehurek avea şi o altă bucurie. Mai înainte, când cânta din cimpoi, uita tot ce mai este pe lume şi era cu ochii numai la flăcăii şi fetele care jucau, iar câteodată şi la clondir. Acum, însă, chiar dacă-i trăgea vârtos din cimpoi, chiar dacă flăcăii cântau nu ştiu cum, şi, izbind podeaua cu picioarele, ridicau fetele care se învârteau în jurul lor, Jiskra era cu gândul aiurea şi mereu la casa lui singuratică. Se gândea la tânăra lui nevastă care-i

şoptise că în curând n'au să mai fie atât de singuri, că barza a început să dea târcoale casei lor. Asta îl umplea pe cimpoier de o fericire fără seamăn. Era bucuros că se apropia sfârşitul postului şi că va putea pune cruce atâtor hoinăreli şi nopţi nedormite. Chiar aceste vorbe i le spuse Doriei, marţi după amiază, când îşi luă cimpoiul în spinare, pregătindu-se de plecare.

— Dar ce-a mai născocit Brychta ? întrebă Dorla.

— Lasă c'o să-i facă bucurie lui Lomikar, răspunse Jiskra râzând.

— Şi ce spun cei din Oujezd ?

— Acolo mă voi duce mai târziu; până atunci tata va rândui cu Kuba cele de trebuinţă.

Într'adevăr, Kuba Konopik, calfa de cimpoier, veni să-l ia pe bătrânul muzicant, ca să meargă, cu el în sat, unde aveau să cânte până la întoarcerea lui Jiskra de la Postrekov. Dorla rămase singură acasă. În timpul acesta, Kozina însoţea pe bătrânul unchi Hruby din Drazenov, care la înapoierea sa din târg trecuse prin Oujezd.

— Mă mir că nici Just, nici Straus nu ne-au mai scris nimic, zise Kozina. Am crezut că va veni olăcarul cu vesti, dar nici el, nici scrisoare.

— Drumurile sunt rele şi zăpadă peste tot. Eu nu mă tem încă, şi apoi... comisia aceea! Nu se face bătând din palme. Boierii nu se grăbesc.

— Aşa m'am gândit şi eu. Şi apoi mi-a trecut deodată prin minte că poate oamenii lui Lomikar l-au prins în drum pe olăcarul nostru.

— N'aş crede una ca asta.

— Dece nu ? Alaltăieri, pe înnoptate, două mogâl- deţe l-au oprit pe Jiskra care venea din târg. L-au scotocit; avea la el doar o patacă, dar pe aceea nu i-au luat-o; altceva au căutat. Sunt sigur că l-au pândit.

Bătrânul îşi scutură îngândurat capul şi zise apoi :

— Ai dreptate, fătul meu. Lomikar e în stare să facă orice. De vreme ce ne-a furat hrisoavele, dece să nu tâlhărească şi la drumul mare ? Deaceea trebue să fim cu ochii în patru.

După ce-l însoţi pe unchiul său, Kozina se opri la cârciumă, unde răsunau scripca bătrânului Rehurek şi cimpoiul lui Konopik. Când tânărul răzeş intră şi nu-l văzu, precum se aşteptase, pe prietenul său, se duse la cei doi muzicanţi îndată ce sfârşiră de cântat. Tinerii gălăgioşi dimprejur nu-l luară în seamă; dar când Kozina se depărtă apoi grabnic de lângă bătrânul cimpoier şi lăsând pe masă clondirul plin, ieşi repede din cârciumă, începură să se întrebe ce s'o fi întâmplat. Unii se uitară după el şi se întoarseră cu vestea că nu se duce acasă, ci că pare a ieşi din sat. La întrebările lor, bătrânul cimpoier nu ştiu să le spună decât că Kozina întrebase de feciorul său, iar când el, cimpoierul cel orb, îi răspunsese că Jiskra, în urma unei chemări stăruitoare a lui Brychta, s'a dus la Postrekov, unde chipurile se pregăteşte ceva, Kozina sărise ca ars şi o sbughise ca vântul.

Acesta ieşise într'adevăr din sat ; mergea cu paşi repezi pe drumul bătătorit. Soarele strălucea şi ra-zele sale făceau să sclipească zăpada îngheţată. Până şi pădurile negre îşi stăpâneau tristeţea şi tânguirile : văzduhul limpede le îmbrăca într'un albastru voios. Tânărul răzeş nu se uita în urma sa. Privirea sa ageră se îndrepta numai spre Trhanov şi apoi înspre partea unde se afla Postrekov. Făcu un ocol mare în jurul castelului Trhanov, ale cărui ziduri albe străluceau în lumina puternică şi rece. La castel şi în jurul lui domnea o linişte şi o tăcere adâncă, parcă n'ar fi fost ziua de lăsata secului. Trecând pe lângă Trhanov, Kozina o apucă repede spre Klenec. În sat se auzeau sunete ascuţite, apoi chiote şi din nou ţiuiturile muzicanţilor. Abia când ajunse printre casele satului, care se întindea pe o coastă de deal destul de povârnită, Kozina văzu o mulţime de inşi, mai .ales pe maidanul lângă care ştia că se află casa lui Adam Ecl, zis şi Poznaşul. Erau aici tot felul de oameni, din Klenec şi din Pos-trekov, ba chiar şi din Drazenov. Mulţimea sgomo-toasă, foarte pestriţă, striga, râdea, cânta. Bărbaţii în şube sau giubele, flăcăii în cojoace scurte, înflo-rate, femeile şi fetele în zăbunuri lungi, castanii, căptuşite cu blană de miel, sau în anterii, purtând pe cap testemeluri de toate culorile; deasupra lor, deasupra tuturor se vedeau călăreţi care întreceau ca număr pe ccilalţi.

Ciudaţii călăreţi stăteau în jumătatea de cerc din faţa casei de lemn a lui Ecl Poznaşul ; la aripa dreaptă, cocoşat pe o iapă slabă, un evreu bătrân ţinea în mână o sfoară veche în chip de dârlogi. Cu această sfoară el îşi strunea mârţoaga, ca să nu se sperie, strigând tot felul de cuvinte evreeşti, încât tinerii chodeni care se înghesuiau din toate părţile, nu-şi mai puteau ţine râsul. Lângă el, pe un cal negru, era Dracul care, cu ochii ameninţători şi cu limba scoasă, îşi bătea joc de Moartea care, într'un linţoliu alb şi cu o coasă în mâna ridicată, se afla lângă el pe un cal bălan. Lângă Moarte era un călăreţ înfăşurat cu totul în paie, pe un cal încotoşmănat ca şi el. Lângă omul de paie se umfla în pene, pe un roib impunător, un „bavarez" gros,

îmbrăcat cu un pieptar roşu şi purtând pe cap o pălărie mare, împodobită cu tasmale bălţate şi cu beteală. Compatriotul său, dichisit la fel, dar ceva mai gras, se certa de pe cal cu doi evrei încălecaţi pe mârtoage ca şi coreligionarul lor de la aripa dreaptă. În fata călăreţilor stăteau în semicerc nouă cimpoieri, cu căciuli de diferite culori, cojoace înflorate, panglici, funde şi pene de cocoş. Nu isprăveau bine un cântec şi, la un semn al lui Jiskra, începeau altul. Era o cântare cum nu se mai pomenise. Nouă cimpoieri laolaltă ! Toţi ştiau că năzdrăvănia aceasta fusese pusă la cale de Poznaş împreună cu Brychta. Era de mirare că sunetele pătrunzătoare nu făceau să se cutremure casele, dar nu era de mirare că în fata cimpoierilor începu să joace ui sul din paie de mazăre, pe care un flăcău, îmbrăcat pestriţ, îl ţinea de un lănfuc, rotind din când în când un retevei.

Ceata aceasta sgomotoasă de mascarale şi de cimpoieri aştepta pe cineva, şi când Kozina se apropie de mulţime, el îşi dădu seama cine poate fi cel aşteptat, cu toate că deocamdată era numai o bănuială. În coama de lemn a casei, în faţa căreia se afla ceata, se deschise o uşă şi pe pridvor ieşi încovoiat Brychta din Postrekov, iar în urma lui ceva mai tânărul Poz- raş. Brychta ţinea în mână un ciomag lung şi gros, cu măciulia încărcată de curele vechi şi frânghii cu noduri; aşezându-se la marginea parmaclâcului şi re- zemându-se cu mâna de el, înălţă uriaşul gârbaci. Ecl Poznaşul sta lângă el şi făcu semn cimpoierilor să contenească. Oamenii din mulţime tăcură deaseme- nea; privirile tuturora erau îndreptate asupra lui Brych- ta, asupra feţei sale stacojii, asupra gârbaciului, dar mai ales asupra Poznaşului care, cu glas mieros şi înduioşător ca un preot în amvon, începu să spună că s'au întâmplat două nenorociri, două mari supărări care-i loveau pe toţi, şi anume : că domnia-sa Postul cel mare, atât de iubit de toţi, şi-a dat duhul şi va fi înmormântat mâine; dar că înaintea lui a răposat gârbaciul boieresc, pe care-l vedeţi aici, şi întrucât a bucurat şi fericit atâta vreme pe toţi chodenii, este o datorie creştinească a tuturora să-l petreacă, cu ajutorul lui dumnezeu, până la locul de veci. şi să-l jelească.

De bună seamă, nu fără temei i se dăduse lui Ecl porecla de „Poznaş". îşi rostise cuvântarea cu atâta seriozitate şi o însoţise de asemenea scălâmbături, că mulţimea din bătătură deabia îşi putu ţine râsul în timpul vorbirii sale. Pufnea până şi Dracul ; Moartea hohotea atât de tare încât i se clătina capul, iar unul dintre „bavarezi" se strâmba de râs. După ce mulţimea se linişti întrucâtva, Poznaşul dădu de veste că peste puţin vor porni de acolo, şi întrucât gârbaciul acesta este un gârbaci boieresc, el va fi îngropat în pământul boierului, ca în felul acesta, să se întoarcă de' unde a venit.

Râsete, strigăte, chiote salutară căderea uriaşului gârbaci, pe care Brychta îl aruncă din pridvor. Cim- poierii începură din nou să cânte ; ursul se repezi la gârbaci, îl ridică şi-l duse, orbecăind, călăreţului de paie de pe calul încotoşmănat la fel. Oamenii se pregătiră de plecare, mascaralele întoarseră caii, iar doi flăcăi aduseră în faţa casei doi roibi de toată frumuseţea, cu care aşteptaseră la o parte pe conducătorii şi urzitorii acestui alai, pe Brychta şi pe Ecl Poznaşul. Deodată izbucniră alte strigăte. Voioase şi pline de bucurie, ele îl salutau pe Kozina. Acesta însă, neluând în seamă prinosul de dragoste, intră în casă şi dădu numaidecât de Brychta şi de Poznaş, amândoi înfierbântaţi şi râzând cu poftă. Brychta trăda fără tăgadă dece avea faţa atât de roşie şi ochii atât de sticloşi. Amândoi îl salutară gălăgios pe noul venit, care cu greu se putu feri de îmbrăţişarea lui Brychta. Afară se auzeau cele nouă cimpoaie şi ceata sgomotoasă care se pregătea de plecare. Brychta şi Ecl dădură buzna din casă, şi între ei Kozina pe care-i târau cu ei, cu toate că încerca să stea pe loc şi să le vorbească.

— Ci ascultaţi odată ! strigă el. Veniţi-vă în fire !

— Haide, haide, vino cu noi ! răcni Brychta, ne- luând în seamă cuvintele sale.

— Dar bine, fecioară Maria, v'aţi pierdut minţile. Aţi înnebunit ? Staţi pe loc ! strigă Kozina din răsputeri, smucindu-l pe Brychta care tocmai punea piciorul în scara şeii.

— Dă-mi pace, Kozina ! Vezi colo castelul boierului ? Acolo ne ducem.

— În vizită ! adăugă Poznaşul, pufnind în râs. La Lomikar, în vizită.

— Pentru dumnezeu, Poznaşule ! E rău ce faceţi! Fii cel puţin tu în toată mintea. Dacă nu vreţi să vă căiţi, rămâneţi aici! Opriţi-vă, oameni buni! strigă Kozina, roşu la faţă.

Cimpoaiele ţiuitoare şi strigătele pătrunzătoare ale ceior ameţiţi de băutură sau treji îi acoperiră glasul şi străbătură până departe în aerul limpede şi rece. Din ceata pestriţă care se puse în mişcare, trăgându-l cu ea ca un şuvoi năvalnic, se înălţa Moartea în linţoliul ei alb, ţinând deasupra

capetelor neîndurătoarea coasă, care scăpăra în razele soarelui de iarnă.

XV

Într'o fermecătoare scurtă de blană, împodobită cu fâşii de plisă verde-închisă, Mărie Lamminger stătea în camera ei, gata de plecare, cu ochii aţintiţi spre uşa de alături, care se deschise chiar în clipa aceasta. Mama ei, îmbrăcată cu o şubă scumpă de călătorie, intră în încăpere.

— Plecăm ? izbucni fata.

— încă nu ; trebue să-l aşteptăm pe tata.

O umbră alunecă pe fruntea domnişoarei.

— Cum ? vine şi el cu noi ?

— Da, aşa mi-a trimis vorbă. E aproape gata.

— Cum de s'a hotărît aşa deodată ? Cu noi până acum niciodată...

— 11 aşteaptă cu nerăbdare pe logofăt. Speră să-l întâlnească pe drum sau în târg.

În clipa aceasta, fata întoarse deodată capul.

— Auzi, mamă ?

—■ Da, sgomot, strigăte...

— Cimpoaie... şi ce groaznic ţiuel E o muzică înfiorătoare !

Bătrânul Petr intră în odaie şi domnişoara îl întrebă repede:

— S'au pus caii la trăsură ?

—- S'au pus, domnişoară, dar... nu cred c'o să fie cu putinţă să plecaţi în clipa aceasta.

Sgomotul se apropia, cimpoaiele răsunau mai tare.

— Ei sunt, prea cinstite doamne, zise Petr speriat, întinzând mâna dreaptă.

— Cine ?

— Ţăranii. Vin de la Klenec ; i-am auzit de departe. Ce urlete ! Şi au nişte măşti îngrozitoare. Cine ştie ce-or fi vrând ; în alţi ani, numai în miercurea păre- similor ieşeau călare ca să slujească prohodul postului mare, şi atunci rămâneau în satele lor.

— Şi unde merg acum ? întrebă baroana.

— Se apropie. Poate... poate că vin la noi, răspunse bătrânul camerist, ciulindu-şi urechile.

A doua uşă a camerei se deschise şi în pragul ei apăru faţa palidă şi pistruiată a lui Lamminger.

— Veniţi aici; din camera aceasta îi puteţi vedea mai bine.

Bătrânul Petr tresări, domnişoara se depărta repede de la fereastra la care se aflase şi alergă bucuroasă în camera tatălui. Mama ei o urmă mai încet şi nu atât de curioasă. Numai bătrânul camerist rămase în odaie. Asculta cu luare aminte şi mormăia:

„Aici se ascunde ceva, aici se ascunde ceva."

În încăperea cealaltă, cabinetul baronului, doamnele stăteau la fereastră, iar în spatele lor, Lamminger. Se uitau cu încordată luare aminte în direcţia de unde se apropia ciudatul alai al lui Brychta şi al Poznaşului. În frunte flăcăi tineri, mari şi mici, sărind într'un picior, iar în urma lor un urs cu călăuzul său ; cim- poieri, apoi mascarale, Dracul şi Moartea pe cai, îndărătul lor Brychta şi Poznaşul călări, ţărani, flăcăi, femei, un convoi lung şi împestriţat.

Domnişoara uită plimbarea.

— Ah, Dracul... ce urît e! Iată şi Moartea... Şi colo, bavarezi şi evrei!

Şi râse voioasă. Nici mama ei nu-şi putu reţine un zâmbet ; până şi faţa lui Lamminger se înseninâ. Iar în ochii săi apăru un surâs hain şi dispreţuitor.

— Toate astea sunt pe socoteala procesului, zise el. Şi nătărăii se bucură înainte de a-i cunoaşte sfârşitul.

— II vezi, tată, pe călăreţul acela de paie? strigă domnişoara cu vioiciune. Ce tine în mână?

— Da, da, adăugă mama ei; îl văd şi eu... Ce-o fi asta ? Şi toţi se îndreaptă spre castel.

Larma, chiotele şi strigătele răsunau acum în faţa castelului; mare mirare că nu se sparseră geamurile.

— O ! exclamă domnişoara, acoperindu-şi cu mâinile urechile trandafirii.

Un nor întunecat acoperi fata lui Lamminger, iar cuta dreaptă dintre sprâncene i se adânci.

— Ce adunătură de netrebnici! izbucni el. Şi tocmai în fata ferestrelor... Asta o fac înadins.

— Şi se opresc. Ce vor, pentru numele lui dumnezeu ! exclamă doamna, întorcându-şi privirea către soţul ei.

Acesta însă, neauzindu-i parcă întrebarea, se uita ţintă la mulţimea care se oprise lângă iazul din faţa castelului. Doi chodeni ieşiră din rânduri, şi cu câteva lovituri sdravene date cu puternicele lor cekane, sparseră o bucată de ghiaţă de lângă mal, în vreme ce „călăreţul de paie", ridicat în scări, înălţa spre castel uriaşul gârbaciu. Mulţimea se dădu înapoi şi în faţa călăreţului de paie apărură Dracul şi Moartea.

— Spune-mi te rog ce este asta. Toti au amuţit deodată, îngăimă baroana, foarte neliniştită.

Lamminger izbucni în râsul său tăios şi ameninţător.

■— Îţi voi explica totul, draga mea. Ceeace vezi în mâna acelei gogoriţe de paie, este un gârbaci — şi

mă închipue probabil pe mine. Iar dacă au tăcut, e fiindcă Dracul sau Moartea, da, Moartea, uită-te cum dă din mâini, le vorbeşte ceva... şi vedeţi, am ghicit bine, acum au dat gârbaciul pe seama Dracului şi Morţii. Acesta sunt prin urmare eu, au pus mâna pe mine şi mă bocesc în bătaie de joc... iar acum, ha- haha...
Doamna scoase un strigăt, căci în clipa aceasta, afară, Dracul şi Moartea aruncară gârbaciul boieresc în iaz, făcând să ţâşnească apa drept în sus. Dar mai cumplit se înspăimântă baroana de înfiorătorul hohot de râs al soţului ei. II cunoştea prea bine şi o îngrozea paloarea care i se aşternu în momentul acesta pe faţă.
Câtva timp domni în încăpere o linişte chinuitoare; afară, în schimb, tiuitul celor nouă cimpoaie şi chiotele gloatei răsunau mai năpraznic.
— Acum m'au înnecat! zise Lamminger cu răceală, neluându-şi ochii de la cei de afară. Sunetul înnăbuşit al cuvintelor sale trăda furtuna din lăuntrul său.
— Acum îmi cântă prohodul, rosti el după aceea, tinându-şi privirea aţintită asupra mulţimii, ca un şoim.
Soţia şi fiica se uitau la el cu teamă şi nu îndrăzneau să scoată o vorbă.
— Aha, ne cunoaştem... Brychta, şi tu Ecl — vedeţi, vă recunosc pe toţi. Cum ? şi Kozina ? Dece nu ? Te-am crezut mai deştept; în felul acesta vrei să câştigi ? Dar acum ajunge, liftă spurcată de ţărănoi. Alungaţi-i ! ,strigă el, întorcându-se brusc de parcă ar fi voit să se repeadă afară.
Soţia sa îl prinse de mână şi-l rugă să nu se ducă, căci sunt prea mulţi.
— Numai derbedei !
— Dar sunt întărâtaţi.
-— Sunt beţi. Cu câinii ar trebui să-i hăituesc !
În clipa aceasta intră Petr, bătrânul camerist, foarte speriat, spunând că cei de la cancelarie aşteaptă să li se poruncească ce să facă.
Lamminger se stăpâni.
— Viu eu jos.
— Se pregătesc de plecare, vesti scurt domnişoara.
Mama ei scoase fără voie un suspin de uşurare.
Lamminger se întoarse către fereastră. Într'adevăr, ■alaiul se puse în mişcare.
— Nu se întorc. Se duc la Oujezd, zise doamna.
— Se'nteiege, au fost poftiţi de Kozina ! răspunse soţul ei ceva mai liniştit, dar cu o stranie lucire în ochi.
Măsură de câteva ori încăperea, apoi se duse din nou la fereastră şi se uită afară. Mascarada se îndepărta pe drumul care ducea la nu prea depărtatul Oujezd; strigătele, chiotele şi cimpoaiele se auzeau din ce în ce mai slab.
Doamnele se simţeau stingherite, turburate, şi ar fi dorit să plece. Dar nu îndrăzneau să-l supere pe Lamminger, care stătea încă la fereastră, dus pe gânduri, cu ochii la alai. Când se întoarse în sfârşit către soţia şi fiica sa, pe care părea că le uitase, le vesti că rămâne acasă şi că nu mai pleacă cu ele.
După cele întâmplate, nici doamnele nu mai aveau poftă să facă plimbarea la târg; se temeau să nu se întâlnească pe drum cu aceşti ţărani în fierbere.
Lamminger nu se lipsise de plimbare din pricina unor asemenea temeri, ci fiindcă avea ceva nou de lucru. Intrând în cancelarie, porunci să se vestească imediat, în scris, la Viena şi la Praga, cele întâmplate azi; în acelaş timp dispuse ca pe loc să se trimită chemări la Postrekov, Klenec şi Oujezd, precum şi lui Kozina, ca a doua zi să se înfăţişeze la castelul Trhanov.
Între timp, doamna de Albenreuth liniştea pe fiica ei, care începuse să plângă.
— Nici măcar de asta nu avem parte, oftă domnişoara, prăbuşindu-se mâhnită şi înfuriată în jilţ- Ne lasă să ne prăpădim în mijlocul acestor sălbatici.
îşi acoperi fata cu o batistă fină de dantelă, neţinând seama de cuvintele mângâietoare ale mamei ei care, pregătită ca şi dânsa pentru plimbare, se apleca acum deasupra ei. Deodată însă doamna amuţi şi domnişoara îşi înălţă capul.
— Tropot de cal, zise mama. Cineva a venit în goană mare; poate ştafeta pe care o aşteaptă tata.
Străbătu încăperea până la uşa care dădea în cabinetul lui Lamminger.
— Aud vorbind; este cineva acolo. Am să-l întreb pe Petr cine a venit. Să fie ştafeta ?
Dar înainte de a suna, intră chiar Lamminger, cu o scrisoare deschisă în mână.
— A sosit în sfârşit! zise el cu o neobişnuită vioiciune.
Soţia sa păru că nu pricepe.
— A sosit ştafeta.
— Logofătul ?
— Nu, logofătul s'a îmbolnăvit pe drum. Ştafeta oficială. S'a terminat totul, s'a dat hotărîrea. Jalba chode- nilor a fost respinsă, comisia n'a recunoscut...

— Aşa dar ai câştigat !
— Exact. Astăzi s'au veselit pentru ultima oară ca oameni liberi. Dar şi asta le-o vom trece pe răboj.
— Ei nu ştiu încă nimic ?
— Nimic, şi nici prin minte nu le trece. Se simt în siguranţă, haha, şi au să cadă ca din nori! Ei, fata mea, mai eşti supărată ?
Apropiindu-se de ea, o luă de braţ.
— Acum nu trebue să vă mai temeţi de aceşti bădărani. îndată ce voi sfârşi răfuiala cu ei, îţi voi îndeplini dorinţa. Vom pleca la Praga.
— Şi cât va ţine asta ?
— S'ar fi putut sfârşi numaidecât, dar la Viena s'a făcut o greşeală, explică el întorcându-se către soţia sa. Cei de acolo nu ştiu ce se întâmplă în lume. Castelul chodenilor este încă trecut în scriptele lor. Şi poruncesc aici...
Lamminger izbi cu degetul un pasaj din adresa oficială.
— ...ca hotărîrea comisiei imperiale să fie vestită chodenilor la castelul lor din Domazlice, haha ! Asta a fost odată, da, dar domnii aceştia să poftească să vadă acum ruinele acelea... Ce s'ar mai fi grozăvit chodenii, dacă ar mai fi fost al lor castelul ! Dar asta întârzie puţin lucrurile; pentru mai multă siguranţă va fi nevoie să li se vestească aici, la castelul nostru, ce minunat au câştigat procesul...
Seara, când aprodul boieresc, întorcându-se de la Ou- jezd, credea că aduce o veste înspăimântătoare, nu-i veni să-şi creadă ochilor că ea îl lasă atât de rece pe stăpân. Intrase cu frică în cabinetul boierului, temân- du-se că furtuna care avea să se deslănţue negreşit, îl va mătura şi pe el.
— Toţi şi-au bătut joc, înălţimea voastră, raportă el; erau ca nişte apucaţi. Dănţuiau, .săreau, şi cel mai de- şuchiat era Brychta din Postrekov. Nici n'am intrat bine, şi rog pe înălţimea voastră să mă ierte, căci ce era să fac., au început să râdă besmetic, şi câte mi-au auzit urechile, dar asta o păţesc acum de fiecare dată ; mai bine n'aş mai ieşi din odaia slujitorilor ; cum ajung în mijlocul lor, fac roată în jurul meu ca la urs.
întrerupt şi cerându-i-se să vorbească cu şir, se întoarse la miezul raportului.
— M'au batjocorit urît, dar mai rău este, înălţimea voastră, că îndată ce-am vestit porunca ce-aţi dat-o, ca mâine să se înfăţişeze aici la castel, s'a auzit un răcnet şi Brychta a sărit în sus ca o fiară şi a sbierat: „Drepturile noastre sunt la castelul din Domazliee !"
Acum aprodul începu să se minuneze de stăpânul său. Se aştepta ca la cuvintele acestea să se deslănţue furtuna, dar Lamminger dădu doar din cap şi spuse:
— Urmează.
— Atunci, înălţimea voastră, s'a înfipt în faţa mea Poznaşul, alde Ecl din Klenec, şi mi-a strigat: „Du-te şi spune stăpânului tău că n'are niciun drept să ne cheme. Claca s'o ceară cui vrea ; noi n'avem nicio îndatorire faţă de el". Asta a spus, înălţimea voastră, a început apoi să râdă şi a zis : „Vrea poate să ne mulţumească pentru tevatura de azi ? Sau i-a părut rău de gârbaci ? L-am înmormântat, nu mai e nicio nădejde !" Şi la vorbele astea au început din nou să râdă şi să strige, şi, ca viespele s'au năpustit asupra mea.
Aprodul tăcu uimit. Pe faţa stăpânului nu se citea nici acum nimic ! Nicio furtună. Zâmbea doar ciudat.
— Dar Kozina ce spunea ? întrebă el deodată.
— Pe el, înălţimea voastră, nu l-am văzut acolo.
Abia acum începu să se mire stăpânul.
— Asta nu se poate! exclamă el. Nu te-ai uitat bine.
■— Ba să mă iertaţi, înălţimea voastră, am şi vorbit cu el.
— Unde?
— Acasă, adică la el; a trebuit să-i vestesc şi lui porunca înălţimii voastre şi deaceea m'am dus la răzeşia lui, că poate îl voi găsi acolo, şi l-am găsit.
— Şi ce-a spus ?
— Stătea la masă cu nevasta. Ea s'a speriat grozav, asta am văzut-o bine ; dar el s'a ridicat şi m'a întrebat ce vreau. I-am spus să vină la castel, la înălţimea voastră, iar el: „Dece ? Ce să caut acolo ?" Aşa cum vă spun, nimic mai mult. Îi răspund că nu ştiu, şi atunci el, că dacă nu ştie pentruce, nu vine. Când aud asta, încep să tremur, stau, aştept, că poate s'o răzgândi, şi atunci el, că ce mai stau.' De când sunt n'am pomenit ceeace oamenii aceştia astăzi...
— Destul!
Cu vorba asta, Lamminger îi reteză şuvoiul. Nu mai zâmbi ca adineaori, ci se încruntă.
Aprodul continuă însă să se frământe de mirare că boierul îl ascultase atât de liniştit, şi din uimirea aceasta nu mai ieşi toată seara.

XVI

Era ziua de lăsata secului şi întregul Oujezd, ca tot ţinutul chodenilor, fremăta de cea mai sgomotoasă veselie. Numai Kozina era abătut. Alaiul acela pentru batjocorirea boierului din Trhanov îi stricase tot cheful. Bănuia că nu va avea urmări bune. Ce uşuratici sunt oamenii! Cu asemenea năzbâtii nu fac oare rău tuturor acelora care muncesc din greu şi se chinuesc atât de cumplit ? Cugetul său nu se însenină nici în zilele următoare. Aprodul nu mai veni să spună dece fusese chemat la castel, şi Kozina nu se prezintă, cum nu se duseră nici şoltuzii'care se pomeniseră cu aceeaşi chemare. În adevăr ciudat! Nimeni de la castel nu-i pofti încă odată, nici ca să se înfăţişeze şi nici ca pedeapsă pentru nesupunere ; nimeni nu pomeni o vorbă despre asta, şi nici despre alai, din pricina căruia fuseseră chemaţi la castel, aşa precum presupuneau cu toţii. Abia după câteva zile de la aceste întâmplări, când şoltuzului Syka îi fu adusă o scrisoare din târg, faţa gânditoare a lui Kozina se însenină. Scrisoarea era din Viena şi venea de la vechilul Straus care vestea că lucrările comisiei au început şi că peste foarte puţin se poate aştepta un răspuns bun. Un răvaş cu cuprins asemănător şi cu câteva rânduri însoţitoare ale lui Just primi şi bătrânul Hruby din Drazenov. E adevărat că amândouă scrisorile erau scrise mai demult şi ajunseseră mai târziu decât deobicei ; din cauza drumurilor rele şi viscolelor, toate legăturile — şi aşa destul de neprielnice — se îngreunaseră şi mai mult. În schimb, la castelul Trha- nov sosiră în ultima vreme câteva ştafete iuţi, călări, şi altele plecară de aici, tot călări; şi toate cu aceeaşi ţintă : Viena.

Hanka Kozina se ruga şi la culcare şi la sculare, ca dumnezeu să grăbească toate acestea şi să le ducă la bun sfârşit. De dragul bărbatului ei rostea aceste rugăciuni. Ea îl înţelegea mai bine decât toţi, vedea că nu mai este acelaş, că nu-i mai era aminte de mai nimic, că gândurile sale roesc necontenit numai în jurul nefericitei judecăţi. Ea băgă de seamă că Jan nu mai are pace, că aşteaptă ceva cu înfrigurare, că este adesea dus pe gânduri şi merge mai des să stea de vorbă, dar nu în casa singuratică a cimpoierului, ci mai mult ia Svka şi la bătrâna sa mamă, ba chiar şi la bătrânul unchi din Drazenov, adică la aceia care erau mai îngrijoraţi de judecată. Nici măcar răzeşia nu-l mai însufleţea ca înainte, iar pe ea, ba chiar şi copiii, îi uita cu totul. Şi doar ei îi erau cei mai dragi! Cu durere îşi amintea de timpurile când stătea lângă ea, şi ce frumos vorbea despre una şi despre alta, dar mai ales despre copii, şi de câte ori şuguia cu ei... Iar acum ? Cum să nu se roage, ca dumnezeu să grăbească toate acestea şi să le ducă la bun sfârşit!

AstFel se scurgea o zi după alta şi trecură săptă- mâni. Soarele începu să dea mai multă căldură, iar în lunci se topea zăpada. Livezile erau încă cenuşii, dar drumurile se uscau, iar în apropierea mesteacănilor, în partea dinspre soare, mijeau primele firişoare de iarbă. Pavel aducea mamei sale mâţişori tineri de salcie, iar din grădină bănuţei, şi brânduşe. Şi iată că într'o zi, spre seară, Kozina se întoarse 'acasă într'o fierbere neo- bişnuită.

Hanka răsuflă din adâncuri când auzi vestea ce-o aduse. Syka primise de la dregătoria din Plzen înştiinţarea că la castelul Trhanov va veni hatmanul ţinutului, ca să aducă la cunoştinţa locuitorilor din satele chodene hotărîrea de la Viena cu privire la pâra lor. Poimâine să se înfăţişeze cu toţii acolo.

Ce nesfârşite au fost ceasurile dinaintea acestei zile însemnate şi ce lungă noaptea dinaintea ei ! Nici Hanka n'a dormit bine. Cea dintâi pe picioare a fost bătrâna Kozina. Mai îndelung decât deobicei a înge- nunchiat lângă laviţa de la fereastră şi s'a rugat, iar când apoi feciorul ei a plecat, l-a petrecut cu Hanka până în faţa porţii, urându-i din inimă să se înapoieze cu o veste bună şi îmbucurătoare. S'a uitat multă vreme după el cum se ducea să-l ia de acasă pe Syka ; bucuroasă l-ar fi urmat la Trhanov, dacă femeile ar fi avut ce să caute între bărbaţi. Bătrâna era însă voioasă, căci feciorul ei plecase cu încredere, întemeindu-se pe hrisoavele lor, pe buna dreptate şi pe ştirile de la Viena, care dovedeau că această mirodenie preţioasă n'a pierit încă şi care totodată asigurau că Lamminger nu poate ieşi biruitor.

— Chiar azi vom fi slpbozi ! zise bătrâna chodeană, întorcându-se cu Hanka în casă.

— Să dea cel-de-sus! răspunse răzeşiţa, suspinând în sinea ei.

Glasul unei presimţiri rele n'o lăsa să se bucure cu atâta încredere de întoarcerea bărbaţilor. Dimineaţa era neînchipuit de frumoasă. Sub bolta înseninată a cerului, în înălţimi, deasupra ogoarelor castanii şi holdelor verzi, suia cântecul ciocârliilor. Soarele strălucea şi în razele sale călduţe se încălzea bătrânul Pribek, tatăl lui Matej, tot cu şuba pe el, şe- zând în grădin? dindărătul

casei. De jur-împrejur şi în sat, linişte. Aproape toţi bărbaţii plecaseră la castelul blestemat din Trhanov, de unde veniseră atâtea asupriri şi atâtea suferinţe pentru ei şi părinţii lor. Astăzi o să fie poate altfel. Asta o nădăjduiau toţi. Numai Matej nu spusese nimic când pornise la drum. Bătrânul său tată chibzuia din zori ce treabă au să facă acolo" şi cu ce veste se vor întoarce. Toţi erau plini de încredere, mulţi mergeau chiar la sigur — să dea dumnezeu ; oare pentru acest lucru să fi apărut pe cer steaua aceea cu coadă ?

Unchiaşul îşi înălţă capul îngândurat. Manka venea săltând din casă. Schimbă câteva cuvinte cu bunicul, apoi dădu fuga mai departe, pe dâmbul dindărătul gospodăriei, ca să privească în zare ; dar nu se uita decât într'o singură parte, spre castelul Trhanov, unde plecase tatăl ei, şi împreună cu el cei doi din Pocinovice, care trecuseră mai întâi pe la dânşii. Cu o clipă mai înainte, întrebase pe bunicul ei cât crede că o să ţină adunarea de la castel şi când o să se întoarcă oamenii de acolo; iar acum se şi uita, nerăbdătoare, dacă nu vin ; trecu repede prin grădină, pe lângă bunicul cufundat în gânduri, şi se duse în casă, ca să deretice şi să pregătească totul. Va veni bătrânul Serlovsky, şi după cum i-a şoptit feciorul său azi dimineaţă, înainte de a pleca împreună cu ceilalţi la castel, va veni s'o ceară. Astăzi va fi logodnică, iar după seceriş... sfinte dumnezeule... ah, de-ar fi odată nevasta lui ! Rămase nemişcată şi se opri din lucru, îngândurată, cu fruntea senină, iar pe buze îi înflori un zâmbet la gândul acesta atât de frumos.

La ora aceasta, tânăra domnişoară Lamminger alerga din grădina castelului în camera ei. Minunat era să te plimbi aici pe aleele presărate cu prundiş, printre tufişurile care ici şi colo se acoperiseră cu o pojghiţa de verde tânăr, sub copacii, ale căror crengi erau doldora de muguri. Dar liniştea dimprejur începu să fie turburată de gălăgioşii oaspeţi. Râsete de bărbaţi, voci groase se auzeau afară, îndărătul zidului grădinii, în faţa porţii castelului şi de jur-împrejur. Domnişoara se sperie aproape, când îşi aruncă ochii deasupra tufişurilor. Peste tot dulămi de dimie albă, peste tot numai pălării largi, negre.

Unde te uitai, mişunau chodeni, tineri, vârstnici şi sbârciţi, numai bărbaţi spătoşi, cu ochii scăpărători, cu faţa vajnică, cu părul lung şi de culoare închisă că- zându-le pe umeri. Veniseră în număr mare, din întregul ţinut al c'nodenilor, la chemarea hatmanului de ţinut. Fiecare dorea să audă cu urechile sale hotărîrea
Jela Viena, această veste îmbucurătoare. Stăteau în pâlcuri mai mari sau mai mici, după vârstă, cunoştinţe

sate. Cei mai mulţi erau din Klenec, Postrekov şi Oujezd ; până şi mai îndepărtatele Kycov, Lhota şi Po- cinovice trimiseseră pe mai toti bărbaţii. Ceata cea mai mare şi cea mai gălagioasă răsărea ca o pată albă la marginea aleei de tei, în jurul lui Brychta din Postrekov şi al lui Ecl Poznaşul.

Lângă poartă, la capătul curţii castelului, stătea îngândurat, cu părul alb, Krystof Hruby, alături de nepotul său Kozina şi de alti câţiva ţărani mai vârstnici. Toti se uitau înăuntru, spre cancelarie, unde se dusese Syka să lămurească lucrurile. Lamminger ceruse ca hotărîrea să fie cititâ în cancelarie, iar logofătul care cu câteva zile înainte se înapoiase însănătoşit, venea să aleagă pe chodenii care puteau fi primiţi în cancelarie. Dar ţăranii erau împotriva acestei măsuri.

— Dece ne-ati mai chemat ? strigau ei. Toti am înaintat jalba, toti vrem să auzim.

Vuietul şi zarva din jurul castelului amuţiră deodată şi vorba conteni până la cele mai îndepărtate pâlcuri. În poartă apăruse pletosul Syka, şi rotindu-şi cekanul ca să facă linişte, strigă cu glas puternic şi răsunător :

— Domnul hatman al ţinutului va rândui lotul cum trebue. Apropiati-vă ; cu toţii în curte!

Ca o pală de vânt care ar fi început să sufle din senin, ca un puhoi stăvilit care s'ar fi năpustit deodată din zăgaz, chodenii părăsiră pe dată locurile lor şi se revărsară ca un fluviu, prin poarta boltită, în curtea castelului; în fruntea tuturora, Brychta din Postrekov, al cărui glas răsuna pătrunzător şi în vuietul de acum. Peste puţin, curtea boierească era înţesată ; şi pretutindeni se vedeau numai dulămile albe ale chodenilor. Om lângă om, o pălărie largă lângă altă pălărie largă, ici-colo câte o căciulă, ici-colo sclipirea câte unui cekan ferecat. În fata cancelariei de la primul cat, se aflau în frunte şoltuzii, Kozina şi, ceva mai departe în spatele său, Matej Pribek, răsărind deasupra tuturora ca un stejar în mijlocul pădurii.

Toate privirile erau îndreptate spre cancelarie, de unde aveau să primească însemnata veste. Cei mai mulţi erau voioşi, căci Lamminger nu slăbise în niciun fel asigurarea vechilului vienez

şi a lui Just, nu lăsase să străbată nicio vorbuliţă în legătură cu hotărîrea curţii, pe care el o cunoştea demult. Aşteptase până când sosi de la Viena încuviinţarea ca verdictul să fie anunţat chodenilor nu la fostul lor castel din Domaz- lice, ci la castelul său din Trhanov.
În mulţime numai puţini aveau cugetul umbrit de îndoieli, dar ei nu îndrăzneau să mărturisească gândul lor celorlalţi chodeni plini de voie bună şi de încredere, însuşi „vechilul" Syka se minuna dece nici Straus şi nici oamenii trimişi la Viena nu le dăduseră nicio veste despre această hotărîre. Dar Kozina îi risipi nedumerirea, amintindu-i că dregătoriile şi boierii au mijloace mai repezi de trimitere a veştilor şi legături mai bune decât ei. îndată vor afla însă totul. Larma din curte încetase şi totuşi un zumzet de glasuri înnăbuşite se resfrângea încă de pe zidurile castelului boieresc. Apoi amuţiră mai mulţi — şi acum, iată! Un slujitor deschise o fereastră a cancelariei, una, apoi încă una, iar în cea din dreapta se ivi un om cu o perucă lungă, cârlionţată, îmbrăcat cu un surtuc negru şi ţinând în mână un sul; îndărătul lui apăru încă unul, care trecu la dreapta sa. Poartă o perucă la fel, dar surtucul îi străluceşte de fireturi. Este Hora, hatmanul de ţinut. Pălăriile largi flutură, chodenii îşi arată respectul faţă de dregătorul împărătesc şi-şi descoperă capetele. În clipa aceasta, la cealaltă fereastră, apăru Lamminger. Matej Pribek zări zâmbetul său hain când îşi îndrepta ochii cenuşii asupra marei mulţimi de chodeni, care toţi, toţi îl urau.
Linişte adâncă. Hatmanul ţinutului făcu un semn cu mâna şi anunţă că aduce hotărîrea judecăţii cu privire la jalba înaintată de chodeni, că vorbeşte în numele măriei sale împăratul şi că deaceea se cuvine ca vestirea să fie ascultată în tăcere şi cu smerenie, iar cei de faţă să aibă purtarea cuvenită. Apoi se întoarse către ajutorul său, care desfăşura diresul pentru a începe să-l citească. Kozina simţea că inima îi bate să-i spargă pieptul. Toţi ceilalţi îşi ţineau răsuflarea şi nu îndrăzneau nici să clipească.
Slujbaşul începu să citească. Diresul arăta pâra chodenilor şi alcătuirea comisiei, lucruri cunoscute de toti şi care nu puteau potoli nerăbdarea aţâţată şi arzătoare a ascultătorilor. Nimeni nu mai avea pace, fiecare voia să audă în sfârşit hotărîrea. Şi iată... acum ! Ca fulgerat de o scânteie, fiecare din adunare svâcni în clipa aceasta.
— „Privilegiile şi drepturile chodenilor sunt stinse demult, şi întrucât în anul 1668 au fost supuşi cu toată străşnicia unui *perpetuam sitentium,* adică tăcerii veşnice, iar ei, neluându-o în seamă, au cutezat să ceară din nou suszisele privilegii şi drepturi, au meritat ca pentru această îndărătnică şi îndrăzneaţă faptă să fie supuşi la gloabă grea şi la aşişderea pedeapsă. Cu toate acestea li se dă iertare, dar cu nestrămutat legământ din parte-le ca niciodată să nu se mai întrunească şi să uneltească în taină şi nici să nu mai ticluiască sau să trimită jalbe, pâre sau plân- geri în legătură cu aceste aşa-zise drepturi".
În timpul citirii se aşternuse o linişte adâncă, tot mai grea şi tot mai apăsătoare pe măsură ce înainta. Gloata părea lovită de trăznet. Ici-colo, câte unul se întorcea, nici ca să bagi de seamă, către vecinul său, dar fără a scoate o vorbă, priviri mute se încrucişau. În primul moment nu putură îngăima niciun cuvânt. Asta era cu neputinţă ! Aşa ceva să li se trimită ? Slujbaşul citi până la capăt nimicitoarea hotărîre şi tăcu o clipă. În mulţime, o linişte şi mai adâncă, până când din fundul unei inimi înşelate, jignite, răscolite, se ridică în tăcerea de plumb un glas ca de tunet:
— Asta nu-i adevărat!
întâia răbufnire de vânt înaintea furtunii. Şi pe dată se deslănţui un vuiet de strigăte, fierberea chodenilor trădaţi şi asmuţiţi. Cuvintele acelea cuprinseseră totul! Şi urletele de acum erau răspunsul dat de chodeni hatmanului de ţinut, erau încuviinţarea ce-o dădeau aceluia care strigase cuvintele. Şi acesta era Kozina. El ieşi din mulţime şi se opri în faţa ferestrei. Cu fruntea sus, cu ochii cutezători şi plini de văpăi îndreptaţi asupra hatmanului de ţinut, începu să vorbească.
îndată ce văzură aceasta, chodenii îşi domoliră glasurile şi amuţiră apoi de tot.
— Asta nu-i adevărat, nu poate fi adevărat ! strigă Kozina. Dacă ar fi adevărat ce-ati citit, dacă n'am mai avea drepturi şi îngăduiri, împăratul ar fi spus aceasta trimişilor noştri de la Viena. Dece s'a alcătuit comisia dacă drepturile noastre nu mai sunt bune ?
Lamminger tresări de parcă l-ar fi muşcat o viperă, se aplecă din fereastră, dar se retrase numaidecât, căci un strigăt îngrozitor al mulţimii de jos îl ţintui pe loc.
— Adevărat, adevărat! se auzea din această volbură vijelioasă de glasuri nedesluşite şi vrăjmaşe.

— Dar asta ne-ar fi scris-o şi ai noştri ! strigă Ecl, adresându-se chodenilor.

Trecu un timp până când se potoli puţin gălăgia şi hatmanul ţinutului putu să vorbească.

— Care din voi a înaintat jalba ? strigă el de la fereastră mulţimii de jos.

— Noi toţi! Eu ! Eu ! Toţi! răspunseră chodenii într'un singur glas.

Părea că o vijelie ridică valuri furtunoase în această mare de oameni. Ici-coîo începură să se adune pâlcuri şi cete în jurul celor mai nestăpâniţi. Dar hatmanul izbuti totuşi să mai ia odată cuvântul. El îi preveni şi-i îndemna să se liniştească, arătându-le că altminteri îşi fac numai rău, după cum spre paguba lor au fost cele ce i-au căşunat stăpânului lor, baronul de Albenreuth, atunci când au vânat fără voie în pădurile sale, când s'au împotrivit de a mai face clacă, când n'au mai vrut să plătească dările, când i-au bătut slujbaşii, ba ceva mai mult, când şi-au pierdut cu totul sărita şi l-au batjocorit într'un chip atât de nelegiuit pe prea-cinstitul lor stăpân.

Râsete grosolane din câteva gâtlejuri fură răspunsul dat hatmanului. Acesta nu-şi pierdu însă cumpătul şi strigă cu glasul mai ridicat:

— Atât de departe aţi mers, încât stăpânul vostru nu se mai simte în siguranţă printre voi şi a trebuit să ceară oaste pentru apărarea sa.

Urlete sălbatice îi întrerupseră din nou vorbirea.

— împotriva noastră ? Unde este ? Unde este oastea ?

— Oaste împotriva noastră ! Să tragă în noi! răspunse din curte o larmă turbată. Oaste împotriva noastră ! Hingherul!

În aceeaşi clipă, deasupra talazurilor acestei mări înfuriate de oameni, fulgerară cekane, întâi unul, apoi încă unul, peste puţin o pădure întreagă de cekane, care se roteau deasupra capetelor, ameninţând fereastra lui Lamminger. Dar aici nu mai era nimeni.

Lamminger se făcuse nevăzut.

— În numele măriei sale împăratul! strigă hatmanul de ţinut.

Dar trebui să repete acest strigăt şi să mai aştepte puţin până când glasul său putu să răzbată.

Oastea împotriva voastră a şi fost încuviinţată, dar trimişii voştri de la Viena au rugat la curte să nu fie trimisă.

— Cine i-a împuternicit? strigă Ecl Poznaşul.

— Au iscălit jalba vechilului vostru.

— Pehlivanul ! Nu l-am rugat noi. A fost sfăntuit!

— Sfăntuit ! Sfăntuit! strigară şi alţii din mulţime.

— E treaba voastră, dar eu vă sfătuesc cum e mai bine. Supuneti-vă, faceţi ce trebue să faceţi. E poruncă de sus ca în fata mea să vă legaţi prin jurământ fată de boierul vostru, domnul de Albenreuth, că-i veti da ascultare şi supunere de iobagi. Numai atunci veti fi iertaţi.

Nu sfârşi de vorbit, nu mai avu putinţa. Un potop de glasuri sălbatice îl buimăci până şi pe inimosul dregător.

— Mai avem încă hrisoave ! strigă Ecl Poznaşul hatmanului de la fereastră.

Iureşul chodenilor devenea tot mai vijelios.

— Nu jurăm ! Nu vrem să jurăm! Nu trebue să jurăm ! se auzira strigăte asurzitoare din puhoiul de oameni.

Şi un glas de tunet răsună deodată :

— înainte ! Pe Lomikar !

Era glasul lui Matej Pribek, şi, în clipa următoare, izbucniră în toată curtea strigăte:

— înainte ! Pe el! Pe Lomikar! Stâlciţi-l ! Ornorîţi-l !

Şi o pădure de cekane flutură deasupra capetelor. Hatmanul încercă să mai vorbească odată. Ajutorul său, tremurând de frică, se uită speriat la el şi-l rugă smerit să nu se pună în primejdie şi să-I cruţe şi pe dânsul. În spatele lor apăru Lamminger ca o stafie şi-l rugă pe hatman să-i lase pe aceşti răsvrătiti în plata domnului. Cei de jos îl văzură pe Lamminger mişcân- du-se la fereastră ; viforul de glasuri sălbatice se înteţi: şi în aceeaşi clipă Matej Pribek, Brychta din Postrekov, tânărul Serlovsky şi mulţi alţii se repeziră cu cekanele ridicate spre uşă, ca să pătrundă în castel. Dar mai înainte ca ei să fi ajuns acolo, pe treptele din fata uşii se înfipse Kozina şi în fata lui, unchiul său Krystof Hruby, şoltuzul din Drazenov. Ca să apere mai bine uşa, în dreptul căreia se afla, bătrânul se sui pe trepte alături de nepotul său Kozina, care stătea mai sus. Fata vajnică a bătrânului chodean era purpurie, iar ochii săi fulgerau. N'avea pălărie şi părul lung şi alb ca neaua îi cădea pe umeri. Clipa aceasta hotărîtoare îi dădea vigoare şi mlădiere. Se înălţă ca un flăcău, strânse cekanul în mâna dreaptă şi săgetă cu privirea ceata care năvălea spre uşă.

— Niciun pas mai departe ! strigă el.

Glasul şi înfăţişarea neînduplecată a bătrânului chodean tinturiră pe loc până şi pe Matej Pribek împreună cu cei din urma sa.
■— Ce vreţi ? striga bătrânul. Să ucideţi ? Sunteţi cho- deni sau ucigaşi ? Aşa vreţi să vă dobândiţi drepturile ?
Iar Kozina strigă:
— Stăpâniţi-vă, oamenii lui dumnezeu ! Nu s'a sfârşit încă totul. Vom afla dacă este adevărat ce ni s'a citit aici. Ne-o vor spune cei de la Viena.
— Şi avem încă dreptul la o nouă judecată ! întregi „vechilul" Syka, repezindu-se pe trepte, alături de Kozina.
.Cekanele ridicate străluceau. Se apropiară şi chodeni mai paşnici, mai chibzuiţi; cuvintele lui Kozina şi ale lui Syka găsiseră răsunet la mulţi.
— Dacă Hruby şi Kozina n'ar fi fost aici, Lomikar n'ar mai Fi în viaţă! strigă Brychta, înconjurat de sătenii săi pe care căuta să-i domolească.
— Şi ar fi linişte deapururea ! adăugă glasul cuiva.
Matej Pribek, alb la faţă, oţărit de vecinii prea potoliţi şi grijulii, îndreptă asupra lor privirile sale scăpărătoare de mânie, îşi schimonosi gura şi zise:
— Grozav aş vrea să văd cum o să vă răsplătească Lomikar pentru moleşea,la voastră.
Sgomotoşi, răcnind, întărâtaţi peste măsură, cho-denii sbucn'iră ca un roi de albine din curtea castelului. Amestecul de glasuri nestăpânite clocoti încă multă vreme în faţa conacului boieresc, şi blesteme mânioase şi îngrozitoare erau svârlite împotriva lui Lamminger; chodenii nu-l uitau însă nici pe vechilul Straus, despre care erau încredinţaţi că se lăsase sfănţuit pe socoteala lor.
Câtva timp vânzoliră furtunos această părere, spunându-şi cugetul ; din ce în ce mai înfierbântaţi, din ce în ce mai pătimaş.
Frământarea nu conteni nici după ce gloata se îm-părţi în cete mai mici şi se risipi în toate părţile, spre satele lor.
Vorbeau şi urgiseau, şi fiecare ceată ducea cu ea duşmănia şi ura împotriva stăpânului, şi pătrunzând în sate, ea creştea şi se întindea pe toate meleagurile ţinutului chodean, atât de crunt înşelat.
Furtuna de la castelul Trhanov s'a potolit. În curte, pe săli, peste tot, linişte adâncă; poarta şi toate uşile, încuiate. Bătrânul camerist Petr îşi veni în sfârşit în fire ; murise de frică până la plecarea învrăjbiţilor săteni.
Boierii se aşezară azi foarte târziu la masă, dar nu mâncară cu poftă, nici ei, nici oaspeţii lor, hatmanul de ţinut şi ajutorul său. Hatmanul îşi arătă admiraţia pentru curajul baroanei care, în acest iureş de vrăjmăşie, avusese curajul să rămână aici cu domnişoara. Doamna Lamminger nu desvălui, bineînţeles, adevărul, fiindu-i teamă de soţul ei. Acesta răspunse pentru dânsa :
— N'a vrut niciodată să mă creadă ce neam rău de oameni este acesta, şi ce sfruntat. Am vrut să aduc oaste aici, dar ea s'a rugat să nu merg atât de departe.
Tot ce-am întreprins în privinţa aceasta, a fost fără voia ei ; îmi pare rău că înalta ocârmuire n'.a binevoit să satisfacă cererea mea. Astăzi aţi văzut şi dumneavoastră, domnule hatman, că în cererile şi arătările mele am spus numai adevărul. Aici nu suntem siguri de viaţa noastră. Pe soţia şi pe fiica mea trebue să le trimit de aici, iar dacă aş pleca şi eu, ce se va întâmpla cu gospodăria mea ? Dacă acum îşi îngădue asemenea neobrăzări şi mi-au căşunat atâtea pagube, ce-ar fi dacă n'aş mai sta eu aici ? Şi dacă rămân, cine răspunde c'o să-mi mai revăd vreodată pe ai mei? ! Cred că înalta ocârmuire este datoare să mă apere. De oaste este aici neapărată nevoie. Cred că-mi daţi dreptate. Este vorba de o pildă şi de urmări. Dacă cei de aici vor fi lăsaţi să-şi facă de cap, ce se va întâmpla în alte părţi ? Nu se vor răscula oare toţi ? Acum ar ajunge o sotnie; mai târziu ar avea de furcă mai multe regimente. Ca acum treizeci de ani !
— Am crezul la început că se poate dobândi ceva cu vorbe paşnice, răspunse hatmanul Hora. Astăzi însă au întrecut măsura; autoritatea stăpânirii nu poate îngădui ca asemenea lucruri să se mai întâmple cândva.
— După părerea mea, cel mai bun lucru ar fi să li se ia capii, pe cei mai îndârjiţi uneltitori.
— Îi cunoaşteţi pe toţi ?
— În primul rând, Just din Domazlice ; dar mai primejdios este răzeşul din Oujezd, Kozina, care s'a încumetat azi să răspundă atât de sfruntat.
— Îi cunosc din arătările domniei voastre. Pe cinstea mea, un om foarte inimos ; ce iscusit a ştiut să vorbească, şi nu fără judecată.
— Tocmai deaceea este cel mai primejdios dintre toţi. Are darul vorbirii. Dacă va voi el, şi sunt sigur că va voi, totul va începe de la capăt. Dar dacă va sta la iăcoare, fierberea celorlalţi se va potoli repede.
— Poate că s'a potolit chiar azi, întâmpină hatmanul de ţinut. Nu cred să mai aibă curaj şi

îndrăzneală după ce-au auzit hotărîrea împărătească. Dar dacă ar fi să facă totuşi cea mai mică mişcare, voi cere chiar eu la Praga să vi se trimită oaste.
— Atunci peste foarte puţin timp vor zângăni aici săbii şi paloşe, răspunse Lamminger cu un zâmbet, turnând mosafirilor vin auriu într'o cupă verde de sticlă. Şi atunci n'au să mai vină dumnealor cu Dracul şi cu Moartea să înnece gârbaciul boieresc, o să le piară avântul şi n'or să mai găsească atâtea chichiţe ca să nu vină la arat.
Toţi cei de la masă înţeleseră la ce ţinteşte, şi se dumiriră ce necaz îl roade şi-l întărită pe baronul de Albenreuth, de-i aprinde ochii de ghiaţă numai când îşi aminteşte de el.

XVII

Manka Pribek făcuse casa oglindă şi pregătise cele de trebuinţă, ca la sosirea oaspeţilor totul să fie fără greş. Era bucuroasă, cânta cu voioşie un cântec vesel, iar când de afară se auzi un strigăt că se întorc ţăranii de la Trhanov, dădu fuga în bătătură. Veneau într'adevăr, şi tatăl ei era printre dânşii... dar singur. Manka nu intră numaidecât la grijă. După datină, cei de la Pocinovice trebuiau să vină la logodnă singuri, chipurile pe neaşteptate. Dar când văzu faţa tatălui, iar el îşi îndreptă ochii asupra ei, Manka fu străpunsă de o presimţire rea şi voioşia ei se înnegură. Matej Pribek era foarte îndârjit. Fiica sa nici nu îndrăzni să-I întrebe ce are, iar când bătrânul său tată îl iscodi ce ispravă au făcut, Matej îi răspunse scurt şi se duse apoi pe tăpşan, ca să nu fie nevoit să audă şi să spună ce s'a întâmplat la castelul Trhanov. Când mai târziu Manka a aflat totul de la vecini, te miri cum de n'au podidit-o lacrimile. Zădărnicită, cererea în căsătorie !
Desigur că cei din Pocinovice n'au să mai vină azi. Bunicul, părând a şti şi el ceva şi uitând de logodna şi căsătoria fetei, şedea lângă butucul necioplit, cu mâinile împreunate, cu capul în piept, şi repeta mereu cu glasul coborît:
— Steaua eu coadă ! Steaua cu coadă !
În acest timp, în livada singuratică, nepoată-sa nu-şi putea stăpâni plânsul. Dar nu erau numai lacrimi de mâhnire, ci şi de mânie. N'ar fi fost fiica lui Matej Pribek dacă în obida ei nu şi-ar fi adus aminte că vinovat de această suferinţă este boierul din Trhanov, pe care numai de blagoslovit nu-l blagoslovea. Doar o rază de bucurie o însenină, şi aceasta în clipa când pe neaşteptate apăru tânărul Serlovsky. Se .abătuse pe la ea, în grabă, ca s'o lămurească dece nu mai poate veni astăzi, cu tatăl său, şi ca să-i povestească ce s'a întâmplat. Ochii chipeşului flăcău scăpărau scântei când vorbi de viclenia lui Lamminger şi arătă cum Kozina, cu Hruby şi Syka, îi opriseră să facă seama călăilor boiereşti.
În clipele acestea, spuse el, se uitase pe sine, uitase şi fericirea care-i fusese zădărnicită.
— Abia când am plecat de la castel, mi-am adus aminte că fusesem înţeleşi să venim la voi. Dar pă-rinţilor noştri nu le era gândul la aşa ceva. „O s'o amânăm, au spus ei. Ce bucurie poate fi azi când toţi suni atât de mâniaţi!"
Manka nu răspunse nimic şi lăsă capul în piept. Flăcăul o luă de mână şi-i zise din toată inima :
— Fată dragă, cu această strângere de mână întăresc că eşti a mea în faţa lui dumnezeu. Ce nu s'a făcut azi, se va face mâine. Mie mi-ai fost hărăzită şi vom trăi ca boabele în spic.
Apoi îşi strânse ibovnica la piept. Aceasta fu logodna lor, în mijlocul grădinii, unde soarele de primăvară trezea la viaţă florile şi copacii şi unde în clipa aceasta ciocârlia le cânta un cântec de neţărmurită bucurie.
Muncile de primăvară se sfârşiseră în lunci şi pe ogoare. De data aceasta mai uşor şi mai pe îndelete, de vreme ce fiecare trudise numai pe bucata sa de pământ, fără să piardă, ca odinioară, şi chiar până anul trecut, cele mai frumoase zile pe lanurile stăpânului. Se părea că în întregul ţinut al chodenilor nu se mai face clacă şi că, după un veac nesfârşit, vechea libertate a fost redobândită prin luptă. Nimeni nu lua în seamă poruncile logofeţilor boiereşti şi ameninţările lor. Toti păreau a fi uitat cele ce le-au fost citite de hatmanul de ţinut la castelul Trhanov. Dar ei nu le uitaseră, numai că nu le luau în seamă, fiindcă nu le credeau.
Peste tot era muncă din belşug, şi totuşi mulţi răzeşi, mai ales cei mai vârstnici şi şoltuzii, plecau adesea de la casele lor, peste ţarini, deobicei în amurg, pe înnoptate. Nu spuneau unde se duc, dar femeile lor ştiau că merg să se sfătuiască cu privire la Lomikar şi la cele ce mai aveau de făcut. Nimeni însă nu-şi părăsea răzeşia atât de des ca tânărul Kozina. Uneori stătea mai târziu şi se întorcea de multe ori în toiul nopţii, iar câteodată chiar în zorii zilei. Hanka bănuia dece pleacă, dar unde, asta nu-i spunea bărbatul. Mama sa, în casa rămasă părinţilor, ştia desigur, dar s'o întrebe nu

cuteza, amintindu-şi cum o repezise atunci când o rugase să-l înduplece pe Jan. Tânăra răzeşiţă tăcea. Dar îşi făcea inimă rea, şi asta începu să se vadă pe chipul ei tânăr şi gingaş, căci pălise şi slăbea. Hanka suferea că Jan nu se mai îngrijeşte de ea şi de copii, că e stăpânit numai de chemarea şi de gândurile sale şi că în cugetul lui nu mai încape decât judecata aceea nefericită. Totuşi, odată tot s'a mai împurpurat de bucurie, într'o duminică după amiază, când Jan a stat mai mult timp cu copiii. Altădată bărbatul ei se aşeza adesea lângă copii şi zăbovea ceasuri întregi în mijlocul lor; în ultimul timp şedea însă mereu la colţul mesei, cu capul în palme şi dus pe gânduri.
Cum era să-şi închipue că în ziua aceea îşi va înălţa capul, că va aţinti ochii asupra ei şi se va uita lung la ea. E de mirare că nu s'a speriat când Jan s'a ridicat pe neaşteptate de la masă şi s'a apropiat de colţişorul unde stătea ea. Hanka a roşit însă numai în clipa când el a privit-o drept în faţă şi i-a spus îngrijorat:
— Hanka, tu eşti bolnavă. Ce ai de slăbeşti aşa ? Ai cumva jungheturi în mădulare?
— N'am nimic, nu mă doare nimic.
— Ar fi bine să te duci la mama.
— Nici ea nu cunoaşte toate leacurile, iar pe acestea cu atât mai puţin. Ştii doară.
Ochii tinerei femei se împânziră.
Kozina îşi trecu mâna peste părul ei.
— Ştiu, Hanka, că te amărăsc, dar nu mai e altă cale. N'avem încotro, este ursit de ce!-de-sus, nu ne putem întoarce, şi să dea dumnezeu să câştigăm la judecată, căci dreptatea este de partea noastră ! Şi atunci toate se vor îndrepta şi va fi mai bine decum a fost.
Şi în clipa aceasta aşa şi era. Kozina se apropie de copii, rămase cu ei şi fu numai al lor. Iar Hanka putu să râdă din nou. În jurul ei se înseninase totul.
În schimb se sperie în ziua următoare.
Pe înserate, când era singură de tot în casă, intră în odaie un om ciudat, ameninţând cu băţul pe bătrânul câine-lup care se repezea cu furie la el. Omuleţul nu era înalt, ci pirpiriu, îmbrăcat ca un târgoveţ, cu col- ţuni negri şi conduri prăfuiţi, cu catarame mari. Oasele fălcilor îi erau ieşite înafară, nasul turtit, iar ochii negri, şireţi, îi umblau de colo până colo, de parcă ar fi vrut să iscodească fotul cu deamănuntul.
Hanka se sperie de el, dar îndeosebi nu-i plăcea înfăţişarea lui. Străinul întrebă de răzeş. Ea îi răspunse că e plecat. La întrebarea sa, unde a plecat, ea îi răspunse că nu ştie.
— Când se va întoarce acasă, spune-i surată, că a venit cineva din Domazlice şi să treacă pe la Syka, dar neapărat!
Apoi plecă. Tânăra Kozina ieşi după el şi-l urmări cu privirea, ca să vadă dacă se mai opreşte şi la alţii sau dacă se duce numai acolo unde a spus. Străinul nu se opri nicăieri şi se duse cu paşi siguri, ca unul care cunoaşte bine locul, deadreptul la primărie.
Ce-o fi vrând ? Desigur iarăşi ceva cu afurisita de judecată. N'o fi cumva aţâţătorul .acela de Just ? Ba da, de bună seamă. Abia s'a întors de la Viena şi iar ar vrea s'o ia de la capăt.
Hanka aşteptă cu nerăbdare pe bărbatul ei. Îi trecu prin gând ca la venire să-i tăinuiască cine a fost să-l caute. Dar Kozina nu se întoarse acasă. În schimb, la tânăra răzeşiţă se înfiinţă pe înnoptate un alt oaspe, Dorla Rehurek, femeia cimpoierului Jiskra Rehurek. Venea să se jeluiască de bărbatul ei. Plecase de patrusprezece zile, şi Dorla n'avea nicio veste despre el. La plecare spusese că se va întoarce peste o săptămână, dar poate şi ceva mai târziu, ca Dorla să nu-şi facă griji. Că pleacă la Praga cu o grabnică solie. Cu ce fel de solie şi la cine, n'a vrut să spună în ruptul capului, nici măcar tatălui său. Bani i-a lăsat Dorlei deajuns ca să aibă pentru trai, dar i s'au mai trimis de la Syka şi din alte părţi.
În starea ei, tânăra femeie a cimpoierului era deosebit de sperioasă şi mereu cu frica în sân, îşi făcea inimă rea din toate gândurile care o străbăteau, şi venise la prietena ei de pe vremuri ca să se plângă şi s'o întrebe dacă nu cumva ştie ceva despre Jiskra care plecase desigur din îndemnul lui Kozina. La chemarea altuia n'ar fi făcut un pas în clipele acestea. Dar Hanka nu-i putu spune Dorlei nimic îmbucurător, deoarece nici nu ştiuse că Jiskra era plecat de atâta vreme. O asigură că răzeşul nu-i pomenise nimic despre asta şi se văietă apoi la rândul ei că e a cincea roată la căruţă şi că toată ziulica tremură de frică din pricina bărbatului ei, căruia judecata aceasta cu boierul o să-i mănânce zilele.
După ce plecă Dorla, tânăra răzeşiţă nu se culcă, cu toate că se făcuse foarte târziu. Nu-i ardea de dormit. îşi aştepta bărbatul. Şi el nu mai venea ! Cu siguranţă că pe drum a aflat de sosirea acelui om din Domazlice, şi acum stau de vorbă la Syka. Copiii şi argaţii dormeau. În toată răzeşia, linişte şi

pace. Răzeşiţă, pe ghimpi, se uita afară în noaptea neagră. Acum se întoarse, îşi lua broboada şi se găti să plece, ca să se încredinţeze dacă bărbaţii sunt la şoltuz cu târgoveţul acela ; în clipa aceasta auzi paşii lui Jan.
El se miră: că Hanka nu doarme încă. Ea îi spuse că are să-i dea o veste.
— Ştiu, răspunse el.
— Cine era ? Strungarul acela de la oraş ?
— Da, Just. S'a înapoiat de la Viena.
— Şi ce-a vrut ? Să trimiteţi alţi oameni la Viena ?
— Măi, da isteaţă mai eşti! Aşa este, dar ce-are a face? Şi-a adus aminte prea târziu. Noi i-am trimis mai de demult.
Hanka se minună.
— Au trecut multe zile de atunci. Nimeni nu ştie de această nouă deputăţie. Au plecat la Viena prin Bavaria, ca să nu fie opriţi pe drum.
— Deaceea ai umblat toate nopţile!
— Da, acum pot să-ţi spun. Oamenii noştri au şi ajuns la Viena şi de bună seamă au şi fost la curte. Iar azi am aflat cum ne-a păcălit domnul Lomikar şi cum l-a sfântuit pe vechilul nostru, oa să ne lase cu treaba nefăcută tocmai când era gata să ieşim la uscat. Ticălosul! Iar hoţomanul acela din Viena i-a dus de nas pe ai noştri, spunându-le să aibă răbdare că de! o treabă ca asta merge încet. Dar bănuţii noştri i-a luat.
— Şi Just e mai breaz ?
— Poate că nu. Poate că-i şi el un pehlivan. Nu avem încredere într'însul. Dar ce are a face ? Mergem şi fără el. Azi însă a avut omul dreptate când a spus că nu trebue să mai facem nicio şotie stăpânirii. Şi că o mare greşeală au fost încăierările cu aprodul şi tevatura aceea cu mascaralele. Astea ne-au făcut un mare rău la curte. A spus-o şi hatmanul ţinutului. Dar acum s'au liniştit toţi; numai de-ar tine-o aşa.
— Şi ce face Jiskra la Praga ? întrebă Hanka, amiin- tindu-şi deodată de Dorla.
—- La Praga ? Jiskra ? Nu e acolo şi nici n'a fost. E la Viena şi-l aşteptăm în fiecare zi, în fiecare ceas.
Kozina n'avu nevoie să-i spună nevestei sale că Jiskra minţise, ca să ascundă adevărata ţintă a drumului său. Îi arătă doar că, la cererea lor, cimpoierul, cu noua deputăţie, plecase la Viena pe o cale ocolită, şi că se va întoarce pe drumul obişnuit. Chodenii făcuseră acest ocol din pricina lui Lamminger, ca el să nu afle de plecarea lor şi să nu le pună vreo piedică sau chiar să-i oprească de a pleca. Jiskra mai avea sarcina să vină cât mai repede cu ştirea cum a fost primită deputăţia. În veştile scrise, care rândul trecut ajunseseră la ei eu mare întârziere sau se pierduseră pe drum, nu voiau să se mai încreadă. În schimb un cim- poier, şi încă unul atât de vesel şi de desghetat ca Jiskra Rehurek, era mai sigur la drum.
Kozina se pregăti de culcare. Hanka îl mai reţinu totuşi cu întrebarea, unde a rămas oacheşul acela de Just, şi adăugă că nu-i plăcuse deloc, ba că aproape se şi temuse de el.
— A spus că pleacă, că vrea să se facă nevăzut, pentru câtva timp, până când se va sfârşi judecata noastră. Se teme de Lomikar.
— Zău?
— Poate. Şi o să fie mai bine dacă o să se ţină de cuvânt. Dacă l-ar prinde, negreşit că ar da totul în vileag, ca să-şi scape pielea. Auzi, Hanka ? izbucni deodată tânărul răzeş, trecând repede la fereastră.
Luna strălucea, şi în lumina ei părea că afară se mişcă o umbră. Bătaia la poartă se auzi încă odată. Kozina ieşi repede din odaie şi se întoarse peste puţin cu oaspele. îndată ce-l zări, răzeşiţa scoase un strigăt înnăbuşit:
— Jiskra!
•— Da, Jiskra, Hanka, dar flămând ca un lup ; ai o bucată de pâine ? Am umblat toată ziua şi toată noaptea, zise cimpoierul, aşezându-se pe laviţa pe care-şi pusese cimpoiul.
îşi întinse picioarele ostenite şi oftă adânc.
— Am sburat ca vântul, îi zise el lui Kozina. Dar tu ai vrea desigur... Merge strună, totul de minune. Ai noştri au fost la curte şi au făcut treabă bună. încă nu s'a sfârşit totul, nici pomeneală de cele ce ne-au citit ăia la castelul Trhanov. împăratul trimite pâră la Praga, ca să fie cercetată încă odată de cei de-acolo.
— Măre ! exclamă Kozina, svârlindu-şi de bucurie braţele în sus.
Şi se porni pe întrebări, la care dintru întâi Jiskra nu răspunse, căci înfuleca lacom pâine cu unt şi lapte. Dar după ce-şi astâmpără foamea, vorbi cu atât mai mult. Erau amănunte despre călătorie, despre deputăţie, despre primirea ei la curte, despre oboselile grabnicului drum de la întoarcere ; dar ce era mai de seamă, spusese din capul locului : că judecata nu s'a sfârşit, că pâra chodenilor a fost înaintată la Praga pentru a fi cercetată şi judecată din nou.
Kozina ar fi stat până în zori să tot vorbească, dar

Hanka băgă de seamă că Jiskra e obosit şi că are nevoie de odihnă. Tânărul răzeş îi oferi un culcuş. Dar cimpoierul nu voi să audă de aşa ceva.

— Mă duc acasă ; aş vrea s'o văd pe Dorla.

Auzi cu plăcere vestea pe care i-o dete Hanka, că Dorla e sănătoasă şi că în seara aceea a fost la ea.

— Asta înseamnă că barza n'a dat încă pe la noi, zise el voios. Pe drum mă gândeam c'o să mă aşez lângă leagăn.

— Acum o să poţi aştepta barza acasă:.

Jiskra îşi luă cimpoiul în spinare, strânse mâna prietenului şi ieşi grăbit din ograda lui Kozina. Luna se apleca spre apus; la răsărit, un rotocol albastru vestea revărsatul zorilor. Era răcoare ; sufla un vânt rece. Jiskra era plin de bucurie, şi parcă întărit de puteri noi, zorea spre căsuţa sa singuratică. Satul şi toate dimprejur erau cufundate încă în tăcere adâncă. Iată casa în care s'a născut, iat-o la marginea pădurii înnegurate ! E iarăşi a lui, va sta iarăşi în ea. Ce dor îi fusese de dânsa în marele oraş şi pe drum ! Dorla doarme. Ce-o să mai strige când o să bată la uşă. când o s'o cheme ! Jiskra se opri pe loc. Ce e asta? Se înşeală? îşi urmă drumul pe poteca înrourată. Iată-l ajuns în preajma casei... şi iarăşi! Plânsul acela ! Scâncete ! Ţipete de copil şi scâncete! Din casa aceea, din casa sa, nu zău !

Jiskra făcu o săritură eă-i de mirare cum nu-i căzuse cimpoiul de pe spinare; în aceeaşi clipă, o femeie ieşi în fugă din casă şi alergă cu un ulcior în mână la fântâna din fund. Era mama Dorlei. Zărindu-şi ginerele, strigă :

— Vino repede ! Ai un flăcău!

Nu era nevoie să-l îndemne. Jiskra uitase lungul şi obositorul său drum. înviorat, de parcă s'ar fi scăldat în roua unei zile de primăvară, el alergă repede, fericit, spre casă, şi atât de mişcat era de minunata vestire, încât abia putu găsi ivărul uşii care dădea în odaie, în clipa când mult doritul său urmaş îl primi cu întâiele sale scâncete

.Ce mult îi dorise Ilanka Dorlei ca bărbatul ei să se întoarcă acasă ! Auzise mai înainte de jeluirile ei şi o compătimise din toată inima. Şi acum deodată, pe nepusă masă, o lovea şi pe ea o asemenea mâhnire. Kozina pleacă. Afurisita aceea de judecată ! Tânărul răzeş se pregăteşte şi e gata de plecare, chibzueşte şi hotărăşte ce mai este de făcut la răzeşie. Iar bătrâna, mamă-sa, parcă feciorul ei s'ar duce la plimbare ! Ba e şi bucuroasă ; cică e o cinste pentru el, că se va întoarce peste câteva zile, peste o săptămână, peste două cel mai târziu, şi că acesta este negreşit ultimul drum.
Ultimul drum ! Numai să dea dumnezeu !
Jiskra adusese veşti bune şi adevărate. îndată după venirea sa, chodenii primiră de la dregătoria de ţinut din Plzen o înştiinţare din Viena, precum că pâra lor fusese înaintată Curţii de Apel, şi totodată ordinul că înafară de deputăţia trimisă, chodenii să aleagă şapte bărbaţi vrednici şi de nădejde, oameni de încredere, care să meargă la această judecată din Praga, pentru hotărîrea definitivă a pricinii.
— Of, dece l-au ales şi pe Kozina ! se tângui Hanka în sinea ei. Dece a primit ?
Şi cu câtă grabă a primit! La Viena nu voise să plece, dar la Praga, da ; acolo nu trebuia să ştie nemţeşte ; acolo putea să vorbească, să se apere şi să dobândească drepturile încălcate. Vestea adusă de Jiskra şi înştiinţarea aceasta a dregătoriei îl bucurau. Pe el, ca şi pe toţi oamenii din ţinutul chodenilor, unde fiecare era acum încredinţat că ceeace li se citise la castelul Trhanov nu era adevărat, că totul fusese ticluit şi că drept a vorbit Kozina în faţa hatmanului de ţinut. Cei de acolo socotiseră că au sfârşit cu ei, ba îi mai şi ameninţaseră cu pedepse ! Deaceea s'au grăbit boierii şi au cerut pe loc jurământul de supunere şi de iobăgie. Acum toiul începea de la capăt la Curtea de Apel ! Ce-o mai fi spunând acum Lomikar ? N'o fi desigur prea bucuros că s'a purtat atât de rău cu ţăranii. Dar acum totul se va hotărî pentru totdeauna. Trimişii vor aduce de la Praga, cu ajutorul lui dumnezeu, o altă hotărîre. Toţi se bucurau că pleacă, şi aşteptau cu încredere hotărîrea Curţii.
Kozina era liniştit, cu cugetul înseninat, plin de nădejde. Numai în ziua de dinaintea plecării îl cuprinse neliniştea. Dimineaţa şi-o petrecu la

bătrânul unchi din Drazenov, viitorul său tovarăş de drum. După amiază rămase acasă. Hanka îi pregătea totul pentru plecare, tăcută, tristă. Nimic, nici chiar ţesutul nu-i ieşea cu spor ; ba uita una, ba greşea alta. Seara, Kozina mai dete o fugă până la Syka, şi împreună se duseră la Matej Pribek.

II găsiră acasă; şedea lângă butucul de lemn şi îmbuca. Vecinii se aşezară lângă el pe scaune şi chibzuitul Syka aduse vorba de apropiata călătorie la Praga, arătând că de astădată ea va ieşi poate mai bine.

— De bună seamă ca la Viena, îl întrerupse Pribek.

Vorbise ritos şi nu fără batjocură.

— Atunci a fost cu totul altceva, dar încăierările şi pozna aceea de lăsata secului...

— Aşa ? zise Pribek. Iată că v'am ascultat şi am tăcut ca şoarecii; nicio mişcare n'am mai făcut. Să vedem acum.

— Tocmai deaceea am venit la tine, cu rugămintea să mai răbdaţi, şi în timpul acesta să tăceţi şi să aşteptaţi, zise Kozina. Făgădueşte-ne asta, Matej.

— Hm, aţi venit la mine fiindcă în mintea voastră capul relelor eu sunt, dar eu nu mă mişc dacă sunt lăsat în pace. Să vedem ce ispravă o să faceţi voi. Însă una vă spun : dacă boierii se dau la noi, bătut nu mă las. Altminteri, cum v'am spus, aveţi cuvântul meu. Să vedem cu ce-o să vă întoarceţi voi. Noroc bun !

Şi strânse mâinile celor doi bărbaţi.

— Pribek, ţi-ai dat cuvântul, zise Kozina, ieşind cu Syka din ograda lui Matej. Acum sunt mai liniştit!

•Seara rămase acasă, la nevastă şi copii. Veni şi bătrâna sa mamă şi zăbovi în mijlocul lor.

După aceea Hanka nu putu să adoarmă şi se închină vreme îndelungată. Nici deşteptarea nu fu plăcută. Femeia avea inima cât un purice. Pleacă numai pentru o săptămână, pentru patrusprezece zile, nu i se poate întâmpla nimic, şi totuşi I Când se trezi femeia, Jan era demult în picioare şi undeva afară. Trecea prin stauluri, se ducea la cai, se mai uita odată la toate; apoi ieşi din ogradă şi se duse în grădină.

Era în luna lui Cireşar, disdedimineaţă.

Iarba şi florile sclipeau de rouă ; în aerul proaspăt ciripeau păsărelele. Tânărul răzeş se opri fără să-şi dea seama şi roti ochii peste ţinutul muntos unde se născuse. La stânga, pe muntele Dub, străluceau în zorile rumene creştetele dumbrăvilor de stejari; drept în fată bătea în siniliu marele codru întunecos Dmout, dincolo, Zelenov, în fata lui, Havlovice, lângă el, pădurea Hamr; îndărătul codrului Dmout se vedeau piscurile vinete ale lanţului Osek, împrejur, dealuri, înălţimi şi munţi împânziţi cu întinsele păduri libere, odinioară ale chodenilor.

Răzeşul îşi purtă privirea împrejur, până când ajunse la văluroasele ogoare de grâne dindărătul răzeşiei şi un suspin se desprinse din pieptul lui puternic. Când Kozina se întoarse, tăcut şi îngândurat, în casa sa, o găsi acolo pe mama lui şi copiii sculaţi. Abia în clipa aceasta simţi eu adevărat greul despărţirii. Şi copleşit de el, uită lupta cea mare, ţinta sa, pricina pentru care pleca ; inima îi era numai la copii. Îi aminti lui Pavlik să fie cuminte, mângâie părul de aur al micuţei Hanalka şi răspunse zâmbind la întrebările ei copilăreşti despre Praga, de care auzise atât de multe în ultima vreme.

Syka intră, gata de plecare.

Acum nu mai putea fi vorba de nicio amânare. Hanka se duse să aducă bărbatului ei cea mai bună dulamă, pe care el o îmbrăcă îndată. Doară avea să se înfăţişeze înaintea boierilor. Era dulama lui de mire, din a cărei singură cheotoare atârnau două cordeluţe lungi, o amintire dragă de la nuntă, darul pe care i-l făcuse Hanka, ca mireasă

Stăteau în jurul mesei, când intră unchiul din Dra-

[1] **După căsătorie, aceste cordeluţe erau purtate de bărbatul însurat „cât** trjTip **mai era o sdreanţă din dulamă în jurul lor".**

zenov cu părul său alb, gata şi el de drum. Venea să-şi ia rămas bun.

— Sunt om bătrân şi cine ştie ce se va întâmpla. Am vrut să te mai văd odată, soră, pe tine, Hanka, şi copiii. Rămâneţi cu bine !

Hanka începu să plângă. Bătrâna Kozina strânse în iăcere mâna fratelui ei şi se uită cu ochii înceţoşaţi la faţa sa. Buzele şi bărbia îi tremurau. Apoi, când se apropie de feciorul ei şi îi ură să plece cu dumnezeu, o podidiră lacrimile. II stropi cu apă sfinţită şi-l bine- cuvântă cu semnul crucii. Hanka îl umezi cu lacrimile ei. El o molcomi şi-i spuse zâmbind că nu pleacă pentru totdeauna, dar când se aplecă la copii şi-i sărută pentru cea din urmă oară, îl gâtui emoţia.

După ce bărbaţii ieşiră din casă, veni în fugă şi Jiskra Rehurek, ca să-şi ia rămas bun de la prietenul său, azi şi naş al micului său Jiricika. împreună cu femeile şi copiii, el însoţi pe Jan până

în faţa ogrăzii răzeşiei, unde se afla chervanul ce fusese scos din curte. Acolo aşteptau şi vecinii, ca să le strângă mâna şi să-i binecuvânteze pentru sarcina pe care o primiseră.

Apoi drumeţii plecară. Kozina îşi întorcea mereu capul, chiar şi atunci când nu-şi mai putea vedea femeia înlăcrimată şi copiii, el tot se mai întorcea cu faţa întunecată, câtă vreme mai putea vedea iubitul său Oujezd. însoţitorii săi erau duşi pe gânduri şi nu scoaseră la început niciun cuvânt. Plecaseră la un drum greu, care avea să hotărască totul. Abia când ajunseră la Domazlice începură să vorbească, căci acolo îi aşteptau ceilalţi oameni de încredere aleşi: Jiry Pec din Chodov, Nemec din Mrakov, sireapul Brychta din Postrekov şi veselul Adam Ecl, Poznaşul, diin Klenec. Toţi şapte luară loc în chervan şi fără zăbavă porniră pe drumul spre Praga.

După o bucată de drum, îi ajunse din urmă rădvanul boieresc, tras de patru murgi în frumoase şi bogate hamuri. În urma acestei trăsuri venea alta, în care erau slugile boiereşti. Patru argaţi călări încheiau şirul. Când rădvanul se apropie, Kozina se ridică în picioare, ca să vadă mai bine cine e înăuntru. În aceeaşi clipă, perdeaua de la prima trăsură fu trasă la o parte şi în ferestruie apăru faţa pistruiată a unui boier cu perucă lungă. Ochii tânărului răzeş se încrucişară cu privirea rece şi totuşi iscoditoare a lui Lamminger. Kozina o înfruntă. Capul boierului dispăru. Dar perdeluţa fu trasă din nou la o parte şi în ferestruie chodenii zăriră chipul drăgălaş al fiicei mai mici a lui Lamminger.

— O fi luat destul aur cu el ? spuse în treacăt Pec din Chodov.

— Ar fi mai bine dacă i s'ar rupe trăsura pe drum ! zise Brvchta, aruncându-şi ca toţi ceilalţi privirea scăpărătoare, încruntată şi duşmănoasă în urma rădva- nului boieresc care se îndrepta deasemenea spre Praga.

Inafară de „vechilul" Syka, niciunul dintre chodenii trimişi nu mai fusese la Praga, şi deaceea nu mică le-a fost uimirea când au ajuns în cetatea de scaun. Ce era oraşul lor (Domazlice) faţă de această mare de case şi de uliţe! Ce erau cele mai mari întruniri sărbătoreşti de la ei şi chiar serbările bisericeşti din ţinutul lor'muntos, faţă de acest şuvoi necontenit de oameni, şi încă în zi de lucru ! Cel mai puţin covârşit de această privelişte era Kozina. El se uita, se minuna, dar n'avea liniştea trebuincioasă, şi deaceea nimic nu-i ţintuia mai mult timp luarea-aminte. Se gândea numai la treaba pentru care veniseră, dar mai ales la oame- nii din cealaltă deputăţie, care fuseseră trimişi în taină, cu Jiskra, la Viena, şi care acum veniseră şi ei la Praga, ca să se înfăţişeze odată cu cei şapte la Curtea de Apel.

Peste puţin se întâlniră cu ei. Din prima deputăţie, care se înapoiase acasă câteva zile după ce hatmanul de ţinut citise în curtea castelului din Trhanov întâia hotărîre a judecăţii, nu mai rămăsese acolo decât Paj- dar din Pocinovice. Acesta şi ceilalţi doi arătară ce-au făcut la Viena şi că, înafară de chemarea la Curtea de Apel, mai izbutiseră să găsească un foarte bun vechil, un om de obârşie nobilă, pe domnul Tunkl de Brnicka. Acesta vorbea în limba lor şi gândea ca şi ei, deoarece şi neamul său avusese de suferit de pe urma războiului de treizeci de ani, luându-i-se de către stăpânire toate moşiile, astfel că nu mai rămăsese decât cu pitacul de boierie. Ştia totul despre chodeni, le cunoştea trecutul, şi le arătase un hronic latinesc, în care scria despre ei cum au păzit hotarele şi ce drepturi au avut. După ce i-au povestit şi ei totul, şi mai ales despre hrisoavele dosite, şi l-au întrebat dacă nu cumva sunt învechite, domnul Tunkl a început să râdă şi i-a încredinţat că asemenea drepturi nu se sting niciodată.

— Numai de n'ar fi şi el ca acel Straus din Viena, întâmpină Hruby.

— Nu, acum nu ne mai poate înşela nimeni. Suntem cu un picior în faţa judecăţii şi trebue să ne apărăm singuri, răspunse Kozina. Şi dreptatea este de partea noastră ! urmă el cu aceeaşi încredere nesdruncinată şi cu aceeaşi convingere că pâra lor este dreaptă şi întemeiată.

II aşteptau cu nerăbdare pe domnul Tunkl, nobilul lor vechil scăpătat, care în urma înţelegerii trebuia să sosească dintr'o clipă într'alta. Chodenii ar fi vrut să se sfătuiască cu el, ce şi cum să facă în faţa judecătorilor, dar trebuiră să meargă la judecată înainte de a-l fi văzut pe domnul Tunkl. Disdedimineaţă se duseră cu toţii la Hradcianv. Când păşiră aici prin curtea palatului domnesc şi-şi purtară ochii, plini de uimire, de jur-împrejur, căruntul Hruby din Drazenov se opri deodată, arătă cu ce- kanul şi zise :

— Aici au stat stăpânii noştri, craii, şi numai ei ne porunceau. Ei erau singura noastră oblăduire.

— Şi s'au purtat altfel decât acest asupritor din Trhanov, adăugă Brycht'a din Postrekov.

Intrară în catedrala sfântului Vit, la liturghie, şi apoi aşteptară în faţa casei de peste drum, în. care se ţineau adunările Curţii de Apel. Nemec din Mrakov şi Pec din Chodov tăceau ; Praga, palatul regal şi totul dimprejur îi ameţiseră. Kozina era înfrigurat de încordarea şi aşteptarea celor ce-aveau să urmeze. Vorbea puţin ; totuşi, privirile sale rătăceau nestatornic de colo până colo, observând totul şi aşteptând cu nerăbdare pe judecători. Brychta din Postrekov înfigea vârful cekanului său în caldarâm. Cu glas scăzut, Ecl aduse vorba despre acesta şi povesti o snoavă plină de duh, dar nu râse nimeni, şi Poznaşul se lipsi de a mai face glume. Nu le era aminte de aşa ceva. Cei mai neliniştiţi erau bătrânul Hruby şi pletosul Syka, „vechilul", care se cufundaseră într'o convorbire serioasă.

Minut după minut trecea. Tot felul de oameni, ostaşi, slujitori, lachei îmblăniţi treceau încoace şi încolo sau apăreau printr'o uşă şi dispăreau printr'alta. Câţiva boieri, în surtucuri negre cu poalele ţepene, colţuni negri şi conduri cu catarame, trecură pe lângă chodeni.

„Aceştia sunt", îşi spuseră ei, uitându-se cu luare-aminte la chipurile aspre şi întunecate ale acestor bărbaţi, în care vedeau pe ajutorii de judecători ai Curţii de Apel.

Apoi sosiră huruind câteva căleşti, cu slujitori pe capră şi pe scara din spatele trăsurii. Toţi cei din jur se plecară adânc în faţa boierilor care coborau din căleşti, şi mai ales în faţa aceluia despre care „vechilul" Syka era încredinţat că este contele de Sternberk, mai- marele Curţii de Apel.

Abia după mai bine de un ceas veni un slujitor să-i cheme pe chodeni şi-i conduse prin săli largi într'o încăpere luminoasă şi simplă, în care se aflau numai câteva mobile.

Aici se aşezară pe jeţuri de lemn şi, lăsaţi singuri, mai aşteptară un timp oarecare, până când se deschise uşa care dădea în încăperea vecină, şi un om lung şi uscăţiv, care apăru în pragul ei, îmbrăcat în surtuc negru, strigă tare şi desluşit:

— Jiry Pec, şoltuz al chodenilor, să intre !

Toţi tresăriră, toţi rămaseră uimiţi. Se aşteptaseră că vor fi chemaţi toţi odată.

— Oho ! exclamă Syka cu glasul scăzut, întorcân- du-se spre Kozina. Ce-o mai fi şi asta ?

Când îşi aruncă privirea prin încăpere, zări un slujbaş al Curţii, care intrase nevăzut de nimeni şi stătea acum mut, cu faţa încruntată, în mijlocul lor. Venise de bună seamă să asculte ce vorbesc şi să-i prive- gheze ! După Pec, care se întoarse curând, fu chemai Nemec din Mrakov.

— Ce-au vrut ? întrebă Brychta pe şoltuzul chodean.

— M'au întrebat de bătăi şi de alaiul din ziua de lăsata secului.

— Destul! se auzi un glas adânc, ca din pământ.

Toţi se uitară la omul acela roşcovan care ridicase degetul arătător al mâinii drepte şi-i sfredelea pe toti cu o privire tăioasă. După Nemec intră Iakub Brychta, după Brychta se duse Poznaşul din Klenec, apoi bătrânul Krystof Hruby, şi după el fu strigat nepotul său.

Kozina se ridică sprinten, şi, cu paşi repezi, de parcă s'ar fi zorit să ajungă mai degrabă, se duse în încăperea de alături. Fata îi era roşie de turburare. După ce trecu pragul, rămase o clipă locului, înmărmurit de neobişnuita privelişte. În fata lui se aflau judecătorii, boieri în surtucuri negre, cu peruci lungi, ai căror cârlionţi le cădeau pe umeri şi pe spate. La mijloc, pe un jilţ ma> ridicat, mai-marele Curţii de Apel, contele Vaclav Voj- tech de Sternberk, un domn în vârstă, cu trăsături aspre; la dreapta lui, pe banca boierilor : contele Max Norbert Kolovrat Krakovsky, un om cu fata nobilă, contele Ferdinand Oktavian de Vrbna şi contele Jan Vaclav Vratislav de Mitrovic, numit de curând judecător. La stânga mai-marelui curţii, pe banca cavalerilor : Daniel **Vaclav** Mirabel de Freyhof şi cavalerul Frantisek Mikulas Asterle de Astfefd. Ceva mai încolo, pe banca învăţaţilor şedeau Jan Kristiah Parou- bek, Gabriel Marius, Jan Michal Knecht şi Petr Bi- relly, doctori în ştiinţa Legilor. În apropierea lor, cu o **pană** în mână, Jan Kupec, secretarul ceh, cu o perucă uriaşă pe cap şi cu ochelarii pe nas. Toti şedeau îndărătul unor mese negre, acoperite cu aba verde, pe care se aflau călimări pline, pene de gâscă, hârtie şi condici. Toti îşi îndreptau privirile asupra tânărului şi arătosului chodean, care intrase cu atâta siguranţă. îndeosebi un boier care, fără îndoială, nu era judecător, **căci** stătea la o parte, se uita cu toată luarea-aminte la el. Kozina văzu aceasta, dar nu bănui că omul care nu-! slăbea, din ochi, era apărătorul vrăjmaşului său, vechilul lui Lamminger. Tacrinul începu.

Boierii ascultau, uitându-se la mai-marele Curţii şi la Kozina. Unii îşi ţineau însă capetele aplecate, de parcă nici nu s'ar fi sinchisit de toate acestea, iar unul de pe banca învăţaţilor, Jan Kristian Paroubek, care se uita puţin chiorîş, se juca tot

timpul cu un cuţit lung de cancelarie, încercându-i tăişul cu degetul cel mare şi strâmbându-şi gura largă.
Chiar de la prima întrebare, tânărul răzeş fu destul de uimit că-l cercetau pentru asemenea lucruri şi că le cunoşteau atât de bine. Il descoseau cu privire la abaterile care se săvârşiseră în ţinutul chodenilor şi pe care el însuşi se străduise atât de mult, dar fără folos, să le stăvilească: bătăile cu pădurarii şi cu po- teraşii pădurilor, ciocnirea cu muşchetarii stăpânirii şi altele. Kozina răspunse că n'a fost nicăieri de faţă şi ruga să se ia aminte că asemenea lucruri se întâmplă la toate moşiile boiereşti şi că dacă toţi boierii ar veni la Praga să se judece pentru ele, înalţii judecători n'ar mai avea o clipă de răgaz.
Avocatul lui Lamminger făcu o mişcare grefierului Kupec, care scria întrebările şi răspunsurile, se uită la Kozina, doctorul în ştiinţa legilor Jan Paroubek, mângâind cuţitul ascuţit, îşi întinse atât de mult gura spre urechea stângă, încât i se adunară acolo toate sbârci- turile.
Kozina urmă totuşi să vorbească şi arătă că faptele săvârşite de consătenii săi se trăgeau din aceea că oamenii erau încredinţaţi de dreptatea lor, că auziseră de buna primire pe care o întâmpinaseră trimişii lor la Viena şi că Straus dăduse în toate răvaşele sale asigurarea că vor ieşi biruitori. Când spuse aceasta, contele Koiovrat îşi înălţă fruntea plecată şi se uită la vecinul său, contele Vratislav care, în semn că-l înţelege, dădu de câteva ori din cap.
Mai-marele Curţii îl mustră însă pe Kozina cu as- prime şi spuse că chodenii, în urma celor văzute, s'au purtat ca nişte răzvrătiţi faţă de boierul lor, iar el, zisul Kozina, să-şi dea seama despre ce este vorba aici şi să fie mai aşezat, cu deosebire el care s'a făcut vinovat de fapte mai apăsătoare. Şi urmă întrebare după întrebare : încăierarea de sub bătrânul tei de pe hat, hrisoavele pe care le-a tăinuit şi le tăinueşte încă la răzeşia sa, cuvântările sale sfruntate cu care asmute pe alţii, şi alăturarea sa la alaiul de lăsata secului pentru batjocorirea boierului.
Tânărul chodean fu cuprins de mânie. Atâtea asu- priri, atâtea jafuri, şi acum mai veneau şi cu asemenea învinuiri ! Toate acestea le strecurase Lamminger, nici vorbă ! După toate nelegiuirile pe care i le făcuse lui şi tuturor celorlalţi, voia să mai fie şi pedepsiţi ! Nici de minciuni nu se sfieşte ! Kozina se stăpâni totuşi în faţa judecătorilor. Dar frământarea sa lăuntrică îl făcu să ridice glasul când începu să vorbească în apărarea sa şi a consătenilor săi. Nu tăgădui nimic din cele întâmplate sub bătrânul tei, se întemeie pe drepturile neamului său şi pe vechile hrisoave care le fuseseră hărăzite de crai, şi arătă că este o datorie a fiecărui chodean să le apere.
— Strămoşii noştri au fost slobozi şi slobozenie cerem şi noi, aşa cum stă scris în hrisoavele noastre. Fără nicio vină am fost făcuţi iobagi. Cinstiţi boieri ! Ce-aţi spune, înălţimile voastre, dacă fără nicio vină aţi fi făcuţi ţărani!
Toti se uitau acum la tânărul chodean. Unii aveau privirea încruntată, alţii păreau nedumeriţi, iar doctorul Paroubek, lăsând o clipă cuţitul din mână, făcu o strâmbătură şi se uită cu coada ochiului la neînfricatul apărător al drepturilor chodene.
Cei din sala de .aşteptare se mirau că-l ţin pe Kozina atât de mult. Când se întoarse în sfârşit, era roşu la faţă, ochii îi scânteiau, iar pe frunte îi sclipeau mici broboane de sudoare. Aşezându-se lângă Syka, scutură braţul cu mânie. Nu rosti niciun cuvânt, dar se putea vedea că e răscolit până în adâncuri. După el îl chemară pe Syka, apoi pe Paj dar din Pocinovice şi în urmă pe ceilalţi câţiva. Niciunul însă, înafară de Syka, nu rămase acolo atât de mult ca tânărul Kozina.
Toţi răsuflară uşuraţi când slujbaşul în surtuc negru, apărând din nou, îi vesti că pot pleca.
Când ajunseră în curte, soarele trecuse de nămiezi.
Buimăciţi, chodenii coborîră dealul Hradciany şi se duseră în cetate. Cel dintâi care lămuri lucrurile, fu Syka.
— Am venit aici să ne apărăm hrisoavele şi trebue să ne apărăm pielea. Afurisitul de Loinikar a sucit-:) de minune şi ne-a încondeiat cum e mai bine.
— Eu am început să vorbesc de hrisoavele noastre, zise bătrânul Uruby. Dar nici n'au vrut să audă. Numai şi numai de alaiul acela de lăsata secului.
— Şi numai dumnezeu ştie cât v'am rugat să-l lăsaţi baltă, întregi Kozina, îndreptându-şi privirea mustrătoare asupra lui Brychta din Postrekov şi asupra Poznaşului.
Brychta îl blestemă pe Lamminger.
— Şi mereu întrebau de răvaşele lui Just şi ale lui Straus, zise Nemec din Mrakov.

Toţi îşi amintiră că fuseseră întrebaţi de aceste scrisori.

Nu erau prea voioşi când ajunseră la hanul lor. Cei mai turburaţi dintre toţi erau Syka şi Kozina.

În „camera de judecată" din Hradciany, domnii judecătorii se pregăteau de plecare. Doctorul în ştiinţa legilor Petr Birelly, ridicându-se de la masă, spuse colegului său Michal Knecht că ţărani ca aceşti choden: nu se mai găsesc desigur în tot regatul Boemiei.

— Dar nici vorbitor ca acest Kozina, întregi doctoru", Paroubek, apropiindu-se de cei doi. Ce orator judiciar ar putea fi acesta ! Aţi remarcat apostrofele sale ?

Făcu o strâmbătură şi clipi cu ochiul sbanghiu spre mesele boierilor şi cavalerilor, unde nobilii ajutori de judecători se adunaseră în jurul mai-marelui Curţii, contele de Sternberk. Despre chodeni vorbeau şi ei.

— Nişte nenorocoşi ! glăşui contele Vratislav.

— Păcăliţi. Avocatul lor din Viena este un pehlivan, zise contele Kolovrat. Le-a făgăduit marea cu sarea. Nu e de mirare că au fost după aceea atât de încredinţaţi.

— Mă întorc la vorba mea : să cerem ispravnicului de ţinut să ne procure scrisorile lui Straus, grăi mai- marele Curţii.

— Unul dintre ei a pomenit şi de noul lor vechil, cică şi acesta ar fi convins de dreptatea lor, strecură cu un zâmbet domnul Asterle de Astíeld.

— Mă iertaţi, zise doctorul Paroubek, întorcându-se către boieri. Eu îl cunosc foarte bine. Este domnul Bla- zej Tunkl de Brnicika.

Şi doctorul Paroubek se porni pe o toană de râs.

— A, domnul Tunkl! strigă contele Vratislav. Primeşte acum şi asemenea pricini ?

— Precum vedeţi ! Sărmana pungă a chodenilor !

Şi compătimindu-i astfel pe chodeni, doctorul Paroubek clipi atât de ciudat din ochi, încât aprigii judecători, sub falnicele lor peruci, nu-şi putură ţine râsul.

XIX

În locuinţa sa din palatul Lobkovic, Lamminger de Albenreuth primi fără zăbavă şi foarte curtenitor pe avocatul său, îndată ce acesta se înfăţişă la el după dejun. Baronul ascultă cu multă luare-aminte amănuntele judecăţii din ziua aceea şi nu opri nicio singură dată vorbirea avocatului. Când acesta sfârşi, Lamminger se ridică şi, hotărîndu-se repede, zise :

— Voi trimite de îndată o ştafetă la moşie, ca să se caute şi să se pună mâna pe scrisoarea lui Straus. Prin dregătoria de ţinut ar dura prea mult şi mocofanii de ţărani i-ar păcăli cu siguranţă. În felul acesta însă, îi putem lua prin surprindere şi Curtea va avea peste puţin lămuriri mai temeinice despre aceşti unel- titori.

Apărătorul lui Lamminger se uni pe deaîntregul cu această părere.

Puţin după aceea, din palatul Lobkovic ieşi călare o ştafetă fulger, care ducea logofătului Kos din Kouta grabnica poruncă a boierului.

A doua zi, sâmbătă, chodenii nu se duseră la judecată, căci în ziua aceea, ca şi duminica şi miercurea, Curtea de Apel nu lucra niciodată. Luni fură ascultaţi din nou câte unul; toate întrebările erau puse numai în legătură cu abaterile de care erau învinuiţi chodenii. Marţi, pe neaşteptate, fură chemaţi toţi împreună în faţa judecătorilor, şi mai-marele lor le spuse aspru şi apăsat că, după cele văzute, călcaseră grav îndatoririle lor de supuşi, dar că se pare că au fost ademeniţi şi înşelaţi, ceeace se va putea poate dovedi, şi că numai aceasta ar uşura pedeapsa lor.

— Dar drepturile noastre, înălţimea voastră ! exclamă Kozina.

Bătrânul Hruby îşi duse mâna sub pieptar.

— Tocmai asta este greşeala voastră a tuturora, răspunse niai-marele Curţii cu asprime. Drepturile voastre au fost în picioare pe vremuri, dar ştiţi foarte bine că au fost şterse cu ani în urmă şi că s'a statornicit atunci că nu mai au nicio putere.

— Dar atunci ce rost a avut comisia din Viena, se împotrivi Kozina, dacă hrisoavele noastre nu mai au nicio putere ?

■— Şi sunt în mâna noastră ! Cele mai bune! strigă Hruby, şi scoţând inâna de sub pieptar, arătă pitacele pe care le dosise sora sa, mama lui Kozina.

— Arată-le ! porunci unul dintre ajutorii de judecători.

Hrisoavele trecură din mână în mână.

— Autentice sunt. dar drepturile din ele sunt stinse! rosti mai-marele Curţii. Şi ca să nu mai cădeţi în aceeaşi greşeală...

Strigăte se ridicară din mijlocul chodenilor, iar bătrânul Krystof Hruby, sprinten ca un băieţandru, se lepezi la mas^ judecătorilor, unde, la un semn al mai- marelui lor, doctorul Paroubek tăie deodată, cu cuţitul său lung, şnururile albe şi negre ale

peceţilor celor două hrisoave, şi în clipa următoare — hârş, hârş — cuţitul sfâşie pergamentele.
Chodenii păreau loviţi de trăsnet. Fapta aceasta le răpise graiul, şi ei nu putură scoate o vorbă.
Bătrânul Hruby tremura.
În camera de judecată se aşternu o linişte adâncă, apăsătoare.
Judecătorii Curţii de Apel se uitau cu uimire la aceşti ţărani chodeni, sguduiţi şi buimăciţi de nimicirea ultimelor lor hrisoave, şi mai ales la bătrânul acela cu părul alb şi cu ţinuta atât de mândră, la Krystof Hruby, căruia lacrimile i se rostogoleau pe faţa sbârcită. Cel dintâi care-şi veni în fire, fu Syka.
— înaltă Curte, glăsui el. Suntem nevinovaţi, n'am făcut nimic domnului Lomikar. Pentrucă ne-a dat în judecată, aţi nimicit vechile noastre hrisoave domneşti !
— Taci! strigă mai-marele Curţii. Şi înţelegeţi odată că nu din această pricină am făcut asta. Pentru învinuirile sale veti fi judecaţi şi osândiţi altfel. Hrisoavele voastre sunt anulate de când vi s'a impus acel *perpetuum silentium*, pe care-l cunoaşteţi foarte bine. Nu vă mai gândiţi la ce-a fost. Nu este vina voastră. Dar oamenii de la voi nu-şi văd de treabă şi nu-şi fac datoria de iobagi. Cel mai nimerit lucru ar fi să trimiteţi pe câţiva dintre voi acasă, şi pentru aceasta vă dăm încuviinţarea noastră, ca ei să povestească cum stau lucrurile aici şi oamenii să nu mai aştepte slobozenia şi să nu se dea la fapte şi mai nesăbuite. Tri- miteti-i, ca să-i înveţe pe cei de acolo să nu se mai bizue pe nimic, să nu mai aştepte şi să se supună smeriţi stăpânirii, deoarece altminteri vor fi înfieraţi ca răzvrătiţi, şi ce înseamnă asta, cred că ştiţi cu toţii!
Amărui şi fără a scoate un cuvânt, chodenii se în- toarseră la han. Pe drum, Syka trebui să-l sprijine pe bătrânul Hruby, atât de sdrobit era moşneagul de cele întâmplate azi. Când rămaseră singuri, se sfătuiră ce este de făcut. Toti îşi dădură seama ce lipsă mare era pentru ei că vechilul lor nu venise încă de la Viena. Acum ar fi avut cea mai mare nevoie de el. Trei dintre ei trebuiau să plece acasă, în ţinutul chodenilor, ca să spună ce s'a întâmplat aici. Syka îşi luă această sarcină, iar Pajdar din Pocinovice şi apoi Brychta din Postrekov i se alăturară.
Acesta din urmă arătă dece vrea să plece.
— La Praga nu mai stau. Mi-am făcut destulă inimă rea cu toti coţcării ăştia ; dar nici acasă nu mă duc. Să le spun celor de acasă: „Oameni buni, harapnicul boieresc n'a murit, duceti-vă la castel şi sărutati-l, că s'a deşteptat din morţi, şi încă cum !" Nu, nu plec acasă, dar ştiţi ce ? Mă duc să-l întâmpin pe vechil.
— Şi noi cu tine! exclamă Pajdar, căruia îi plăcu această ideie.
Syka li se alătură. Şi cei trei porniră îndată la drum.
Ziua aceasta şi cea următoare, miercuri, când nu se tinu şedinţă, se scurseră pentru chodeni în nelinişte, încordare şi aşteptare. Kozina nu mai avea astâmpăr. Străbătea odaia în lung şi în lat, se uita pe fereastră, ieşea pe uliţă, şi de fiecare dată se întorcea mai amărît în colţişorul unde pe un pat zăcea tânjind, dar îmbrăcat, bătrânul unchi Hruby. Vechilul Tunkl nu sosise încă. Chodenii nădăjduiau că-l vor vedea a doua zi şi că se vor putea sfătui cu el, dar veni şi ziua de joi, veni ora tacrinului, şi chodenii se duseră tot singuri la Hradeiany în camera de judecată.
Kozina observă numai decât că judecătorii îi arun- cau priviri mai aspre şi mai încruntate. Avusese de gând să se roage ca unchiului său să i se dea voie să se aşeze, deoarece statul îndelungat în picioare îl obosea, iar astăzi deabia a putut umbla până aici; dar nu izbuti să-şi rostească ■rugămintea.
Tacrinul începu numaidecât.
Mai-marele Curţii întrebă mai întâi dacă au trimis vestitori acasă. Chodenii răspunseră că au trimis.
— Foarte bine, măcar că-i poate prea târziu. Consătenii voştri sunt lipsiţi de judecată. S'o aveţi încaltea voi. Ştiţi cum stau lucrurile cu vechile voastre drepturi. Fiţi din nou oameni plecaţi şi arătaţi aceasta, de- punând în faţa boierului Lainminger, legiuitul vostru stăpân, jurământul de supunere şi ascultare.
— înaltă Curte! Nu putem face asta! strigă Kozina.
— N'avem împuternicire! adăugă Ecl Poznaşul. Singuri nu putem, n'avem dreptul s'o facem !
— Binevoiţi să aşteptaţi, înălţimile voastre ! se auzi şi glasul slab al bătrânului Hruby.
— Ca să vă sfătuiţi la voi acasă, nu-i aşa ? întrebă batjocoritor mai-marele Curţii. Asta ar mai lipsi. Chiar adineaori o ştafetă ne-a adus vestea că chodenii s'au răsculat, că sunt înarmaţi, că l-au prins pe pârcălabul domnului de Albenreuth şi că până acum l-au şi ucis probabil. Şi în clipele acestea să vă lăsăm să plecaţi acasă ? Dacă ţineţi morţiş, atunci juraţi, daţi o pildă alor voştri şi

ajutaţi la înnăbuşirea răscoalei. Dacă **n**'o faceţi, sunteţi şi voi răzvrătiţi. Juraţi ?

— Înălţimea voastră ! exclamă bătrânul Hruby. Sunt cu un picior în groapă, dati-ne cel puţin răgazul să chibzuim.

— Nu se poate. Juraţi ?

— Nu putem ! răspunse Kozina cu hotărîre. Nu avem nicio vină, drepturile noastre sunt în picioare.

Din nou tăcere. Judecătorii se uitau uimiţi la tânărul chodean.

— Dar voi ceilalţi ? Sunteţi de aceeaşi părere ? Juraţi ?

— Nu putem ! răspunseră şapte glasuri înnăbuşite, dar hotărîte, de chodeni.

Mai-marele Curţii ridică mâna. Slujbaşul în surtuc negru făcu semn chodenilor că pot pleca.' Când ieşiră pe sală, văzură zece muşchetari împărăteşti şi un ofiţer care strigă chodenilor:

— Mergeţi cu noi!

Pe uliţele care duceau de la Hradciany la primăria de la Oraşul-Nou, trecătorii se opreau şi se îmbulzeau, ca să vadă neobişnuitul convoi. Şapte ţărani, mai toţi înalţi şi arătoşi, cu dulămi de dimie albă, cu pălării negre, mari, păşeau în mijlocul unui şir de muşchetari. În urma lor, unul din ostaşi ducea şapte cekane grele de stejar, care fuseseră luate chodenilor din hanul lor, unde convoiul se oprise o clipă, ca prinşilor să li se poată da traistele. Târgoveţii curioşi cercetau cu luare-aminte pe aceşti ciudaţi „răufăcători", dar mai ales pe unchiaşul cu părul alb, pe care-l ducea de brat un tânăr chodean. Oamenii şi-i arătau, priveau cekanele lor, dulămile şi cordeluţele roşii care fluturau pe dulama albă a celui mai tânăr dintre ei. Chodenii nu scoaseră o vorbă. Abia când coborîră de pe Hradciany, se întrebară turburaţi unii pe alţii dacă au auzit bine că chodenii s'au răsculat. Şi nu era unul care să nu fi auzit aceasta, şi fiecare putu spune ca şoltuzul din Chodov:

— Da, am auzit bine ce-a spus boierul acela de la judecată.

— Măre, măre ! Ce-o să mai iasă din asta ! se tângui Hruby.

— Asta-i desigur isprava lui Pribek ! zise îngân-durat Kozina, gândindu-se la nevastă şi la copii. Şi apoi încă odată, şi cu mai multă putere, se gândi la cei de acasă când intrară pe poarta primăriei din Oraşul-Nou, iar de acolo, după puţin, în temniţa întunecoasă.

— Acum, dumnezeu cu mila ! suspină bătrânul Hruby când trecură pragul acelui nefericii lăcaş. Astfel îşi luă el rămas bun delà lumină şi delà lume, ca unul care nu mai nădăjdueşte să le revadă vreodată. Slab şi moleşit căzu pe scândura patului tare, care era şi laviţă şi masă, şi oftă :

— Asta ne e sortit nouă ! Dar ce-o fi acasă, ce-o fi acasă !

Şi acesta fu gândul cel mai cumplit al tuturora, dar mai ales al lui Kozina.

În după-amiaza zilei următoare se apropia de Praga o caleaşcă trasă de o pereche de roibi voinici. De mirare era că pe capră şedea un vizitiu în portul chode- nilor din Domazlice. Când ajunse la poarta Poric, caleaşca se opri şi din ea coborîră Paj dar din Pocino- vice, Brychta din Postrekov şi „vechilul" Syka. Către ei se aplecă din caleaşcă un boier în surtuc negru, cu faţa rumenă şi bucălată, împrejmuită de o perucă mare cu zulufi deşi, care-i cădeau pe umeri. Când se rezemă de uşiţă, i se putea vedea mâna albă şi cărnoasă, pe al cărei deget mijlociu sclipea un inel cu o nestemată.

Nobilul domn Blazej Tunkl de Brnicika, pe care cei trei chodeni îl întâlniseră pe drum, clipea din pleoapele sale groase, îndărătul cărora scânteiau doi ochi negri, ■mici, şireţi, şi într'o iscusită înşiruire de cuvinte repezite el arătă chodenilor dece le ceruse să coboare aici şi dece doreşte să intre singur în cetate. Vorbea atât de pripit, încât deabia îl puteai înţelege, şi în acelaş timp surâdea mieros şi îndatoritor, le întinse mâna şi-i vesti unde va putea fi găsit a doua zi.

— Cu dumnezeu, oameni buni, cu dumnezeu, dor-miţi liniştiţi, mâncaţi cu poftă, fiţi fără grijă, totul va ieşi bine, m'am pregătit de minune pentru dumnealor !

Cunosc totul, cunosc toate. încă odată, cu dumnezeu, cu dumnezeu !

Şi din caleaşcă, domnul Blazej Tunkl îi mai salută odată cu mâna sa albă şi grăsună, de pe al cărei deget razele soarelui aruncau sclipiri.

— Cum v'am mai spus, omul ăsta nu-mi place de fel, zise Syka, uitându-se în urma calestei care se apropia de poarta Poric.

— Şi întruna a cerut bani ! grăi Paj dar. Pentru drum, pentru caleaşcă...

În acest timp ajunseră şi ei la poarta Poric. Stri-găte puternice şi o învălmăşeală de oameni îi siliră să se oprească. În mijlocul mulţimii zăriră caleaşca lui Tunkl. Ostaşi înarmaţi o opriseră şi rugaseră pe domnul dinăuntru să coboare. Dar el nu voia, şi din

caleaşcă se revărsa un şuvoi de vorbe repezite, care se sfârşi cu cuvintele :
— Dece mă opriţi ? Ştiţi cine sunt eu ? Un om de obârşie nobilă, avocatul Blazej Tunkl de Brnicika.
— Tocmai deaoeea. Chiar pe dumneavoastră tre- bue să vă ridicăm, răspunse scurt ofiţerul.
— De asta o să vă căiţi, domnul meu! strigă Tunkl care se făcuse roşu ca focul şi voi să se împotrivească, dar doi ostaşi se aplecară peste caleaşca şi scoaseră dintr'însa vajnicul trup al avocatului, pe care-l duseră deadreptul la corpul de gardă.
Oamenii râdeau, făceau tărăboi, se întrebau, îşi răspundeau şi frământau neobişnuita întâmplare. Syka şi însoţitorii săi auziră pe cei din mulţime lămurin- du-se unii pe alţii:
— Acesta este vechilul ţăranilor din Domazlice, al chodenilor care au fost închişi ieri la primăria din Oraşul-Nou.
— Am văzut când i-au dus acolo.
— Ai văzut şi toroipanele lor? Şi pe moşneagul care abia se ţinea pe picioare ?
— Aţi auzit ? Ai noştri au fost închişi! Nu mai putem merge în cetate.
— Plecăm chiar acum.
Pajdar îşi şi întoarse spatele.
— Staţi! strigă Brychta, ciuli'ndu-şi urechile.
Lângă ei spunea cineva :
— Cum, nu ştiţi ? Au fost închişi fiindcă ţăranii din Domazlice s'au răsculat. Pe logofăt şi câţiva slujbaşi i-au şi omorît.
. Syka fu sguduit de parcă ar fi primit o lovitură.
— Asta este isprava lui Matej Pribek!
— Bine a făcut! Şi acum acasă ! rosti Brychta cu îndârjire. Matej are dreptate. Veniţi, eu plec, mă duc la Pribek.
Syka, roşu la faţă, nu-i răspunse nimic, ci scutură ■doar îngândurat capul său pletos.
Mai înainte ca mulţimea de la poarta Poric să se fi împrăştiat, dispărură de aici trei chodeni care vă- zuseră cum a fost luat pe sus vechilul lor şi auziseră că tovarăşii lor sunt închişi în temniţă şi că întregul ţinut al clîodenilor s'a răsculat.

XX

ᵛCu vreo săptămână înainte de întemniţarea avoca- tului Blazej Tunkl, tânăra Kozina mergea într'o după- amiază senină şi frumoasă prin grădina din spatele răzeşiei, în urma unei cloşte pestriţe care obişnuia să-şi ducă puii în holda de secară din apropiere. Micuţa Hanalka, bălăbănindu-se în spatele mamei ei, îşi trecea vremea cu florile din iarbă. Şi pe când tânăra răzeşiţă umbla după păsări, privirea i se îndreptă fără să vrea înspre târg şi alunecă apoi spre drumui care ducea de acolo în sat.
În clipa aceasta, cloşca pestriţă ar fi putut, sub pi- cioarele răzeşiţei, să-şi ducă puii în holda cea mai deasă. Hanka se gândea la altceva. O uită chiar şi ■pe Hanalka.
Căta la drumul care ducea de la târg în liniştitul ei sat, îl tot privea şi deodată o cuprinse dorul. Pe aici va veni Jan! Ce-ar fi dacă ar apăirea chiar acum, dacă s'ar ivi deodată în mijlocul holdelor ! Şi n'ar fi cu neputinţă. O săptămână a trecut, a doua era a- proape şi ea pe sfârşite, iar Jan spusese doar că peste patrusprezece zile va îi acasă. O, de-ar veni, de l-am vedea odată acasă ! Ce jalnic şi ce pustiu e totul aici fără el ! Toţi îi simt lipsa, şi ea, şi copiii, şi răzeşia. De-ar veni odată 1 Mama şi toţi vecinii mai pricepuţi, ţărani în vârstă, o încredinţau că nu putea fi oprit acolo.
Hanka stătea nemişcată, privea necontenit în faţa ei, dusă pe gânduri, şi nu lua în seamă glasurile şi sgomotul care se auzeau de undeva din faţa răzeşiei, până când un argat ajungând-o din urmă în fugă, îi strigă cu sufletul la gură să vină afară să vadă. Şi când ajunseră în bătătură, văzură prin poarta deschisă câţiva oameni alergând în sat. Alţii se adunau şi se sfătuiau cu glas tare. Mai înainte ca Hanka să fi întrebat ce se întâmplă, bătrâna Ivozina ieşi din casa rămasă părinţilor, şi în aceeaşi clipă intră repede prin poarta deschisă, pe neaşteptate, un flăcău leoarcă de sudoare, istovit, gâfâind. II recunoscură. Era din Drazenov, de la răzeşia unchiului Hruby, ciobanul. Zărind-o pe răzeşiţă, prinse a-i spune, trunchiat, cât îl lăsau puterile după fuga aceasta besme- tică, că azi pe la amiază au venit la ei nişte oameni din Kouta.
În acest timp se repeziseră de sârg în ograda lui I\ ozina câţiva vecini care voiau să audă şi ei ce s'a întâmplat.
Flăcăul spuse doar că oamenii care veniseră la ei, erau logofătul şi pârcălabul din Kouta, vânători şi pândari cu flinte şi alte arme, că au spart la ei, adică la Hruby, uşa casei care fusese zăvorită, că au scotocit peste tot şi au aruncat toate claie peste grămadă.
— Şi ce-au căutat ? întrebă bătrâna Kozina.
— Nişte hârtii de la Viena, nu ştiu bine.
— Şi au găsit ceva ?

— Cică ceva ar fi luat.
— Şi unde au plecat ?
— Asta nu ştiu, dar răzeşiţa m'a trimis, că poate au de gând să vină şi aici.
— Au şi venit, rosti un flăcău din mulţimea adunată la poartă. I-am văzut cu ochii mei. Doi erau călări.
— Şi unde sunt ?
— La Syka.
— Hoţii ! izbucni bătrâna Kozina.
— Mamă, să ştii că acum vin la noi, strigă Hanka înspăimântată.
— Să poftească ! Hârtii ! Acum vor şi răvaşele, strigă bătrâna chodeană. Cum de pot face una ca asta ? Vin când nu sunt bărbaţii acasă. Şi încă spurcatul acela de Kos, care te miri cum de nu l-a omorît pe Jan. Oamenii lui dumnezeu, ţineţi-vă bine şi nu vă temeţi ! Ăştia au să vină acum oridecâteori o să-i taie capul şi nu vom mai avea pace. Să-i învăţăm minte. Infruntaţi-i, flăcăi, şi nu ne lăsaţi.
În clipa aceasta unul dintre bărbaţi strigă :
— Hei, oameni din Drazenov ! Veniţi aici ! Veniţi aici !
Şi făcu semne cu mâna unei cete de oameni care trecea cu paşi repezi. Oamenii se opriră ; cei din ograda lui Kozina, femei şi bărbaţi, merseră către ei, astfel că în faţa porţii se îngrămădi un pâlc destul de mare.
— Unde sunt hoţii aceia ? strigară cei din Drazenov, grozav de învrăjbiţi.
Li se spuse pe scurt ce povestise ciobanul lui Hruby, că adică logofătul Kos a spart cu oamenii săi uşa casei lui Hruby şi a scotocit totul, până când au găsit răvaşele pe care le căutau.
— Răzeşiţa a spus că erau vreo şase ; de la vechilul din Viena, de la Just şi de la ai noştri, de pe vremea când au fost la Viena.
— Ai noştri sunt la Praga în faţa judecăţii, strigă altul îndârjit, şi lui Lomikar îi trebuesc răvaşele acestea, dar ca să lovească în noi. Pricepeţi ? Deaceea trebue să le luăm înapoi !
— La Syka... exclamă unul.
Dar în aceeaşi clipă se auzi un strigăt:
— Matej ! Matei ! Pribek !
înaltul chodean apăru într'adevăr între case şi se apropie cu paşi mari şi măsuraţi de pâlcul de oameni din faţa ogrăzii lui Kozina, aproape de capătul satului.
— Ai auzit ? îl întrebară cunoscuţii din sat şi din Drazenov.
— Da, v'au luat nişte răvaşe şi sunt acum la Syka. Ce vreţi ?
— Nu vrem să le lăsăm răvaşele ! îi strigară bărbaţii.
Pe faţa cruntă şi întunecată a lui Pribek apăru o rază de mulţumire.
— Ei da, asta mi-am închipuit şi eu. Asta putem s'o facem. La o parte femeile şi copiii ! strigă el cu ton poruncitor. Flăcăi, luaţi-vă bâtele şi cekanele !
Bărbaţii şi flăcăii din sat, oare ieşiseră din case cu mâinile goale, se supuseră îndată, dădură fuga să aducă arme şi se întoarseră cât ai clipi. Cei din Drazenov erau toţi înarmaţi cu cekane.
Hanka intră repede cu Hanalka în ogradă, mânându-l pe Pavlik înaintea ei, ca să-l aibă lângă dânsa. Bătrâna Kozina rămase la poartă.
Logofătul Kos care căuta şi la Syka, dar aici cu mai puţin noroc, decât la Drazenov, scrisorile trimise de Straus, de Just şi de întâia deputăţie din Viena, fu foarte mirat că hărmălaia din jurul primăriei se osto- ise atât de neaşteptat. Când au venit, oamenii s'au adunat ca muştele; iar acum când ieşind cu o singură scrisoare, toată prada sa, ca să se întoarcă acasă, Kos nu văzu aproape pe nimeni, afară de câteva ţărănci speriate şi câţiva argaţi. Lncălecă, şi după el se sui pe cal şi pârcălabul din Kouta. Patru vânători cu flinte lungi păşeau înaintea lor, iar ceilalţi vânători şi pân- darii mergeau alături şi în urmă. Scrisorile din Drazenov şi cea de aici din Oujezd, Kos le ascunsese bine sub minteanul său albastru.
Linişte de jur-împrejur ; dar ceva mai încolo, pe drumul spre târgul către care se îndreptau, se auzea un sgomot înnăbuşit la capătul satului.
— Nu cumva ne aşteaptă pe noi? întrebă pârcălabul pe Kos.
Acesta râse cu poftă şi zise :
— Nu-mi închipui să fie atât de nerozi. Cred că ştiu şi ei ce înseamnă o flintă.
Dar în aceeaşi clipă îl ajunse un strigăt înspăimântător. îşi opri calul, iar vânătorii rămaseră locului. În faţa lor, pe drum, se afla o ceată de chodeni din Oujezd şi din Drazenov, toţi înarmaţi cu bâte şi cekane. În fruntea lor, Matej Pribek cu cekanul în cumpănire.
La dreapta, la stânga, printre case, se vedeau deasemenea destule cekane ; ferecăturile lor sclipeau orbitor în soare.

Slujbaşii boiereşti se aflau în faţa unui număr co-vârşitor de bărbaţi îndârjiţi. Strigătul fioros cu care fură primiţi Kos şi însoţitorii săi, nu-l sinchisi pe acest vechi ostaş.

— Ce vreţi, săteni ? strigă el. Lăsaţi-ne să trecem !

— Hârtiile! Răvaşele ! Hoţilor! izbucniră strigătele sălbatice drept răspuns la cuvintele sale poruncitoare.

Logofătul îşi dădu seama că nu va putea scăpa de aici cu binele. Ca să fie lăsat să treacă, va trebui să le dea scrisorile. Dar asta nu voia, nu putea. îşi aminti porunca grabnică şi stăruitoare a stăpânului de a pune mâna pe răvaşele de la Viena, cât mai repede şi cu orice preţ.

— Vânători, trageţi! porunci el cu glas tunător şi-şi scoase spada.

Dar mai înainte ca însoţitorii săi să fi dus armele la ochi, Matej Pribek şi după el toţi chodenii tăbărîră asupra vânătorilor. Se auzi o împuşcătură, dar numai una. Kos văzu ceata aceasta îngrozitoare care se arunca din toate părţile asupra oamenilor săi. Voi să se apere şi să-şi croiască drum printre ei, dar Pribek şi alţi câţiva se năpustiră asupra pârcălabului de lângă el. Într'o clipă fu smuls de pe cal, şi logofătul Kos, namaivăzând altă scăpare, îşi întoarse calul şi dându-i furios pinteni, se aplecă şi porni în galop spre sat, peste trupurile vânătorilor şi ale chodenilor rostogoliţi la pământ.

Auzi strigăte fioroase în urma sa, auzi oameni alergând după el; ca măzărichea îi şuierau pietrele pe la urechi. Dar Kos nu lua în seamă toate acestea, ci goni din sat spre nu depărtatul Trhanov.

La locul încăierării larma se ogoise. Pribek dădea comenzi scurte şi tăioase. Porunci ca flintele luate de la vânătorii învinşi să fie puse în păstrare; pârcălabului boieresc, care se afla în fruntea vânătorilor prinşi, îi ceru să dea înapoi scrisorile. Când acesta se jură pe sufletul său că n'are niciuna, Pribek porunci să fie scotocit. Dar nu se găsi la el nicio hârtie.

— Ce facem acum ? întrebă pe Matej Pribek, cu glasul scăzut, unul dintre cei din Drazenov.

— Ce facem ? răspunse Matej liniştit. Ăstora — şi-i arătă pe vânători — le dăm drumul acasă, dar flintele le oprim, iar pe pârcălab îl ţinem aici până când ne vor da răvaşele.

În acest timp, flăcăii care se ţinuseră după Kos, se întoarseră cu treaba nefăcută, putând să spună doar pe unde o luase logofătul.

•— Bine şi aşa. Să facem cum am orânduit! Vânătorii şi pândarii acasă, iar pârcălabul ca zălog la răzeşia lui Pribek.

Un ceas mai târziu, logofătul Kos povestea la urechea slujbaşilor de încredere de la castelul Trhanov, cărora le încredinţase scrisorile furate, ce s'a întâmplat la Oujezd şi cum cu primejdia vieţii deabia a izbutit să scape el singur din mâinile chodenilor înfuriaţi. Trimisul o luă cu grabă pe drumurile dintre arături, spre Kouta, unde îl aştepta, gata de plecare, o ştafetă călare, care duse de îndată la Plzen şi domnului Lamminger la Praga scrisorile luate cu japca şi un raport gogonat. Kos nu cuteză să plece la Kouta în ziua aceea, deoarece, cum bine gândea, chodenii îl pândeau.

În tot acest timp, Hanka lui Kozina nu se urnise din odaia cea mare, ţinându-şi copiii lângă ea. Chiar şi după ce se potoli furtuna de afară şi în sat se aşternu iarăşi linişte, ea nu găsi hodină. Se gândea la bărbatul ei, care vorbise totdeauna cu pică şi mânie de păruelile şi turburările care izbucniseră în ultimul timp în ţinutul chodenilor. Ce-ar spune acum dacă ar şti de asta ? N'o să-i strice oare la Praga încăierarea de azi ? Ce urmări va avea ea ? Până la întâmplarea aceasta, oamenii din Oujezd şi din întregul ţinut al chodenilor s'au gândit de multe, multe ori la trimişii lor din Praga, întrebându-se ce-or fi făcând acolo. Veşti de la ei nu aşteptau, deoarece toţi nutreau nădejde că peste patrusprezece zile judecata se va sfârşi, iar trimişii se vor întoarce puţin timp după aceea. Acum nu vorbeau decât despre cele întâmplate la Oujezd cu Kos şi cu însoţitorii săi. Dar nici la Oujezd şi nici în vreun alt sat chodean, nicăieri, fapta aceasta nu era socotită vrednică de vreo pedeapsă. S'au împotrivit silniciei şi au cerut, pe bună dreptate, să li se dea înapoi scrisorile furate. Dar toţi erau siguri că Lam'minger se va răzbuna îndată ce va afla cele întâmplate. De ei, însă, nu se mai temeau oamenii din Oujezd şi din Drazenov. Ei erau încredinţaţi de biruinţa cauzei lor drepte la Praga, şi apoi...

Desigur că domnului Lamminger îi merge prost acolo. Altminteri, dece-ar fi căutat atât de ahtiat scrisorile ? Dar peste puţin o s'o lase mai moale. Cei mai grijulii îşi dădeau însă părerea că Lamminger se va grăbi să se răzbune înainte de a se fi rostit judecata de la Praga.

— Să poftească ! răspundea Pribek la o asemenea vorbire. Ne vom scutura de el. N'o să se mai întâmple niciodată ca dumnealor să ne pună la cazne şi noi s'o înghiţim. Prin strângerea de mână am dat cuvântul meu lui Syka şi Kozina că voi tăcea, dar cine a început ?

Şi astfel, când după trei zile apăru un trimis al lui Kos cu porunca de a se da drumul pârcălabului, Matej Pribek i-o tăie scurt.

— Ne aduci scrisorile ce ne-au fost furate ? întrebă el.

— Jupanul logofăt le-a trimis la Praga, răspunse solul.

— Atunci ce mai vrei ? se răsti la el uriaşul chodean.

Trimisul ameninţă, în numele logofătului boieresc, că de-i aşa, acesta va veni cu oaste să-l scape pe pârcălab.

Pribek se scutură de râs.

— Să încerce ! zise el, şi aceasta fu tot ce avu de spus.

Răspunsul dat de Pribek, în faţa bătrânilor din Oujezd, acelui trimis >al logofătului, plăcu tuturora, căci nu numai la Oujezd şi la Drazenov, dar peste tot în ţinutul* chodenilor, oamenii erau învrăjbiţi din pricina noii nelegiuiri a urgisitului Lamminger.

Pribek nu se înfricoşa de ameninţări, dar era totuşi prevăzător. Din îndemnul lui, fură trimişi soli în toate satele chodene, cu vestea ameninţării lui Kos şi totodată cu povaţa de a fi cu ochii în patru şi pregătiţi, ca la nevoie, de-ar fi să izbucnească ceva, să se poată ajuta unii pe alţii. La Oujezd şi la Drazenov întăriră straja de noapte ; dar şi în timpul zilei câţiva flăcăi vegheau pe înălţimi şi pe ogoare, mai ales în partea dinspre târg, de unde mai degrabă putea să vină un atac.

De bună seamă, vremuri grele. Soarele dogorea şi în arşiţa sa bucatele se coceau pe câmp cât ai clipi din ochi; dar la Oujezd nu era vulvoare ca în alţi ani pe vremea asta. Voia bună care mai dăinuise, se dusese acum şi ea. Fiecare era îngândurat, mulţi aveau privirea mai întunecată şi toţi păreau a simţi că se află înaintea unei furtuni.

Până şi Jiskra Rehurek, veselul cimpoier, uită toate snoavele. Micul Jirik îi dădea tot mai multe griji. Şi Jiskra era neliniştit din pricina lui, din pricina nevestei. Adeseori se gândea la Kozina şi la Hanka sa. Ce se va întâmpla de-ar fi să se pornească ceva ? Femeile singure acasă, iar răzeşul... Dumnezeu ştie ce este cu ei la Praga ! Acum nu se mai mira de Hanka, că e atât de îngrijorată de bărbatul ei. Au trecut patrusprezece zile, acum şi a treia săptămână, ca mâine, ca mâine începe a patra, şi de la trimişi nicio veste ! Cum se poate ca judecata să ţină atât de mult ? Şi acum beleaua asta cu Kos ! Cinci zile au trecut de la încăierare, şi încă nicio mişcare. Poate că n'o să fie inimic, poate că a fost numai o ameninţare. Aşa îşi liniştea Jiskra nevasta şi pe tatăl orb, cu care stătea afară, în faţa casei. Era o seară caldă de Cuptor. Luna strălucea ca ziua peste întregul ţinut muntos. Dorla legăna încetişor în poală pe micul ei Jiricek care moţăia, şi asculta cu drag vorbele liniştitoare ale bărbatului ei. Unchiaşul orb tăcea însă, şi de câteva ori îşi scutura capul, parcă n'ar fi crezut ce spune Jiskra.

În jur, linişte ; doar dinspre pădure venea un freamăt înnăbuşit. Deodată apăru o pată albă p'e muntele Hradek, deasupra satului.

— 11 vezi, Dorla ? Sus pe Hradek ?

— Cine este ?

— Danielovo Bolf, străjerul.

— Mai bine n'ar mai fi trebuinţă de ei! suspină Dorla.

Şi văzând că Jiricek a adormit, se ridică de pe laviţă, ca să-l culce.

— Veniţi şi voi în casă, spuse ea bărbaţilor.

Apoi se culcară şi adormiră numaidecât. Noaptea de Cuptor se boltea negrăit de frumos peste ţinutul Pădurii Boeme. Luna, a cărei lumină palidă se revărsa peste partea .păduroasă a munţilor, luneca încet şi blând către apus. Peste tot linişte, numai câte un hămăit de câine se auzea de undeva din sat, şi din când în când strigăte prelungi pe înălţimile dimprejur, unde albeau dulămile străjerilor chodeni.

Boarea dimineţii începu să adie, iar la răsărit, deasupra pădurilor înnegurate, se înălbi o fâşie de cer. În clipa aceasta, Jiskra Rehurek sări din pat şi cu un pas fu la fereastră, unde cineva bătea în oblon şi striga :

— Sculaţi!

— Cine e acolo ? Ce vrei ? întrebă Jiskra repede pe nesăbuitul turburător al liniştii.

Sculaţi-vă şi daţi-i zor. Vine oaste împotriva noastră !Glasul amuţi deodată şi nu se mai desluşiră decât paşii grăbiţi ce se depărtau.
— Sfinte Isuse ! strigă Dorla din pat şi luă repede copilul la sân.

XXI

Inspăimântătoarea veste răscoli întregul Oujezd la ceasul acesta atât de timpuriu din faptul zilei. Buimăceala era cu atât mai mare cu cât cei din Oujezd începuseră să tragă nădejde că logofătul din Kouta voise doar să-i înfricoşeze cu ameninţarea sa. Acum însă îşi dădeau seama că el se pregătise anume, că în dimineaţa aceasta lovitura să fie mai usturătoare pentru chodeni. Noroc încaltea că urmaseră sfatul lui Pribek şi că ţinuseră cu grijă, până la urmă, veghea de noapte, trimiţând străjeri şi dincolo de capul satului. Şi astfel Matej al lui Konopik, care străjuia pe ogoarele dinspre târg, auzise deodată, încă înainte de ievărsatul zorilor, un sunet ca de goarne ostăşeşti; asta nfl-i dădu pace şi el se avântă mai aproape, ca să se încredinţeze mai bine ; în clipa aceasta se încrucişă cu un om care venea din târg, şi acesta îi spuse că pe neaşteptate, şi anume chiar în clipa aceasta, se adună acolo sotnii care se pregătesc să pornească mai departe. Flăcăul fugi ca o nălucă până în sat, şi leoarcă de sudoare, abia mai putând să-şi tragă sufletul, aduse această veste ; iar din târg veni în goană încă un om, trimis într'ascuns de un vecin de treabă, ca să spună oamenilor din Oujezd să fie pregătiţi, deoarece vine oastea asupra lor. Nimeni nu se mai îndoia acum de adevărul acestei crunte ştiri. Dar cum de şi-au putut închipui măcar o clipă că logofătul Kos va lăsa baltă ameninţarea sa ! N'ar mai fi fost Lammin- ger omul pe care-l cunoşteau, dacă nu s'ar fi răzbunat că l-au împiedicat să fure răvaşele. Uite, uite, a cerut oaste împotriva lor, ca să fie pârjoliţi şi să li se ia totul şi în chipul acesta să-i îmblânzească.
Cel dintâi gând al fiecăruia era să pună la adăpost tot ce putea. Femeile, care erau cele mai speriate de vestea adusă, îşi pierdură capui şi începură să adune la întâmplare perne, merinde, vestminte şi provizii. Bocetele şi ţipetele lor se auzeau din toate părţile şi peste tot: în odăi, în cămări, în ogrăzi şi în staulurile unde deslegau vitele. Clipe înspăimântătoare de zăpăceală şi de groază.

Tot satul era în picioare ; în case, printre ele, în piaţa satului, pretutindeni, un dute-vino, un furnicar ca într'un roi de albine, şi peste tot larmă, peste tot strigăte. Copiii, treziţi deodată din somnul lor adânc, plângeau asurzitor. Peste bocetele femeilor se auzea strigătele şi răcnetele bărbaţilor care dădeau porunci, tropăitul cailor, mugetul vitelor, zăngănitul lanţurilor, scârţâitul carelor pe care fetişcanele şi flăcăiandrii pe jumătate îmbrăcaţi le scoteau în ogradă sau în faţa casei.
Iată, colo au şi pornit la drum ! Aceia care aveau cele mai puţine boarfe sau pe care neaşteptata spaimă îi zăpăcise mai cumplit, bocceluţa în mână, bocceluţa la spinare. Ici un copilandru duce o capră care behăe ; colo un flăcău se căzneşte cu o vacă, căci vitele se nă- răviseră şi trăgeau de funii. Din convoi se desbina o turmă de oi; fug, aleargă după berbecul care a turbat, nu aud strigătele şi sudălmile păstorului şi dispar în norii de colb.
— La Hamr ! În pădurea de la Hamr!
Strigătul acesta sbura ca o chemare prin tot satul, din casă în casă, din răzeşie în răzeşie. Nimeni nu întrebă de unde vine şi dacă e bună, nimeni n'o cumpăni, toţi i se supuneau şi toţi se grăbeau, se zoreau să fie câ't mai repede acolo, la poalele muntelui Hradek, în leasa pădurii ocrotitoare care, în fâşii largi, nesfârşite şi întunecate, se întindea până aproape de târg, pe lângă Havlovia, nu departe de Hamr, şi apoi în arc peste hotar, apărând drumul care venea din nu prea depărtata Bavarie.
Cel mai liniştit şi hotărît rămase Matej Pribek. La întâiul strigăt sărise din pat şi se îmbrăcase într'o clipă. Bătrânul său tată, care la ceasul acesta nu mai dormea, începu să se vaite când află vestea. Matej care părea că nici nu-l aude, plecă din odaie ca să-şi trezească fata şi argaţii. Manka ieşi pe jumătate îmbrăcată din cămăruţa ei. Pe scurt, Matej o lămuri ce înseamnă sgomotul de afară şi-i spuse să se pregătească de drum, să vadă de bunic şi să ia de-ale gurii, înainte de a orândui treaba celorlalţi, porunci ciobanului să-şi ia picioarele în spinare şi să se ducă glonţ la Drazenov cu vestea că se apropie oaste şi oamenii să fugă, iar flăcăii şi bărbaţii să vină înarmaţi la Oujezd, şi dacă nu vor mai răzbi până acolo, să ia calea spre Hamr.

Abia după aceea Pribek dădu poruncă argaţilor să înhame caii la căruţă, să încarce în ea niscaiva saci cu grăunţe şi pe bătrânul răzeş, iar ceilalţi să vadă de vite. Toate acestea le orândui la repezeală, scurt şi apăsat, ca argaţii să nu aibă timp să se sperie ; şi în urma îndemnului liniştit al răzeşului, pregătirile pentru bejenie se sfârşiră fără nicio încurcătură.

Dar mai înainte ca oamenii să se fi apucat bine de treabă, Pribek se şi repezise din ogradă şi stătea acum dincoace de capul satului, pe o ridicătură de pământ, cu doi vecini, îndreptându-şi ochii spre târg şi spre lunca de la Havlovice. Abia se crăpase de ziuă şi ţinutul era încă adormit.

Vântul dimineţii adia în ■ grâneîe înrourate şi aproape coapte, umflând dulămile albe ale chodenilor ce stăteau la pândă. Pretutindeni era linişte, nicăeri vreo şoaptă sau vreo mişcare. Nici urmă de ostaşi.

— Sunt încă în târg, ca să se întărească împotriva noastră. Cu atât mai bine ; până atunci putem să ne pregătim şi noi, zise Pribek înapoindu-se în sat, de unde se auzeau sgomote şi strigăte. Dar trebue să punem pe cineva aici, ca să pândească.

Ajuns în sat, merse cu paşi mari din casă în casă şi strigă oamenilor să nu se înfricoşeze, căci oastea nu se vede încă şi fuga trebue orânduită cu chibzuială.

— Iar voi, flăcăilor, nu plecaţi. Toţi la mine ! Noi îi vom ţine pe loc, ca ai noştri să aibă timp să fugă şi să nu fie omorîţi de ostaşi când se vor răspândi să prindă vreo oaie. Veniţi, băieţi, veniţi cu mine! Să se vadă că suntem încă chodeni adevăraţi. Luaţi-vă cekane, ciomege, dar mai bine flinte, care dintre voi aveţi. Repede, flăcăi, repede!

Astfel strigă Matej Pribek cu glasul său răsunător. Fata sa, altminteri aspră şi întunecată, era neobişnuit de vioaie şi strălucea de curaj şi de voinicie. Ochii îi scânteiau. Păşea mai repede şi mai mlădios ca deo- bicei; glasul său tunător acoperea strigătele şi vuietul, şi se desluşeau cuvintele pe care le striga păşind printre case :

— înainte, flăcăi ! La mine ! Luati-vă ciomege şi sânete ! Repede, chodeni !

Numai în fata unei case nu se opri; la răzeşia lui Kozina, unde ştia bine că nu este prisos de bărbaţi.

Dar nu prisos,'ci lipsă de bărbaţi era aici. În clipele acestea de zor şi de buimăceală, argaţii nu erau de ajuns, mai ales că răzeşiţa tremura de frică. Dar nu pentru ea se temea, nu pentru răzeşie, ci pentru copii. Când a auzit strigătul acela, s'ia făcut albă ca peretele, şi prima ei grijă a fost să se repeadă la copii. A luat-o pe Hanalka în braţe, l-a tras pe Pavlik după ea şi a fugit afară, în ogradă ; dar acolo a oprit-o mama lui Jan. Mai întâi, bătrâna s'a supărat că Hanka este atât de sperioasă, şi nu fără a se opinti, aceasta şi-a dat seama în sfârşit că altfel trebue să se pregătească pentru bejenie. Albă la faţă şi tremurând, tânăra ră- zeşiţă se supuse, dar copiii nu-i pierdu nicio clipă din ochi. Totul se făcea acum, la răzeşia lui Kozina, după în- drumările bătrânei. Numai ea îşi păstra cumpătul şi nu se lăsa biruită de spaimă. Se gândea la tot ce trebue luat. Dar unde să meargă cu toate ? Cine să le ducă ? De unde să găsească atâtea mâini ? Hanka gătea mâncarea şi strângea boccelele cu aşternut pentru copii; pe acestea şi pe copii îi va putea duce ea, dar ce să facă cu toate vitele ? Hanka, tremurând ca varga, dădea zor să plece ; însă bătrâna voia să pună cât mai multe la adăpost şi deaceea şovăia şi căuta peste tot o mână de ajutor. Dar îşi putea îngădui să ceară sprijinul vecinilor, când ei înşişi n'o scoteau la capăt cu ale lor ? Putea oare face altceva decât să lase multe pe loc şi să se împace ou acest gând ?
Iată că şi începu să dea slujnicei numai lucrurile cele mai răsărite, iar Hanka şi copiii erau în faţa porţii, când se ivi Jiskra Rehurek, cu două legături mari, avutul său cel mai de preţ, în spinare, şi cu două capre de laţ. În urma lui, nevastă-sa cu pruncul, ducând de mână pe bătrânul orb care ţinea cimpoaiele şi scripca.
— Vă dăm o mână de ajutor ! strigă Jiskra. Aştep- taţi ! Nu te teme, răzeşiţo ! Mai avem timp !
Dete Dor.lei povara sa şi ajută argaţilor să înhame caii.
Pentru Hanka, aceasta fu o mare uşurare, şi ea mulţumi din toată inima pentru neaşteptatul ajutor. De îndată, mâna harnică a ciinpoierului începu să se simtă peste tot. În căruţă fură încărcate lucrurile cele mai trebuincioase, aşternutul şi merindele, ba şi câteva oale ; apoi suiră într'însa pe tatăl orb al lui Jiskra, pe Dorla cu

pruncul şi pe Hanalka cu Pavlik. Hanka, ştiindu-şi copiii în bună grijă, se apucă de altă treabă. Căruţa se urni încet din ogradă. Lângă ea, cu vaca, mergea Hanka, care ţinea şi caprele lui Jiskra. îndărătul căruţei, Jiskra şi femeile cu vitele care mugeau şi behăiau, răspunzând la behăitul jalnic al câtorva oi lăsate în voia soartei, care nu puteau fi luate şi care îşi dădea parcă seama că rămân pradă ostaşilor hrăpăreţi. Alături de căruţă păşea bătrânul câine-lup ; el lătra tare şi se uita mereu la copiii din car, sărind ia ei.

În iureşul trudei şi al atâtor griji, bătrâna Kozina n'avusese vreme să se lase covârşită de mâhnire. Dar când părăsiră ca nişte hăituiţi răzeşia neamului lor, bătrâna se opri în poartă şi sufletul i se făcu ghem. îşi mai aruncă odată privirea în ogradă şi la toate acareturile şi, fără să vrea, îşi ridică mâinile, de parcă şi-ar fi luat rămas bun delà ele sau le-ar fi blagoslovit, ca să fie ferite de pagubă şi de prăpăd.

Cu larmă şi strigăte fură salutaţi fugarii. Peste tot era tărăboi mare, peste tot bejenari, vite şi căruţe. Şirul nu se mai sfârşea şi pe alocuri nici nu mai încăpea pe drum. Peste puţin, căruţa lui Kozina nu mai putu să înainteze în înghesuială. Oamenii se mustrau unii pe alţii, strigau să se urnească mai repede, câinii lătrau, vitele se speriau, caii se ridicau în două picioare.

Anevoie şi numai la pas puteau înainta în această învălmăşeală cei din casa lui Kozina şi a lui Jiskra, şi abia când ajunseră în piaţa satului, înghesuiala mai slăbi puţin. Satul chodean avea cu totul altă înfăţişare. Ai fi zis că s'au întors vremurile de demult. Iată acest pâlc de bărbaţi, de oameni în vârstă şi de flăcăi! Toţi înarmaţi cu ciomege, cu cekane şi mulţi dintre ei cu flinte şi cu durde. Doi chodeni, care stăteau ceva mai la o parte, păzeau pe pârcălabul boieresc care, cu mâinile legate, fusese adus aici la porunca lui Pribek, ca să-l ia cu ei în pădure, ca zălog. Slujbaşul boierului îngălbenise de frică, aşteptându-se în orice clipă ca ţăranii înfuriaţi să se arunce asupra lui.

— Toate astea sunt din pricina ta ! îi strigau ei.

-— Şi dacă ostaşii vor da foc bordeielor noastre, află, slugoi al lui Lomikar, că ai să fii spânzurat ca o ghindă.

Pârcălabul îngrozit începu să tremure când ceata de chodeni înarmaţi scoase deodată un strigăt

puternic. Ei salutau în felul acesta pe conducătorul lor Matej Pribek care se repezise pentru o clipă la răzeşia sa şi acum se întorcea. Dar nu atât pe el îl salutau cu strigătele acelea, cât ceeace aducea.
Era prăjina străvechiului drapel chodean, pe care Matej o scăpase de la pieire în ziua când Lamminger arsese hrisoavele lor. Multă vreme zăcuse în podul lui Pribek, mai bine păstrată decât înainte; aducând-o în clipa aceasta hotărîtoare, avusese grijă să înnădească locul unde era frântă.
Dar el nu veni numai cu prăjina goală, ci cu o flamură întreagă. Era o pânză albă, ca neaua, legată de băţ şi împodobită cu două tasmale negre.
Drapelul cu culorile cho- dene, dar fără stemă, simplu, modest; şi totuşi cho- denii îl întâmpinară sgomotos. Toate privirile erau aţintite asupra staturii înalte a celui din urmă stegar chodean, în timp ce el se apropia cu drapelul desfăşurat, care fâlfâia voios în vântul dimineţii.
Chiar în clipa aceasta trecea pe acolo căruţa lui Kozina, şi cei dimprejur şi dinăuntru îl putură vedea pe Pribek dând porunci, după ce încredinţase drapelul unui flăcău. Pârcălabul era dus şi el spre locul către care se îndreptau toti fugarii. Unul dintre flăcăi porni din nou în goană la Drazenov; alţii fură trimişi în fata satului, spre Havlovice ; cu ceilalţi rămase Matej Pribek în sat, punând rânduiala în vălmăşagul fugarilor,' făcând ordine şi având grijă ca toti să plece la timp şi să ia cu ei cât mai muit din avutul lor. Poruncea, comanda, răcnea şi ameninţa când era nevoie; vechiul cekan de stejar al neamului Pribek îi strălucea în mână de câte ori îl rotea, arătând către ceva sau poruncind cu el. Toti îl ascultau pe loc, ca şi când ar fi fost căpetenia lor aleasă.
Când satul rămase în urmă, puhoiul de bejenari se mai subtie pufin, ba se destrămă chiar, şi se scurse în nenumărate şipote şi pâraie. Fiecare căuta calea cea mai scurtă, iar drumul şi potecile nu mai ajun- geau. De pe înălţimile din Oujezd, de pe priporul muntelui Hradek, fugarii zoreau, alergau. Mai uşor le era acelora care nu duceau decât boccele; mai greu se descurcau acei care mânau vite. Ici-colo, se deslega o vacă sau un mânz şi alergau speriaţi peste răzoare şi în lanuri.
Nici oamenii nu mai ţineau seama de poteci. Vitele şi fugarii cârmeau de pe drumeag în grâul des şi

auriu, care se culca pe dată, ca sub coasă, călcat în picioare, nimicit.

La răsărit se iviră zorile trandafirii; apoi apăru deasupra pădurii o dungă strălucitoare care se revărsă peste tot cerul albastru şi limpede, unde nouraşii ■împurpuraţi din dreptul luceafărului începeau să pălească sau abia se aprindeau ca de o flacără vie şi sclipeau ca aurul. Când soarele răsări din această purpură a zorilor şi strălucirea sa cuprinse întreaga fire, oamenii din Oujezd ajunseseră la Bamr, unde desişul pădurii îi luă sub ocrotirea sa.

Şuvoiul se opri aici, dar nu se linişti, mai ales când nu după mult timp apăru un mare număr de oameni din Drazenov, îngroşându-le rândurile. Bărbaţii erau toţi înarmaţi. În pădure începu o forfoteală neobişnuită. Oamenii pe care fuga îi risipise unii de alţii, începură să se caute; familiile îşi alegeau locurile cele mai potrivite, copiii plângeau şi ţipau ; vitele legate de copaci mugeau sau păşteau. La marginea pădurii se afla un şir de căruţe ; din ele se scoteau bătrânii, bolnavii, copiii şi toate merindele. În pădure şi la marginea ei stăruia încă întunericul adânc. Dar ţinutul din jur, dealurile şi înălţimile, erau scăldate în lumina aurie, şi în ea — ca şi pe muntele Hradek din partea cealaltă — scânteiau'arme.

Acolo, în soarele dimineţii, sclipeau sâneţele şi oekanele cetei lui Pribek.

Toţi cei din Oujezd se găseau acum sub streaşina codrului stufos, şi numai oamenii din această ceată mai rămăseseră în satul pustiu şi fără viaţă. Dar iată ! Au început să coboare şi ei şi se îndreaptă spre Hamr. Se apropia oastea. Deaceea Pribek fugea dinaintea ei, ca să nu-i taie drumul cu ceata sa. Şleaul ducea din târg prin Havlovice, deadreptul sub înălţimile din Oujezd şi sub muntele Hradek, printr'o strungă joasă şi destul de largă, care despărţea înălţimea de la Hamr din faţa lor de pădurea din spatele cătunului Hamr.

Sus, undeva deasupra satului Oujezd, se auzi o goarnă ostăşească şi după aceea ropot de darabane. Vântul dimineţii purta aceste sunete prin aerul proaspăt şi străveziu, până în vale. Dar oştenii nu se zăreau încă. Însă pe şleaul uscat şi bătătorit, care venea de la Havlovice prin vale, se auzea sgomotul potcoavelor şi se vedeau sclipiri de arme. Călăreţi împărăteşti, scutelnici veneau în

goană mare; când văzură că ceata de chodeni trecuse la timp peste şleau şi era acum nu departe de Hâmr, se opriră. Dar şleaul nu-l mai părăsiră. Se răsfirară şi ajunseră la poala dealului, pe o linie peste care n'ar fi putut trece nimeni din Hamr, dacă ar fi vrut să meargă la Oujezd. Dar asemenea lucruri nu-i trecea nimănui prin gând în clipa aceasta. Numai privirile bărbaţilor din Hamr şi ale bejenarilor de la marginea pădurii Zelenov se îndreptau într'acolo. Pe înălţimea de la Oujezd sclipeau din nou arme. Erau străjerii pedestraşilor. Ceilalţi ostaşi îşi aşezară în sat tabăra, care de la Hamr nu se putea vedea decât în parte. „Ce iamă o să dea ăştia acolo ! A mai rămas destul şi prea destul în sat, şi ce nu le va trebui, vor nimici". Asta gândeau sătenii fugari şi se uitau îngrijoraţi spre sat, de nu cumva se înalţă vreun nor de fum, de nu cumva se văd văpăi roşii care le mistue căsuţa şi avutul. Cerul însă, azuriu pe tot întinsul lui, fără niciun nor, nici chiar deasupra satului Oujezd nu se întuneca de fumul vreunui pârjol.
Câteva colibe de lemn, lăsate în părăsire, pe o mică ridicătură de pământ lângă pârâul din preajma pădurii, acesta era singuraticul Hamr. Întinsă era de aici priveliştea spre Cerchov şi alte piscuri uriaşe ale Pădurii Boeme şi Tumavei, precum şi spre ţinutul de- luros şi foarte împădurit dimprejur.
Chodenii înarmaţi din Oujezd şi Drazenov, care s'au aciuat în acest cătun, îşi roteau ochii împrejur şi urmăreau fiecare mişcare, până la înălţimile ce se ridicau în faţa lor şi până la şleaul străjuit de scutel- nici. Nu erau abătuţi ; oastea nu-i înfricoşa. Dar sângele le clocotea de mânie pentru fapta lui Lamminger.
Asta tot el o pusese la cale! L-a rugat pe hatmanul de ţinut, bunul său prieten, să-i pedepsească şi să-i umilească. Dacă nu putuse altfel, atunci măcar aşa, chiar de i-ar face să piardă totul. Ce-i pasă lui dacă li se nimiceşte avutul, dacă ajung la sapă de lemn ! Numai lui să i se supună şi să-i fie clăcaşi ! Chiar şi acum doreşte asta, când însăşi curtea a trimis să se cerceteze pâra lor, pe care în alte părţi, la alţi boieri, ţăranii n'ar fi avut voie nici măcar s'o înfăţişeze.
Vrea să-i sperie cu oastea, ca să se târască la pi- cioarele lui şi să se milogească. Nu, domnule Lomi- kar. asta n'o fac chodenii, chiar de-ar fi să

poruncești să fie sdrobiți și împușcați. Atunci vei răspunde de o asemenea faptă ! Oastea va face și ea vărsare de sânge. La curte nu se știe desigur ce se întâmplă aici. Dar și dece ar trimite împăratul ostași ? ! Ce-au săvârșit ? Ce vină au ? Că n'au vrut să-l lase pe spurcatul de Kos să-i jefuiască ? Nu, nu, chodenii nu **se** lasă, chiar de-ar fi să se tragă în ei !

Astfel vorbeau toți chodenii din Hamr, adunați în bătătura unui bordei, lângă fântâna cu cumpănă și piatră și sub un păr bătrân, unde înfipseseră în pământ drapelul chodean. Toți erau întărâtați împotriva lui Lamminger, toți hotărîți. Mai neinduplecat decât toți, Matej Pribek. El nu vorbea mult, dădea doar din cap, și numai când se sfătuiau ce și cum să facă, atunci își deschidea gura. Părerile sale erau totdeauna de așa fel, încât toți le găseau bune și le primeau. În primul rând, străjile de câte doi și trei flăcăi, înarmați cu puști, fură așezate într'un șir care mergea până'n pădure, mai sus și mai jos de Hamr, ca să se poată urmări fiecare mișcare a oastei. Pe drumeagurile din bungete, solii chcdenilor alergau în satele vecine și cereau ca toți bărbații să vină înarmați la ei.

încă mai înainte de a se fi amijil bine de ziuă, veniseră vreo douăzeci de inși, mai vârstnici și mai tineri, din satul Straz care se afla îndărătul pădurii; înainte de nămiezi apărură și cei din Tlumacov și Mrakov, care aveau drumul cel mai ușor prin pădure până la lagărul celor din Oujezd. îndată după prânz veniră în acelaș timp, ocolind pădurile, cei din Postre- kov și Klenec, vreo douăzeci de chodeni, care nu aveau drum prea lung.

Matej Pribek răsuflă ușurat.

Singura sa teamă fusese că oastea se va năpusti numaidecât. Cu forțele atât de slabe, pe care le avuseseră dimineața, când au sosit la Hamr, n'ar fi putut face față unei asemenea ciocniri. Dar acum, când ceata oamenilor din Oujezd și Drazenov creștea, numărând înainte de prânz vreo două sute de bărbați înarmați, cuta de pe fruntea sa dispăru. După prânz erau ca la vreo trei sute de inși și mereu veneau alții, înainte de scăpătatul soarelui, mai sosiră și cei din Kycov, iar îndată după ei, când Pribek se duse cu câțiva bătrâni în pădure ca să vadă așezarea oamenilor, îi întâmpinară câțiva călăreți cu sânețe, dar și altminteri bine înarmați,

care veneau în goană mare din inima codrului. În frunte era tânărul Serlovsky, logod- mcul Manicăi, care sărind de pe cal, aduse la cunoştinţa bătrânilor că şi ceilalţi săteni şi flăcăi din Pocinovice şi Lhota, toţi bine înarmaţi, vor sosi încă azi. N'au putut mai curând, deoarece solii au venit prea târziu. Nu sfârşi bine vorba, şi dinspre înălţimea deasupra cătunului Hamr se auzi o goarnă, şi în aceeaşi clipă apăru în fugă un tânăr chodean din strajă, care vesti că un ofiţer împărătesc doreşte să stea de vorbă eu bătrânii.

— Ce-o fi vrând ? spuse Pribek. Desigur să ne întoarcem acasă şi să-i rugăm să ne ierte.

— Şi apoi să le robim, întregi batjocoritor bătrânul Brejcha din Postrekov.

— Nici n'ar trebui să stăm de vorbă cu acest domn ofiţer, propuse Pribek.

Dar ceilalţi nu voiau să-l nesocotească în felul acesta.

Se luă hotărîrea ca ofiţerul să nu fie lăsat să vină la ei, ci chodenii să meargă în întâmpinarea lui. Toţi bine înarmaţi, însoţiţi de vreo douăzeci de „băieţi", ieşiră din Hamr, şi după o bucată de drum ajunseră în'tr'o luncă, unde alături de străjerul chodean aştepta ofiţerul cu gornistul.

Acesta le ceru în numele hatmanului de ţinut Hora ca mai întâi să dea drumul pârcălabului, iar apoi fiecare să meargă în satul său şi să se supună stăpânirii legiuite.

Strigătul chodenilor nu-l lăsă să-şi sfârşească vorba. Cu greu putu să ia din nou cuvântul, ca să le arate cu ce se vor alege dacă se vor bate cu ostaşii, că va curge sânge fără folos şi că întregul lor avut este în primejdie.

— Nu vă mai răciţi gura cu vorbe de-astea, domnule ofiţer ! strigă Pribek, roşu la faţă. Ştim prea bine cine v'a trimis. Noi suntem ai craiului nostru şi nu ai lui Lomikar, şi deaceea nu ne temem, chiar dacă îl ajutaţi pe acest asupritor şi vreţi să ne omorîţi în bătaie. Deaceea ne vom apăra !

Un strigăt de încuviinţare şi larma întregei cete înarmate arătară ofiţerului că toţi gândeau la fel. El plecă fără să fi dobândit ceva.

Grosul forţelor chodene rămase la Hamr, unde până în noapte se ridicară metereze. Ceilalţi oameni, mai ales cei tineri, se răspândiră în străji, care noaptea erau sporite şi întărite. Curagioşii

străjeri singuratici, care cunoşteau aici fiecare tufiş, se avântau până în faţă de tot, ca să poată urmări toate mişcările ostaşilor.
Duşmanul care pătrunsese la Oujezd, nu se mai urnea de aici. Străjerii de pe înălţimi şi de pe Hradek vedeau caraulele scutelnicilor patrulând în timpul zilei atât acolo, cât şi pe şleaul din vale. Amurgul de vară învălui întregul ţinut şi se înnegura tot mai mult. Pe cerul de un albastru închis, începură să sclipească stele. Era călduţ şi domnea o linişte adâncă. În noaptea de vară se deosebea limpede şi desluşit fiecare sunet, până şi tropotul cailor scutelnicilor pe şleaul bătătorit, iar din pădure mugetul vitelor. Din când în când se auzeau strigătele catanelor şi ale străjerilor chodeni.
În lagărul chodenilor, sgomolul era mai mare.
La marginea pădurii Zelenov, îndărătul cătunului Hamr, printre bălării şi pe muşchi stăteau lungiţi cho- denii în dulămi albe, cu cekanul lângă ei şi cu puştile rezemate de trunchiuri. Bărbaţii alcătuiau un şir lung de străjeri, a căror sarcină de căpetenie era să păzească pădurea şi pe bejenarii din ea. Cu toate că din partea aceasta nu era de aşteptat niciun atac, dintre sirăjeri nu dormea nimeni. Tăcuţi, stăteau cu ochii aţintiţi asupra înălţimilor de la Oujezd din faţa lor sau adunaţi în cete vorbeau cu glasul scăzut.
În schimb, în inima pădurii, se auzeau multe glasuri sgomotoase. De aici pătrundea, printre trunchiuri şi tufişuri, lumina roşie a focurilor, în jurul cărora fugarii făceau roată, ca în jurul vetrei de acasă, familii, neamuri, străini, cum se brodea. înghesuiala îi apropia pe (toii. După această zi de şedere silită în pădure, ei ridicaseră între copaci numeroase sălaşuri din vreascuri şi nuiele, adăposturi pentru bătrâni şi copii. Altminteri, culcuşurile făcute din paie, saci cu grăunţe .şi pene de puf aduse de acasă, erau răspândite printre arbori. Lângă ele stăteau lungiţi câinii, iar pe ele se sbenguiau copiii sau şedeau bătrânii şi bolnavii cu capetele plecate şi adânciţi în rugăciuni mute. Cea mai mare însufleţire era la vechiul turluc unde ardeau cele mai multe focuri şi unde se întâlneau cele mai multe femei. Ele găteau acolo cina sărăcăcioasă, alăptau sau adormeau copiii; băieţii mai mărişori, nedându-şi seama de grelele clipe prin care treceau, se ţineau de

sburdăl- nicii. Bărbaţi erau aici mai puţini : cei mai mulţi se aflau la Hamr sau de strajă. Numai aceia care ieşeau din strajă, veneau să-şi vadă pe ai lor şi să îmbuce ceva.

Lângă un fag uriaş şedea la un foc mic bătrânul şi căruntul Pribek, tatăl lui Matej. Capul îi era plecat pe piept. Părea că doarme. Dar îşi ridică fruntea când uscăturile de lângă el trosniră sub picioarele cuiva. Era feciorul său Matej, care adusese şi un oaspe, pe tânărul Serlovsky. LTnchiaşul îl recunoscu numaidecât şi întinse tânărului mâna sa veştedă.

— Aşa dar aici ne fu dat să ne revedem, fătul meu ! zise el. Ei, spuneam eu că steaua aceea cu coadă... deie cel-de-sus să iasă bine! Acum poţi să vezi cum era în timpurile de demult, când bunicii noştri trebuiau să cutreiere pădurile ziua şi noaptea. Dar pe atunci nu era numai aşa. Voiniceşte şi-au cucerit drepturile şi nu...

— L^nde e Manka ? întrebă Matej, tăind vorba tatălui său.

— S'a dus să vadă de vaci.

În timpul acesta se apropiaseră câţiva bărbaţi, care veneau după Pribek. Ei se aşezară cu unchiaşul în jurul focului. Vorbiră despre duşman, dar mai ales că i-a lăsat în pace toată ziua şi n'au tăbărît asupra lor.

— Au văzut că sunt mai puţini decât noi, lămuri Pribek.

— Şi câţi sunt ?

— Vreo două sute, nu mai mulţi, după câte spun băieţii. Iar noi, împreună cu cei din Pocinovice, suntem încă odată pe atâţia.

Toţi dădură crezare acestor cuvinte. Şi tot atât de încredinţaţi erau că oastea fusese trimisă împotriva lor la cererea lui Lamminger şi fără ştirea curţii, ca să-i pârjolească şi să-l răzbune pe boier, încât n'ar fi crezui

[1] **Loc despădurit, unde se ardeau cărbunii ; veche cărbunărie.**

nici în ruptul capului dacă în clipa aceasta cineva le-ar fi spus că de la Praga s'a poruncit hatmanului de ţinut să se ferească pe cât cu putinţă de orice vărsare de sânge.

Când Matej Pribek se ridică după câtva timp ca să treacă din nou prin pădure, printre străjeri, şi să se ducă la Hamr, tânărul Serlovsky nu mai era la foc. Se făcuse nevăzut ca s'o caute pe Manka.

În inima pădurii, într'o vâlcea ierboasă, erau adunate toate vitele. Slujnicele şi argaţii le păşteau şi le îngrijeau. Manka tocmai pleca de aici spre turluc, ţinând în mână o oală cu lapte proaspăt muls ; în clipa aceasta o întâlni tânărul Serlovsky. Ea îl zărise adineaori de departe, în negura pădurii, la licărirea ceţoasă a focurilor. Puse acum repede oala pe pământ şi-l strigă cu bucurie. Ca un cerb, el făcu doar o singură săritură până la ea.

— Aici erai ?

— Am venit mai demult şi te-am căutat peste tot. Nu zău, Manka, n'aş fi crezut c'o să te găsesc noaptea pe drumuri, glumi flăcăul.

— Nici eu, doamne păzeşte. Şi ce-o să mai fie!

— Ce să mai fie ? Ne vom apăra.

— Ştiu că n'o să vă lăsaţi! rosti fata cu bărbăţie. Dar ce pagube peste tot. Şi tocmai acum, înaintea secerişului.

— Şi a cununiei noastre !

— Şi asta, fireşte.

Fata oftă, însă întregi numaidecât:

— Dar pentru asta nu e atâta grabă. Numai de-ar ieşi totul bine, ca să se mântuiască odată; cu Lomikar. Aş aştepta bucuroasă şi până la Sfântul Gheorghe, ba chiar şi un an de zile, numai ca acest... Chiar acum aş merge cu voi împotriva lor şi aş trage !

Pas cu pas se apropiau de turluc. În clipa aceasta se opriră amândoi. La o depărtare destul de mare de turluc, se auzi un strigăt şi svon de glasuri bărbăteşti, al căror răsunet puternic trezea pădurea adormită.

— Sunt ai noştri ! Cei din Pocinovice şi Lhota ! exclamă Serlovsky.

Nu se înşelase. Când ajunseră în lagăr, văzură o Ceată de bărbaţi în dulămi sau numai în sărdace scurte, cei mai mulţi înarmaţi cu sâneţe. Erau ca la vreo cincizeci, toţi voinici şi spătoşi. Tocmai acum veniseră pe căi ocolite prin pădure, ca să dea ajutor, şi se aşezară la foc, salutaţi de ceilalţi chodeni, care se găseau în clipa aceea acolo.

— Am să mai viu la foc ! zise tânărul Serlovsky după ce se despărţi de Manka, şi se îndreptă spre oamenii din satul său.

În timpul acesta, la marginea turlucului, sub brazii înalţi, tânăra Kozina o liniştea pe Hanalka, pe care strigătele chodenilor din Pocinovice şi Chodov o treziseră din somn.

Pavlik, pe culcuşul său sărăcăcios de lângă ea, nu se mişca. Familia cimpoierului, care se odihnea alături, la o oarecare depărtare de un foc mic, dormea dea- semenea dusă. Numai Jiskra era undeva printre bărbaţi.
Hanka, legănând fetica pe genunchi, îngâna încet uri cântec. Dar la cântecul acesta o podidiră lacrimile. îşi aducea aminte cum a fost altădată, cum bărbatul ei o ajuta să culce copiii, cum stăteau împreună la căpătâiul lor. Şi acum, ca ţiganii în singurătatea pădurii. Dar ■ce-ar sinchisi-o asta. Dacă ar fi el aici ! Ce bucuroasă ar îndura toate ! Unde o fi acum, ce-o fi făcând ? Când se va întoarce oare?

XXII

Sub privegherea neobosită a străjerilor, se scurse întâia noapte în pădurea singuratică. Dar oastea nu făcu nicio mişcare şi rămase şi în ziua următoare, ca şi ieri, în bivuac. Cu atât mai neadormiţi şi mai încordaţi erau chodenii din strajă. Fugarii din pădure se simţeau mai uşuraţi. Spaima cea mare din zorii zilei de ieri se risipise ; temerile care-i apăsau pe toţi fuseseră neîntemeiate. Oujezd nu suferise încă niciun neajuns. Hrana, încă îndestulătoare. Merindele aduse puteau ajunge la nevoie pentru câteva zile. Prieteşugul dintre vecini îşi arăta roadele şi în aceste vremuri de restrişte. Bejenarii se ajutau unii pe alţii, iar la ei se gândeau toţi cei dindărătul pădurii, chodenii din Straz, din Tlu- macov şi din Chodov, care aduceau fugarilor tot felul de lucruri, azi foarte folositoare şi trebuincioase.
Peste măsură se minunau bărbaţii că de atâtea ceasuri oastea îi lăsase în pace. Voiau cumva să-i silească prin lipsuri şi foamete să se împrăştie, iar pe cei din Oujezd să se întoarcă în sat şi să se milogească ? Dar asta nu era atât de uşor, şi nu numai unul dintre chodeni se scutura de râs la un asemenea gând şi putea să spună fără grijă că o bună bucată de vreme o să treacă până când vor fi mâncate toate vitele din pădure.
Pribek îi îndemna doar să străjuiască cu grijă şi cu luare-aminte, deoarece se temea de un atac prin surprindere. Faţa i se întunecase din nou. îşi dădea seama că nu tuturora le va fi uşor să îndure viaţa din pădure şi că pe mulţi, mai ales pe aceia caire locuiau la mai mare depărtare, îi va cuprinde

curând dorul de casă. Dar după amiază se risipi din nou norul negru de pe fruntea sa, când ofiţerul din bivuacul ostăşesc veni să le ceară iarăşi să se predea, iar chodenii în vârstă se împotriviră ca un singur om.

Trecu a doua noapte şi începea a treia zi de şedere în pădure şi de pază înarmată în faţa oastei. După amiază, în bătătura din Hamr, la o mică depărtare de drapelul înfipt în pământ, se ţinu sub bătrânul păr o adunare a şoltuzilor şi bătrânilor din toate satele cho- dene, înafară de aceia care se găseau la Praga în faţa Curţii de Apel, precum îşi închipuiau consângenii lor, cărora nici prin gând nu le trecea unde ajunsese deputăţia lor din bunăvoinţa judecătorilor. În toate colibele şi peste tot era o mare însufleţire ; unde te uitai, numai chodeni înarmaţi. Deasupra pădurii se deslănţui o vijelie; tot cerul era acoperit cu nori negri. Dar bătrânii şi şoltuzii nu luau în seamă freamătul puternic al bătrânului păr şi nici că drapelul lor alb se umfla şi fâl- fâia viforos ; vorbeau despre oaste. Matej Pribek, rezemat de trunchi, tresări când Konopik din Straz susţinu că cei de acolo — şi arată spre Oujezd — numai deaceea nu fac nîcio mişcare, fiindcă aşteaptă întăriri. De aceeaşi părere era şi Pribek.

— Şi te temi de ei ? îl întrebă el deodată pe Konopik.

— Nu, nu mă tem, dar dacă am avea niscaiva cai...

— Aha, acum ai început să pricepi că fuga e sănătoasă !

Pribek râse sgomotos. Konopik se făcu roşu, dar înainte de a putea răspunde, se auzi un strigăt. Toţi aler-. gară într'acolo ; chodenii care stătuseră lungiţi în iarbă, săriră ca arşi ; cei din colibe dădură fuga afară, îngrămădindu-se cu toţii în jurul unui nou-venit. Dar acesta nu era un străin, căci între dulămile chodeniJor nu se zărea niciun alt vestmânt. Bătrânii de lângă fântână se îndreptară spre poartă, unii se duseră până la zid ca să vadă ce este. În clipa aceasta toţi dădură un strigăt... Brychta ! Brychta din Postrekov! El intră repede în bătătură, urmat de mulţi consângeni.

— Vasăzică aţi pornit la război ? strigă el, rotin-du-şi cekanul. Foarte bine. Atunci o să ne batem, spuse el, dând mâna cu cei mai apropiaţi.

— Unde sunt ceilalţi ? îl întrebă cineva.
— Vin şi ei.
— Iată-i! Pajdar ! Si Syka !
— „Vechilul" !
— Din Praga !

Trecu câtva timp până când sgomotul şi vulvoarea se ostoiră puţin. Cine ar fi crezut să-i vadă aici ! Toţi îi ştiau la Praga, iar ei, ca picaţi din cer! întrebările curgeau şuvoi.

— Cum aţi ajuns la noi ? Aţi auzit ce este aici ?
— Unde aţi aflat de întâmplarea aceasta ?

Trimişii, dar mai ales Syka, povestiră că au venit pe
căi ocolite, prin păduri, şi că au aflat la Praga de răscoala aceasta.

— Şi unde e pârcălabul din Kouta ? urmă Syka.

Mulţi râseră şi răspunseră că este îndărătul turlucu-
lui, legat de un copac, şi că tremură de frică, dar că, altminteri îi merge bine.

— Nu l-aţi omorît ? întrebă Syka mirat.
— Şi nici măcar pe ceilalţi nu i-aţi stâlcit în bătaie ? întrebă Pajdar din Pocinovice.

Acum începură să se mire cei de aici de vorbele ce umblau pe socoteala lor. Syka răsuflă uşurat când auzi că toată povestea era o minciună.

— Şi unde sunt ceilalţi ? Kozina, Hruby ? întrebară chodenii.

Din depătare se auzi un tunet. Dar dacă din cer senin ar fi căzut un trăsnet în ograda aceasta, chodenii nu s'ar fi speriat mai tare ca acum, când Syka le povesti pe scurt ce s'a întâmplat cu ei şi cu ceilalţi la Curtea de Apel. Unii păreau înţepeniţi şi fără grai; simţeau că li s'a dus cea din urmă nădejde. Alţii scoaseră strigăte de parcă ar fi fost înjunghiaţi; până în adâncul sufletului îi răscoleau nelegiuirile săvârşite asupra lor şi asupra trimişilor, şi nu numai unul glăsui că nu se mai poate aştepta, ci că trebue să pornească, împotriva lor, a boierilor, ca să se răzbune pentru această samavolnicie. Matej Pribek îşi îndreptă privirea în-cruntată asupra lui Syka, pândind parcă vorbele ce le va spune.

— Gândiţi-vă bine, oameni buni, ca să nu iasă mai rău ! strigă „vechilul" Syka.
— Şi ce gândeşti tu ? întrebară câţiva bătrâni, pe care vestea despre hrisoave, despre judecată şi despre temniţă îi speriase.

— Ce gândesc eu ? Ce gândiţi şi voi I răspunse Syka. Ne-au luat şi ne-au nimicit hrisoavele fiindcă nu mai au nicio putere; pe ai noştri i-au aruncat în temniţă, iar aici, în faţa noastră, stau ostaşi cu arme bune, iar noi cu arme proaste, singuri, fără niciun sprijin. Să nu credeţi că mă tem, dar aş vrea să îndrept ce se mai poate, ca să nu iasă mai rău. Va curge sânge : astăzi nu mai putem împiedica aceasta, dar dacă...

— Taci, vechil trădător ! Iuda ! tună Matej Pribek. Trupul său uriaş era la un pas de pletosul şi bine le-
g'âtul „vechil". În strigătul de încuviinţare care izbucni după pătimaşele cuvinte ale lui Pribek, se auzi mai tare glasul lui Brychta din Postrekov. Dar nici Syka nu rămase de unul singur. îndeosebi oamenii cei mai vârstnici şi mai aşezaţi din Klenec, Chodov, Postrekov, Straz, Kycov, Tlumacov şi Mrakov fură de partea lui, înnăbuşind cu blândeţe, dar şi cu asprime, strigătele cetei războinice, din care făceau parte cei mai mulţi din Oujezd, Drazenov, precum şi cei din Lhota şi Poci- novice.

— Lăsaţi-l ! strigă Syka. Cine a urzit toate acestea, dacă nu tu, Matej !

— Ai vrea să dea foc răzeşiei tale, să ne omoare femeile şi copiii ? exclamă Bursik din Klenec.

— N'<au decât să pârjolească, să ne omoare în bătăi ! strigă Pribek, ai cărui ochi aruncau scântei. Dar mai înainte ne vom împotrivi. Şi dacă ar fi să mă omoare în bătăi, tot mai bine decât să mă înjuge ca pe o vită. Lua-v'ar dracul de muieri fricoase ; voi nu sunteţi chodeni.

Lângă Hamr era sgomot şi frământare. Chodenii nu se puteau înţelege dacă e mai bine să se plece şi să ceară iertare, sau să pornească la .luptă. Tabăra războinică era mai mică. În fruntea ei se afla Pribek ; alături de el, răstindu-se crunt la potrivnicii mai paşnici, sălbaticul Brychta din Postrekov şi tânărul Ser- lovsky. Toţi erau atât de împătimiţi, iar larma glasurilor nestăpânite atât de năprasnică, încât nu auziră strigătele străjerilor din primele rânduri, care arătau spre înălţimea de la Oujezd. Dar deodată glasurile sălbatice de lângă Hamr amuţiră. Se auzi o bubuitură ca de tunet, apoi încă una, apoi a treia. îndărătul pădurii bubuiau tunuri. Da, tunuri ! Trei tunuri sunt acolo. Dela Oujezd le-au suit pe muchea dealului şi trag de acolo înspre Hamr. Fumul alburiu al ghiulelelor

slobozite se rostogolea şi se apleca peste coasta dealului. Şi în jurul tunurilor, o mulţime de ostaşi. O parte din ei se şi adunase în luncă şi pe şleau, iar acum li se alăturară şi călăreţi. Ce de ostaşi mişună acolo! Le-au venit întăriri. Şi în timp ce chodenii se uitau uimţi şi buimăciţi la duşman, se apropie în goană un flăcău care vesti cu sufletul la gură că Danielovo Bolf s'a întors din recunoaştere. Cele trei tunuri s'au aflat mai întâi la Oujezd în tufişurile de pe tăpşan, şi împreună cu ele a sosit şi o mulţime de ostaşi. Astfel raportă „băiatul" din strajă. Vestea sa nu mai era nouă în clipa aceasta, dar adevărată, precum se putuseră încredinţa cu toţii.

— Şi mai vreţi să vă războiţi ? strigă Syka, arătând cu mâna dreaptă oastea care se pregătea de atac în văzul tuturora.

— Tu să taci, ţi-am mai spus ! răcni Pribek. Nu vă temeţi. Şi cine e chodean adevărat, după mine ! Mulţi îl părăsiră, împotrivindu-se avântului său şi al credincioşilor săi.

— Lăsaţi-i să se ducă să se milogească ! strigă tânărul Serlovsky. Veniţi cu noi; acolo unde mergem, vom ţine piept mai bine decât cu ăştia.

— Veniţi la Pocinovice ! Veniţi !

Pribek se repezi la drapel şi-l scoase cu o singură smucitură din pământ.

În acest timp, un flăcău gonea de la Hamr spre turlucul din pădure. Fugarii de acolo se uitau îngrijoraţi la cerul înnorat, care întunecase pădurea. Un vânt puternic îndoia crengile la pământ şi vestea furtuna. Toţi se pregăteau s'o înfrunte ; pentru altă furtună nu erau pregătiţi. Dar flăcăul, neţinând seama de nimic, strigă de îndată celor ce se adunară cei dintâi, că trimişii de la Praga s'au întors, şi anume Syka, Pajdar şi Brychta, dar că ceilalţi n'au venit fiindcă sunt închişi în temniţa din Praga.

Un ţipăt pătrunzător de durere străbătu singurătatea pădurii.

Toţi îşi întoarseră capetele spre Hanka Kozina care, frângându-şi mâinile, pălise. Femeile o înconjurară, liniştind-o şi mângâind-o.

— Unde sunt ? întrebă bătrâna Kozina pe flăcău. Ea nu plângea, dar faţa i se îngălbenise parcă. Flăcăul arătă spre Hamr. Bătrâna fugi într'acolo. Dar la marginea pădurii se opri deodată. Dela Hamr venea spre ea o ceată de bărbaţi. În fruntea lor

păşea Matej Pribek, lângă el Brychta din Postrekov, iar la dreapta tânărul Serlovsky cu drapelul chodean, care fâlfâia vijelios deasupra capetelor lor. Ceilalţi bărbaţi rămăseseră la Hamr ; alergau de colo până colo sau priveau în grupuri spre Oujezd, de unde se auzeau trâmbiţe şi darabane. În clipa aceasta, din ceata lui Pribek se desprinse Jiskra Rehurek şi în câteva sărituri fu lângă bătrâna ţărancă.

— Stăm prost, oaste multă şi ai noştri vor să ceară iertare.

Bătrâna scoase un strigăt de uimire.

— Şi ce este cu Pribek ?

Cimpoierul o lămuri că se retrage cu credincioşii săi şi că se duce la Pocinovice.

— Jan şi ceilalţi sunt închişi ?

Cimpoierul dădu din cap.

— Iar voi, muierilor, vreţi să cereţi îndurare ? strigă bătrâna Kozina.

Şi cu pumnii strânşi ameninţă pe cei din Hamr, care pregăteau în clipa aceasta deputăţia care să meargă la hatmanul ţinutului, căruia tocmai îi sosiseră întăriri, trei tunuri, grenadiri şi pâlcuri dese de pedestraşi şi de călăreţi, conduse de contele Stampach şi de domnul Steinbach de Konigsfeld.

Între timp ceata lui Pribek ajunse în pădure şi se apropie de turluc. O învălmăşeală îngrozitoare se iscă acolo când oamenii aflară ce s'a întâmplat. Teama de oaste îi făcu pe toţi să-şi piardă capul. Femeile se rugau plângând de bărbaţi; unele, să nu le părăsească şi să nu plece; altele, să nu le lase acolo. Hanka nu se sinchisea de toate astea. Şedea sub un copac, lângă foc, şi-şi strângea copiii la piept. Ce veşti! închis în temniţă ! Dece a plecat ? Bine a presimţit... O, Jan nu se mai întoarce, ştie bine asta. Copiii, sărmanii copii !

XXIII

începu să plouă, tuna, şi văzduhul jilav şi tot mai întunecat era săgetat de luminile orbitoare ale fulgerelor. Din pădurile Sumavei se ridicau aburi şi nori de fum alb, ca din nenumărate focuri aprinse. Pe vremea aceasta neprielnică, ceata lui Pribek se retrăgea spre Pocinovice prin păduri şi pe drumurile desfundate. Ceata aceasta, cea mai bătăioasă din rândurile chodenilor nehotărîţi, mai bine de o sută de oameni, era împărţită în două pâlcuri mai mici. Între ele înaintau câteva căruţe

cu femei şi copii, pe care bărbaţii nu voiseră să le lase în pădure. Cei mai mulţi erau din Oujezd. Printre ei, bătrânul Pribek şi Manka. Când feciorul său Matej îi spuse lângă turluc să rămână în pădure cu Manka, deoarece la Pocinovice lupta o să fie desigur cruntă, bătrânul nu voise să audă de aşa ceva, iar nepoata sa se împotrivise cu hotărîre.
— Ca până la urmă tot să mă târăsc pe genunchii mei* bătrâni ?! spusese moşneagul, căţărându-se în car.
Vântul îi sbârlea acum părul lung şi alb ca zăpada şi-i biciuia ploaia peste faţa sbârcită ; dar bătrânul parcă nici nu le simţea. Şedea nemişcat, cu privirea încruntată aţintită drept înainte şi cu gândurile în altă parte. întrucât carul în care se aflau Manka şi bunicul ei, era mânat de tânărul Serlovsky, iar argaţii rămăseseră în pădure cu vitele, Matej Pribek purta din nou drapelul chodean. Il ducea pe umăr, cu pânza grea şi udă de ploaie. La început, Matej văzu aceasta şi-şi aminti ce frumos fâlfâise dimineaţa. Şi dimineaţa fuseseră încă toţi plini de bărbăţie, şi se muiaseră înfricoşaţi numai când Syka îi moleşise cu veştile sale. Acum iată cu ce s'au ales...
Se întunecase deabinelea când chodenii se apropiară cu căruţele de Pocinovice. Ploaia contenise, dar cerul nu se înseninase încă ; nori grei mai atârnau pe piscuri şi se întindeau spre apus şi miazăzi, peste Pocinovice. ca un meterez. Culmile munţilor Havronec, Plapolec, Hudic şi Holv nu se vedeau îndărătul norilor cenuşii, în care se învăluia „Panino prsa" precum şi ceilalţi uriaşi ai Sumavei, care alcătuiau impunătorul fundal
După încordarea din ultimele câteva zile, după drumul obositor pe vremea aceasta rea, odăile uscate, calde şi primitoare erau deosebit de binevenite bărbaţilor din Pocinovice şi tuturor fugarilor. Cei mai mulţi dintre ei, după ce îmbucară ceva, căzură istoviţi şi adormiră numaidecât. La primărie, la bătrânul Serlovsky, unde se adunaseră băştinaşii şi cei mai aşezaţi dintre sătenii veniţi din afară, lumina a ars înca multă vreme.
Chiar şi câţiva oameni din Lhota, care înainte de venirea celor din Pocinovice se duseseră în nu prea de-

i Un iezer de munte.

părtatul lor sat, se aflau aici şi abia noaptea târziu se întoarseră acasă, ducând cu ei hotărîrea nestrămutată că nici Lamminger, nici oastea nu vor izbuti să-i îngenuncheze vreodată.

Era trecut de miezul nopţii. Abia acum se ducea Ma- tej Pribek la culcare, după. ce cutreierase cu tânărul Serlovsky tot satul şi aşezase pretutindeni străjeri băştinaşi. Nu se luminase încă de ziuă, şi uriaşul chodean era iarăşi în picioare, sgâlţâind oamenii din somn, îngrădind cu scânduri şi cu palănci toate intrările satului : drumurile, uliţele dintre hambare care duceau pe tăpşan, precum şi toate imaşurile de vite. încă nu se trezise tot satul, încă nu se mântuiseră toate pregătirile, şi iată că se pomeniră pe neaşteptate cu oaspeţi şi cu ajutoare. Erau câţiva ţărani din Chodov şi Pos- trekov, uzi leoarcă şi năclăiţi de glod. Ciudate veşti aduceau.

Ieri fuseseră .alături de aceia care spuneau că orice împotrivire este de prisos şi că nu le rămâne decât să se supună. Acum povesteau chodenilor care se îngrămădiseră în jurul lor, cum le-a plătit aceasta hatmanul ţinutului. Când au venit la el să se milogească — povesteau fugarii — şi au făgăduit că se vor răspândi în linişte, numai oastea să se retragă şi să nu le pricinuiască pagube, el s'a răstit la ei şi a pus pe loc să fie legaţi şi ridicaţi de ostaşi. Dar nu numai pe aceia, ci din toate satele au luat ţărani, i-au legat şi i-au trimis.

— Unde ? întrebară chodenii care ascultau cu încordare.

— La Plzen, Stribra, Tyna...

— Şi dece în atâtea locuri ? Nu sunt destule temniţi la Plzen? întrebă Serlovsky.

— Au ridicat peste şaptezeci de inşi! răspunse unul dintre fugari.

— Când am văzut asta, ne-am luat tălpăşiţa. Mai bine să mă omoare decât să stau la gros, să mă răzbească în bătaie şi după aceea să mă şi spânzure, adăugă altul. Asta e îndurarea lor ! Asta, pentrucă s'au dus îndată să se predea !

— Ce n'ar da ei să fie acum aici! strigă unul dintre chodeni.

— Da, şi am fi atunci peste patru sute, întregi Pri- bek. Dar oastea unde este acum ?

— În fiecare sat câţiva ostaşi, dar la Oujezd roiesc ca muştele. Şi de bună seamă că vor rămânea pesle tot, ca să fie linişte.

— Dar ai noştri din pădure ?

— Acolo femeile s'au văielat şi se văietă mereu. Este de mirare ? Le-au luat bărbaţii, iar în case s'au oploşit cătanele. Din pricina aceasta, mulţi ţărani au apucat calea pădurilor. Fug din sate, poate în Bavaria.

— Şi noi să stăm şi să ne dăm pe mâna lor ? strigă Pribek.

În clipa aceasta erau încă toţi în sala primăriei. Când Pribek se ridică, pregătindu-se să iasă, iar ceilalţi după el, intră repede în încăpere unul din Poci- novice şi vesti că straja care veghează în partea dinspre Loucin, a văzut ostaşi pe şleau. Toţi îi aşteptau, toţi erau siguri că oastea nu-i va oooli, şi totuşi vestea aceasta îi buimăci pe cei mai mulţi şi toţi erau înfriguraţi.

— Fie ! strigă bătrânul Serlovsky.

— Veniţi, oameni buni, veniţi repede ! îi îndemnă Pribek şi ieşi.

Toţi îl urmară.

La ceasul acesta întregul sat era în picioare. Vestea despre oaste pătrunsese ca vântul în toate colţurile. De peste tot veneau în fugă bărbaţi, femei, bătrâni, flăcăi ; în piaţa satului era furnicar de oameni. Acolo li se alăturară şi bărbaţii de la primărie, înarmaţi cu puşti şi cekane. În fruntea lor, Pribek cu drapelul chodean. Acesta fâlfâia din nou voios în boarea dimineţii, căci peste noapte cerul se înseninase şi era o zi minunată.

— Oastea a venit! strigă Pribek. Au şi început să prindă bărbaţi şi să bată femei. Dacă vreţi să vă supuneţi, eu şi toţi ceştia care suntem din Oujezd şi din Drazenov, nu ne dăm pe mâna lor!

— Nici noi! Nici noi ! strigară toţi, şi în vuietul acesta se auzeau şi multe glasuri de femei.

— Atunci, cu ajutorul lui dumnezeu, fiecare la locul său ! porunci Pribek.

— Femeile şi copiii să intre în case ! strigă Ser- lovsky. Fiţi pregătiţi, ca la nevoie, de-ar fi să iasă rău, să aveţi tot ce vă trebue pentru drum; imaşul din spate, care duce spre pădure, va fi liber!

În clipa aceasta, toate glasurile din piaţa satului amuţiră şi toţi rămaseră locului ca împietriţi. Ropot de darabană pătrunse până la ei. iar goarna

le sfâşie auzul. Cel dintâi care-şi veni în fire, fu Pribek. El strigă oamenilor să aştepte oleacă, că se duce să vadă ce este, şi dete fuga la ieşirea îngrădită. Cei doi Ser- lovsky şi mulţi oameni din Poci novice, după el. Între case şi printre copaci văzură sclipind arme şi foind soldaţi. Dintr'o ochire îşi dădură seama că sunt mulţi. Au împresurat satul dinspre răsărit şi au ocupat drumul. Călăreţi forfoteau de colo până colo, comenzi date cu glas tare sburau din ceată în ceată şi răsunau până în sat.

Lanţul de ostaşi creştea şi împresura încetul cu în-cetul tot satul, care se afla în vâlcea.

Pribek tresări. Câţiva călăreţi veniră în goană spre el ; în faţa ieşirii îngrădite a şleaului se opriră, şi unul dintre ei începu să vorbească. Cele spuse de el fuseseră aduse de mai înainte la cunoştinţa celor adunaţi în piaţa satului, de către Serlovsky şi Pribek, care tăi- nuise doar că şi cei din Lhota se predaseră cu ochii închişi.

Dar acum ostaşul ie mai făcu cunoscut că satul tre-bue să se predea numaidecât şi toate îngrădirile să fie ridicate. Bărbaţii să aducă toate armele, cei străini din sat, mai ales Matej Pribek din Oujezd, să fie daţi pe mâna oastei, iar pentru siguranţă şi ca zălog, şoltuzul şi douăzeci de ţărani să vină neîntârziat în bivuac şi să ceară iertare.

— Ca să ne arunce în temniţă ! strigă unul dintre ţărani.

— Şi să ne spânzure ca răzvrătiţi ! întări altul.

— Eu nu mă duc! vesti şoltuzul Serlovsky cu glas tare.

— Nici eu ! strigară unul după altul şi în vuietul acesta se amestecau glasurile ascuţite ale femeilor care-şi îndemnau bărbaţii să nu se ducă şi să nu se supună.

— Suntem ca într'o capcană, oastea ne-a împresurat din toate părţile!

— Vom răzbi printre ei !

— După mine ! strigă Pribek.

O zarvă şi o învălmăşeală nemaipomenită se scară în piaţa satului. Multe femei începură să bocească, altele îşi îndemnau bărbaţii, cu toată stăruinţa, să nu se predea. Dar nici nu era nevoie. Vestea despre cele ce pătiseră aceia care se supuseseră mai jos de Oujezd, crunta poruncă, ameninţarea comandirului şi puterea sa năpraznică mâniară pe chodenii din Pocinovice şi-i oţeliră în desnădăjduita

lor hotărîre. Mai bine moartea, decât să se predea astfel pentru suferinţe noi şi mai mari!

Pribek, cuprinzând cu privirea oastea din faţa sa, îşi dădu seama că nu le va fi cu putinţă s'o dovedească sau chiar numai să i se împotrivească. Nu rămânea decât să răzbească printre oşteni. Deaceea duse pe cho- deni în acea parte a satului de unde, după cum vedea, se putea ajunge mai repede în pădure şi unde se aflau cei mai puţini ostaşi. Unii spuneau să aştepte până când se va întuneca. Dar propunerea .aceasta nu putu fi luată în seamă, deoarece comandirul dăduse doar o scurtă păsuială pentru răspuns, iar dacă acesta nu-i va fi pe plac, va porni desigur la asalt. Deaceea nu puteau zăbovi.

— Cine poate, să încalece ! Vom străbate pe la spate! strigă Pribek arătând hambarele lângă care stătea.

Dădu această poruncă fiindcă văzuse că grosul oas- tei se afla în faţa ieşirilor din sat, între case şi dincolo de imaşuri. O ieşire neaşteptată din hambare, pe ■aici, ar putea să-i surprindă. înainte de a intra în această başcă de scânduri şi paie, îşi luară rămas bun. Nu dură mult. Matej Pribek îşi căută fata. Venea în urma lui, galbenă, tremurând, lângă bătrânul ei bunic care nu voise să rămână în casă.

— Tată, Manka, vă las cu dumnezeu ! Poate c'o să ne mai vedem. Iar de nu, îngrijeşte-ţi bine bunicul, fată. Să vă ajute dumnezeu.

Era palid când dete fetei şi bătrânului tată uriaşa sa mână dreaptă.

Moşneagul întinse braţul şi-l binecuvântă cu semnul crucii. Pribek îşi mai întoarse odată capul şi dispăru apoi în ceaţă. Dar drapelul său alb se mai putea vedea deasupra capetelor, până când la intrarea în hambar îl înclină.

Manka îl urmări necontenit cu privirea, şi ochii îi erau plini de lacrimi; în clipa aceasta se apropie de ea logodnicul care se dusese după cai. Manka lăcrima, dar abia acum o podidi plânsul adevărat. El o îmbrăţişă, o sărută pe gură, luă apoi dârlogul bălanului său şi-l duse până la hambar. Aci se mai aflau şi alţi cai, iar îndărătul lor pedeştrii în grupuri dese. În hambarul de alături era la fel. Toţi aşteptau doar semnalul oa porţile să se dea în lături, deschizându-le calea din arie împotriva oastei.

Soarele răisărise şi lumina sa vie pătrundea prin crăpăturile late dintre grinzile hambarului, străfulgerând întunericul cu dungi aurii. Ele cădeau pe trupurile cailor, pe părul lor lins, pe şeile simple, ţărăneşti; ici aluneca pe dulămile albe ale chodenilor, colo pâlpâia pe chipurile lor. Cei mai mulţi dintre ei erau palizi, sugrumaţi de teama care cuprinde fără voie pe ori şi cine înaintea unei lupte sângeroase. Ochii tuturora ardeau ca în friguri, inimile ropoteau, dar fiecare se împăcase cu soarta şi strângea cu putere flinta sau tăiosul cekan ferecat.

În apropierea porţii stătea Pribek aplecat şi urmărea prin crăpături mişcările oastei. Când se ridică, făcu semn călăreţilor să încalece. Apoi strânse mâna tânărului Serlovsky, îi şopti ceva şi se duse la oeata din fund, spunând încă odată fiecăruia ce are de făcut şi unde să ochiască. Apoi trecu în hambarul de alături, ca să ia conducerea celor de acolo. În hambarul celălalt, ceata avea să fie condusă de tânărul Serlovsky. Acesta era pe cal, strângea smăcinat în mână pistolul încărcat şi aştepta cu încordare semnalul stabilit, pe care urma să-l dea de alături tatăl Mankăi.

Câtva timp domni în hambar linişte adâncă. Numai câte un ca.] necheza sau izbea cu copitele în arie. De departe se auzeau goarne şi darabane ; în clipa aceasta, unul dintre aceia care se aflau în faţa hambarelor, în partea dinspre sat, strigă că ostaşii se apropie de acolo.

Nu se stinse bine acest strigăt, şi din hambarul de alături se auzi un şuierat războinic. Porţile celor două hambare se dădură deodată la o parte, ca de o bruscă răbufnire, şi un şuvoi de lumină orbitoare pătrunse înăuntru ; în' lumina aceasta ţâşniră afară câţiva călăreţi în frunte cu tânărul Serlovsky, iar în urma lor, ca un nor, ceilalţi chodeni. Şi odată cu acest nor alb, încă unul, în frunte cu Matej Pribek, care ţinea în mâna stângă, drapelul alb, fâlfâitor, iar în dreapta, deasupra capului, greul cekan de stejar ai neamului său.

Flintele şi durdele chodenilor detunară, puştile ostăşeşti le răspunseră, şi cele două tabere se aruncară una asupra celeilalte. O ciocnire înspăimântătoare. Des- nădejdea oţelea braţul chodenilor. Cu cekanul, cu stratul sâneţei, se băteau ca leii. În frunte tânărul Serlovsky, care se

asvârlea ca o vijelie în talazurile bătăliei, lovind pe pedestraşi în dreapta şi în stânga.
La gardurile de mărăcini, lângă ziduri şi în cele două hambare cu porţile vraişte, stăteau .sătenii, femei şi bătrâni, şi urmăreau lupta cu spaimă şi cu o groaznică înfrigurare.
Bătrânul Pribek, sprijinit de nepoata sa, stătea la colţul hambarului, neluând în seamă pe aceia care îi spuneau să se ferească de plumbi. Manka urmărea palidă şi tremurând fiecare mişcare a acelora care se băteau, cu aceeaşi sălbatică opintire ca toţi ceilalţi săteni. Ea văzu cum cele două pâlcuri se ciocnesc şi cum chodenii îşi lovesc potrivnicii prin surprindere şi-i în- ghesue. În dârdora acestui vălmăşag, în care cu colbul şi fumul se amestecau dulămile albe şi dolmanele negre ale ostaşilor, precum şi scânteierea paloşelor şi altor arme, nu se putea deosebi nimic. Răcnetele îngrozitoare şi larma fără seamăn se răspândeau peste tot, şi strigătele oamenilor se împleteau eu vuietul detunăturilor şi al trâmbiţelor.
Mank'a se străduia în zadar să urmărească cu privirea pe tatăl şi pe logodnicul ei.
— Manka, vezi drapelul nostru ? întrebă bătrânul bunic.
— II văd, colo, pata aceea albă... dar acum nu-l mai văd, nu mai este... Iată-l iarăşi! Şi iar a dispărut... Doamne, sfântă fecioară... nu mai văd nimic. II vedeţi voi, oameni buni ? întrebă ea cu glasul tremurător, întorcând privirea speriată spre vecine.
Ele se uitară, se uitară, cu ochii ţintă, dar nu mai putură zări drapelul alb caire până atunci fusese încă în văzul tuturora.
În clipa aceasta începu să sune o trâmbiţă din partea cealaltă, şi de acolo, unde cu câteva clipe înainte o mână de ostaşi îndepărtase palăncile, pătrunse în sat şi năvăli în goană mare o sotnie de scutelnici. Paloşele înălţate deasupra capetelor sclipeau în soare, pământul duduia. Bătrânul Pribek se prăbuşi frângân- au-şi mâinile, şi începu să se închine.
Sătenii scoaseră un strigăt şi căzură în genunchi, întocmai ca bătrânul Pribek.
Apoi nu mai ţinu mult. Sotnia se rări, se răsfiră, şi se putea vedea cum scutelnicii se îndreaptă către

aceia care voiau să străpungă împresurarea şi s'o ia la sănătoasa.
„Cine va izbuti să scape din mâna scutelnicilor ?" era întrebarea pe care şi-o puneau toţi în clipa aceasta, gândindu-se la ai lor de acolo.
Mai înainte ca soarele să prindă a dogorî, afiară răspunsul. Bătălia se sfârşise. Ostaşii încălcară satul şi îl jefuiră. Afară, pe câmpul de luptă, femeile şi mamele umblau de colo până colo, căutându-şi bărbaţii şi feciorii. Fericite acelea care nu găseau pe nimeni, căci puteau fi sigure că ai lor au ajuns în pădure. Dar în fiecare clipă se auzea câte un ţipăt sfâşietor, atunci când vreuna dintre femei recunoştea printre răniţi sau morţi pe unul dintre cei căutaţi. Voinicii zăceau singuri, neacoperiţi sau sub cai, ori în pâlcuri întregi, astfel cum căzuseră.
Căuta şi bătrâna Serlovsky, dar nu-şi găsi nici feciorul, nici bărbatul. O minune că se încredea în norocul ei. Dar colo ! Logodnica. Bătrâna dete fuga la ea.
Pe iarba strivită, unde zăceau mulţi ostaşi răniţi şi morţi, precum şi câţiva chodeni răniţi, Manka îngenunchia plângând şi frângându-şi mâinile lângă trupul tatălui ei mort. Matej Pribek zăcea în dulama sa albă, pătată de sânge, cu prăjina drapelului chodean lipită strâns de trup ; mâna sa dreaptă, înţepenită, ţinea încă încleştat vechiul cekan de stejar. Pânza albă a drapelului, sfâşiată, călcată în picioare, stropită de sânge. Trupul uriaş al chodeanului era întins drept de tot; faţa sa era încruntată. Astfel se sfârşise cel din urmă stegar al chodenilor. Vitejia cu care se bătuse şi apărase steagul, o dovedeau numeroşii ostaşi răniţi şi morţi din jurul său.
Bătrânul Pribek îngenunchie lângă feciorul său, aplecând peste el capul său alb. Lacrimi se rostogoleau din ochii moşneagului. El nu se văieta; gemea doar de durere şi ofta. Ostaşii care culegeau pe camarazii lor răniţi, se opreau în faţa acestui grup, auzind tânguirea chipeşei fete cu părul auriu.
— Vai, vai, vai, bunul meu tată iubit! Fecioară Maria, ce o să ne facem acum fără tine ! Şi tu, bunicule amărît, priveşte, aici zace feciorul tău. Vai, vai, tată iubit!
Dar Matej Pribek nu mai auzea jalea fiicei sale; şi era mai bine pentru el acum. Se dusese pe alte me-

leaguri, unde nu era asuprire boierească şi unde nu trebuia să mai vadă cum se siiluește şi se nimicește libertatea chodeană.

XXIV

De primăvara acestui an nici nu-şi mai aminteau oamenii din ţinutul chodenilor. Cu câtă tragere de inimă munciseră atunci pe ogoare, slobozi, fără clacă, fără teamă de stăpân ! Şi toţi trăseseră nădejdea că la seceriş va fi şi mai bine, aşa cum trebuia să fie, că la timpul acela judecata îi va fi pus din nou în drepturile lor şi vor sorbi din plin şi fără teamă libertatea râvnită. Şi iată că înainte de seceriş !... Ce furtună năprasnică a sdrobit nădejdea, ba chiar siguranţa tuturor chodenilor în vremuri mai bune, de libertate! Vuietul a amuţit, şi ce este acum!

La Poeinovice sângele a curs din belşug, şi totuşi în zadar. Mai bine de aceia care au rămas pe câmp, ca Matej Pribek, şi de aceia care au pierit de pe urma rănilor primite acolo. Nu numai unul din ceata hotă- rîtă a lui Pribek a izbutit să-şi taie drum printre ostaşi şi să scape. Dar aceştia duceau acum o viaţă grea în păduri şi în Bavaria megieşă. Care dintre aceşti fugari va îndura multă vreme viaţa de acolo ? Nu-i vor sili oare nevoile şi neliniştea, acest pârdalnic „dor de casă", să se întoarcă şi să se milogească, ca aceia de la Hamr ? Lor le-a prorocit bine soarta Matej Pribek !

Îi iertau, da, dar cum! Peste şaptezeci dintre ei au fost svârliţi în lanţuri în temniţele din Plzen, Tyna şi Stribra. Rău se purtau cu ei acolo şi-i băteau ca pe hoţi.

În acest timp, bucatele se coceau pe câmp şi veni vremea culesului. Dar nu era culesul pe care-l aşteptaseră chodenii cu atâta bucurie.

înainte de seceriş, ţăranii fură chemaţi la cancelaria din Trhanov; nu toţi odată, ci sat după sat, şi acolo toţi, răzeşi sau ţărani nevoiaşi, trebuiră să jure pe sfânta evanghelie că atât ei cât şi urmaşii lor sunt şi vor fi iobagi supuşi ai înălţimei sale boierului Maxi- milian Lamminger de Albenreuth şi ai urmaşilor săi, şi că, cu credinţă şi smerenie, făgăduesc închinare, supunere şi ascultare înaltei lor stăpâniri.

După ce rostiră jurământul, li se mai citi o teşche- rea, în care era scris că toţi chodenii recunosc că vechile lor drepturi şi urice nu mai au putere şi că niciodată, aşa precum zice şi porunceşte înaltul

dires împărătesc, n'au să mai meargă la judecată împotriva stăpânirii lor, ci se vor supune acelui *perpetuum silentium* ce le-a fost poruncit.

Tăcuţi, fără o şoaptă, intrau chodenii în cancelarie, şi muţi şi încruntaţi aşteptau afară până când erau chemaţi. Nu mai erau printre ei oameni ca sireapul Brychta, niciun Serlovsky, nici măcar un Matej Pribek. Mulţi se căiau în cugetul lor, iar aceia care nu se căiau, ştiau bine că tot nu le-ar fi de niciun folos.

Rosteau jurământul cu glasul înnăbuşit; mulţi se poticneau câteodată şi tremurau când, eu mâinile greoaie şi bătătorite, iscăleau acele hârtii cu care ei înşişi îşi astupau gura, îşi legau braţele, îşi dădeau moartea.

Suspine adânci şi dureroase se desprindeau din piepturile bărbaţilor ehodeni, când ieşeau din cancelarie. Acum erau robi cu trupul şi cu sufletul, un bun al stăpânirii hulite.

Gândul acesta îi apăsa, şi totuşi nu i-a răscolit atât de crunt ca atunci când au trebuit să şi făptuiaseă ceea ce au făgăduit la cancelarie. îndată ce veni timpul secerişului, stăpânirea se opinti în dreptul ei şi îi goni pe ehodeni la clacă. Şi mai înainte fuseseră siliţi să facă această muncă, ei şi părinţii lor. Dar ce deosebire între truda de-acum şi cea de atunci, în socotirea zilelor de clacă, în purtarea faţă de ei şi în corvezile ce trebuiau să le îndeplinească!

Ţăranii de frunte şi cu greutate, care fuseseră la Hamr, erau puşi la muncile cele mai grele şi mai istovitoare. Îi aduceau din sate şi din temniţele unde mai zăceau încă, şi-i trimiteau în lanţuri la clacă.

Era nemaipomenit. „Vechilul" Syka şi bătrânul Psutka din Postrecov, Pajdar din Pocinovice şi mulţi alţi vecini care albiseră în cinste, munceau la moşia boierului, cu lanţuri la picioare, ca potlogarii şi ucigaşii. Toţi aceia care fuseseră amestecaţi în răscoală, toţi care scoseseră un singur cuvânt, erau pedepsiţi. Nu l-au uitat nici pe vecinul din Domazlice, pe Just, şi l-au închis fiindcă i-a asmuţit şi i-a întărâtat pe ehodeni. Ba din Praga veni vestea că şi pe vechilul lor l-au asvârlit în temniţă, nefiindu-i de niciun folos că era de viţă boierească şi că avea neamuri în nobilime, care s'au rugat pentru el.

Iar despre trimişii chodenilor, despre bătrânul Hruby, Kozina, Poznaşul, Nemec din Mrakov, Pec din Chodov şi cei doi tovarăşi ai săi de drum, nu se auzea decât că sunt încă la închisoare.

Când cei mai destoinici, cei mai hotărîţi ehodeni erau întemniţaţi ,sau la clacă în cătuşe, se putea oare ca întregul ţinut al chodenilor să nu fie cufundat în tăcere şi jale ? Secerişul era în toi, dar tăcut, fără cântece, suferinţa trecea, dar truda rămânea. Toamna cerea noi munci, iar stăpânirea altă clacă. Chodenii o îndeplineau încruntaţi, muţi şi fără să crâcnească atunci când logofeţii şi slugile boiereşti se răsteau la ei, purtân- du-se mai aspru decât vreodată înainte. Cel mult dacă suduiau în sinea lor sau scrâşneau din dinţi; dar cei cu cugetul mai slab începură să învinovăţească pe aceia cărora mai înainte li se alăturaseră cu râvnă şi înflăcărare, pe răposatul Pribek, pe Syka, pe Hruby şi pe Kozina, pentrucă porniseră totul fără folos şi spre răul tuturora.

Numai bătrânul Pribek, tatăl răposatului Matej, tăcea.

Din ziua când încăierarea din Hamr şi Pocinovice s'.a' sfârşit atât de trist, când a pierit singurul său fecior, toate s'au schimbat. Cei optzeci de ani şi mai bine, pe care îi ducea în spinare, începură deodată să-l apese greu.

Nimic nu mai părea să-l sinchisească ; nimic nu-l mai bucura. Ceasuri întregi stătea acasă, în odaie, lângă butucul de tei sau pe pat, ori în grădină când dogorea soarele, mereu singur şi numai singur, cu capul plecat, dus pe gânduri, cu privirea pironită în pământ. De câteva ori Manka îl crezu adormit, dar când se apropie tiptil de el, îl auzi vorbind încet cu el singur, cu gândul la răposatul ei tată. Iar odată, când se afla îndărătul lui, bunicul îşi ridică ochii, parcă ar fi avut pe cineva în faţa sa, şi zise:

— Steaua cu coadă... aşa precum am spus !

Şi întorcând capul, îl coborî deodată şi adăugă încet:

— Dreptate e asta ? Asta, dreptate ?

Nepoata ştia la ce se gândea. Lucrurile acestea nu-i ieşeau moşneagului din minte, şi de altceva nu-i păsa. De câte ori nu-i ceruse sfatul când era nedumerită, dar el abia da>că-i răspundea, parcă n'ar fi auzit-o sau n'ar fi înţeles-o. Un gospodar cum fusese el ! Acum tânăra fată trebuia să vadă

singură de toate, să-l îngrijească şi pe el, să-l dădăcească întocmai ca pe un copil. Şi-l îngrijea. Adânc i se săpaseră în minte cuvintele rostite de tatăl ei, când îşi luase rămas-bun înainte de bătălie. Şi întocmai îi îndeplinea vrerea; mai bine nu-l putea îngriji pe bunicul ei. îndată după înmormântarea tatălui, îl dusese pe moşneag acasă. Dar cum a fost întoarcerea aceea şi ce migală a fost să cârpească la loc gospodăria ! Ca toate gospodăriile din Oujezd, fusese pârjolită şi a lor.

Dar Manka era fata lui Matej Pribek. Alta n'ar fi ştiut să se descurce. Manka trudea însă din zori şi până în noapte, în timp ce argaţii făceau clacă pe moşia boierului. Numai muncă grea şi câtă osteneală ! Dar nu-l putea uita pe tatăl ei, şi apoi grijile! Bătrânul Serlovsky izbutise atunci să-şi taie drum, cu feciorul său, printre rândurile ostaşilor; totuşi, cam prin toamnă s'a întors acasă şi a muncit şi el în lanţuri pe moşia boierului. Dar feciorul său a rămas în ţara nemţească, căci i se dase de veste că stăpânirea îl caută cu tot dinadinsul şi că desigur i-a hărăzit o pedeapsă deosebit de grea. Ce-o să mai fie ? Când se va întoarce ? Dar o să mai poată oare să se întoarcă vreodată ?

Asta o mâhnea mai mult pe fata lui Pribek. Cimpoiul lui Jiskra Rehurek şi scripca tatălui său orb atârnau nemişcate în par şi nu mai răsunau niciodată. Nici ucenici nu mai veneau. Cine se mai gândea la muzică pe timpurile acestea ?

Cimpoierul făcea pe vătaful la răzeşia lui Kozina. Se simţea mare nevoe de el acolo şi era bine că Jiskra se gândise la prietenul său şi la familia cumătrului. E drept că bătrâna Kozina şi Hanka munceau din puteri şi răsputeri, dar numai cu braţele lor nu le puteau da la toate de căpătâi. Din ziua când Jiskra le ajutase la fugă, el nu le mai părăsise. Din pădurea Zelenov le adusese acasă şi stătea acum aproape toată ziua cu ele. Numai de câteva ori a fost împiedicat şi asta mai ales când a trebuit să se ducă la castel, unde muşchetarul l-a şfi- chiuit din nou sdravăn cu nuiaua, şi apoi când era nevoit să meargă la clacă.

De câte ori venea la răzeşie, tânăra Kozina se simţea mai voioasă, cimpoierul Jiskra îi era drag, fiindcă era cel mai bun prieten al bărbatului ei, fiindcă putea vorbi cu el în voie despre Jan, astfel

mai uşurându-şi oleacă inima. De mama lui Jan nu era prea apropiată. Bătrâna din casa rămasă părinţilor se ferea de ea, simţind că tânăra o învinovăţeşte în sinea ei pentrucă a pricinuit toate acestea. Dacă nu l-ar fi îndemnat ea pe Jan, dacă n'ar fi dosit acele hrisoave nefericite, desigur că Jan n'ar fi pornit pricina cu boierul, şi oricum nu în felul acesta.
Jiskra izbutea uneori s'o înveselească pe întristata Hanka şi să-i însenineze faţa mohorîtă ; dar după puţin ea cădea din nou în hăul grelelor ei gânduri. Trudea, se îngrijea de toate, peste tot era cea dintâi, dar câteodată se făcea nevăzută, chiar şi delà cea mai grea muncă, şi câtva timp stătea ascunsă. Argaţii n'o mai căutau, căci ştiau bine că răzeşiţa, neputându-se stăpâni, se dusese să plângă în odaie sau în căsuţa fântânii.
Chiar în timpul judecăţii delà Curtea de Apel s'a cerut deputăţiei chodenilor să recunoască întru totul că vechile lor urice nu mai au nicio putere şi să jure supunere şi iobăgie domnului Lamminger. Dar atunci, cu bărbăţie şi într'un singur glas, chodenii s'au îndărătnicit, iar când au fost duşi la închisoarea din primăria Oraşului-Nou, au urmat să se împotrivească. Dar acolo n'au fost lăsaţi multă vreme împreună. Pe bătrânul Hrubv şi pe Kozina i-au despărţit de ceilalţi, deoarece la judecată se simţise că ei sunt capii şi cei dintâi urzitori ai războiului ; şi fiecare fu întemniţat singur.
Oamenii din deputăţie se mai văzură apoi încă odată, în ziua când li se citi hotărîrea. Bătrânul Hruby şi Kozina, priviţi drept cei mai vinovaţi, fură osândiţi la un an închisoare. Ceilalţi fură vestiţi că vor fi lăsaţi să plece îndată ce vor iscăli teşchereaua că recunosc starea lor de iobăgie. Unul din domnii consilieri le mai aduse la cunoştinţă nefericitul sfârşit al răscoalei din ţinutul lor, întregind că toate satele s'au predat, iar oamenii au adeverit prin semnătură: supunerea lor de iobagi.
Vestea aceasta fu hotărîtoare pentru chodenii şovăel- nici, cărora temniţa le răpise toată inimoşia şi pe care îi ardea dorul de casă şi de ai lor. La ce bun să se mai împotrivească ?
Nemec din Mrakov iscăli cel dintâi, după el Pec şi apoi unul după altul, până la Ecl Poznaşul, care la alaiul de lăsata secului ţinuse o cuvântare atât de

frumoasă despre moartea harapnicului boieresc ; el îşi puse cel din urmă semnătura sub a celorlalţi... şi astfel se sfârşi şi asta ! Li se dete drumul, erau slobozi ca pasărea, şi totuşi niciunul nu se bucura. Cu paşi rari. ca din faţa unui mormânt, se depărtară de masa pe care iscăliseră supunerea.

Unul dintre domnii consilieri ai Curţii de Apel ceru apoi încă odată lui Hruby şi lui Kozina să iscălească şi ei. Şoltuzul cu păr alb din Drazenov întoarse capul, iar nepotul său, privind drept în ochii boierilor, cuvântă :

— Lomikar ne poate sili să facem clacă; dar cine spune că drepturile noastre nu sunt bune? De ce-am făcut toate astea, dece ne-am judecat, dece la Viena am ajuns până la curte, dece aici am zăcut în temniţă, dece a curs sânge! Şi acum să spun : „Totul a fost fără noimă, totul a fost o nerozie ?" La urma urmei, înainte de a începe, am judecat şi am cumpănit totul temeinic. Drepturile noastre sunt bune. Dumnezeu să hotărască...

Chodenii care iscăliseră, îşi lăsară în jos privirea auzind vorbele astea, iar când ieşiră şi trecură în urma aprodului pe lângă Hruby şi Kozina, deabia cutezară sâ-şi ridice ochii. Ei plecară, dar şoltuzul din Drazenov şi nepotul său fură duşi din nou la închisoare, din care nu ieşeau decât când erau trimişi la corvezile întemniţaţilor.

Lumea se închise pentru Kozina. Era iarăşi singur cu nădejdea sa spulberată, cu grijile şi teama de soarta alor săi. Mare îi era şi mâhnirea că fusese despărţit de unchiul Hruby. Toţi au fost atât de slabi, numai el, bătrânul şoltuz bolnav, a rămas dârz ! Dacă încaltea ar putea îi lângă el, să-l îngrijească ! Kozina rugă să i se îngădue aceasta, dar îără folos.

Astfel se scurse zi după zi, una mai nesfârşită decât alta şi fiecare mai trudnică şi mai apăsătoare. Când consângenii săi fuseseră sloboziţi din închisoare, ceva svâcnise în pieptul său. Se gândea şi acum de multe ori la ei şi-i vedea lângă neveste şi copii. La aceştia zăbovea în cugetul său timpul cel mai îndelungat. Îşi a- mintea de nevastă-sa şi o vedea nemângâiată şi chinuită, o vedea şi pe bătrâna sa mamă, aşa cum o cunoştea, posacă, dar fără a se jelui, şi totuşi suferind îndoit. Hanka plângea numai după el, însă bătrâna mamă era amărîtă şi din pricina acestei lupte nefericite,

văzând toate nădejdile zădărnicite. Ea nu mai aşteaptă, vai, libertatea de aur, de dragul căreia a ascuns şi a păzit ca o comoară vechile uriee şi pentru care feciorul ei a fost silnicit şi a îndurat atâtea. Dar Pavlik şi Harialka ! Inima i se cutremura când se gândea ce singuri şi nefericiţi sunt, sau când îşi amăgea sufletul cu icoane din trecut, când îşi amintea de voioşia copiilor săi, de râsul şi de gingăşia lor, când i se părea că le aude glasurile şi paşii mărunţi de câte ori veneau în fugă la el.

Se gândea cu câtă grabă se va duce Hanka la Klenec, când va afla că Poznaşul s'a înapoiat, şi cum îl va întreba de bărbatul ei, şi ce tristă se va întoarce acasă când va afla că el nu va veni atât de curând ! Cum s'or fi descurcând la răzeşie fără el, câte griji şi neajunsuri o fi având Hanka ! Iar el ! Nu vede pe nimeni, e ca îngropat de viu ! Dacă încaltea l-ar ajunge o veste, cum mai merge pe acasă şi în ţinutul chode- nilor.

Cum merge acolo! Kozina îşi încruntă sprâncenele şi fără voie strânse pumnii când îşi aminti de ticăloşiile săvârşite asupra chodenilor şi asupra lui. Strigătoare la cer erau toate, şi nicăieri un sprijin, nicăieri dreptate. Şi ce va fi când se va întoarce acasă, când se va duce la clacă şi va trebui să înghită toate ocările şi batjocurile stăpânirii! O, dacă s'ar deştepta ■din morţi răposatul tată şi strămoşii, ce s'ar mai tângui!

În cugetul lui nădăjduia că va veni cineva la el, la Praga ; şi mai ales pe Hanka o aştepta. Trecea însă *zi* după zi, se scurse o săptămână, iarna bătea la uşă, şi nimeni nu veni. Kozina efa dezamăgit şi suferea. Cum, s'ar putea oare să nu fie lăsat nimeni să vie la el ? Nu se înşela. Măcar dacă ar fi aflat că Hanka, neputând veni ea însăşi din pricina muncilor şi grijilor, l-a trimis totuşi pe credinciosul său prieten Jiskra Rehurek, cimpoierul, şi cât s'a străduit acesta să-l poată vedea pe consăteanul său, cum a alergat de la Ana la Caiafa, cum s'a rugat, cum s'a milogit, câte zile a umblat în jurul temniţei, rugându-se mereu şi tot mai stăruitor, şi cum în cele din urmă a fost alungat cu de-a sila ! Dar nici măcar asta n'a aflat Kozina.

Se aşternu o iarnă fără sfârşit.

Tânărul întemniţat nu înceta să întrebe de bătrânul său unchi şi să roage să fie dus la el. Că bătrânul şoltuz este bolnav şi că-i merge mai mult

rău decât bine, asta i se spuse lui Kozina; dar altminteri îi nesocotiră cererea. Tânărul răzeş îşi dădea seama că e urgisit ca un tâlhar de rând, cu toată asprimea, şi că adevăraţii răufăcători, n'o duc mai rău. Gândurile sale învrăjbite căutau pricina năpastei care se abătuse asupra lui şi asupra chodenilor... şi n'o găseau decât în Lamminger. Cugetul său se îndârjea şi mai mult când îşi închipuia că boierul din Trhanov ar putea să intre deodată la el şi să-i făgăduiască libertatea, dacă se leapădă de totul şi recunoaşte că a greşit când a spus că vechile lor hrisoave mai au putere; şi ştia că într'o asemenea clipă s'ar uita drept în ochii lui Lamminger şi ar svârli un „nu" hotărît în faţa acestui împilător, înfruntându-i privirea tăioasă şi ameninţătoare, ca atunci când a venit la Oujezd să ceară vechile lor pitace.

XXV

într'o după-amiază senină şi călduţă de Mărţişor, temnicerul îl scoase pe Krystof Hruby din chilioara sa în curtea temniţei. Bătrânul unchi al lui Kozina era foarte slăbit şi nu putu face nici măcar îngăduita plimbare, ci se aşeză îndată pe banca butucoasă care se afla în partea dinspre soare a clădirii. Şoltuzul din Dra- zenov era tare prăpădit. Dela judecata din faţa Curţii de Apel, unde rămăsese neclintit în credinţa sa, nu se bucurase de nicio înlesnire. întemniţarea nu-i ajutase la nimic, iar veştile din ţinutul chodenilor, precum şi grija de cele ce se întâmplă acasă, de unde nu mai primise nicio ştire, îl dărâmaseră de tot. Acum îşi întinse bine picioarele în soare, puse mâinile pe genunchi şi se uită la cerul senin şi strălucitor, pe care de multă vreme nu mai avusese parte să-l vadă. După câtva timp coborî obosit privirea slăbită şi-şi plecă capul cărunt. Şedea neclintit, cufundat în gânduri, şi nu se mişcă decât în clipa când îl scutură tuşea. Atunci îşi înălţă capul îmbătrânit. Văzu pe pământ, în faţa sa, o umbră care se oprise lângă el.

— Cum merge, moşule? întrebă pe Hruby un boier aşezat, îmbrăcat cu un surtuc de culoarea garoafei, poturi negri, colţuni negri, şi ţinând în mână un baston drept eu plăci de argint.

— Destul de rău, boierule, răspunse bătrânul cho- dean, întorcând capul către medicul care se afla lângă el. Abia pot să-mi mai urnesc picioarele. Puterile mi se duc ca apa. Pe vremuri mai puteam

măcar să dorm, dar ,acum nici asta... Şi jungheturi în mădulare; de aia mă topesc aşa.

— Lasă, moşule, că am să-ţi dau nişte prafuri.

— Ehei, boierule, mie nu-mi mai ajută nicio spiţerie. Primăvara asta dau ortul popii, şi e mai bine aşa...

— Ei, moşule, dece să mori ? De viaţă nu se satură nimeni.

— Dreaptă vorbă, boierule, când omului îi merge bine, dar alde noi...

— Nu te teme, o să-ţi treacă.

— Nu cred, boierule, şi la ce mi-ar folosi ? Mai bine s'ar sfârşi odată cu mine, aşa cum doresc şi dumnealor, numai drepturile noastre să ni le dea. Dar pe acelea nu ni le dau, şi tocmai asta-i...

Moşneagul îşi scutură fără vlagă mâna. În clipa aceasta începu să-l înnece tuşea. Doctorul îl privi nu fără milă. După ce i se mai domoli tuşea, Hruby îşi îndreptă privirea spre medic şi zise:

— Şi dacă eşti bun, boierule, poţi să-mi spui ce face tânărul nostru Kozina ?

— Kozina? E zdravăn. Se vede că aveţi acelaş sânge. Nerozilor, ce e în capul vostru? Dece nu vă supuneţi ?

Hruby întoarse capul său alb.

— Nu, nu, domnule doftor, e păcat să vorbim de asta. Dar lui, îi merge bine, n'are niciun beteşug?

— Kozina ? N'are nimic, răspunse tăios medicul, scos din fire de dârzenia chodeanului, şi se pregăti să plece.

— V'aş mai întreba ceva, boierule! îl opri Hruby. În ce parte se află târgul nostru Domazlice?

Doctorul se uită mirat la bătrân.

— Dece întrebi asta ?

— Iacă aşa. Ca să văd cerul care se bolteşte în partea aceea peste locurile noastre.

Medicul îşi îndreptă ochii spre soare, făcu apoi o mişcare cu mâna şi zise:

— Aici, în partea aceasta este Domazlice şi ţinutul vostru nenorocit, încăpăţânatule.

Dar glasul său nu mai suna atât de aspru, iar când plecă, se mai uită odată în urmă la bătrânul chodean. Acesta îşi purtă ochii spre partea de cer sub care se înălţau munţii Sumavei şi unde se afla nefericitul său loc de baştină, pentru care suferea şi la care se gândea fără preget.

În clipa când doctorul ieşea din primăria Oraşului-Nou, îl întâmpină consilierul Paroubek de la Curtea de Apel, şi acesta îl opri, întrebându-l unde se duce.

Medicul îi răspunse la întrebare şi-i spuse apoi că a stat de vorbă cu bătrânul chodean.

Consilierul Paroubek clipi din ochii săi puţini saşii şi zise:

— Ştii ce-a spus consilierul Knecht despre el şi despre nepotul său ? *„Echter böhmischer Dickschädel*

a spus şi s'a uitat la mine.

Şi Paroubek făcu o strâmbătură care-i adună toate sbârciturile sub ochiul stâng, cu care se uita chiorîş.

• În original, în limba germană „Un adevărat căpăţânos bosm" (n. tr.) ......

-— Dar aşa sunt oamenii aceştia, adăugă el; şi decât să se lepede de credinţa ce o au în drepturile lor, mai bine s'ar lăsa legaţi de cai şi sfârtecaţi. Kozina a întrebat la ultima înfăţişare dece-l silim, dacă suntem atât de siguri că drepturile lor nu mai sunt bune. Că el vorbeşte cum îi porunceşte cugetul şi că nu poate altfel.

— Şi totuşi aţi fost destul de îngăduitori cu ei, spuse doctorul.

— Haha, te-ai aşteptat la spânzurătoare şi la roată ! Dar nu uita că nenorociţii aceştia au fost înşelaţi. Nobilul lor avocat e un nobil coţcar, un şarlatan. Ce mai bănet a stors de la ei, pentru cai, pentru caleaşcă, pentru mai ştiu eu ce ! Şi ne mai mirăm că nu pot uita ce-a fost odată, ce drepturi au avut. Ceilalţi s'au liniştit acum. Toţi au jurat că vor sluji cu credinţă... înafară de aceştia doi.

— Şi peste un an se va muia şi Kozina. Bătrânul nu cred s'o mai ducă mult.

— Hm, nu ştiu, dar chiar dacă ar duce-o...

— Cum adică ?

— Am să-ţi spun. Hotărîrea noastră nu l-a prea mulţumit pe Lamminger. După cât am auzit umblă s'o dărâme. Vrea să treacă pricina de la Curtea de Apel la Curtea Penală.

— Şi crezi că va izbuti ?

— Hm, nu uita că e Lamminger. Chodenilor le-a mers la Viena destul de bine la început, şi avocatul Straus le-a îndrumat procesul pe o cale foarte bună. Dar Lamminger a dat totul peste cap. Are mulţi prieteni şi înafară de asta ştie că pricinile

ţăranilor şi răscoalele nu sunt bine văzute de către cei de sus.
— Şi dacă prigonirea trece la penal? îl întrerupse doctorul.
— Atunci mişcarea chodenilor va fi privită drept răscoală şi...
— Şi atunci se găseşte paragraf după paragraf, până când se ajunge la spânzurătoare, întregi medicul.
— Da, da, întocmai cum se dă licoare după licoare, până când bolnavul e lecuit pe lumea cealaltă. Mare ştiinţă, medicina asta, nu ?
Manka Pribek gospodărea tot singură. Drept răzeş trecea, ce e drept, bătrânul Pribek, bunicul ei, dar el nici nu se sinchisea de gospodărie. Pentru o femeie, şi încă pentru una atât de tânără, grijile acestea erau grele, prea grele. Dar nici altminteri chipeşa fată nu se simţea mai în voie. Logodnicul se afla încă în surghiun în Bavaria.
Tânărului începuse să-i fie dor de acasă şi din când în când trimitea câte un sol la părinţi, ca să-i întrebe dacă se poate întoarce. Dar bătrânul său tată îi dădea de fiecare dată sfatul să mai stea, că nu se poate merge încă la sigur şi că boierii tot îl mai caută. Astfel, tânărul chodean petrecu fără voie zile amărîte, muncind la singuratica răzeşie nemţească din pădure, nu departe de hotar.
În timpul acesta — anul se apropia încetişor de sfârşit —■ tânărul Serlovski făcu de două ori logodnicei sale şi sieşi o mare bucurie. Într'ascuns, prin păduri, el veni în Boemia, şi în puterea nopţii se strecură până la Oujezd, şi tot în taină, pe întuneric, se făcu nevăzut. Ultima oară — era înainte de Paşti — el se jură că nu mai poate răbda în ţara nemţească şi că mai bine stă un an la gherlă şi la nevoie merge în lanţuri la clacă, decât să mai rămână acolo printre străini.
Manka îl îmbună, îl molcomi şi-l rugă să mai aibă răbdare, până când tânărul făgădui în sfârşit că va mai răbda câtva timp. Totuşi fata nu era mulţumită, temându-se că flăcăul iubit nu va putea să birue dorul de ţară. Cât s'ar fi bucurat să-l aibă acasă, să-i fie nevastă, şi totuşi nu ascultă povaţa vecinilor mai în vârstă care o învăţau să se ducă la boier, când acesta ■se va întoarce la Trhanov, şi să se roage pentru logodnicul ei.

— Ar veni tata după mine; nu, asta n'am s'o fac niciodată.

În schimb Hanka întreba zi de zi dacă boierii s'au întors. La începutul primăverii, tânăra răzeşiţă plecă la Praga ca să meargă la închisoare şi să-l vadă pe Jan şi pe bătrânul unchi. Se grăbea să ajungă acolo şi n'avea astâmpăr, se bucura şi se îngrozea de clipa când îl va avea în faţă pe bărbatul ei. îşi amintea totuşi că astă toamnă Jiskra nu fusese lăsat să-l vadă pe Jan.

Dar cimpoierul era un străin, pe când ea este nevasta şi mama copiilor celui întemniţat, şi poate că n'o să fie nimeni atât de îndărătnic şi de neomenos ca s'o alunge de la poartă ! Şi totuşi aşa s'a întâmplat. Hanka n'a avut mai mult noroc decât Jiskra Rehurek. Zadarnic s'a rugat, zadarnic a plâns şi a vrut să dea temnicerilor toţi banii ce-i avea la ea. Ei n'au lăsat-o să intre ; Hanka a izbutit doar să-i înduplece să-i spună lui Jan că nevasta sa a fost acolo.

Kozina, deajuns de deprins cu asprimea la care era supus în închisoare, nu voi totuşi să creadă că nu i se îngăduise să stea câteva clipe de vorbă cu nevasta sa. Atât de aproape fusese de el! Inima i se strânse, dar îndată începu să fiarbă de mânie; urmări în gând pe nefericita Hanka, o vedea plecând de la închisoare, întorcându-se acasă. Nu ştia cât de abătută era şi că aproape tot drumul a plâns, şi că în lacrimi a izbucnit şi acasă, când au întâmpinat-o bunica şi copiii, ca să-i ureze bun sosit şi s'o întrebe ce vorbă le-a trimis tatăl lor.

Acum că venise luna lui Florar şi totul înverzea şi înflorea minunat în lunci şi pe pripoare, Hanka începu să întrebe dacă au sosit boierii. În alţi ani pe vremea asta, stăpânii erau totdeauna la castelul Trhanov; anul aoesta, însă, întârziaseră. Poate că Lomikar n'are încă încredere în ţăranii îngenunchiaţi, poate că se teme de izbucnirea altei zavere când va veni pe acolo, gândeau oamenii din părţile acelea. Dar nimănuia nu-i părea rău că nu se arată. Numai Hanka ar fi fost bucuroasă să afle că boierii s'au întors. În sinea ei, fără a mai spune şi altora, se hotărîse şă se ducă la castel, la boiereasă, şi să se roage de ea ca Jan să fie slobozit din temniţă. Hanka avea încredere în nobila doamnă, căci auzise că nu e atât de nemilo-asă ca boierul ; şi apoi îşi punea toată nădejdea şi

se bizuia pe inima ei. Căci boiereasă era doară şi ea nevastă şi mamă. Şi dacă nu-l va putea ajuta pe Jan să scape din închisoare înainte de ziua hotărîtă, Hanka nădăjduia că încaltea îi va înlesni ei putinţa de a pătrunde până la el. Era hotărîtă să ia din nou drumul spre Praga şi, pentru a-l bucura pe Jan, să-l ducă şi pe Pavlik acolo.

Dar primăvara trecu, veni vremea secerişului, şi boierii tot nu sosiseră la castelul Trhanov. Hanka începu acum să nu se mai bizue pe ei, căci peste puţin va fi trecut anul la care fusese osândit Jan, şi el se va întoarce acasă. Strângerea de inimă se domoli, faţa tinerei răzeşiţe se mai lumină puţin, iar cu Jiskra şi cu Dorla nu mai vorbea decât de venirea lui Jan. Şi când aceştia plecau, vorbea cu Pavlik şi cu Hanalka despre tatăl lor şi le spunea că se va întoarce în curând de la Praga; le povestea despre el în toate duminicile când era singură cu ei, şi în orice clipă de răgaz, mai ales când îi culca şi-i învăţa să se roage pentru el.

Apoi veni timpul mult dorit. Hanka îl aştepta pe Jan în fiecare zi, în fiecare ceas, cu încredere, nerăbdătoare, ba uneori se ducea chiar să-l întâmpine, cu copiii. Dar se făcuse toamnă şi acum era peste un an de când Jan plecase de acasă şi mai mult de un an de când fusese osândit. încrederea ei liniştită şi bucuroasă începu să se destrame, şi în Hanka se cuibăriră din nou teama şi strângerea de inimă dinainte, iar nădejdea nu mai prinse aripi.

Într'o seară mohorîtă de toamnă, se întorcea în satul ei de baştină, unde se dusese pentru treburile gospodăriei şi unde nădăjduise tainic să-l întâlnească pe Jan.

În clipa aceasta, când se întorcea singură, iar tristeţea i se aşeza pe suflet, întocmai cum amurgul trist al acestei înserări tomnatice se aşternea peste întregul ţinut, văzu deodată la capătul satului o mulţime de oameni care ascultau o veste oarecare.

— Lomikar nu se mulţumeşte numai cu atât, închi-soarea nu-i ajunge, se auzi un glas din gloată. începe o nouă judecată ! Aţi auzit ? La Klenee au venit oameni de la castel şi l-au ridicat pe Poznaş şi pe Syka. Îi duc la Plzen.

Hanka păli, dar în aceeaşi clipă îi veni inima la loc. De bărbatul ei nu spuneau nimic, şi totuşi vestea o înmărmuri.

A doua zi, când se ştiu mai amănunţit că oamenii veniseră pe neaşteptate nu numai după Svka şi după Poznaş, dar şi după Pajdar din Pocinovice, după bătrânul Serlovsky, după Pec din Chodov, după Nemec din Mrakov şi după toţi aceia care merseseră în deputăţie la Viena şi la Praga, şi că au fost duşi în lanţuri la Plzen. Hanka îşi dădu seama, frângându-şi mâinile, dece n'a venit încă bărbatul ei, cu toate că anul de închisoare la care fusese osândit trecuse demult. Iar când Jiskra Rehurek intră în odaie, răscolit de teamă, ea strigă cu toată desnădejdea : — Jiskra, Jan nu se mai întoarce 1

XXVI

Pe la mijlocul lui Făurar 1695, temnicerul şi un ostaş duseră într'o după-amiază pe Jan Kozina din celula sa într'alta. Afară era vijelie şi geamătul ei pătrundea până în sala pustie a temniţei. Intrând în celulă, Kozina rămase o clipă în prag, se uită împrejur şi se repezi apoi atât de năvalnic, încât îi zăngăniră lanţurile de la picioare. Se opri în faţa unui pat tare, acoperit numai cu paie, pe care zăcea Krystof Hruby din Draze- nov. Primăvara trecută, când moşneagul vorbise cu medicul în curte, el fusese sigur că i se apropie moartea. Dar ea nu venise, şi unchiaşul lâncezea a doua iarnă la închisoare. Pa faţa sa galbenă şi scofâlcită şi în ochii stinşi se putea citi că în acest timp nu adu- nase puteri noi. Slăbise atât de mult, încât nepotul său mai să nu-l recunoască la prima vedere.

Unde era şoltuzul din Drazenov, bătrân ce-i drept, dar cu faţa netedă, cu ochii limpezi şi scânteietori, moşneagul acela impunător, cu înfăţişarea unui boier de la ţară ? Acum zăcea moleşit şi fără vlagă. Părul său lung, care şi înainte fusese colilie, se făcuse în închisoare alb ca zăpada.

Când Kozina se apropie de el, bătrânul îl măsură o clipă cu privirea. Apoi faţa sa slăbită se însenină şi un zâmbet obosit îi înflori pe buze. Hruby nu-şi mai văzuse nepotul din ziua când la Curtea de Apel li se citise hotărîrea, iar consângenii lor iscăliseră nefericitul act de supunere şi plecaseră apoi acasă, în ţinutul înge- nunchiat al chodenilor.

— Şi tu te-ai schimbat, dar nu ca mine, îi spuse el nepotului, ne mai ridicându-şi ochii de pe faţa lui trasă şi palidă.

Il bucura venirea sa, pe care în timpul întemniţării o ceruse de atâtea ori, dar fără folos. Însă mai mult

se bucură când temnicerul îl vesti că tânărul va rămânea cu el. Paznicii plecară, uşa se închise, cheia scârţâi în broască şi chodenii rămaseră singuri. Kozina se aşeză pe patul unchiului său. O slabă lumină de iarnă cădea pe dulama albă, acum învechită şi roasă, a tânărului chodean. Dar ea nu era lipsită de orice podoabă. La pieptul lui Jan, din cheotoarea dulămii, atârnau încă cordeluţele roşii, darul Hankăi, o amintire de la vesela şi fericita lor cununie.

Nepotul întrebă pe unchiul său de sănătate şi când acesta îşi descărcă sufletul, Kozina îl întrebă pe bolnav, privindu-l iscoditor şi cu milă :

— A trecut un an şi noi tot aici suntem. Ştii şi dece, unchiule ?

Moşneagul care adineaori se ridicase cu chiu, cu vai, în coate, se aşeză acum mai omeneşte şi dădu din cap. Ştia că Lamminger răsturnase hotărîrea Curţii de Apel şi că pricina trecuse la Curtea Penală.

— Aşa dar, a izbutit să-şi facă mendrele. Eu am şi fost la judecată. Dar în altă parte. Şi acolo iarăşi m'au descusut şi iarăşi mi-au spus că tot ce se întâmplă, e din pricina vorbirilor mele.

Kozina tăcu.

— Au fost şi la mine, aici în temniţă. Că eu nu mai pot umbla pe picioare.

— Mi-am închipuit, răspunse nepotul. Apoi îşi întregi spusele cu vestea că Poznaşul, Serlovsky şi Paj- dar, precum şi toţi oamenii din deputăţiile de la Viena şi de la Praga au fost închişi din nou şi duşi la Curtea Penală.

Bătrânul dădu din cap, îşi trecu mâna peste tâmplă şi spuse:

— Ştiu, ştiu. Am crezut că se ţin scai numai de mine sau de noi doi, dar văd că nici pe ceilalţi nu-i lasă în pace. Da, iscaroteanul acela din Trhanov ar vrea să bea sânge, să-i omoare pe toţi chodenii. Fecioară Ma- ria ! Straşnică judecată !

— Aşa dar ştiai ? !

— Mai întrebi? Ştiu. Boierii de la Curtea Penală au fost la mine. Desigur că ţi-au citit şi ţie hotărîrea.

Bătrânul tăcu şi-şi îndreptă privirea turbure asupra nepotului, care şedea tăcut, nemişcat, cu capul palid în piept. El nu şi-l ridică nici când bătrânul îi spuse cuprinsul verdictului care i se citise azi şi care hotăra ca Poznaşul, el, Krystof

Hruby şi Kozina, cei dintâi şi cei mai de seamă turburători ai rânduelii, să fie spânzuraţi, iar Syka şi Bryohta să fie ţintuiţi câte două ceasuri pe zi la stâlpul ruşinei şi apoi izgoniţi din ţară. Pedepsele celorlalţi — şi erau mulţi la număr — bătrânul nu le ţinea minte; ştia doar că unii fuseseră osândiţi la doi ani, alţii la'un an şi alţii la trei luni de temniţă grea.
Când Hruby tăcu, Kozina îşi înălţă capul şi zise, trezindu-se din gândurile sale :
-— Ei, atunci ne-au citit-o amândurora.
— Cu asta ne-am ales aşa dar, fătul meu, din drepturile noastre. Hrisoavele ni le-au luat şi în locul lor ne-au dat spânzurătoarea. Dar asta este deocamdată numai ce-ar vrea Lomikar. La Viena n'au să lase lucrurile aşa. N'au să poată ! Ce-am făcut la urma urmei?
Kozina întoarse capul, îngândurat.
— Nu ştiu, unchiule.
— Dar este strigător la cer ! Să semneze împăratul una ca asta... nu şi nu. Şi dacă lupul acela din Trhanov are nevoie de viaţa unui om, s'o ia pe a mea, că eu tot sunt bătrân şi bolnav; cu mine nu se mai poate face nimic, şi aş fi scutit de a mai vedea vremurile astea afurisite, spuse bătrânul cu glasul slab.
În aceeaşi clipă tuşea îi tăie vorba.
Kozina măsură celula în sus şi în jos, apoi zise:
— Il cunosc, nu se va lăsa; iar noi nu ne vom mai întoarce acasă.
— Eu nu, fătul meu, dar tu... nu te teme. E cu neputinţă, ai nevastă, copii...
Tânărul răzeş se opri din mers. Vorbele bătrânului nimeriseră tocmai în gândurile sale dinainte şi de acum. Pieptul său puternic nu putu să nu sloboadă un amarnic suspin.
— Unchiule, asta este mai rău decât orice. Hanka şi copiii, copiii mei, mereu mă gândesc la dânşii. Dacă n'ar fi ei! Să mă spânzure; nu m'aş teme, nu m'aş ruga.
— Ai fi în stare să te rogi de Lomikar ?
— Niciodată ! Nici chiar în clipa când m'aş afla sub spânzurătoare.
Amândoi tăcură; când începură apoi să vorbească din nou, nu mai pomeniră nimic de sângeroasa şi neînduratoarea hotărîre. Vorbiră de casa lor, de neasemuitul ţinut ai chodenilor, de familiile lor. O singură dată se mai tângui Hruby de asprimea

boierească, când auzi că cimpoierul Jiskra şi apoi Hanka nu fuseseră lăsaţi să-l vadă pe nepotul său. Revederea celor doi era tristă ; îi bucura totuşi pe amândoi. Multă vreme şi-o doriseră şi râvniseră la ea. De singurătatea şi izolarea chinuitoare, pline de gânduri amare şi dureroase, scăpaseră cel puţin în parte. Kozina îl îngrijea pe bătrânul unchi, cât îi era cu putinţă ,1a închisoare, lui ca întemniţat. Singura plăcere a moşneagului era să vorbească de ţinutul său, dar şi nepotul era bucuros să-şi abată gândurile într'acolo. De crunta hotărîre nu mai pomeniră nimic, măcar că de multe ori pe zi, când tăceau sau curmau o convorbire, şi nopţile, îşi aminteau de ea şi se întrebau dacă va fi încuviinţată de curte.
Bătrânul şoltuz nu se temea de moarte. De câte ori nu vorbise de ea şi o aşteptase să vie. Simţea că puterile îl părăsesc. A treia zi după venirea lui Kozina în celula sa, rugă să fie chemat preotul. Când acesta veni şi-l pregăti pentru drumul veşniciei, bătrânul îl rugă să-i scrie un răvaş către cei de acasă. Când preotul primi încuviinţarea de a-i îndeplini rugămintea, se bucură şi Kozina; se gândea că vestea va ajunge şi la ai săi şi că li se vor putea spune şi lor câteva cuvinte. Chiar numai gândul acesta îi făcea fericit pe acest tată care-i dorea atât de mult pe ai săi.
Preolul aduse la ştiinţa familiei din Drazenov a lui Hruby cum să rostuiască răzeşia şi vesti ultima voinţă a bătrânului, de-ar fi să nu se mai întoarcă acasă. Spunea tuturor mâhnirea sa că nu va mai vedea pe nimeni şi-i binecuvânta pe toţi. La urmă mai arăta că lângă el este acum Kozina, care trimite sute de salutări la Drazenov şi acasă la Oujezd, tuturora, soţiei, copiilor şi mamei sale, cu rugămintea ca acestea să fie aduse negreşit la cunoştinţa celor din Oujezd. Mai mult nu avea voie să scrie.
Bătrânul şi prietenosul preot îl linişti pe Hruby înainte de a ieşi din celulă, spunându-i că nu trebue să se teamă de moarte, de vreme ce poate tot se va însănătoşi.
Dar Hruby nu-l lăsă nici măcar să-şi sfârşească vorba.
— Boierii ştiu prea bine că mi se apropie sfârşitul şi deaceea l-au lăsat pe nepotul meu să vină la mine.

După plecarea preotului, îşi întoarse obosit ochii spre nepotul său şi zise :

— De te-ar ajuta dumnezeu, fătul meu, şi aş şti că scapi! Ca o piatră îmi stă asta pe inimă. Cu totul altfel aş muri atunci.

Tăcu, se uită în gol şi se întoarse apoi din nou către nepotul său, care şedea la picioarele sale.

— Dar dacă o să fie voia lui dumnezeu ca totuşi să fii osândit, Jan, să nu te rogi de ei !

— N'am s'o fac, unchiule, ţi-am mai spus.

— Nu ne-am ales cu nimic, dar în zadar tot nu murim...

Şi o lumină apăru în privirea moşneagului.

— Chiar dacă cei de acasă iscălesc şi se leapădă de vechile drepturi, câtă vreme noi doi n'o facem, drepturile nu se sting. Aceia care vor veni după noi, le vor putea cere din nou, atunci când cu ajutorul lui dumnezeu vor veni vremuri mai bune.

Tăcu istovit şi-şi împreună mâinile ca pentru o rugăciune. După amiază dormi puţin, apoi se închină din nou câtva timp. Se ridică, vorbi cu Kozina; dar vorbitul începea să-l obosească şi, din când în când, trebuia să tacă. Era iarăşi în ţinutul chodenilor, îşi amintea de ai săi şi cumplit' îl chinuia gândul că nu se va putea cdihni în pământul strămoşesc. Apoi luă mâna lui Ko- zina.

— Jan, în faţa lui dumnezeu te rog odată, de două, de trei ori, să mă ierţi; n'ai fi poate aici dacă eu... Iartă-mă!

Glasul îi tremura.

Tânărul chodean strânse mâna rece a bătrânului.

— Tot aici, tot aici aş fi fost, unchiule. Tu nu mi-ai făcut niciun rău, niciunul.

Când primele umbre ale amurgului coborîră în temniţă, se auzi din nou glasul bătrânului şoltuz din Dra- zenov:

— Mereu mă închin şi mă rog la dumnezeu să se îndure de ai noştri de acasă şi mai ales de tine, Jan, şi să nu îngădue să fii spânzurat fără vină. Şi cred în dreptatea lui dumnezeu.

Când temnicerul aduse apoi bolnavului strachina de ciorbă, el nici nu se atinse de ea. Kozina rugă să i se lase lumina şi temnicerul îi împlini dorinţa.

Tânărul iăzeş nu închise ochii toată noaptea, căci vedea acum şi el că unchiul său nu se înşelase

Bătrânul chodean îşi păstră până în cea din urmă clipă mintea ageră. Către dimineaţă, când lampa sta să se stingă, Hruby rugă pe nepotul său să se

roage cu glas tare. Kozina îngenunchie lângă pat şi rosti rugă după rugă, neluân- du-şi ochii de la unchiul său. Deodată conteni. Unchiul îşi întinse mâna cu toată puterea, clătină capul şi peste chipul său se revărsă deodată paloarea morţii.

Licărirea plumburie a zilei cădea în trista celulă de unde se auzea plânsul înnăbuşit al unui bărbat.

Când mai târziu temnicerul intră cu mâncarea pentru întemniţaţi, îl găsi pe Kozina lângă unchiul său mort. Tânărul chodean nu mai plângea. Stătea palid şi neclintit ca un stâlp, cu mâinile împreunate, închinându-se pentru moşneag.

Când îl scoaseră pe bătrânul Hruby, Kozina rugă să fie lăsat să-l însoţească până la groapă. Dar aceasta nu i se îngădui, şi la întrebarea sa i se răspunse doar că va fi înmormântat a doua zi după amiază. Îi împliniră în schimb altă dorinţă : nu-l mai duseră în celula dinainte, ci-l lăsară în aceea în care murise unchiul. Toată ziua aceea, şi în cea următoare, mintea lui Ko- zina era numai la răposat. Se gândea în ce loc îi fusese ■ursit celui mai vrednic dintre şoltuzii chodeni să-şi lase viaţa şi se întreba unde îi vor duce oare leşul. Pe nici-unul dintre ai săi nu avea sărmanul aici, ca să verse o lacrimă peste trupul său neînsufleţit, ba ei nici nu ştiau că bătrânul răzeş se dusese pentru totdeauna. Ce-ar boci la răzeşia din Drazenov feciorii şi argaţii, dar nu numai în ceasul morţii, ci trei zile în şir ! În tot acest timp s'ar auzi la răzeşie necontenit tânguirile lor şi pomelnicul faptelor bune ale răposatului, cum şi-a iubit familia şi argaţii, ce înţelept a fost, ce darnic şi ce săritor faţă'de toţi. Iar în sala morţilor unde a fost dus acum, nu-I ţin nici măcar până a treia zi. Chiar mâine îl îngroapă, şi la prohodul lui nu vor fi cei trei bătrâni cântăreţi ai'satului să depene în faţa sicriului deschis jelania despre sufletul care s'a dus, şi nici vecinii nu vor veni să însoţească mortul. Nimeni nu va merge cu el, şi poate că nici clopote nu se vor trage: îi vor duce la cimitir şi-l vor coborî în mormânt. Dacă măcar lui i s'ar fi îngăduit să vadă lăcaşul nefericit al odihnei sale de veci, ca să-l ţină minte. Să-l ţină minte ? El? Dar se va întoarce oare acasă, ca să le poată spune ?

Kozina se cutremură.

În tot cursul după amiezei, în care ştia că va fi îngropat bătrânul său unchi, tânărul răzeş se rugă. Dar în timpul rugilor îl năpădeau gânduri

turburătoare, şi deaceea încetă după un timp să se mai închine.

Se gândea la el, la nevastă şi la copii. Ce se va întâmpla cu dânsul ? Poate că-l aşteaptă ceva mai rău. Dacă cei de la Viena încuviinţează hotărîrea ?

Gândul acesta îl buimăci de tot; simţea că inima i se opreşte în loc şi începu să rostească repede rugăciuni fierbinţi, ca să alunge gândul acesta înfiorător.

Veniră iarăşi zile de singurătate şi de izolare chinuitoare, pline de gânduri amare şi dureroase. Vremea trecea încet, târîndu-se cu năduh.

Într'o dimineaţă, după ce-i aduse mâncarea, temnicerul se opri în uşă înainte de a trece pragul, îşi îndreptă ochii asupra întemniţatului şi ca un om care cumpăneşte, îi zise:

— Ascultă, răzeşule, am să-ţi dau o veste. Dar să nu se afle cumva că ţi-am spus-o eu. Ştiu că te temi că cei de la Viena au să încuviinţeze hotărîrea, şi dea- ceea vreau să-ţi uşurez sufletul.

Kozina îşi ridică repede capul şi ascultă cu toată luarea aminte.

— Ieri a venit hârtia de la Viena, mi-am aruncat şi eu ochii pe ea, înţelegi, dar tu să taci, zise temnicerul, împăratul n'a iscălit totul.

Răzeşul tresări şi simţi că i se suie sângele în obraz.

. Ochii săi se pironiră pe buzele temnicerului.

— împăratul a încuviinţat ca numai unul dintre voi, ştii, să fie spânzurat.

— Care ? îl întrerupse nesăţios Kozina.

— Asta nu ştiu. Asta trebue s'o hotărască cei de colo.

Şi temnicerul arătă cu degetul deasupra sa, închipuind prin aceasta pe consilierii Curţii Penale.

— Bătrânul a scăpat. Aţi rămas numai doi; pe care dintre voi îl vor .alege, acela... Asta hotărăsc ei. Dar pasă-mi-te, tu stai mai bine. Pe Poznaş, cei de la Viena l-au pus în frunte, fiindcă a rostit o cuvântare atât de batjocoritoare; răposatul era al doilea şi tu al treilea. Aşa că s'ar putea să scapi.

— Şi dacă nu mă vor spânzura ?

Temnicerul înţelese.

— Acasă tot nu vei merge. Acela care scapă, este trimis pentru zece ani în Ungaria, la Komarno. Aşa a venit ieri porunca. Zece ani de temniţă în fortăreaţă nu e puţin lucru, dar trec. Dela Komarno te mai poţi întoarce acasă, dar de acolo...

Temnicerul tăcu.

— Să-ţi ajute dumnezeu ! mulţumi Kozina cu glasul înnăbuşit.

— Dar să-ţi ţii gura ! Ţi-o doresc din toată inima, că doar ai nevastă şi copii.

Temnicerul ieşi. Vestea adusă de el era o speranţă înşelătoare care trecu ca o nălucă pe dinaintea întemniţatului. Un lucru era sigur : toţi, sau acum numai doi, el şi Poznaşul, nu vor muri de ruşinoasa moarte. Unul va rămânea în viaţă. Dar care ? Raza sclipea : câteodată mai slab şi mai învăluit, apoi iarăşi însufleţită de nădejde, în toată strălucirea, bucurându-l pe întemniţat pentru o clipă. Era tânăr, avea o nevastă dragă, copii; greu i-ar veni să moară. Şi nu ştia nici măcar pentruce; era încredinţat de nevinovăţia sa. Voia numai dreptate, iar când ceilalţi pregăteau vreuna boacănă lui Lomikar şi slujbaşilor săi, el îi prevenea, îi oprea. Se bizuia numai pe adevăr, pe temeiurile sale şi pe dreptate. Acum îl pândea spânzurătoarea, pe el sau pe Poznaş. Acesta ţinuse la Klenec cuvântarea a- ceea despre harapnicul boieresc şi-l înnecase în iaz. II înnecase pe Lomikar. Şi Lomikar nu-i poate ierta asta. Iar el, Kozina, a căutat să-l oprească pe Poznaş şi l-a rugat în numele lui dumnezeu să nu meargă la castel. Şi acum e tot atât de vinovat ca el şi-l osândesc ! Nici Poznaşul n'a meritat această pedeapsă, nimeni, niciunul dintre chodeni, numai el, Lomikar care i-a aţâţat şi i-a asmuţit înadins pe toţi. Pe cine l-ar alege el ? Pe Poznaş sau pe el, Kozina, care de atâtea ori a înfruntat cu îndrăzneală privirea sa şi totdeauna a răspuns bărbăteşte în numele tuturora ? Şi într'în- sul răsuna mereu : „Pe tine, pe tine !"

Dar nu Lomikar va hotărî, ci judecătorii. întemniţa- tul răsuflă uşurat; însă ca un nor greu îl întunecă deodată gândul: „Dar ce nu poate el ? A înlăturat hotărî- rea Curţii de Apel, i-a înrâurit şi pe judecători să hotărască împotriva lui."

Să hotărască! Dar să nu se aştepte cumva că el, Kozina, se va supune, că se va lepăda de totul şi va spune : „Greşit a fost ce-am apărat, minciună tot ce-am susţinut." Ca apoi, după toate nelegiuirile sale, Lomikar să-I poată arăta cu degetul şi să spună: „Priviţi cum l-am domesticit, cum se supune !" Nu, după atâtea suferinţe să mai îndure ruşinea şi ocara asta ?!

O, răposatul său tată n'a bănuit, atunci când a prorocit că va mai curge sânge pentru libertatea chode- nilor, că însuşi feciorul său... Ba chiar el însuşi s'a înşelat, atunci când logofătul din Trhanov şi oamenii săi l-au rănit sângeros sub bătrânul tei. Facă-se voia lui dumnezeu ! De va fi să moară, va muri pentru o cauză dreaptă.
Erau însă clipe când dârza hotărîre îl părăsea, şi asta totdeauna când îşi amintea de nevastă şi de copilaşi. Nu odată i se îmbrobonea fruntea de sudoare, când se gândea la toate acestea şi la ultima clipă şi la despărţirea pentru totdeauna. îndoiala, lupta necurmată dintre nădejde şi teamă, îl chinuiau mai năpraznic, şi nu odată îl întrebă pe temnicer dacă s'a dat în sfârşit hotărîrea. Acesta îi răspunse la început că nu s'a dat încă, iar apoi că poate să se fi dat, dar că nu ştie sigur, şi că dacă s'a dat, judecătorii trebue s'o trimită din nou la curte, pentru a fi încuviinţată, şi că asta va face să treacă alte câteva săptămâni.
Ce oameni înspăimântători! Dece amânarea aceasta, dece atâtea chinuri ? Dar nimeni nu-i răspundea lui Ko- zina, nimeni nu se sinchisea de el.
Odată, într'o noapte nedormită, şedea pe pat şi se gândea iarăşi dacă el sau Poznaşul va fi osândit la moarte. Când va afla asta ? Cine i-ar putea spune ? Şi deodată îi trecu prin minte : „întreabă ! Un semn ! Numerele cu soţi sau fără. Numărul fără soţ înseamnă moartea ta." Se ridică şi se duse până la perete. Se opri o clipă şi porni apoi spre uşă, numărând încet paşii. In întuneric se auzea zăngănitul lanţurilor de la picioare. Deodată se făcu tăcere. Kozina ajunsese la uşă, numărându-şi paşii până acolo. Şapte ! Semn rău ! Şi totuşi mai făcu o încercare. Se duse la pat, vârî mâna în paie şi scoase un snop. Apoi începu să numere firele. Unul după >altul, cădeau la pământ. Patrusprezece... Mai avea încă două în mână... cincisprezece, şasesprezece; şi deodată se mai ivi unul între degete, cel din urmă, şaptesprezece !

XXVII

În noaptea aceea n'a putut să adoarmă ; dar a treia oară n'a mai încercat.Totul înflorise din nou de minune, şi pe ogoare bucatele se coceau în valuri dese. În zilele acestea, boierii se întoarseră la castelul Trhanov, pentru întâia oară după nefericitele întâmplări de atunci. Baroana Lamminger de Albenreuth nu venea nici acum cu plăcere. Soţul ei voise şi anul trecut să se înapoieze, dar ea izbutise atunci să-i schimbe hotărîrea. Anul acesta, însă, nu mai putu să-l înduplece.

— Nu te teme, draga mea, zise el liniştit şi rece. Nu mai sunt chodenii dinainte. Ai să vezi cum i-am domesticit. Sunt ca mieluşeii.

Baroana îl crezu pe cuvânt, dar tocmai asta îi apăsa sufletul. O speria tragica linişte de mormânt din ţinutul acesta atât de frumos al Şumavei, dar mai ales că soţul ei întinsese peste măsură coarda răbdării acestor oameni. Deaceea, după ce se înapoie în castelul alb din Trhanov, care acum deabia se mai zărea din desişul copacilor, ea ieşea rar de tot şi-şi petrecea aproape tot timpul în grădina umbroasă. Dar nu trecură nici câteva zile, şi începu să nu se simtă bine. Pe vremuri, când avusese fetele lângă ea, era mai multă viaţă aici. Acum se măritase şi a doua, cea mai mică, şi anul acesta, la începutul primăverii, plecase la moşia soţului ei, contele de Vrtba şi Freudenthal. Baroana era bucuroasă că o ştia la rostul ei. Nu odată îşi aducea aminte ce rău se simţise sglobia fată în castelul acesta singuratic. Dar cum ar mai dori azi să scape de aici!

Într'o duminică după amiază doamna de Albenreuth citea în parcul castelului, sub bolta deasă a curpenilor tunşi, o scrisoare a fiicei ei. Sosise dimineaţa; de-atunci o frunzărise de câteva ori. Acum urmărea cu luare- iaminte fiecare rând, căci dacă de nerăbdare, azi dimineaţa aruncase doar o ochire repede asupra ei, acum pureca fiece cuvânt, cântărindu-i tâlcul. Cât citi scrisoarea, pe faţa îngândurată ,a nobilei doamne se revărsă o lumină de caldă bucurie. Dar când fu aproape de sfârşit, se opri deodată, cu scrisoarea în mâna dreaptă, şi se întoarse în partea din care se auzeau apropiindu-se paşi.

Baroana îşi aştepta soţul; în locu! lui se ivi pe cărarea din desişul tuns, bătrânul Petr, cameristul boierului.

— Tu erai, Petr ! zise doamna prietenos. Ce face boierul ?

— Lucrează încă.

— S'a întâmplat ceva ?

— Nimic, înălţimea voastră. Poarta este încuiată, şi totuşi, de necrezut, o ţărancă a izbutit să intre. A pândit pe semne momentul când a descuiat-o cineva.

— Şi ce doreşte?

— A întrebat de domnia-voastră, prea cinstită doamnă. A fost alungată. Mă duc acum să văd dacă şi portiţa grădinii...

Petr tresări şi nu-şi sfârşi vorba. I-o curmaseră nişte paşi care se auzeau pe aleea cu prundiş de sub arcade. Doamna Lamminger îşi întoarse capul într'acolo. Desigur, ţăranca aceea. În port de doliu, cu o pestelcă albă, ea se apropia sfioasă; un testemel eu alesături albe ca varul îi împrejmuia frumos capul. Şi împreună cu ea, doi copii, un băieţel şi o fetiţă, amândoi gătiţi ca de sărbătoare, cu părul bine pieptănat.

Nobila doamnă se uită curioasă la tânăra şi frumoasa ţărancă. Şi văzu îndată că era palidă şi istovită. Venindu-şi în fire, Petr voi să se ducă la ea şi s'o îndepărteze, dar la un semn al stăpânei, nu mai făcu nicio mişcare. Zărind-o pe frumoasa şi scump învestmântata doamnă, ţăranca se opri. Dar în aceeaşi clipă se aplecă la copii şi le şopti ceva ; băieţelul se repezi, şi înainte de a se' putea bănui ce vrea să facă, sărută mâna nobilei doamne. Surioara sa însă, o fetiţă de vreo patru anişori, cu un păr frumos de culoarea aurului, se roşi ca macul sălbatic, şi după ce făcu câţiva paşi către stăpâna castelului, rămase locului. Bătrânul Petr se uita şi el, nu fără plăcere, la îndrăzneţul prichindel şi la ruşinoasa şi frumuşica sa surioară, care păreau că plac şi nobilei doamne.

— Cine eşti şi de unde vii ? întrebă ea.

— Sunt Kozinova din Oujezd.

O umbră trecu peste fruntea albă a nobilei doamne. Bătrânul Petr tresări.

— Şi ce doreşti?

Ochii tinerei răzeşiţe se umplură de lacrimi; ea nu putu să vorbească şi căzu în genunchi.

— Indurare, prea cinstită doamnă ! îngăimă apoi. Indurare !

— Ridică-te şi spune ce doreşti.

— Ştiţi prea bine, cinstită doamnă. A trecut un an, şi bărbatul meu tot în temniţă zace. El e cel mai năpăstuit şi vina lui e cea mai mică. Totdeauna a molcomit oamenii, i-a strunit şi i-a rugat să nu mai facă tărăboi. Şi nici la răscoală n'a fost, că doar era închis pe vremea aceea. Prea cinstită doamnă, vorbiţi cu stăpânul să-l slobozească. Suntem de atâta amar de vreme singuri, o să sărăcim, iar el, sărmanul ! Şi copiii ăştia, prea cinstită doamnă 1 Ştiţi doară şi dumneavoastră ce înseamnă să ai copii. Şi chiar dacă răzeşul a făcut ce nu se cădea, păcate avem cu toţii, iar el a îndurat destulă pedeapsă. Pe viul dumnezeu, prea cinstită doamnă !

Baroana nu întrerupse vorbirea sărmanei răzeşiţe. Cuvintele şi lacrimile ei o mişcară ; dar mai mult i se strânse inima când îşi aminti ce-i spusese aseară soţul ei, vorbindu-i de judecată : că tânărul Kozina din Oujezd va fi negreşit osândit la moarte. Mare mirare că privirea nu i se turbură când alunecă acum pe faţa bucălată a chipeşului flăcăiandru, pe chipul surioarei sale cu părul bălai, pe chipurile acestor doi copii nevinovaţi care, neînţelegând nenorocirea lor şi a părinţilor, îşi plimbau ochii cu uimire şi cu teamă de la mama lor înlăcrimată la nobila şi frumos îmbrăcata doamnă.

— Nu plânge, nefericito ! zise baroana răzeşiţei. Îmi pare rău, aş vrea să te ajut şi ţi-aş dori ţie şi copiilor să nu mai rămâneţi fără tată, dar nu pot face nimic.

— Boierul ar putea.

— Greşeşti. Nu el îl judecă pe bărbatul tău, ci Curtea de la Praga ; de ea atârnă totul. Voi vedea ce se poate face.

Tresări şi nu sfârşi de vorbit, căci se auzeau apropiindu-se paşi. Petr se sperie deasemenea şi se afundă fără voie în tufiş. Chiar atunci apăru Lamminger. Cu privirea sa tăioasă şi pătrunzătoare, el învălui într'o ochire repede neaşteptatul grup. Hanka, cu urechea aţintită numai la cuvintele boieroaicei, nu-l zări decât în clipa când îi auzi glasul.

— Cine a lăsat-o să intre? întrebă el, fără a se uita la ţărancă, liniştit, rece şi totodată mustrător. Hanka simţi ca un bold în inimă când îl văzu şi-l auzi. În boieroaică avea încredere, nu se temea de ea, dar de ăsta ! Era el, Lomikar ! Parcă s'ar fi arătat o gaie. I se strânse gâtlejul şi fără să vrea, o trase pe Hanalka lângă ea şi o lipi ca pe un pui sperios de cutele catrinţei.

— înălţimea voastră ! rosti ea cu glasul tremurat.

— Ce vrei ? întrebă Lamminger.

— Este Kozinova, zise soţia sa, uitându-se cu teamă la amândoi.

— Aşa ? Şi ce vrea ? întrebă el cu nepăsare. Hanka răspunse în locul baroanei.

— Indurare, înălţimea voastră ! Jan al meu e de atâta amar de vreme în temniţă...

— El te-a trimis să te rogi ?

— Vai, n'am putut să vorbesc cu el, înălţimea voastră. Am fost la el, dar nu m'au lăsat să-l văd.

— Şi chiar dacă te-ar fi lăsat,-sunt sigur că nu ţi-ar fi spus să vii aici. În tot cazul puteai să rămâi acasă ! Nu eu îl judec, ci Curtea de la Praga.

— Dar dacă aţi vrea, stăpâne, dumneavoastră puteţi totul. La cuvântul dumneavoastră a ajuns unde-i acum, la un cuvânt al dumneavoastră îl vor slobozi. Pentru numele lui dumnezeu, stăpâne, şi pentru aceşti ■copii!

— La ei ar fi trebuit să se gândească înainte de a începe sfada cu stăpânul său, răspunse Lamminger rece şi aspru.

O clipă se aşternu o linişte chinuitoare. Cuvintele acestea crude o amuţiră pe Hanka ; doamna Lamminger tremura.

— Şi când înălţimea voastră, o să-i dea drumul lui Jan ? întrebă Hanka cu glasul scăzut şi îndurerat, necutezând să mai ceară îndurare.

Un zâmbet ciudat apăru pe buzele lui Lamminger. Dar mai înainte ca el să poată răspunde la întrebare, soţia îi şopti cu glasul tremurător, pe franţuzeşte:

— Pentru numele lui dumnezeu, nu-i spune nimic, n'aş putea îndura asta, cruţă-mă.

Şi foarte turburată se uită la buzele soţului ei, ca să vadă ce vor rosti.

— Eu nu sunt judecător şi nu ştiu nimic; doar atât că peste puţin, zilele acestea chiar, se va vesti hotărî- rea. Dar ea .să nu te amăgeşti, pot să-ţi spun că va fi destul de aspră. Nu e joacă să te ridici împotriva stăpânirii. E nevoie de o pildă, ca în vecii vecilor să nu-i mai treacă nimănuia prin minte să intre în vrajbă cu stăpânirea. Şi mai ales la bărbatul tău e nevoie de asprime. El i-a asmuţit pe toţi. Dacă i s'ar da drumul azi, mâine i-ar aţâţa din nou. Acolo am ajunge din pricina cuvântărilor sale. Deaceea este primejdios şi trebue să ispăşească. Du-te cu dumnezeu !

Cuvintele acestea cumplite, nepăsătoare, rostite cu asprime, o sdrobiră pe tânăra răzeşiţă. Ea nu îndrăzni să mai crâcnească ; fără a se uita la el, se ridică şi luă de mână copiii speriaţi. întorcând capul, privirea i se încrucişa cu ochii plini de compătimire ai baroanei.

Hanka făcu doar un pas şi izbucni într'un hohot amarnic de plâns.

Astfel plecă. Fără a-şi întoarce capul după ea, Lamminger îşi îndreptă privirea rece asupra soţiei sale şi zise :

— Altădată te rog să mă scuteşti de asemenea mo- safiri!

Se îndepărtă pe altă alee şi dispăru peste puţin după copaci şi tufişuri. Soţia sa, încă foarte turburată, nu putu scoate niciun cuvânt, îl urmări cu ochii care scân- teiau de emoţie, şi din sufletul ei revoltat se desprinse un strigăt:

— Asupritor !

Tot cerul era acoperit de nori. Umbra lor învăluia ţinutul muntos care, amuţit, aştepta stropii de ploaie. Era duminică după amiază, o săptămână de când Han- ka fusese la castelul boieresc ca să ceară îndurare. La Oujezd era linişte adâncă. Parcă nici nu s'ar fi apropiat furtuna. Toţi tăceau, năuciţi. Toţi cei de aici, ca şi din întregul ţinut al chodenilor, aşteptau cu inima strânsă şi cu nerăbdare ce se va hotărî cu chodenii închişi de curând şi cu aceia care zăceau demult în temniţă, cu Kozina şi cu Poznaşul. Soarta care-i pândea pe aceştia doi, n'o ştia nimeni, nici n'o bănuia măcar Cine putea să-şi închipuie o pedeapsă atât de năpraz- nică ?

Numai despre bătrânul Hruby se răspândise peste toi. vestea că trimisese răvaş a lor săi de acasă, precum că e bolnav pe moarte, şi că puţin după aceea îşi dăduse obştescul sfârşit. Tocmai despre el se vorbea acum şi la răzeşia din Kozina.

Sub teiul din ogradă şedeau Hanka, soacra ei, Jiskra Rehurek şi un oaspe, feciorul cel mare a] răposatului Hruby, care venise să-şi vadă neamurile şi să le aducă la ştiinţă că pleacă la Praga ca să afle cum s'a prăpădit răposatul său tată şi să se străduiască să-l vadă pe Jan, pe Kozina. Pe Hanka, vestea aceasta o însufleţi. De când se întorsese de la Trhanov, nu-şi mai venise în fire. Gândul că bărbatul ei ar putea fi osândit pentru mai mult timp şi că va trebui să stea poate câţiva ani în temniţă, o desnădăjduia cumplit, şi nimeni nu-i putea aduce vreo alinare, nici chiar Jiskra, care stăruia că Lomikar ameninţă numai, ca să se răzbune şi pe nevasta lui Jan. Cimpoierul odinioară atât de vesel şi acum atât de aşezat se întemeia în părerea sa pe faptul că nici nu s'ar putea una ca asta, de vreme ce toţi ştiu că Jan n'a

fost niciodată văzut cu un cekan sau cu o armă în mână.
Ce mult îi bucuraseră atunci pe Hanka şi pe toţi ceilalţi bineţele trimise de Jan în răvaşul răposatului Hruby ! Acum Hanka se bucura în sinea ei că tânărul Hruby va aduce poate şi el niscai noutăţi; iar dacă-l vor lăsa să pătrundă în închisoare şi să-l vadă pe Jan, atunci va pleca şi ea la Praga; asta îi umbla acum prin gând.
Se auzi o răpăială înnăbuşită şi roţi crezură că a fost un tunet. Dar nu era ropot de furtună, ci de darabană.
Jiskra se ridică repede şi voi să alerge la poartă ; îl întâmpină însă micul Pavlik, care sbură ca săgeata până la tei, spunând în goană că în piaţa satului se bate darabana şi au venit oameni călări.
Toţi se repeziră afară. Primul lor gând era că veniseră ostaşi. Tot astfel presupuneau şi ceilalţi care din case, din grădini, de sub copaci sau de pe iarba pe care se tolăniseră, alergau acum spre piaţa satului.
Dar nu ostaşi văzură acolo, ci numai doi călăreţi, şi încă feţe cunoscute. Diacul de la castelul Trhanov şi un muşchetar care bătea neîncetat darabana, parcă ar fi voit să adune toată omenirea. După câtva timp, cei doi călăreţi erau învăluiţi de oameni, tineri şi bătrâni. Fiecare era dornic să afle ce aveau să vestească în chip atât de neobişnuit aceşti trimişi ai boierului.
Darabana amuţi şi muşchetarul puse beţele la o parte. Diacul scoase din surtuc o hârtie, o despături şi începu să citească :
— „Din porunca măriei sale împăratul, cârmuirea crăiască a ţinutului Plzen hotărăşte şi ordonă ca atât în cetatea de scaun Praga, în cetatea de ţinut Plzen, cât şi în toate cetăţile de plăşi ale legatului Boemiei să se aducă la ştiinţă tuturora hotărîrea înaltei Curţi Criminale, aşa precum a binevoit s'o încuviinţeze măria sa împăratul, iar zisa hotărîre, cu privire la nesupunerea şi răscoala chodenilor, să fie vestită şi citită înaintea tuturora, îndeosebi în toate satele chodene de sub oblăduirea înălţimii sale baronul Maximilian Lam- minger de Albenreuth, aşa precum urmează."
Vuietul de glasuri care mai dăinuise când diacul începuse să citească se ogoi în clipa când acesta arătă ce are să vestească; nici măcar un strigăt de uimire sau de nedumerire nu se auzi, şi îndată se aşternu o linişte adâncă. Fiecare îşi îndrepta nerăbdător privirea spre buzele crainicului.
Bătrânul Pribek, eu părul alb, făcându-şi loc până aproape de caii lor, asculta cu capul plecat.
Manka, ceva mai la o parte, tremura de frică şi ardea de nelinişte să afle ce se hotărîse cu privire la logodnicul ei.
La .marginea mulţimii stătea Jiskra Rehurek, iar lângă el Hanka ; ea pălise şi tremura. Uitase totul din jurul ei, copiii, oaspele, şi aştepta în chinuri hotărîtoarea veste. Bătrâna Kozina stătea ceva mai departe, ţinân- du-l pe Pavlik de mână. Fata ei sbârcită, îngălbenită în ultima vreme, se făcu plumburie în clipa aceasta ; ochii bătrânei ardeau neliniştit.
Cu glas mai ridicat, diacul citi amănunţita hotărîre, în care pe-alocurea se înşiruiau pricinile şi se arăta vinovăţia dovedită. Ea vestea că judecata Curţii Criminale a stabilit în număr de trei pe cei mai de seamă şi cei mai primejdioşi capi ai uneltitorilor şi răzvrătiţilor şi anume : Poznaşul din Klenee, Hruby din Drazenov şi Jan Sladky din Oujezd, pentru a plăti cu viaţa vina lor; dar că măria sa împăratul cu bunătate şi îndurare, a încuviinţat ca numai unul dintre ei să fie pedepsit cu moartea, şi întrucât zisul Krystof Hruby a murit între timp de moarte firească, Curtea de judecată a hotărît ca Jan Sladky din Oujezd, zis şi Kozina, să fie spânzurat, iar înalta Curte Criminală a luat această hotărîre pe temeiul că numitul Sladky, zis şi Kozina, e un ţăran bun de gură şi deaceea primejdios şi dintre toţi cel mai neînduplecat, nevoind să ceară iertare.
Din înspăimântătoarea arătare a pricinilor Hanka nu mai auzi nimic. În clipa când îi ajunse la urechi pedeapsa cu moartea, începu să tremure ca varga, parcă apucată de friguri, şi mai înainte ca vestitorul să fi citit totul despre bărbatul ei, scoase un ţipăt, şi, ca tăiată de la rădăcină se nărui la pământ.
întâmplarea aceasta curmă o clipă citirea hotărîrii. Toţi se îmbulziră în jurul nefericitei Kozinova. Femeile începură să jelească şi să se vaiete, şi cu aceste bocete se amestecau ţipetele scoase de Pavlik şi de Ha- nalka, care se îmbulzeau ca să ajungă la mama lor căzută în nesimţire. Jiskra Rehurek o luă pe Hanka sub braţe, o vecină îi ajută, şi o duseră pe biata femeie în casa cea mai apropiată, ca s'o desmeticească. îndărătul lor păşea fără vlagă, cu paşi şovăelnici, bătrâna Kozina. Avea ochii împăienjeniţi, pieptul şi gâtul îi erau ca sugrumate şi bătrâna nu se putea uşura nici cu un strigăt sau cu o tânguire ; era ameţită ca de o lovitură cumplită, neaşteptată.

Crainicul citi mai departe înfiorătorul său pomelnic, începând cu Poznaşul din Kjenec care, scăpat astfel de moarte, era osândit la zece ani în fortăreaţa Ko- marno ; Brychta, care nu era de faţă, la doi ani muncă silnică la Rab ; Syka şi tânărul Serlovsky la un an de temniţă grea ; de soarta celorlalţi, pe care Curtea Penală îi osândise la câteva luni de închisoare grea, şi numărul lor era destul de mare, urma să hotărască îndurarea împăratului.
Lamminger era atât de sigur că chodenii sunt în-spăimântaţi şi domesticiţi, încât trimise cu .această groaznică hotărîre pe slujbaşul său fără altă însoţire decât aceea a unui singur muşchetar. Şi iată că nu se ridică nici măcar un deget din mulţimea care asculta hotărîrea, şi crainicii boierului plecară tot atât de nestânjeniţi cum veniseră, fără nicio împiedicare şi fără nicio împotrivire. Unii se uitară înmărmuriţi după ei, îără a scoate o vorbă ; alţii însă îşi regăsiră abia acum glasul, şi strigăte descătuşară simţurile buimăcite. Cei mai mulţi însă alergau în casa unde fusese dusă tânăra Kozina.
Toate femeile plângeau lângă ea, şi chiar bărbaţii, înduioşaţi, se uitau cu milă la tânăra femeie, care se trezea din amorţire la groaznica realitate. Alţii nu ajunseră până acolo, nici măcar în casă, ci rămaseră în tindă, unde pe trepte şedea prăbuşită bătrâna Kozina, cu ochii pironiţi în pământ, nevăzând nimic, neauzind nimic din cele ce se petreceau în jurul ei. înlăcrimată se întoarse Manka Pribek din casă, uitându-se la tristul convoi. Două ţărănci duceau pe tânăra Kozina şi pe mama lui Jan la răzeşia lor; lângă ele, Jiskra Rehu- rek cu Hanalka în braţe mergea de mână cu Pavlik care plângea.
O, ce cântărea anul l.a care fusese osândit logodni-cul ei, faţă de pedeapsa lui Kozina !
În clipa aceasta începu să cadă o ploaie măruntă, în grădini vântul sgâlţâia copacii, iar tunetele care la început se auziseră din depărtare, bubuiau acum deasupra satului. Intrând în odaie, Ma.nka îl căută numaidecât pe bunicul ei. Nu era acolo, nici în ogradă, nici la vecin. Când întrebă de el la portiţă, îi spuse cineva că a ieşit pe acolo şi arătă cu mâna spre Trhanov.
Unde s'o fi dus ? ! În ultima vreme nu se mai clintise aproape deloc din casă ; nici măcar până la cel mai apropiat vecin. Iar acum la Trhanov ? La cine ? Manka se luă repede după bunicul ei. Dar nu trebui să umble mult. Pe un dâmb de unde se putea vedea Trhanov, bătrânul Pribek stătea în dulama lui albă, puţin gârbovit şi rezemat în cekan. Vântul scutura tufişul de lângă el şi răvăşea părul lung şi alb al unchiaşului. Dar el nu se sinchisea şi părea că nu simte nici picăturile de ploaie, că nu aude nici tunetele.
Numai când un fulger roşu spinteca norii şi arunca lumina sa gălbuie în negura furtunii, bătrânul se mişca, urmărindu-i parcă drumul.
—■ Ce faci aici ? strigă Manka.
Moşneagul se uită La ea, apoi arătă cu mâna sa veştedă şi vânjoasă spre Trhanov.
—- Aştept să-l trăsnească solul lui dumnezeu. Acolo trebue să cadă trăsnetul, în nelegiuitul acela din Trhanov.
— Dar bine, bunicule!
— Poate că tot mai este un dumnezeu, fata mea ; poate că dreptatea se află în ceruri, dacă nu pe pământ !
Manka se sperie doar la întâile lui cuvinte. Acum îl înţelese; ştia ce-l scurmă la inimă, ce-l mâhneşte şi ce răscoleşte totul în el. Dar asta să nu-i rătăcească cumva minţile! Manka rămase lângă moşneag. Furtuna gonea deasupra lor, fulger după fulger brăzda cerul întunecat, dar niciunul nu trăsni castelul alb din vale, la picioarele pădurilor chodene, odinioară slobode.

XXVIII

Veni toamna şi boierii din Trhanov erau încă la cas-tel. În alţi ani, pe vremea aceasta, se adunau oaspeţi pentru vânătoare şi în castel era sbucium şi veselie. Anul acesta, însă, nu se plănuise încă nicio vânătoare. Era ciudat dece boierul îşi prelungea şederea în cona- cui său singuratic, care era acum ca o mănăstire sau ca o închisoare. Linişte în toate încăperile, şi în camerele boierilor, şi jos, şi în curte ; totul zăvorît ca în faţa unui duş-man. Paznicul nu se mai mişca ziua întreagă de la locul său, iar noaptea privegheau acum mai mulţi paznici. Doamna de Albenreuth nu mai .ieşise de multă \reme din castel, stătea tot timpul în încăperile ei sau în paraclisul castelului. Boierul pleca mai des călare, de cele mai multe ori la Kouta, dar acum niciodată singur sau numai cu un argat ca odinioară, ci totdeauna cu un pâlc de călăreţi. D.ar teamă nu se citea pe faţa sa. Ea era neclintită şi rece ca totdeauna, şi când sta la castel, şi când ieşea călare. Ba părea chiar mai voioasă, şi un fel de mulţumire strălucea dintr'însul.

Şi dece nu ? Al doilea seceriş se sfârşise cu bine; chodenii erau în al doilea an de clacă nouă şi mai grea ; şi linişte peste tot. Oamenii se deprindeau. În anul acesta nu se mai ivise nicăieri, în niciun sat, vreo împotrivire dârză sau vreo nesupunere, ca în anul trecut. Răscoala i-a prins bine lui Lamminger, şi gloaba da roade bune. Trufaş este acest neam de oameni domesticiţi, dar peste un timp va fi şi aici ca peste tot, la toate moşiile.
Neclintiţi au ascultat hotărîrea Curţii Penale, şi nu după mult timp au venit nesiliţi de nimeni şi aceia care fugiseră în Bavaria şi fuseseră osândiţi în lipsă. Veni şi Brychta, se înfăţişă şi tânărul Serlovsky, cei doi îndărătnici. Acum ispăşesc; acum ştie Brychta ce înseamnă să arunci harapnicul din pridvor, după cum ştie şi sfruntatul de Poznaş, care şi-a bătut joc de el chiar aici, sub ferestrele castelului. Şi poate că acolo la Rab şi la Komarno, cu lanţuri la picioare, îşi amintesc de năzdrăvănia aceea fără seamăn întâmplată la lăsata secului.
Dar Kozina ! Bine au hotărît cei de la Praga; bine; mai ales, lor toate mulţumirile. Ţărănoiul acesta a fost cel mai primejdios şi cel mai semeţ dintre toţi. Acesta să fi avut pregătire de avocat! Şi cum îl îndrăgeau toţi! Din toate satele veneau bătrânii la castelul Trha- nov să se roage pentru el, ca să fie iertat. Cum se mai milogeau, cum se smereau ! Lamminger îi lăsa să intre în castel, dar când prindeau a se ruga, îi dojenea cum de mai pot fi atât de orbiţi, încât să ia partea acestui cap al tuturor relelor, care i-a adus acolo unde sunt.
Dar înainte de venirea acestora la castel, se dusese acolo bătrâna Kozina. Aşteptă şi ea la poartă şi voi să se roage pentru feciorul ei. Dar la porunca stăpânului, paznicul n'o lăsă să intre. Bătrâna Kozina aşteptă neclintită ca o stană, de dimineaţă până seara, tânguin- du-se sau întinzând mâinile ei veştede spre ferestrele boierului. Aşteptă toată dimineaţa, aşteptă după amiază în faţa porţii, şi apoi veni şi nora ei, până la Kozina, care nu ştiuse că bătrâna e aici.
Sfâşietoare era priveliştea ceicr două jeluitoare. Nici chiar paznicul, oţărît de asprimea stăpânului său, nu se mai putea uita afară, cu toate că era deprins cu asemenea lucruri ; şi totuşi trebui să se ducă la ele, ca să îndeplinească porunca boierului şi să le alunge. Dar el le vorbi cu binişorul şi le rugă să plece, deoarece în van mai aşteaptă.
În clipa aceasta, sus, în camera ei, baroana plân- gea, iar soţul ei umbla supărat prin odaie. Il scoseseră din fire cele două ţărănci şi-l sâcâia soţia sa care îndrăznise să pună o vorbă pentru ele, fiindcă nu mai putea îndura priveliştea acestor bocitoare.
Apoi nu mai veni nimeni la castelul Trhanov. Liniş- te ca mai înainte, nicio schimbare. Numai că boierul era mai grijuliu şi urmărea ca paznicii de noapte să străjuiască cu mai multă luare-aminte. Din clipa când se rândui ziua executării lui Kozina, domnul de Alben- reuth nu se mai încredea în chodeni. Se temea ca din pricina lui Kozina să nu se răzbune pe el.
Semnele pe care Kozina le simţise de două ori în noaptea aceea, nu minţiseră. îndoiala tânărului cho- dean pierise. Curtea Criminală îi dăduse osânda pe care întemniţatul o bănuise de multe ori, înainte de a fi pierdut orice nădejde, atunci când în sufletul său speranţa se mai lupta cu teama. Hotărîrea îi răscoli toată: firea. Dar nu pentru multă vreme; o linişte vecină cu nepăsarea puse stăpânire pe el. Se simţi mai uşurat; scăpase de chinuitoarea îndoială care-l obosea şi care to- tuşi îl împungea şi-l sfredelea, nedându-i pace nici ziua şi nici noaptea.
Când apoi, nu după mult timp, temnicerul veni să-i aducă vestirea că va fi dus la temniţa din Plzen, Ko- zina se bucură, eu toate că-şi dădea seama dece-l trimit în cetatea ţinutului său : ca pedeapsa lui să fie o pildă pentru chodeni, asupra cărora spânzurarea lui la Plzen va avea o înrâurire mai mare decât la Praga. Dar şi aceasta îl umplea de voie-bună. Cei de acasă şi din alte părţi vor vedea astfel cum s'a purtat şi se poartă Lomikar cu ei ; căci toţi ştiu că Kozina din Oujezd nu este un nemernic sau un ucigaş, fiecare ştie dece a fost osândit la aceasta moarte ruşinoasă. Ea nu va fi o ocară pentru el sau pentru ai lui, şi chodenii n'o vor uita. Şi Kozina se bucura că-şi va revedea fe- meia, copiii şi mama.
Câte zile l-au dus delà Praga la Plzen ! A fost un drum dureros, chinuitor, î.n lanţuri, într'o căruţă păcătoasă, în zilele acestea înnorate, cu ploaie şi vânt, delà începutul lui Brumar. Dar după o săptămână de şedere în temniţa delà primăria din Plzen, i s'a împlinit pe neaşteptate dorinţa cea mai arzătoare. După amiază, la o oră neobişnuită, uşa celulei se deschise şi către el se îndreptară — sfântă fecioară ! — Hanka cu Hanalka şi mama sa cu Pavlik.
Sub bolta posomorită răsunară strigătele de durere şi de bucurie, plânsete, vorbe fără şir, fraze trunchiate, simţăminte ce nu puteau fi rostite şi

care se încrucişau în sufletele răscolite ale tuturora. Mama şi nevasta se agăţară de gâtul arătosului chodean şi plângeau. El le îmbrăţişă, le strânse la piept şi se aplecă apoi la copiii care nu-l mai recunoşteau. Uimiţi, speriaţi, se uitau la omul acesta palid cu dulama terfelită, căruia lanţurile îi zăngăneau la picioare şi care-i înspăimânta. Mama îi luă pe rând, îi ridică până la tatăl lor şi cu glasul tremurător şi înnecat de lacrimi, îi lămur'i, le aminti că acesta este tata, tatăl lor. Iar el îi luă în braţe şi-i sărută.
Din fundul întunecos se desprinse apoi cineva, pe care-l uitaseră toţi şi pe care Kozina, în năvala bucuriei, nici nu-l luase în seamă: Jiskra Rehurek. El se apropie şi strânse mişcat mâna întemniţatului. Iar acestuia, când îl văzu pe vechiul şi credinciosul său prieten, i se umplură din nou ochii de lacrimi. Se aşeză pe patul său sărăcăcios, cu cei doi copii pe genunchi. Ei s'au obişnuit acum cu el, nu se mai tem, şi lui Pavlik i se pare că-şi aduce aminte de tatăl său. Kozina îi mângâie, le pune întrebări, se întoarce din nou spre Hanka şi spre mama sa.
Pentru o clipă, tânăra răzeşită se linişti. Lanţul nu zăngănea când bărbatul ei şedea, şi văzându-l cum strânge copiii la piept, uită temniţa, uită totul. Dar peste puţin simţi din nou împunsătura ; ca o durere amorţită se trezi din nou în inima ei înfiorătorul gând. Hanka păli, şi cu plânsul ei se amestecară tânguirile bătrânei mame.
Temnicerul, care sta la o parte într'un colţ, aminti că s'a împlinit timpul, că ceasul îngăduit a trecut. Toţi se înspăimântară. Abia se văzuseră, abia vorbiseră câteva cuvinte, şi trebuiau să se despartă ! Şi cât de multe avuseseră să-şi povestească ! Femeile abia i-au putut spune în pripă cum este acasă, ce mâhniţi sunt toţi din pricina lui, cum s'au rugat în zadar de Lomi- kar pentru el; el însuşi abia le-a putut arăta în câteva cuvinte cum a dus-o, cum a murit bătrânul unchi; iar Jiskra, întrebai de prietenul său, abia i-a putut vorbi pe scurt despre nefericitul sfârşit al răscoalei şi al lui Matej Pribek, şi iată că trebuiau să se şi despartă. O singură mângâiere aveau, că mâine li se va îngădui din nou să se vadă.
întemniţatul era iarăşi singur. Şi acum, când sufletele acestea dragi nu mai erau lângă el, când nu mai ţinea pe genunchi şi în braţe copilaşii săi, când bezna singuratică a tristei celule îl împresură din nou şi spaima puse stăpânire pe el, abia acum se cutremură de grozăvia ce-l aştepta.
A doua zi Kozina văzu din nou pe cei dragi, şi iarăşi timpul îngăduit li se scurse pe negândite. Apoi îşi luară rămas bun, căci trebuiau să se întoarcă acasă, aceasta fiind porunca boierilor. Aveau nădejdea că se vor mai vedea odată. Dar aceasta când...
Astfel se scurse în nelinişte zi după zi, şi cu paşi repezi se apropia înfiorătorul douăzeci şi opt Brumar.
Lui Kozina, aceasta i-o aminti mai viu venirea preotului în celula sa.
El îl ascultă cu luare aminte şi-i făcu totul pe plac, dar când preotul pomeni de boier, Kozina clătina fără voie din cap şi faţa i se întunecă.
— Cine, preasfinţite părinte, este mai vinovat : acela care îşi apără drepturile, sau acela care jefueşte sute de oameni, îi asupreşte şi-i face robi, iar femeilor le ucide bărbaţii şi copiilor părinţii ?
Când preotul îşi dădu seama de credinţa nestrămutată a întemniţatului, nu mai stărui, ci adăugă numai :
— Spune toate acestea, fătul meu, în fata lui dumnezeu ; el este cel mai bun şi cel mai drept judecător.
— Da, dumnezeu să hotărască ! răspunse cu tărie întunecatul chodean.

XXIX

O, Plzen, piaţa ta cea mare Ne'nghiaţă sângele în vine. Iar el păşea, şi toba ropotea Sub negrul văl, cu sunet înfundat. Semeţ şi drept păşea, şi'n noi fierbea Veninul chinului nemăsurat.
Vrchlicky

„Din Lhota, Kycov, Tlumacov şi Straz câte patru; din Pocinovice, Mrakov, Chodov şi Postrekov câte şase; din Klenec opt şi câte zece din Drazenov şi Ou- jezd vor merge la Plzen pentru a vedea cum va fi pedepsit răzvrătitul Kozina. Şi fiecare să-şi ia copiii, flăcăii şi fetele, pentru ca aceştia până la moarte să-şi aducă aminte de cele ce la Plzen vor vedea."
Astfel suna porunca domnului de Albenreuth, care cerea cu străşnicie tuturor şoltuzilor să îndeplinească aidoma, în satele lor, această hotărîre, ca toţi chodenii şi copiii lor să-şi amintească din spiţă în spiţă cum a fost pedepsită împotrivirea şi răscoala împotriva stăpânului din Trhanov.
Lamminger cumpănise bine înainte de a da această cruntă poruncă. Acum, când şirul de căruţe chodene intra prin poarta neagră în Plzen, fiecare îşi putea da seama că a fost învăţat minte să se supună cum tre- bue. Aşa precum poruncise

el, toţi se adunaseră la Do- tnazlice, de unde, însoţiţi de slujbaşi din Koula şi din Trhanov, porniră puţin după miezul nopţii la durerosul drum.

Era o dimineaţă mohorîtă şi geroasă când ajunseră în cetatea de ţinut; din toate casele, oamenii ieşeau curioşi pe uliţă, ca să-i vadă pe aceşti oaspeţi aduşi pe sus, a căror sosire se vestise din gură în gură. Cu uimire, şi pe-alocurea cu milă, se uitau la spătoşii cho- deni îmbrăcaţi cu şube, cu dulămi şi căciuli, care şedeau tăcuţi în. căruţe, cu copiii, flăcăi şi fete, lângă ei. Copiii aceştia, din sate îndepărtate de munte, se minunau şi nu se mai săturau să privească lucrurile neobişnuite din jurul lor, casele ca'n basme şi norodul adunat care-i arăta cu degetele.

Boierul din Trhanov putea fi mulţumit. Dar dacă ar fi auzit ce se vorbise în toate gospodăriile şi casele chodene după vestirea poruncii sale, dacă i-ar fi ajuns la ureche blestemele şi sudălmile lor ! Şi dacă ar fi putut vedea ce era în inima acestor oameni din căruţe, ce gândeau despre el şi dece se siupuseseră ! Ei plecaseră, dar sufletul lor nu ştia de porunca lui Lamminger. Plecaseră ca să mai poată vedea odată pe acest neînfricat apărător al drepturilor lor, ca să-şi ia rămas bun de la acest mucenic. Şi dacă Lamminger ar fi putut să audă că pe drum ei n'au vorbit decât de Kozina, jelindu-l, preamărindu-1! Logofătul Kos din Kouta şi pârcălabul pe care-l ţinuseră odată ca zălog, îşi dădeau seama de aceasta, dar când se apropiau cu caii de căruţe, vorba contenea, chodenii îşi pironeau ochii în pământ, muţi ca totdeauna, şi nici măcar cu o privire ■nu-i învredniceau pe slujbaşi.

În ultima căruţă, unde şedeau bătrânul Serlovsky şi Pajdar, se vorbea de Svka, de tânărul Serlovsky, de aprigul Brychta şi de veselul Poznaş, care erau acum în lanţuri, dar o duceau desigur mai bine decât toţi ceilalţi. Asta o spuse Paj'dar, şi bătrânul Serlovsky întregi că cel mai de pismuit era Matej Pribek.

La Plzen era o forfotă neobişnuită. Din toate părţile pleca şi venea omenire multă, ca să fie de faţă la spânzurarea răzeşului chodean, vestită pretutindeni, la Praga şi în toate cetăţile din ţinut. Uliţele foiau de oameni, în mijlocul lor sclipeau armele şi dolmanele albe ale ostaşilor care se plimbau prin cetate.

Slujbaşii lui Lamminger duseră pe chodeni în hanurile reţinute pentru ei. Bătrânul Serlovsky, după ce îmbucă în pripă ceva, voi să meargă în târg, dar se întoarse numaidecât şi vesti îndârjit că nu li se în- gădue să iasă şi că sunt păziţi de ostaşi.

Când mai târziu, împreună cu Paj dar şi câţiva bătrâni, ceru logofătului Ros să fie lăsaţi să plece, ca să capete învoirea de a intra în temniţă şi a-şi lua rămas- bun delà Kozina, logofătul se răsti la ei:

— O să-l vedeţi mâine. Acum n'aveţi ce să căutaţi la el. Ştiu că v'ar plăcea. Ca să vă împuie iarăşi capuk şi să vă ameţească cu vorbele sale, cum a mai făcut.. Nu v'a ajuns, aţi vrea s'o luaţi din nou delà capăt şi să vă faceţi rău ? N'aveţi voie să plecaţi de aici, asta e porunca.

În sinea lor, oamenii erau încrâncenaţi. Se simţeau ca într'o cuşcă, îmblânziţi cu toroipanul ! Tăceau încruntaţi, dar apoi vorbiră iarăşi de Kozina, de femeiar şi de mama lui, ca încaltea nenorocitele acestea *săi* fie lăsate să meargă la el.

Dar ele se gătiseră cu trei zile înainte pentru drumul acesta cumplit. Jiskra Rehurek înhămă doi murgi frumoşi, crescuţi de Kozina, şi în căruţă sui nefericita familie a răzeşului şi pe Dorla. Bătrânul câine- lup alerga în urma lor. La rugămintea lui Pavlik, îl luară însă apoi şi pe credinciosul păzitor în căruţă.

— I-a fost drag lui Jan, zise Jiskra făcând un locşor lăţosului dobitoc, care se trăgea din vechea pră- silă chodeană de câini de pază.

îndărătul căruţei familiei Kozina venea din Oujezd încă una, în care se aflau câteva vecine mai vârstnice, în port de doliu ca şi Hanka şi bătrâna Kozina şi cu testemeluri albe de doliu.

Le însoţeau, ca femeile de la răzeşia Kozina să nu fie atât de singure şi de părăsite în clipele acestea atât ■de groaznice. În căruţa lor se afla şi bătrânul Pribek, tatăl răposatului Matej, pe care Manka se străduise zadarnic să-l oprească acasă.

În timp ce Serlovsky şi Paj dar vorbeau despre ei la Plzen, Jiskra Rehurek se ivi pe neaşteptate în mijlocul lor. Se bucurară când îl văzură şi se apropiară numaidecât de el. Uitându-se cu grijă împrejur, Jiskra povesti că abia-abia a izbutit să ajungă până la ei şi că pe ostaşii de afară i-a înşelat numai cu portul său chodean. Le mai aduse la ştiinţă că Hanka se docea cu copiii şi cu mama lui J,an de două ori pe zi la închisoare şi că şi el a fost odată acolo cu ele. Apoi spuse că tânărul Kozina e liniştit, ba că mai găseşte şi cuvinte de îmbărbătare pentru nevasta şi mama lui.

-— Şi ce mult îşi iubeşte copiii! Te podideşte plânsul când vezi cum vorbeşte cu ei, cum îi desmiardă

şi-i sărută, şi cum o roagă pe Hanka să-i crească cum tre- bue, să le amintească de el, ca să nu-l uite pe tatăl lor, iar Pavlik să devină un adevărat chodean.

Toţi erau sguduiţi, şi cimpoierul urmă după o scurtă tăcere:

— A vorbit şi de voi şi vă roagă să-l iertaţi, dacă a fost vreodată nedrept cu cineva, şi să vă aduceţi aminte de vechile drepturi chodene. A întrebat dacă Lo- mikar este aici în cetate, şi când i-am răspuns că a sosit alaltăieri, ca şi noi, a spus : „A venit să mă vadă pe mine. Doamne dumnezeule, oţeleşte-mă mâine, ca să nu-şi bată joc de mine în ultima clipă!"

Şi cimpoierul îşi aminti cu acest prilej de o întâm- plare la care fusese de faţă alaltăieri, când intrau în Plzen. El povesti că la aceeaşi poartă se întâlniseră cu Lamminger, care tocmai sosise şi el, şi că bătrânul Pribek, auzind cine este în apropierea lor, s'a ridicat deodată ca un flăcău, şi, din căruţă, l-a ameninţat cu pumnul pe Lamminger, suduindu-1; că Manka şi femeile celelalte au avut de furcă până când au dovedit să-l oprească şi să-l potolească pe inimosul bătrân, şi că a fost un mare noroc că impilătorul din Trhanov n'a văzut nimic din toate acestea.

Turburatul cimpoier îşi mai aminti că bătrânul câine- lup îl recunoscuse pe Kozina de îndată ce intrase în celula sa.

— Trebuia să-l auziţi cum scheuna de bucurie, cum sărea şi îl lingea pe Kozina ; şi când am plecat, n'a fost chip să scoatem dulăul din celulă. S'a întins pe jos şi n'a vrut, şi n'a vrut să plece, şi a trebuit să rămână acolo.

— Te mai duci la închisoare ? întrebă Serlovsky.

Jiskra răspunse că odată va mai pătrunde cu sigu- ranţă acolo şi atunci toţi se grăbiră să-l roage să dea bineţe din partea fiecăruia şi să-i spună ce mâhniţi sunt că nu-şi pot lua rămas bun delà el.

Amurgul unei seri de Brumar îmbrobodea cetatea crăiască Plzen. Se lăsase ger şi vântul şuiera încetişor. În piaţa cea mare, nici ţipenie de om; totul tăcut şi pustiu. Afară, nicio luminiţă; casele, înalta şi întunecata primărie, peste drum măreaţa catedrală aşezată în mijlocul pieţii, totul năpădit de umbre adânci. Jalnic pătrundea prin ferestrele gotice ale catedralei lumina pâlpâitoare a candelelor veşnic aprinse. În faţa primăriei, caraula înfofolită în manta păşea în sus şi în jos. Ceva mai încolo stăteau câteva femei cu şube chodene, castanii. Ele tăceau şi, aproape nemişcate, îşi îndreptau privirile spre biserică, deasupra căreia turnul negru se pierdea în bezna grea. Deodată, ca la un semn, se întoarseră la dreapta spre primărie, unde se auzea scârţâitul porţii. De acolo ieşiră două femei, fiecare cu câte un copil. Chodenele, printre care era şi Manka Pribek, se duseră deadreptul la ele, la Hanka şi la bătrâna Kozina. Amândouă veneau de la închisoare, unde petrecuseră astăzi cea din urmă seară cu bărbatul şi feciorul. Cea din urmă seară ! Şi niciodată alta ! Niciodată nu se vor mai întoarce serile când stăteau cu toţii în casă, când Hanka şedea lângă leagăn şi cânta, când Jan se sbenguia cu Pavlik, când erau atât de mulţumiţi şi de fericiţi!

Hanka aruncă o privire rătăcită asupra femeilor. N'ar fi de mirare, îşi zise bătrâna Bursikova, dacă acestor douăi răzeşiţe li s'ar turbura minţile!

Chodenele le înconjurară, ca să le petreacă până la han, şi le ajutară să poarte copiii care adormiseră în braţe. Hanka nu voia să meargă la han, simţea că nu va putea sta în strâmtoarea de acolo, că totul îi va cădea în cap. Celelalte o îndemnară cât putură, şi în cele din urmă o luară fără multă vorbă de braţe. Când trecură prin faţa bisericii, bătrâna Kozina se smulse din mâinile lor, şi îngenunchind în faţa uşii, începu să plângă şi să se închine. Hanka îngenunehie lângă ea.

În timpul acesta era linişte în celula din temniţă, pe care o luminau două lumânări de ceară ce ardeau lângă crucea de pe masa acoperită. Pe pereţii celulei juca umbra lui Jan Kozina, care umbla în sus şi în jos, îngândurat. Era palid, dar liniştit. Auzise de pregătirile făcute şi de mâhnirea chodenilor, pe care i-o vestise Jiskra prin mama sa. Şi aceasta era o mângâiere.

Şi ce va fi" de-acum'înainte în ţinutul chodenilor? Ce se va întâmpla cu familia sa ?

Două gânduri apăsătoare, cărora nu le găsea răs- puns. Se aşeză pe pat. Dar peste puţin îl copleşi oboseala. Istovit de gânduri, de alean, de adâncă turbu- rare, îşi puse capul jos şi adormi numaidecât. Dormi bine până în zori, şi se trezi în clipa când auzi cheia scârţâind în broască.

I se aduse mâncarea de dimineaţă, mai bună ca oricând. Dar el abia de luă un dumicat şi bău o înghiţitură de vin.

Apoi veniră... mama şi nevasta cu copiii şi cu Jiskra. Simţi o împunsătură când îi văzu. Pentru cea din urmă oară ! În ultimele zile, când plecau din temniţă, se mai putuse bucura : vin şi după

amiază, vin şi mâine, şi mâine încă odată. Acum nu mai era niciun mâine. Dar când văzu chipurile palide şi înspăimântate ale mamei şi femeii sale, se oţeli.

— Deie domnul să nu mor degeaba. Lomikar a câş- tigat la judecata pământească, dar colo sus, în faţa lui dumnezeu, voi câştiga eu, deoarece cauza noastră a fost dreaptă şi eu mor fără vină.

Bătrâna mamă îşi frângea mâinile.

— Şi toate astea eu le-am pricinuit! Are dreptate Hanka ; de vină sunt numai eu. Dacă nu doseam hrisoavele acelea... O, feciorul meu, iartă- mă, şi tu dease- menea, fata mea !

Oricine ar fi cunoscut-o pe dârza bătrână ar fi fost sguduit de strigătul acesta de durere desnădăjduită. Feciorul ei se duse repede la ea, o linişti şi apoi, în- torcându-se spre nevastă, îi zise cu glasul mişcat :

— Hanka, dacă într'adevăr aceasta ţî-e părerea, te rog să nu mai gândeşti astfe! şi să nu-i dai mainei nicio vină. Ea nu e vinovată. Ceeace am făcut, aş fi făcut şi fără ea, şi ştii prea bine că demult m'am purtat cu acest gând.

Se aplecă din nou la copii, vorbi cu ei şi-i desmierdă. Apoi, parcă aducându-şi aminte de ceva, se întoarse către mama sa şi o rugă, ca şi pe Hanka, să-l ierte pentru marea suferinţă ce le-o pricinuia.

— Dumnezeu vă va răsplăti pe toţi pentru dragostea voastră, iar tu, Hanka, ia...

Şi scoase cordeluţele roşii de la dulama sa de mire, acum atât de roasă.

— Le-am păzit şi le-am păstrat cu grijă ; erau singura amintire de acasă, de la voi. Bărbaţii le iau cu ei în mormânt, dar acestea nu trebuie să ajungă la...

Nu mai spuse că nu vrea să ducă la spânzurătoare această amintire scumpă şi acest dar iubit.

Uşa se deschise, temnicerul intră, şi în urma lui doi oşteni înarmaţi până în dinţi. Când îi văzură, femeile începură să plângă şi să se vaite, iar Hanka căzu în nesimţire. Kozina o prinse, o îrnbrăţişă apoi pe mama sa şi pe copii ; pe aceştia mai îndelung. Îi sărută şi îi binecuvântă cu cuvinte puţine şi mişcate.

În piaţa cea mare oamenii se adunau în cete dese; **o** mare de capete; nu se putea face nicio mişcare, astfel că Fiecare părea ţintuit pe locul unde se afla şi deabia putea să răsufle. La ferestre, în firidele de sub acoperişuri, numai capete; chiar şi pe acoperişuri se suiseră curioşi. Cea mai mare îmbulzeală era în faţa primăriei, unde ostaşii înarmaţi abia puteau stăvili norodul care se înghesuia şi se împingea spre poartă, ca să-l vadă pe osândit. În apropierea porţii, în faţa ostaşilor, erau îngrămădiţi chodenii. Şasezeci şi opt, cei mai mulţi dintre ei bărbaţi înalţi, bine legaţi, vârstnici şi tineri, stăteau aici fără cekane, posaci, încruntaţi. Privirile tuturora se îndreptau asupra lor, asupra copiilor pe care îi ţineau de mână sau asupra celor mai măricei, precum şi asupra chodenilor posomoriţi cu şube lungi. Oamenii şi-i arătau, vorbeau despre ei; chodenii nu se uitau însă decât la poarta primăriei.

Şi deodată tresăriră. Din primărie se auzea un vuiet surd şi vaiete înfundate. Câţiva oşteni ieşiră cu paşi măsuraţi şi îndărătul lor... era el 1 Kozina 1 Toţi se înfiorară. Acesta este chipeşul bărbat, care a fost cândva numai lapte şi sânge ? Ce lâncezit, ce alb la faţă! Dar ce hotărît păşeşte, ce sus îşi ţine fruntea ! Toţi avură acelaş gând, toţi chodenii făcură un pas ca să-l salute, ca să-i strângă mâna pentru cea din urmă oară. Dar ostaşii îi opriră, nu le îngăduiră să facă nicio mişcare. Putură să vadă doar că Kozina îi zărise şi le zâmbea. Rândul de oşteni se opri în faţa primăriei. Osânditul se uită la cerul pe care nu-l mai văzuse de atâta vreme. Era senin şi albastru. Şi deodată temnicerul îndemnă pe Hanka şi pe bătrâna Kozina să se liniştească deoarece se va citi hotărîrea.

Privirile tuturora din piaţă se îndreptară spre bal- conul primăriei, unde apăruseră câţiva slujbaşi; şi unul dintre ei începu să citească din nou hotărîrea Curţii Criminale ca toţi cei de faţă să afle de ce anume fapte se făcuse vinovat osânditul.

Când sfârşi de citit, făcu un semn, şi tristul convoi se puse în mişcare. În clipa aceasta, unul dintre cho- deni, bătrânul Pribek, îşi scoase căciula şi întinse mâna dreaptă spre Kozina :

— Cu dumnezeu, mucenicul nostru !

Vorbele sale se pierdură însă în vuietul şi sgomo- tele prohodului, şi numai oamenii din apropierea moşneagului îi auziră glasul. Ba şi Kozina, căci se întoarse către el şi salută încă odată pe chodeni, pentru cea din urmă oară. Apoi păşi înainte; lângă el era preotul, iar în apropiere bătrâna sa mamă şi nevasta ■cu Pavel şi Hanalka de mână. îndărătul lor mergeau chodenii şi chodenele; în urma bătrânei Kozina, Jiskra Rehurek. La dreapta şi la stânga, ostaşi care stăvileau gloata. Aceia din mulţime care putură să-l vadă pe osândit, pe mama

şi pe nevasta lui în durerea lor şi pe copilaşii aceştia nefericiţi, nu-şi putură opri lacrimile.
Convoiul înainta încet. În frunte, o sotnie de ostaşi care deschidea drumul şi de aici răsuna ropotul înnă- buşit şi greu al tobei învăluite. Dela primărie o luară pe uliţa Praga. Din turn cobora dangătul jalnic al clopotului de îngropăciune. Când bătrâna Kozina şi Hanka îi auziră cele dintâi sunete, începură să-şi frângă mâinile. Nu vedeau nimic din cele ce se petreceau împrejur.
Dinaintea sărmanei Hanka totul se învăluia în ne- gură. Şi în această negură se topeau toate, iar Hanka auzea doar un vuiet învălmăşit şi un ropot înnăbuşit, din care numai dangătul clopotului de îngropăciune o urmărea stăruitor. I se sfâşia inima, un junghi îi încuia pieptul; nu mai putea să plângă. **Apoi** începură **să-i** tremure picioarele, i se muiară genunchii şi un leşin greu îi amorţea cu încetul toate simţurile. Vecinele cho- dene băgară de seamă că începe să se clatine.
Kozina se opri, şi împreună cu el întregul pohod. Se aflau în uliţa Praga. Toţi .se uitau să vadă ce s'a întâmplat ; dealungul convoiului se şoptea că răzeşiţa a căzut în nesimţire. Toţi o căinau, atât cei din convoi, cât şi târgoveţii de la ferestre. În clipa aceasta sclipi în aer un ban de argint, după el al doilea, al treilea ; apoi scânteie un galben şi căzu după ceilalţi în poala Han- kăi, care fusese aşezată pe o bancă mică de piatră din faţa unei case. Voiau oare, în chipul acesta, să-şi arate mila sau credeau că-i pot înlocui astfel pierderea ? Hanka luă toţi banii odată, îi svârli cât colo, de parcă ar fi fost cărbuni aprinşi sau gângănii scârboase, şi strigă :
— Daţi-mi-l pe bărbatul meu !
I se spuse să rămână acolo, să nu meargă mai de- parte. Dar ca şi când ar fi prins puteri noi, Hanka se ridică şi păşi înainte pe tristul ei drum. Trecură prin poarta Praga şi intrară în mahalaua de azi, pe atunci numai grădini. Era o zi senină şi friguroasă. Uriaşul convoi ide oameni avu mai mult loc, se revărsă în lături şi mulţi o luară înainte spre dâmbul pe care se afla spânzurătoarea. În jurul ei se înşiruiră ostaşii în careu. În acest pătrat, drept în faţa. spânzurătorii, în fruntea unui pâlc de ostaşi, erau pârgarii, slujbaşii, iar pe cai ofiţerii şi în mijlocul lor hatmanul de ţinut Hora ; lângă el, baronul Lamminger de Albenreuth. Boierul, îmbră- cat cu o manta cenuşie, vorbea cu hatmanul. Faţa pistruiată a stăpânului din Trhanov era, ca totdeauna, puţin palidă, neclintită. Doar genele sale bălane clipiră când osânditul intră în careu. Lamminger îl străpunse cu privirea şi nu-l lăsă din ochi. Kozina păşea hotărît, nu părea sdrobit... un cap de oţel! Ascultă liniştit noua citire a hotărîrii. Apoi veni clipa despărţirii. Kozina îşi îmbrăţişă nevasta, mama, copiii, îi sărută... Nicio trăsătură de pe chipul lui Lamminger nu se clinti în faţa acestei scene sfâşietoare, în faţa durerii acestor femei chodene, când plânsul celor doi copilaşi răzbi până la el.
El se uita numai la Kozina, şi privirea sa sfredeli- toare îi urmărea fiecare mişcare când se smulse de lângă ai săi şi păşi spre spânzurătoare. Mersul său nu şovăie, nu se încetineşte ; el calcă voiniceşte, cu capul sus, şi acum suie cu paşi siguri treptele, acolo unde îl aşteaptă gâdele şi moartea. În jur e linişte adâncă, de mormânt. Mii de oameni îşi pironesc privirile într'acolo, abia răsuflând. Bătea un vânt rece. Penele de la pălăriile boierilor fluturau, ţipete sfâşietoare ajungeau de la locul unde două chodene stăteau cu mama şi nevasta lui Kozina. Bătrâna chodeană era aproape în "nesimţire. Dar deodată, ca reînsufleţită, îşi învârtoşă trupul şi privi drept înainte.
Osânditul, ajuns sub spânzurătoare, îşi purtă ochii spre cetatea de sub el şi cuprinse cu privirea întregul ţinut; apoi cu un svâcnet se opri la omenirea care înconjura ea o mare de capete ridicătura de pământ. Kozina văzu pe mâhniţii săi cosângeni în mijlocul ostaşilor ; cei mai mulţi îşi strângeau pumnii şi aveau ochii plini de lacrimi, alţii plângeau cu hohote, ca Jiskra. Kozina îi văzu, văzu şi pe mama şi pe femeia sa, dar acum îşi îndreptă ochii spre boier. Il recunoscu pe acela de pe calul negru, îl recunoscu pe Lamminger care nu-şi lua ochii de la trepte. Kozina îşi înălţă capul şi-l privi drept în faţă, ca în ziua aceea la primăria lui Syka. Toţi tresăriră, boierii, călăul, ca buimăciţi.
— Lomikar ! strigă Kozina cu glasul său puternic care tremura de o ultimă adâncă turbur,are şi care în clipa aceasta suna înfiorător. Pentru cea din urmă oară se revărsă un val de roşeaţă pe faţa sa palidă ; pentru cea din urmă oară îi fulgerară ochii.
— Lomikar! Peste un an vom sta împreună în faţa judecăţii lui dumnezeu, şi acolo se va vedea cine dintre noi...
În clipa aceasta se desmetici ofiţerul care comanda ostaşii. Paloşul său scânteie în văzduh, călăul trase scara, şi glasul osânditului amuţi. Jian Sladky, zis Kozina, nu mai era în viaţă.

Hatmanul de ţinut, mâniat de cele întâmplate, spuse câteva cuvinte lui Lamminger. Acesta, plumburiu ca moartea, îl asculta, dar nu lua în seamă spusele hatmanului. Pe buzele sa,le flutura un zâmbet nelămurit. Abia în clipa când hatmanul îi atrase luarea aminte că toată lumea se uită la el, Lamminger îşi veni în fire.
Ochii săi se îndreptară spre stâlpul morţii.
— Spânzurat! zise el, răsuflând uşurat.
Apoi îşi întoarse calul de jur împrejur, mii de oameni îngenunchiau şi se rugau pentru răposat. Dar nu numai în careul în care se aflau cosângenii spânzuratului, ci peste tot se auzeau bocete şi suspine. Iar când boierii se întoarseră cu convoiul în cetate, Lamminger auzi lucruri ciudate. Vedea oamenii arătând spre el şi auzea strigăte din gloată :
— Acesta este! Acesta e gâdele! Acesta l-a trimis la spânzurătoare!
— Cum o să se descurce acolo unde l-a chemat Kozina!
— Peste un an ! Aţi auzit ? Peste un an, boierule!

XXVII

Fără voie, boierii dădură pinteni cailor.Alergând din prag în prag. Vestea peste tot s'a dus Că Jan Kozina cel drag De călău a fost răpus. Dar dreptate peste-un an Îi va face cel-de-sus.

Vrchlicky

.Până în amurg au lăsat să spânzure trupul neînsufleţit al lui Kozina. La ceasul acesta, cosângenii săi nu mai erau în cetate. Hatmanul le poruncise să ia numaidecât drumul spre casă, urmând ca o bucată de drum să fie însoţiţi de ostaşi. îndârjiţi, se suiră în căruţe. Dar mânia lor nu era împotriva hatmanului, ci a lui Lamminger. Se întoarseră în ţinutul lor copleşiţi de tristeţea toamnei, ei înşişi abătuţi şi mâhniţi. Dacă Lomikar a urmărit ca şi ei să-şi amintească ziua aceasta, apoi şi-a atins ţinta. Care cho- dean va putea să uite această a douăzeci şi opta zi din Brumărel ? O vor ţine minte până la moarte, şi-o vor aminti din spiţă în spiţă.

Ţinutul chodenilor tremura. Din nou se împăienjenea privirea şi se înneca glasul bărbaţilor care fuseseră la Plzen, când povesteau acum acasă ce au văzut acolo; iar aceia care îi ascultau, plângeau. În satele chodene s'a părut zile dearândul că pregătesc prohodul. Nieiun chodean nu se ducea la clacă, iar de la curtea boierului nu îndrăznea nimeni să-i mâne sau să-i silească, cum ar fi făcut-o altădată. În momentul acela nu cutezau, şi nu făcură nicio greutate chodenilor când aceştia se întâlniră la Domazlice şi când bărbaţi, moşnegi, femei în doliu şi copii se duseră afară din târg la biserica chodeană, unde se sluji liturghia pentru răposatul Kozina. În străvechea biserică gotică, ai cărei pereţi erau împodobiţi cu icoane de demult şi printre ale cărei lespezi se găseau multe morminte cu inscripţii şi steme mâncate de vreme, se întruni o mare mulţime de oameni, dar nu numai chodeni, ci şi târgoveţi, pentru a cinsti memoria spânzuratului. În băncile din faţă îngenunchiau mama, nevasta şi copiii lui Kozina ; ei se rugau acolo pentru iubitul lor, dacă nu puteau să îngenunchieze la mormântul său. Într'un colţ al bisericii, sub strană, stătea în genunchi un vecin. Era Just, strungarul, care-şi ispăşise pedeapsa pentru răzvrătire, precum glăsuia hotărîrea, şi se întorsese de curând din temniţă.

În momentul acesta Lamminger nu era la Trhanov. Dela Plzen nu se mai întorsese acasă, ci trimisese

o ştafetă grabnică soţiei sale, ca să se pregătească de drum şi să se întâlnească cu el la Plzen.
— Teama şi cugetul încărcat îl gonesc de aici, îşi spuneau toţi, în sate şi în târg.
Apoi căzu zăpadă multă. Iarna trecu, mai tristă ca niciodată, mai ales la Oujezd. Bătrânul Pribek era din nou ca mai înainte, ba se adâncea şi mai mult în toropeala gândurilor, şi nu se înviora nici în înmugurirea primăverii, nici când după seceriş tânărul Serlovsky, ispăşindu-şi pedeapsa din închisoare, veni la Oujezd şi-i vorbi de Manka. Moşneagul se învoi, şi fiindcă era nevoie de un răzeş, nunta fu rânduită degrabă, pentru la toamnă. Apoi unchiaşul Pribek se înzdrăveni oare-cum şi începu să iasă mai mult din casă ; şi adesea se suia pe dâmbul de pe care se putea vedea până la Trhanov. Asta era la începutul toamnei, când Lamminger venise pe neaşteptate la castel. Moşneagul se uita dacă pedeapsa lui dumnezeu nu-l loveşte pe boierul acesta neomenos, se uita de pe ridicătura de pământ, şi mai adesea pe furtună, de parcă ar fi fost sigur că trăsnetul va lovi cândva castelul. Şi când furtuna se deslănţuia, iar el era acasă şi Manka nu-l lăsa să plece, moşneagul se uita pe uşă, parcă ar fi aşteptat vestea că trăsnetul l-a nimerit în sfârşit pe roşcovanul de-a- colo. Dar când se aşeză vremea mai rece a toamnei târzii, bătrânul Pribek amorţi din nou, şi ca un păianjen se împânzi în gândurile sale.
Baronul de Albenreuth venise târziu anul acesta la Trhanov. Deobicei era aici pe la sfârşitul primăverii; anul acesta însă, mult după seceriş. Se spunea că a venit pentru vânătoare. Dar de câte săptămâni e la castel, şi doar o singură dată a fost în pădure. Parcă nu-i mai făcea atâta plăcere. Nimic nu se schimbase, nimic; era rece şi aspru ca totdeauna, ba poate chiar ceva mai aspru, doar parcă ceva mai temător. Neînsoţit nu mergea călare nicăieri, şi bătrânul camerist Petr băgă de seamă că adesea, când era singur, boierul străbătea camera în Jiung şi în lat, frământat de gânduri. Nici cu sănătatea n'o ducea cum trebue. Cameristul Petr văzuse de câteva ori că boierul, când ieşea din odaie, se rezema fără noimă de o masă sau de un jilţ, şi când după o clipă îşi venea în fire, se clătina ea ameţit. Iar soţiei sale, care era mai abătută decât anul trecut, i se plângea uneori de lumina ochilor, spunându-i că în unele clipe lucrurile îi apar în toate culorile curcubeului, iar noaptea, când se trezeşte din somn, îi joacă scântei şi fulgere în faţa vederii. Se plângea de acestea, dar nu văietându-se, ci scurt, încruntat; ceeace nu spunea însă, era că începuse să aibă visuri înspăimântătoare.
Însă bătrânul Petr care dormea în odaia de lângă iatac, îl auzea pe boier gemând şi strigând din somn, şi în câteva rânduri, dând perdeaua ,1a o parte, l-a văzut la lumina opaiţului, în pat, trezit de visuri îngrozitoare, rotindu-şi ochii holbaţi în jurul său. Odată, într'o noapte de la sfârşitul lui Septembrie, când afară răpăia ploaia şi şuiera vântul, bătrânul Petr fu trezit din somn de gemetele boierului. De data aceasta îl chemă. Când Petr intră în iatac, boierul leoarcă de sudoare, îi ceru cu glasul slab :
— Dă-mi calendarul.
— Calendarul, înălţimea voastră? Acum?!
— Da, acum, vreau să văd în câte avem azi, răspunse boierul care nu-şi putea aminti ziua.
— Mâine suntem în douăzeci şi opt, ştiu pe dinafară, înălţimea voastră.
Boierul tresări, dar întrebă repede :
—- Ce lună ?
— Septembrie, înălţimea voastră.
— Aha, bine. Visul acesta m'a zăpăcit. Sunt leoarcă de sudoare. Dă-mi o cămaşă.
Bătrânul camerist se întoarse speriat la culcuşul său.. Ce l-o fi zăpăcit aşa pe boier ? Ziua de douăzeci şi ■opt! Şi Petr rămase cu gura căscată. Desigur, acolo la Plzen, acel... „Mi se pare că asta nu-i mai iese din cap", îşi zise bătrânul.
Toate svârcolirile acestea bolnăvicioase erau totdeauna scurte. Domnul de Albenreuth le biruia repede; dar cu vremea ele se repetau tot .mai des, şi boierul deveni ursuz, vorbea puţin, închizându-se tot mai mult în el însuşi. În zadar îl întreba soţia ce are; în zadar îl sfătuia să cheme un doctor. Baroana ducea acum o viaţă searbădă. Oaspeţi nu pofteau deloc, iar cu soţul ei posac şi tăcut nu putea schimba aproape nieio vorbă. Pe neaşteptate sosi o scrisoare de la fiica mai mică, anunţând că peste puţin va veni cu soţul ei la Trhanov. Plină de bucurie, îl întâmpină cu vestea aceasta pe Lamminger, către tocmai se întorcea de la Kouta. El o ascultă liniştit, dar deodată izbucni într'un râs ciudat şi zise:
— Dacă voi mai avea parte de ea...
— Cum asta ? întrebă mirată doamna Lamminger.
— Ai uitat că răzeşul acela, Kozina, m'a chemat la judecata lui dumnezeu ?
Şi el râse, dar pe baroană o trecu un fior când îi auzi hohotul.

Apoi vremea deveni umedă, rece şi ceţoasă, şi ploua aproape fără întrerupere. În timpul acesta, domnul de Albenreuth începu iarăşi să boleaiscă; avea ţiuituri în urechi şi adesea i se năzărea că aude sunete subţiri, „ca ale clopotului de îngropăciune", cum îi spunea batjocoritor soţiei sale. Se părea că se gândeşte adesea la moarte, dar că se împotriveşte acestor gânduri, că-şi bate joc de moarte şi că totuşi se teme de ea. Fiica sa mai mică, Mărie, acum contesă de Vrtba, se văietase adesea de nesfârşitele şi anostele seri de la castelul Trhanov în tovărăşia ursuzului şi asprului ei lată. Dar ce ar mai spune dacă l-ar vedea acum singur cu mama ei, mai ciudat şi mai arţăgos ca niciodată ?

Într'o asemenea seară lungă şi plicticoasă, pe la mijlocul lui Brumar, doamna de Albenreuth şedea cu soţul ei în sufragerie. Îşi trecea timpul cu un lucru de mână, iar soţul ei citea. Deodată, baroana îşi înălţă capul, deoarece i se păruse că soţul ei făcuse o mişcare violentă în jilţ. Ce palid era ! Svârlise cartea pe masă şi se uita drept înainte, cu ochii holbaţi, ca neînsufleţit.

Urmă o linişte chinuitoare, şi abia după câtva timp, cu spaimă, baroana cuteză să-l întrebe ce s'a întâmplat. Glasul ei îl trezi. Lamminger tresări, apoi luă cartea deschisă pe care o citise înainte şi care se afla răsfoită pe masă şi zise cu jumătate gură :

— Citeşte te rog asta...

Doamna citi rândurile pe care i le arătă în cartea franceză :

„Atunci Jakub Molay, marele magistru al templierilor, de pe rugul pe care gealatul tocmai se gătea să-l aprindă, strigă cu glas tare pe papa Kliment şi pe? craiul Filip, şi-i chemă peste un an la judecata lui dumnezeu, ca urzitori ai morţii sale fără vină, ca şi a atâtor sute de fraţi din tagma sa. Şi minunăţie! înainte de a fi trecut leatul, porniră amândoi pe drumul veşniciei, atât papa cât şi craiul, care s'au săvârşit din viaţă în leatul 1314, în ziua de 29 Brumar".

Baroana citise rândurile, dar parcă nu-şi mai putea deslipi ochii din carte. Se temea să se uite la soţul ei. Şi totuşi trebuia. El îşi îndrepta ochii reci şi parcă împăienjeniţi asupra ei.

— Ai citit ? Ce spui ? întrebă el, încercând să aştearnă un zâmbet pe buzele sale. Poţi să-ţi pregăteşti vestmintele de văduvie, întregi apoi, dar amuţi îndată şi se apucă de frunte.

În zadair încercă ea să-l mângâie şi să-l liniştească.

— Poate că vrei să le faci vreun bine, îi scăpă în clipa aceasta, fără voie, baroanei.

Era una din dorinţele ei cele mai înfocate, la care se gândea adesea, dar pe care nu îndrăznea niciodată s'o rostească.

— Cui ? Lor, chodenilor ? strigă el ca înjunghiat, îndată ce auzi cuvintele. Lor, acestor răzvrătiţi ? Te înţeleg. Totdeauna ai fost de partea lor.

— Nu, nu, nu lor, tăgădui baroana speriată.

— Dar, cui ? Cui, te întreb! stărui Lamminger, în- fierbântându-se tot mai mult.

— Poate... numai văduvei.

— Destul! Neamurile lui Kozina ? ! Pentru toate cele ce mi-a făcut bărbatul ei ? Sau crezi şi tu, ca norodul, tâmpit, că a fost nevinovat ? Toate astea m'au ajuns din pricina lui, din pricina cuvântărilor sale besmetice! se destăinui el deodată.

În noaptea aceea nu putu .să doarmă nicio clipă, iar în zilele următoare se simţi din nou mai rău. Lui Petr i se plângea de cap şi că necontenit are mâinile şi picioarele reci. Dar apoi, când cerul se însenină şi urmară câteva zile limpezi şi însorite de toamnă târzie, se însdrăveni din nou. Atunci sosi şi fiica sa cea mică, contesa de Vrtba. Castelul Trhanov se învioră. încăperile sale tăcute erau însufleţite de oaspeţii sosiţi cu însoţitorii lor, precum şi de .aceia care fuseseră poftiţi la vânătoare. Doamna Lameunger era în al şaptelea cer, fiindcă venise fiica ei cea mai dragă, şi nici Lam- minger ,nu mai umbla atât de posomorit. Era mai vorbăreţ şi lua parte cu însufleţire la vânătoare. -În cursul unei convorbiri cu ginerele său, se lăudă că se simte mai uşurat şi că doarme mai bine. Dar fiica sa, care nu-l văzuse mai demult, observă că se schimbase ca totul şi că era tare prăpădit. Îi spuse aceasta şi mamei ei. Doamna de Albenreuth oftă.

— Ah, draga mea, acum e mai bine, l-aţi mai înviorat voi. Dar cum a fost înainte ! Toate astea sunt pricinuite de singurătate, fiindcă se fereşte de oameni, şi de lâncezeala care-i strecoară gânduri atât de ciudate.

— Da, şi vorbe ciudate, întregi fiica ei. Ieri dimineaţă, când se pregăteau să plece în pădure, a spue contelui: „Azi este întâi Brumar. L-am mai apucat deci. Şi dacă am apucat şi ziua asta.., Mi se pare că acel,.." Mai mult n'a spus, ci a râs doar. Toţi s'au uitat la el, nu l-au înţeles, iar el a început numaidecât să vorbească de altele.

Doamna de Albenreuth se posomori. Ea ştia ce vo-ise să spună soţul ei şi că-i venise din nou în minte sorocul dat .de ţăranul acela nenorocit. Ah, de-ar trece odată şi luna asta ! Atunci va fi trecut sorocul, şi el se va însănătoşi cu siguranţă.
Tânăra contesă o linişti pe mama ei, arătându-i că tatăl se simte acum mai bine şi că este mai vesel, şi nu-şi dădu seama că veselia aceasta ciudată nu-i plăcea deloc mamei ei. începuse să aibă deodată temeri şi i se păru că nu e bine să le dea în vileag.
Spre seară, boierii se întoarseră de la vânătoare, cu vânatul doborît. Mulţi cerbi aduseră în curtea castelului, ba chiar şi un urs ! Peste tot larmă şi veselie, atât jos cât şi sus în încăperile boierilor. întregul castel era luminat şi ferestrele revărsau o lumină vie în întunericul timpuriu al serii de Brumar. După obositoarea vânătoare, după o zi întreagă de hăituială în codrii adânci, sofrageria boierească era deosebit de găzduitoare şi de plăcută. În căminul cel mare pâlpâia focul, dar pârâitul său era acoperit de convorbirile sgomotoase ale oaspeţilor, mai mult nobilii din împrejurimi. Boierii şedeau la masa îmbelşugată ; în capul ei, stăpâna casei, iar lângă ea soţul, cu fata spre fereastra care dădea în grădină şi de-acolo până la pădurea Krizinovice şi până la munţii Oujezd şi Hradek, ale căror coaste acopereau sărmanul Oujezd.
Mirosul aţâţător al bucatelor umplea sofrageria şi clinchetul cupelor răsuna plăcut într'însul. Şi clinchetul se auzi multă vreme şi după ce slujitorii strânseră depe masă tăvile şi tacâmurile. Vin auriu şi roşu spumega în cupele de cleştar ; straşnicii vânători chefuiau în lege.
Convorbirile, la început mai domoale, se însufleţiră treptat, se întinseră peste toată masa, şi în amestecul de glasuri răsunau adesea hohote de râs. Domnul de Albenreuth vorbea mai mult ca totdeauna, ba şi râdea chiar, dar şi bea mai vârtos ca oricând, după cum băgă de seamă soţia sa. Asta se întâmplase de mai multe ori în ultima vreme.
Vorbeau mai ales despre vânătoare, despre întâmplările felurite şi necunoscute.
— Chipeşi hăitaşi aveţi pe aici, îi spuse lui Lammin- ger unul dintre oaspeţi, un nobil străin care venise cu contele de Vrtba.
Lamminger care tocmai golea o cupă cu vin roşu, scânteietor, râse şi răspunse :
— Chipeşi, da, dar dârzi. A trebuit să mi-i domesticesc. Şi am avut de furcă până când atotputernicii domni chodeni s'au deprins.
— Cum, erau chodeni ? Acei... întrebă contele.
— Da, răzvrătiţii. Domnul hatman al ţinutului v'ar putea spune, domnule conte, câte sotnii au trebuit să •pornească împotriva lor.
Doamnei Lamminger nu-i plăcea această convorbire, deoarece vedea că soţul ei, înfierbântat de băutură, se făcea stacojiu.
— Şi deocamdată nu ştiu cum voi ieşi din toate astea, adăugă el deodată batjocoritor, într'un hohot de râs. Vă miraţi desigur, domnule conte. Mi-a rânduit un soroc... de un an. Conducătorul lor. Ah, dârzenia asta trufaşă a ţăranilor ! Stătea pe scară, sub spânzurătoare...
Soţia sa, văzând vinele umflate ale baronului, îi atinse uşor mâna şi-l rugă să se liniştească. Dar el, neluând-o în seamă, urmă nestăpânit şi cu o nelinişte ciescândă :
— ...cu ştreangul de gât, şi mai cutează să mă cheme la judecata lui dumnezeu. O. Kozina, proroc mincinos ! Anul a trecut, tu acolo şi eu aici.
Deodată amuţi şi căzu pe spata jilţului. încăperea răsună de strigătele doamnelor şi domnilor ; câteva jilţuri se răsturnară când mosafirii buimăciţi se ridicară într'un suflet ca să se repeadă la gazdă. Lamminger, pe jumătate aşezat, pe jumătate culcat în jilţul său roşu, era în nesimţire. Ochii îi avea deschişi; pupilele i se măriseră, dar nu se mai mişcau ; lumina din ele se stinsese. Lamminger mai răsuflă de câteva ori, îndelung, adânc ; din gâtlej sui un horcăit scurt. Mai înainte ca oaspeţii speriaţi şi zăpăciţi să se fi adunat în jurul său, Lam minger nu mai răsufla.
Contele de Vrtba puse mâna pe fruntea lui.
Simţi o sudoare lipicioasă, iar când duse mâna la inimă, inima nu mai bătea. Zadarnic încercară să-l readucă la viaţă pe domnul de Albenreuth, zadarnic se.jeluiau doamnele, zadarnic trimiseră în târg după doctor. Boierul din Trhanov plecase acolo unde-l chemase Kozina.
Şi tocmai asta umplu de groază pe toţi cei de faţă. Medicul aşteptat de toţi întări la venirea sa ceeace oaspeţii îşi spuseseră în şoaptă.
— Nimic de făcut. Apoplexie.
Da, apoplexie, şi totuşi cei de faţă se gândeau la spusele răposatului, şi uluiţi, speriaţi şi îngroziţi, se retraseră în încăperile lor.
În castelul Trhanov s'a sfârşit ospăţul, a amuţit veselia. Lumina din ferestre s'a stins şi nu mai lică-reşte decât la două dintre ele, unde ard lumânările de la căpătâiul baronului de Albenreuth. În odaia

de' alături şade bătrânul Petr, îşi frânge turburat mâinile şi bodogăneşte:

— Judecata lui dumnezeu! Judecata lui dumnezeu !

Dimineaţa, când bătrânul şi căruntul Pribek ieşea din. ogradă, sprijinindu-se de cekan, îl opri încă de departe un strigăt puternic al lui Jiskra Rehurek. Şi când acesta se apropie în fugă, abia trăgându-şi sufletul, ţâşni din el:

— Lomikar a murit!

Iar apoi când povesti pe scurt şi trunchiat cum murise sfidându-l pe Kozina, unchiaşul îşi împreună •mâinile şi neputând scoate nicio vorbă, îşi îndreptă ochii spre cer; abia după aceea izbucniră din el cuvintele :

— Este o dreptate pe lume, este un dumnezeu. Acum pot să mor.

Când vestea ajunse la răzeşia lui Kozina, Hanka şi bătrâna mamă începură să plângă amarnic.

Şi mai departe sbură vestea, pe tot întinsul ţinutului chodenilor, şi toţi preamăriră dreapta judecată a lui dumnezeu şi toţi îl pomeniră pe Kozina. Şi toi ■mai mult se îngroşa svonul despre felul cum hulise Lamminger la castelul Trhanov şi cum din senin izbucnise o furtună, cum deodată se deschiseseră uşile şi ferestrele, despicându-se şi făcându-se ţăndări, şi cum prin mijlocul oaspeţilor înspăimântaţi ieşise din sofra- gerie o arătare albă.Colo, în bisericuţa din Klenec, l-au aşezat în criptă pe domnul de Albenreuth, însoţit de blestemele chodenilor. Când sunară clopotele de înmormântare, bătrânul Serlovsky se afla la feciorul său, care intrase prin căsătorie în răzeşia lui Pribek, întru a lui şi a Mankăi fericire. Fostul şoltuz din Pocinovice, Serlov- sky, căruia după răscoală i se luase mărirea, stătea pe dâmbul pe care stătuseră pe vremuri şi stăteau şi acum bătrânul Pribek împreună cu mulţi megieşi, şi arăta spre Klenec, spunând:

— Kozina a biruit, şi noi împreună cu el. Cu ce s'a ales lighioana de colo ?

îndată după înmormântare, boieroaica plecă împreună cu familia ei şi nu se mai întoarse niciodată la Trhanov. După un an vându moşia, iar mai târziu Kouta şi Ryzemberk.

Dar jalea nu s'a mai dus de la răzeşia lui Kozina. Doar atunci se mai domoli când Pavlik şi Hanalka crescură mari şi Pavlik luă gospodăria în grija sa.

Însă vreo încercare de a învia vechiie drepturi nu mai făcură nici el şi nici alţii. Acum e au într'adevăr în *perpetuum silentium*. Jalnic se scurgea viaţa în ţinutul chodenilor, şi totuşi mai uşoară de când nu mai stăpânea Lamminger.

Din vechea slavă chodeană n'a mai rămas decât văpaia amintirii, dar ea oţelea neamul vânjos al chodenilor, oriunde norodul gemea în lanţurile robiei şi în neagră umilinţă. Şi nici pe Jan Sladky Kozina nu l-au uitat.

Din generaţie în generaţie s'a dus vestea despre el, şi ea va rămâne nestinsă, câtă vreme în frumosul ţinut al Sumavei, câtă vreme pe pământul din jurul târgului Domazlice, stropit din belşug de sânge cho- dean şi pururea viu în amintirea noastră, neamul bula- kilor, urmaşi ai „capetelor de câini", va pâslra cu sfinţenie graiul, datinile şi portul strămoşilor lor.

Trecând prin acest ţinut, m'am oprit la Oujezd şi în faţa răzeşiei lui Kozina. Am găsit acolo o băbuţă, prăpădită şi copilăroasă, şi în cursul convorbirii am întrebat-o de Jan Sladky. Ea îşi aţinti ochii asupra mea şi poate că nu avea încredere în mine când îmi răspunse :

Eu nu ştiu nimic, dar se găseşte scris în condică la vlădică. Ştiu numai atât că Kozina a fost osândit pe nedrept şi că e sfânt..

.Responsabil de carie: C. Ţoiu. Tehnoredactor : A. Sabău. Corector : E. Chernbach-

Dai la cules 16.1.1953. Bun de tipar 21.1.1953. Urai 15.100+100 ex. Hârtie Semivel. ed. mată de 65 gr./mp. Ft. 54x84/16. Coli editoriale 14,927. Coli de tipar 17,25. Preţul unui exemplar broşat 5,35 - legat S lei. Ediţia 1 Comandă 696. A. nr. 2925. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 D - R.

Tiparul executat la Combinatul

Poligrafic Casa Scânteii „I. V. STALIN", Bucureşti - R.P.R

.

